

AD IOANNIS

COCHLEI DE CANONICAB SCRIPTVRÆ
& Catholicæ ecclesiæ authoritate libellum, pro solida
Scripturæ canonicae authoritate, tum & absoluta
eius perfectione, ueraq[ue] Catholicæ ecclesiæ
dignitate, Heinrichi Bullingeri
orthodoxa Responsio.

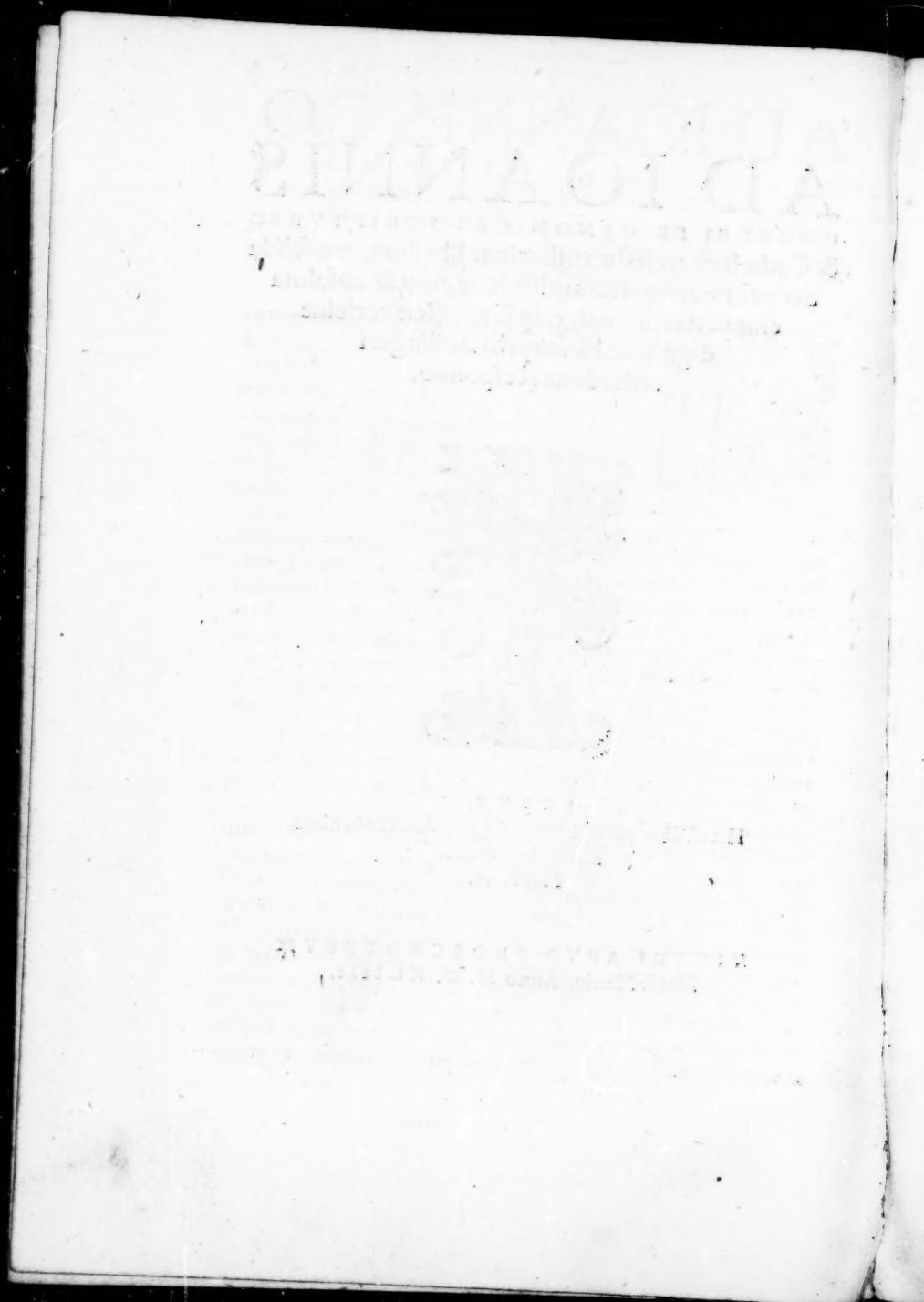

I B S V S.

Hic est filius meus dilectus, in quo placata est anima
mea, Ipsiū audite.

Math. 17.

TIGVRI APVD FROSCHOVERVM
Mense Martio, Anno M. D. XLIV.

AD IOANNIS CO

CHLEI DE CANONICAE SCRIPTVRÆ ET

Catholicæ ecclesiæ authoritate libellum, pro solida Scripturæ
canonicæ authoritate, tum & absoluta eius perfectione,

ueracj catholicæ ecclesiæ dignitate, Heinrichi
Bullingeri orthodoxa Responsio.

ON ignoro optimis quibusq; magnis ex cau-
sis, ulde displicere morē nostri sæculi, quo mul-
ti nimio rixandi altercandiq; studio inflamma-
ti, adeo acidis, fœdis & uirulētis conuitijs se mu-
tuō conspuunt, proluunt ac lacerant, ut non im-
merito mireris quis iplis tam exquisitam malo-
rum uerborum copiam suppeditet. Non caruit
quidem ea animi impotentia maledicentiaq; omni fructu haētenus
ex aduersarijs, quos multi uiri boni propter immodica conuitia abo-
minari, rursus autem aures æquiores ueritatis prædicationi præbere
cooperunt. Viciſſim uero non profuit admodum, sed obfuit q̄pluri-
mum, si quando euangelicæ ueritatis præpostere studioſi malum ma-
lo, conuictum conuicio retalianteſ, modestia illa Christiana, quā uas
electionis Paulus innoſcere uult omnibus, exciderūt. Nam & cau-
ſam optimam reddiderunt ſuceptam, ſynceros item euangeliſ p̄z-
cones plurimis odioſos effecerunt, ac curſum euangeliſ impedierūt
apud ſimpliciores, parumq; iudicij & roboris etiamnum habentes.
Fateor ut grano ſinapis, ita uerbo dei ſuam eſſe acrimoniam, præſer-
tim cum manu teritur atq; tractatur. Fateor Apcſtolo alicubi & im-
portunitatem probari, qui & alio in loco dicit, Oportet epifcopum
tenacem eſſe eius qui ſecundum doctrinā eſt fideliſ ſermonis, ut po-
tent ſit etiam exhortari per doctrinā ſanam, & cōtradicentes conuin-
cere. Sunt enim multi intractabiles & uaniloqui & mentiū ſeducto-
res, quibus oportet inſonuā ap̄ os obturare ſeu occludere. Proinde nō
ea ſum ſentētia, uelut peti aduersiorum petulans ferē & ſordidum
genus hominum liberiore aliqua ſtili acrimonia non debeat, præſer-
tim cum iſti omnia ſibi & in ueritatem & in ueritatis miniftriſ per-
mittat. Aduersarijs modo, noſtros, quos propter euangeliſ profefſio-
nem, niſi non ſint noſtri, modeftia decet iuſta, nolim pares effici, qui
iſtorum rabiem ac maledicentiam uel penſare uel gradibus aliquot
ſuperare contendant. Ego certē modis omnibus conabor, ne conui-

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

nando iurgandoq; æquis lectoribus pergam esse molestus. Ad rem,
 non ad personam, quod dici solet, respondens, respiciā, memor utiq;
 illius Apostoli, Sitis parati semper ad respondendum cuilibet peten-
 ti, ut loquamini de ea quæ in uobis est spē cum mansuetudine & re-
 uerentia: illius item, Sapienter ambulate erga extraneos, opportuni-
 tatem redimentes, sermoq; uester semper cum gratia sit sale conditus,
 ut scias quomodo oporteat unicuiq; respōdere. Quod si alicubi pa-
 tientiæ meiç oblitus & superatus aſſeſtu, acrius liberiūsne aduerſa-
 riū perſtrinxero, peto & oro ut imbecillitatis memores humanæ,
 pro me apud clementissimum patrem deum oreſis. Scio enim quan-
 ta cum religione & cura hic mihi sit uersandum coram ecclesiâ Chri-
 ſti, qui de quoquis otioso uerbo rationem in illo die reposceret. Atq; in-
 eo ipſo non parum mihi pſi displiceo, quod iam cogor in gladiato-
 riā descendere harenam. Maluissem enim, si licuifſet per aduersa-
 riū, fine antagonista ueritatis pietatisue negotiorum placide trāquil-
 lo flumine nauigans tractare. Libenter ſanè obticuſſem prorsus, niſi
 impieras eſſet tacendo ueluti agnoscere crimen impietatis, cuius mi-
 hi per gratiam dei non ſum conſcius. Corpus profecto hoc meum
 haud grauatum, fauente mihi ſalutifica Christi gratia, impēderim pro-
 Christo & confessione euangelij eius, tantū abeſt ut mea ſcripta uel
 dicta uelim aduersari gloriae nominis eius. Feram item conuictia o-
 mnia propter Christum ſatis æquanimiter: ad hæreſeos, ſeditionis,
 oppugnationiſty ecclesiæ dei atrocia crimina muuſi eſſe nec uolo-
 nec debeo. Non certatur hic de oleastro, ſed de religione noſtra ſalu-
 tari: nō certatur de legibus Solonis aut Lycurgi, ſed de lege uerboq;
 omnipoṭētiſ & æterni dei. Ego fidem meam, quam habeo de autho-
 ritate & absolute ſcripturarum perfectione, ſcripto publico teſtatus
 sum. Hanc ſummis oppugnat uiribus editio libello Ioannes Coch-
 leus, magno ſimul conuictiorum nimbo immeritum adobruens,
 ac hæreſes, ſchismata, ſeditiones & dira quæq; in nos' contorquens.
 Iubet ergo ipsa pietas, iubet æquitas, imò compellit ipsa neceſſitas,
 conuictam tueri ueritatem, meamq; defendere innocentiam, ni deſer-
 tor fidei meiç iphis uideri uelim. Quid quod ille me prouocat ua-
 lide, magnisq; à me obteſtationibus aliquam ſaltiem reſponſionem
 efflagitar. Magnā mox ab initio modetiam pollicetur, ſed inter diſe-
 rendum ſui, opinor, obliuſi, aut criminatione ita affuetus, pefſima
 quæq; in nos effundit cōuitia. Cur autem me p̄cipue ē multis de-
 legerit cui certamen indiceret, cum non ſolus hoc argumenti traſta-
 rim, ipſe uiderit. Fallitur profecto, ſi me ſuo elogio, quo me obiter or-
 nat, uel tantillum commoueri putat. Commendat ſtili noſtri elegan-
 tiā,

tiam, ingenium item varia lectione & eruditione cultum atq; instru-
etum. Sed fingit hoc fortassis in suum commodū, ne uideatur cum
gregario quilibet, quod dicitur, manus cōseruisse. Verum quicquid
senuit Cochleus de me, Inō magnopere curo. Neg; mihi ipsi ob ista
eius siue simplicia siue figurata præconia, excido. Didici iam olim
mecum habitare, ac probe meam nosse penuriam, imo ingenue con-
siteor pertenes esse illas meas qualescumq; facultates, quas tamen ut
humiliter à domini gratia me acceperis cōsiteor, ita ad gloriam eius,
ecclesiaeq; sanctæ incolumitatem fideliter cupio dispensare. Christo
seruatori desidero probari, probari autem fide syncera, charitate non
ficta, & spe firmissima. Non pr̄sumebat Apostolus quicquam se sci-
re in ecclesia dei, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, qui datus
est nobis à deo sapientia iustitiaq; sanctificatio & redēptio, ut quem-
admodum scriptum est, Qui gloriatur, in domino gloriatur.

His uero haec tenus tanquam præfari libuit, quibus iam nonnulla
de ordine agendi meo adiçiam. Non est quod expecte lector, ut
in respondendo filum orationis Cochleanæ sequar. Quemadmo-
dum enim hoc intricatissimum est, perspicuitate carens & euidentia,
ita si singula uelle minutatim excutere, nihilq; relinquere intactum,
opus milii nascereur prolixius Iliade. Neg; id à me fieri inique clas-
mabit aduersarius, cum hoc ipsum sibi quoq; in sua ad me responsio
ne permiserit. Non intendo, inquit, ad omnia tua figillatim respon-
dere, sed ad præcipua duntaxat rerum disputabilium capia quæ gra-
tioris sunt ponderis & momenti. Atq; uinam hoc quod amplificis
pollicebatur uerbis, re ipsa præstisser. Deprehendent enim quicunq;
illius scripta nostris composuerint, nostra quibus solidam & authen-
ticam autoritatem, ab soluam item scripturarum perfectionem mu-
nimus, & pie propugnamus, à pugile hoc sua sententia admodum stre-
nno adeo non esse uel commota uel conuulsa, ut ea in quibus maxi-
mum est præsidium, pr̄terierit intacta prosus. Porro id non meo tri-
buo ingenio, nostra uero structuræ aut arti, sed ueritati uerbi dei sem-
per inuestigæ & consurgentii aduersus omnem uersutiam hominum.
Cum uero aduersarius non potuit claro uerbi dei fulgore suas illas
illustrare nanias, lectoribusq; commendabiles facere, fumo excitato
illustratam à me ueritatem uoluit obscurare, ut uel sic afieclas suos,
Romanarum legum admiratores, retineret in officio, aut auerteret
saltē, ne plenū nostris præberent assensum. Principio ergo fumos
nebulasq; eius discutiemus, quas non cibscuræ, uerbo absit innudia,
tractationi nostræ de canonica scripturarū autoritate effudit, ipsam
uero tractationem nostram dilucidius paulò illustrantes reb; orabi-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

mus. Deinde alterum caput libri nostri de absoluta scripturarum per sectione editi, contra Cochlei sophismata defendemus, demonstrantes palam & diserte eos fidei articulos in scripturis doceri quos Cochleus explicari aut expresse literis sacris comprehendi negat. Interim ualde mihi ipsi gratulor in pugnam protracto argumentum obuenisse tam plausibile imo sacram defendendum. Scio enim cui serui: am: scio quod ueritatis, causae optimae & iuuicet, negotium agam. Dominus, cui seruio, faxit, ut ipsam multo cum fructu feliciter & sancte peragam. Postremo autem respondebo ad criminationes, conuictia, contumelias, calumnias atque fulelas Cochlei, quibus ille nos conspuens obruere totos & toti mundo iniustos reddere satagit. Dominus hominis misereatur. Compendio autem & simplicitati studebo, ac optime mea defunctum functione arbitrabor, si cordati lectores intelligent Verbo domini, scripture inquam canonica, primaria debet gloria, & hanc ex seipso, non ulla alia ex re, quia dei uerbum est, esse authenticam, ad quam ceu unicam cynosuram sancta dei ecclesia unice respicit in omnibus, omnia inde sua, ut est plenissimo omnis pieratis fonte petens, creditorum nimur agendorumque regulam formulamque perfectissimam. Hoc enim melius fore puto quam a concertatione instructa, & exquisita criminatione adornata, frustra me ipsum fatigare imo polluere, & lectores offendere ac molestare. Dominus Iesus fauet cœptis nostris.

Cochleum eum Papisticis socijs insincere disputare de autoritate scripturarum & ecclesie.

Caput I.

Occasio hu-
ius disputa-
tionis.

O TVS liber meus quem Cochleus oppugnat, duabus absolutur partibus. Prior docet scripturam ipsum dei uerbum longe maius esse & certius, quam egeat uel aprobatione ecclesie, uel ulla confirmatione humana. Huic tractationi occasionem suppeditarunt factionis papisticæ homines, qui Romanas pontificiasque leges defendant, disputant, maior ne sit scripturarum an ecclesiæ authoritas, ac protinus pronunciant ecclesiæ esse priorem maioremque, utpote sine cuius assensu & aprobatione nullam authoritatem haberent scripturæ. Ceterum Cochleus mox ab initio libri sui clamat, hanc meam de uerbi dei autoritate tractationem curiosam potius quam necessariam, & ex inconsiderato zelo profectam uideri, cum neque Papa neque catholicorum quicquam quicquam uerbo dei derogeret, authoritatemque eius cupiat blasphemastam. In 3. cap. Nos non dicimus, ait, potiorem & maiorem esse.

esse ecclesiæ quām euangelij aut canonicæ scripturæ authoritatem, sed tecum unanimiter credimus omnem scripturam sacram suam ē cœlo & à spiritu sancto (qui utiq; potior ac maior est q̄ ecclesia) habere authoritatem, certitudinem & infallibilem ueritatem: & anathema dicimus omnibus qui aliter sentiunt. Hæc ille. Paucis itaq; pijs lectoribus planum faciam quid papistica factionis homines, quos Cochleus Catholicos appellant, de authoritate scripturæ & ecclesiæ, non in publicis modo concionibus ad plebem, in quibus pleriq; nihil non sibi permittūt, sed & libris editis docent: ut inde clareat quibus anathema dicat Coch. & quod nulla curiositate, nullo inconsiderato zelo, sed iustis ex caussis ad hoc argumentum tractandum de scenderim: deniq; Cochleum cum suis aut non cōuenire, aut in præsentia non ingenue aut candide quod sentit confiteri: aut certè mea ex aenuando, contemptu, apud lectorum simplicem, obruere uelle.

Ioannes Eccius fortis. ille, à suis habitus, Romanæ ecclesiae pro Eccij dos pugnator, in Lociis suis asserit id quod sancta mater ecclesia definīt eterna de & acceptat, non minori ueneratione tenendum firmitateq; credens, autoritatem esse, q̄ si in diuinis literis exprimatur. Ac inter alia de ecclesia testcriptu hac loquens, fatetur quidem ecclesiam esse omnium fidelium congregacionem, mox tamen, Praelati, inquit, & potiores in ecclesia congregati sunt ecclesia representatiue. Idem inter hæreticorum obiectiones hanc propositionem collocat, Maior est scripturæ quām ecclesiæ authoritas. Ac idem rursus, Ecclesia, inquit, est antiquior scriptura. Hæc non est authentica sine authoritate ecclesiæ. Hunc Corœbūm sive Choragū sequitur reliqua sacrificum & monachorum monstrifica turba, ad eandem saltitās mensuram. Horum enim sunt illæ propositiones, Ecclesia est super scripturam. Ecclesia immutare potest quæ sunt scripturis tradita: & quæ sunt huius generis reliqua, ueræ contraria pietati. Imo ne quid desit temeritati plus q̄ gigantes, inservit se huic fuliginoso choro ineptissimus saltator picalis quidam monachus, qui ad cumulum illum ineptiarum scriptio publico hæc quoq; adiecit, Adeo scripturæ non sufficiunt ad quorumlibet credentium Scripturæ dorum stabilitatem, ut etiamnū muluis sint occasio errorum. Hęc scilicet errorum esse sunt istorum hominum preconia quibus scripturam ornantes, ecclasiæ commendant.

Habet autem paucula ex multis lector pius, ex quibus intelligat, quid aduersarij, qui suis illis ineptijs zelum meum non iniustū, opinor, irritarunt, & me ad scribendum impulerunt, de scripturarum & ecclesiæ authoritate sentiant. Ea si agnoscit Cochleus, qua mente aucti socijs suis anathema dicere: quo ualua aut qua fronte scribit ne-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

minem ex catholicis, id est papisticis, scripturæ sive uerbo dei derogatur? An non derogat scripturæ, qui dicit has adeo non sufficere ad tradendam ueram fidem, ut multis potius suppeditet errorum occasio-
nem? Hic certè absolutam scripturis perfectionem adimit, imò non modo adimit, sed & atroci cum blasphemia seductionis quodammodo insimulat. Non potest ullas ex seipso tenebras fundere sol: ac uerbum ueritatis lux est sole ipso clarior, quomodo itaq; in luce illa illu-
strissima tenebre sunt: quomodo ex ueritate error & seductio existit. Multo religiosius & circumspectius apostoli loquētes, ex nobisipsis ac seductore prisco seductionem errores & mala deriuāt. Nam Paulus, Si adhuc, inquit, uelatum est euangelium nostrum, in his qui pre-
reunt uelatum est, in quibus deus huius saeculi excœauit sensus in-
credulorum, ne illucelcat ipsis lumen euageliū, 1. Cor. 4. Et S. Petrus de epistolis Pauli loquens, Inter quæ, inquit, sunt nonnulla difficultia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquēt, sicut & cæteras scri-
pturas, ad suam ipsorum perniciem: manifestissime utiq; perniciem non in scripturas, sed scripturarum detorsione reiciens. An nō de-
rogat scripturæ, id est uerbo dei, qui purissimæ scripturarum doctrinæ componit & æquat definitiones prælatorum, & prælatorum qui dem huiusmodi, qui quales sint nouit propemodū totus orbis? Aut quomodo non labefactata cupit scripturæ autoritatem, qui hanc inter hæreticas obiectiones propositionem, Maior est scripturæ q; ecclæsiae authoritas, recenser? deniq; qui hanc palam illi opponit, Scri-
ptura nō est authentica sine autoritate ecclæsiae. Rursus an non præ-
ponit uerbo dei ecclæsiam, qui tanti ipsam facit, ut scripturæ ex seipso
nihil authoritatis relinquat, omnem ipsi deriuet participemq; ex mai-
estate ecclæsiae? Pater ecclæsiam, inquit ille, antiquorem esse scriptura:
negat hanc esse authenticam, nisi ex autoritate ecclæsiae. Porro si hæc
non agnoscit Cochleus, conuinceatur libris editis. Si fuco & commo-
da aliqua interpretatione perrexerit ornare, redargueretur conuincea-
turq; sententijs minime ambiguis & obscuris, sed nimium rudibus & ruditate ineptiæq; mirabiliter claris. Si dixerit nihil ad se pertinere,
quod alij libris editis inepit & nimis absurde disputatione, certè non
poterit dissimulare Eccij sui de ipso, id est Coch. testimonium. Ille
enim post longam disputationem de autoritate habitam ecclæsiae,
in qua ea quæ in præsenti adduximus profudit, relegat tandem & sub
finem disputationis ad librum Joannis Cochlei de autoritate ecclæ-
siae scriptum: quem licet non uiderim unquam, facile tamen ex cita-
tione Eccij colligo, Cochleum eadem sentire cum Eccio. Quod si ita
habet res, quid obsecro necisum erat tantopere asserere neminem ex
papistis

papistis derogare uerbo dei, neminem scripturis præferre ecclesiam? Cur pigeraut puder fateri palam simpliciter & circa figuram uerbo rumq[ue] ambages, quod præcipios Papismi propugnatores non pergit rotundo ore & quam crassissime profiteri? Nos ingenue & can *Aperta & dide agimus, liberali[u]m uoce & uerbis significantiss. profitemur Verbum dei ecclesia esse maius, ac certius, quam quod egeat ulla ecclesiæ ritatis consprobatione: cum ex seipso sit authenticum. Id protinus scripturis fessio.* demonstramus, & iustis rationibus confirmamus. Hoc ipsum itaq[ue] uel agnosce & confitere nobiscum simpliciter: uel doce scripturaræ locos à nobis prolatis nil ad negotium sue institutum nostrum pertinere: aut scripturarum testimonij fideliter prolatis, ostēde maiorem esse uerbo dei ecclesiam, ostēde uerbum dei sue scripturam ex seipso non esse authenticam, nisi ecclesiæ authoritas accedēs efficiat authenticam. Nec est quod Prothei in morem in omnes te formas sophistice conuertas.

*Discutuntur nebulae offusæ clarae & authenticæ scripturarum
authoritati.* Cap. II.

On pluris, inquit Coch, facimus aut preponimus (ut in uideo dicis) ecclesiæ iudicium uerbo dei, sed rectam sanctorum scripturarum intelligentiam ab ecclesiæ potius trauerse. doctoribus quam ab haereticis addiscimus. Ita ne uero serio hęc loqueris Cochlee? Quid hęc obsecro ad rem facisti, de qua nobis disputatio est? An oblitus es status contraversie? Si nescis, de auctoritate scripturarum disputamus, non de syncera scripturarum expositione atq[ue] intelligentia. Habet hęc priuatam suam considerationem, Ignoras, opinor, in disputationibus omnia & singula arguenda ad statum esse dirigenda: perinde ut uidemus certantes arcibus omnes suas ad scopam collimare atq[ue] iacere sagittas. Quod mox in altero membro appendis, nec ipsum quidem quicquam ad nos pertinere uel tantillum contra nos facere putamus, Et de scripturis quemadmodum, authenticæ sint & diuinitus traditæ, ecclesiæ potius q[uod] synagogæ & haereticorum iudicium sequimur & approbamus. Quasi uero quisquam nostrum unquam putarit aut docuerit scripturas ex Iudaicæ synagogæ aut haereticorum schola & iudicio uel recipi uel recessi oportere. An nondum intelligis nos tantum honorem scripturæ, quæ uerbum dei est, deferre, ut simpliciter dicamus Verbum dei ex se ipso, quia uidelicet dei uerbum est, authoritatem habere, & non ulla uel sanctissimorum hominum indigere approbatione nedum impurissimorum haereticorum aut pertinacium Iudeorum.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM.

Quomodo Rursus quod dicas, Non concesserim tibi Christum semel reijcere usurpetur re omnium hominum approbationem. Vult enim nos homines in uocabulum ipsum credere, hoc est sibi fidem haberi. Quis autem credit, nisi qui approbat? Et reliqua: indicat te magno laborare calumniandi mea*q* in hac re. peruerenti studio. Ne*q* enim ignorare potes me in hac disputacione uocabulo approbandi non uti pro eo quod est credere, assentiri, fidem*q* tribuere rei proposita: sicut no*r* raro usurpatur a scriptoribus Latinis: sed pro eo quod est authoritatem rei per se alioqui dubi*q* da re, id est authenticam facere: ueluti cum res aliqua per se quidem ambigua proponitur, certa autem redditur approbatione sapient*u*, quae per se relinqueretur incerta, nisi uidelicet istorum accederet interpoleretur*q* approbatio. Ita san*e* assero Christum & uerbum eius diuinum omnium hominum reijcere approbationem, id est, cum per se authenticum sit, non egere hominum approbatione quae reddat authenticum. Im*o* repetam hic quod in libro meo disertis uerbis sic posui, Fateor san*e* approbatione fidem quandam habere eius rei quam credimus. Ni*s* enim ea nobis probaretur, no*n* crederemus. At hic ipsa res quam credimus, ex seip*s*a habet authoritatem, suapte uirtute & pr*æ*stantia insinuantem se animis nostris: quam etiam prompte recipiunt, recept*q* se submittunt per omnia, quicun*q* recipiunt, non aliunde nedum ex seip*s*is aut ullo homine expectantes confirmatio nem. Illud uero genus approbationis quo de loquuntur aduersarij, censuram sibi in eam rem uendicat, quae per se erat cred*ed*a: at*q* ideo pr*æ*fert se rei cred*ed*a, adeo ut plan*e* existimet hanc instabilem prorsus*q* nullam futuram, nisi suus accessisset calculus. Nam ita loquuntur isti, Si scriptura & euangelium non esset approbat*u* & receptum ab ecclesia, nullum omnino esset. Hac protinus in cap. i. lib. mei posui. Porro in his *æ*quus lector luculenter cernit calumniadi studium Cochlei, & quare commendationem & testificationem eccles*ia* tribuam, approbationem non tribuam, quod aduersarius ualde exagitat, & multum pro se facere putat. Commendat enim ecclesia, id est committit scripturas fidelibus ceu certas & fide dignas: non ipsa sua auctoritate ex incertis facit certas, sed ideo quia ex seip*s*is certissim*æ* sunt, fidelibus commendat. Ita testificatur de scriptura quod sit uerbum dei & ueritas dei æterna. Ideo autem testificatur, quia uerbum dei est: non ideo sit uerbum dei scriptura, quia ecclesia testificatur, Verum satis copiose de his disputau*i* in libro meo.

Commenda*tio* tribui*z* tur eccl*esi*ae non ap*ro*batio. Iam cum scriptura ipfissimum uerbum dei sit, quid peccau*i* obsec*ratio*, quod dixi Luciferanicam esse superbi*u*, asserere euangelio at*q* bia. scripturis tantum inesse fidei at*q* momentu*m*, quantum illi conceditur ecclesiæ

ecclesie suffragis, hominum inquam in ecclesia. Ita enim præferunt se homines ipsi deo, non æquant modo: quod reuera diaboli inge nium est. An enim non præferunt se deo, qui suum iudicium, suam approbationem, tanti faciunt, ut sine hac, authoritate uera carere dic cant uerbum dei?

Verum obijcit, testimonia ecclesiæ de Christo & uerbo eius nō ab *Approbas* hominibus & secundum homines, sed à deo esse, à spiritu sancto in *voto ecclesiæ* quam, qui datus sit ecclesiæ, ut doceat ipsam omnem ueritatem. At ex spiritu qui hoc ipsum pro nobis, nihil contra nos facit. Hoc enim quid aliud *sancio*. adstruit & probat, quam diuinas scripturas ex seipso solidam habeo re autoritatē? Quid enim aliud sunt scripturæ, quam prophetarum & apostolorū scripta publica? De prophetis autem siue scriptura oracula prisca loquens apostolus Petrus, Non uoluntate hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsu loqui sunt sancti dei homines. Et de apostolis dominus Iesus in euangelio, Non, ait, uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Proinde cum testimonia ecclesiæ redditæ, non sint secundum homines, sed ex sancto dei spiritu, ipse sibi spiritus per sanctos in ecclesia fert testimonium, ac habet scriptura ex semel ipsa robur, firmamentum & autoritatem, quia inspiratio est æterni dei, ipsius inquam sancti dei spiritus. Præterea cum ecclesia fidelium eundem illum habeat spiritum qui loquitur per scriptu. as, agnoscit has & consentit his humi liter ipsas recipiens & ueneras, simplicemq; ipsis fidem & obsequio sam præbens obedientiam.

Opponit aduersarius, Cum autem dubium sit quænam euangeliæ scripta sint à ueris apostolis, quæ à falsis, necesse est ut suam autho ritatem hic interponat ecclesia, & certiores nos faciat qui libri classi porteat ne corum fuerint scriptorum, qui item ementito sparsi titulo prodierint ab impostoribus. Nisi enim iudicium recipiamus ecclesiæ de his, & in conflictibus confugiamus ad determinationem ecclesiæ, arbitratur Cochleus nos exutos, nihil habituros quod porrò opponamus ne nonicos. gatibus quinq; Mosis libros esse Mosis, aut negatibus euangelium Ioannis à Ioanne apostolo esse conscriptum, aut euangelium Nicodemus, Thomæ & Andreæ præferentibus euangelio Matthæi, Marci & Lucæ. Atq; hæc multis inculcat, & fuisse spargit. Cæterum frustra se in his torquer & fatigat Coch. In primis enim ecclesia non fuit ullum sanctis ac in fide firmioribus ciuolum uel de libris Mosis, uel de quatuor euangelistis. Horum enim libros de manu acceperunt authorum tanquam de manu dei, quem in animis suis & loquentem & operantem sentiebāt: ut iam nihil dicam de signis & prodigijs au

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

horum, per quæ dominus ueritatem confessam & scriptio publicatam, ueluti obsignabat. Interim quæ circunferebantur notha, ac ab apostoribus suppositiis ornata titulis, non ignorare poterant unde essent profecta, non tam è testimonij apostolorū & uiuis & scriptis, quam è spiritu contestatione in cordibus eorum tescificanis, reiçit ueritatem & falsitatem euincenit. Sed & posteri receperunt genuina, repulerunt notha: non quod maioribus ita esset uifum, sed quod idem spiritus in horum quoq; testificaretur cordibus sicut illorum, scripturarumq; genius, tam uerarum quam suppositiarum ponde-
re & maiestate uel carens uel uigens apostolica, quale esset scripti genitus de semetipso abunde testificaretur: quod deniq; indubia opinio omnium insederat animis Mosis libros à deo esse per Mosen profetatos, & euangelicam historiam per ipsos domini apostolos & viros apostolicos siue discipulos domini IIII. esse proditā. Quod autem Cochli purat desertores non posse conuinci, nisi per autoritatem determinationemq; ecclesiaz, tam est inepiū quam quod ineptissimum. Quasi uero rebellies & impij: isti, omnia dei oracula negantes, non possint & ecclesiaz autoritatem per eandem contemnere. impietatem. Certe qui uerbum dei negat & contemnit, quo plantatur fides, quæ inserit & retinet in consortio ecclesiaz, non poterit non & ecclesiam uilipendere. Proinde nihil efficerit Cochleus apud huiusmodi aphronios probationibus suis ductis ab ecclesia. Quid ergo fieri? Non ferēda est temeraria, audax, impia & sacrilega dei & uerbi eius illusio: non ferenda inanis rebellio. Si quis reiçiat aut neget in foro tabulas obsignatas, quas appellant figillatas literas, expelliatur protinus & ejicitur, propter impudentiam plus quam prophanam. Quia omnium mentibus persuasum est fidem tabularum sanctissime esse seruandam. Multo autem magis vindicanda est & asserenda fides et autoritas illa scripturarum sancta, nec unquā permittendum ut indubitata scripturarum ueritas, irreligiosis illusorum uocibus uocetur in dubium. Illis uero qui nondum in profundum demersi omnia contemnunt, demonstrandum est ex ipsis scripturis quanta sit harum dignitas, certitudo, ueritas, authoritas, plenitudo & maiestas. Atq; hoc uellem studiosos pietatis & theologiae cultores, omnes neruos & uniuersum cōuertere studium, quo uidelicet omnium oculi maiestatem scripturarum clare cernerent, illusoresq; conuicti oblariare desinerent, aut saltem magna cum confusione propria ogannirēt. In quem finem ego, quod omnisciens deus nouit, laborem illum meum suscepi, ac de autoritate scripturarum maiestateq; libellum edidi. Video autem Cochleum cum suis, non tam anxiū esse,

ut

ut de diuina ueritate omnes homines sentiant quām honorificissimi me, quām prōni & animis deuotissimis adorent ac colant ecclesiam. Hanc tametsi uideri uelit catholicam, deficit tamen nimis turpiter ad Romanam, omniaq; eius hue uidentur tendere, ut ecclesiæ omnes, quibus liber ecclesiæ Romanæ placitis, sub nomine ecclesiæ catholiæ editis, se subiiciant. Hoc ut imperiet à suis illis hominibus, non pudet ipsum absurdam quædam de scripturarū fide effuiri, ac omnia sursum deorsumq; uoluere, indubitateq; uertere in dubiū. Indignissima omnino vox est, quam his euomit uerbis, Quis certos faciet Moses & apostolorum libros, esse profectos ex deo? Elumbis interim & putris causa sit oportet, quæ non potest nisi talibus muniri quæstionculis, talibusq; ornati præconijs. Vbi nunc illud est, quod è Tertullia no protulisti, hæreticos non admittendos esse ad ullam de scripturis disputationem? Dominus tibi oculos ad uidendum ea, quæ synæcerae pietatis & indubitate ueritatis sunt:

His nebulas Cochlei simplici mea tractationi de authoritate uerbi dei osfusas discussi haec tenus, nec sine modica nausea & molestia. Sciunt enim cordati lectors qui libellum eius legerunt, & meo cum libello contulerunt, quām nullo ordine obseruato differat, quām de nigris aliena & ad scopum nihil pertinentia infarriat ubiq; ad quæ si gillatim respōdere hac in cauſa nolui, ne de industria perplexiorema redderem disputationē de uerbo dei, satis superq; aliās per ipsius triccas perplexā. Potuimus & hæc ad quæ hucusq; respondimus transire intacta, nisi simpliciores à iusto tramite in auia pertrahendos timuismus. De mediocris ingenio præditis nihil sum solitus. Quibus enim Coch. aliquid suis persuader argumētis hoc ipso quām rudes, ac amentes sint, indicant.

Non nimirum autoritatī hominum esse deferendum. Cap. III.

Restat ut nonnihil respondeam & ad crimen iniquitatis & acceptiōis personarum. Obiicit enim Coch. quod Lutherum laudarim tanquam hominem dei, qui spiritu instructus Heliae, egregie se in reformata ecclesia gesse: rit, cum tamen is iudicio deprauatissimo polluat & laceret non Mosen duntaxat, sed & reliquias scripturas diuinās: quod inique dissimulē: in Pontificios autem stilum stringam, propter ecclesiæ authoritatem, quām confiteantur asserantq; absq; scripturarum detrimento p̄serit de au& iniuria: unde merito index uidear iniquus, ac reprehensibilis per iuritatem sonarum acceptor. Ego uero Cochlee stilum meum minime uel in scripture uel in ullos stringerem pontificios, si intelligere possem uos synæcere solidam & authenticam agnoscere fateri & propugnare autho: iuriclos.

AD IO. COCHLEBI LIBELLVM

ritatem diuinæ scripturæ: nunc autem cum ipsam quidem per uos
saluā intemeratamq; manere clametis, interim uero assuatis sine au-
thoritate ecclesiæ scripturarum autoritatem in multis periclitari flu-
ctuare (agnoscit Coch. opinor uerba propria) & labascere, fatemini
utiq; scripturam aliquam habere autoritatem, sed solidam, id est au-
thenticam, nondum fatemini, qui alieno ipsam præsidio arbitrami-
ni indigere: cur itaq; non pugnarem contra papisticas phalægas, pro
repurganda reparandâ solida & authentica scripturarum authori-
tate? quæ nimur salua, integra & intemerata est, cum ingenue &
simpliciter fatemur omnes, Scripturam, quæ uerbum dei est, non alijs
præsidijs aut fulcris egere, sed solam ipsam sibi ad se sustinendum,
quia æterni & ueri dei uerissimum uerbum est, sufficere. Hoc si fatere
ris mecum ingenue & simpliciter, Cochlee, constaret hac de re inter
nos pax solida & firma: quâm uero alienus sis ab hac tam syncera
confessione, nemo ignorat nisi qui librum tuum non legit. Quid er-
go peccau, quod arma pro afferenda scripturarum autoritate solis
da sumpsit?

Quare lau- Aut quid peccau quod Lutherum dixi Heliz indutum spiritu in
datus Lu- reparanda religione magnanimum fese & excellentem præstissime?
therus. Dum uiueret Helias, oppressa iacebat religio, oppressa autem homi-
num pessimis inuentis & corruptelis sacerdotum Baal: quibus se He-
lias Thesbites sine Theseo opposuit, ac homines in uniuersum o-
mnes ad legem dei uerumq; dei cultum reuocans, sacerdotum colle-
gia, adde & regem cum populi primoribus grauissimè impietatis ac
cusauit. Iacuit & ante X X. annos syncerior Christi doctrina papistî
cis oppressa nugis, fœdèg sacrificum & monachorum polluta tradi-
tionibus. At his opposuit deus Lutherum, qui mox ab initio Papæ,
collegijs purpuratorum, scholis item uniuersalibus, choro deniq; sa-
cramentum, & monachorū turbis resistens, omnes à traditionibus pra-
uis reuocare studuit ad uerbum excelsi dei, ad quod omnia probare
consuluit, & in Christum credere suavit, qui nobis à deo datus est sa-
pientia, iustitia, sanctificatioq; & redemptio. Id autem fecit mox ab
initio eximia spiritus magnanimitate. Hoc cum uniuersa norit ecclæ-
sia, ipsiusq; fateantur boni uiri omnes, nihil peccau opinor, qui dei
in hoc homine beneficentia ecclesiæ exhibitam prædicau. Ad deum
enim non ad ullum hominem tantum referimus beneficium: quam
uis interim ingenue agnoscamus, deum opera & ministerio homi-
num bene uti ad suam ipsius gloriam. Neq; quicquam sibi arrogat
qui sapiunt ministri, deo ac uerbo ipsius omnem tribuunt gloriam:
præsertim quod Paulus dixerit, *Quid habes quod non acceperis?* Si
autem

autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Fallitur ergo Cochleus, si putat nos uel Lutheru uel ulli docto pioue uiro amplius quiddam tribuere quam uera permittit pietas. Scimus Lutherum esse hominem, qui & errare & in errorem abducere potest, quando praeterito dei uerbo indulget affectibus. Non erigimus nobis homines uelut idola quae adoremus, & a quibus pendeamus, quorum dicta & facta circa delectum inexpensa & circa iudicium recipiamus approbemusque omnia. Christi domini & unici orbis magistri (si nescis Cochlee) non Lutheri, discipuli sumus. Iactent alij licer se hominum esse discipulos: nos non patiemur ullam nobis aliam praeterquam Christianorum imponi appellationem. Probe enim memores sumus horum apostoli uerborum, Num diuisus est Christus? num Paulus crucifixus est pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? Vnusquisque enim uestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego uero Apollo, ego uero Cepha, ego uero Christi. Et quod idem mox dicit, Cum in uobis sit temulatio & contentio & factio, nonne carnales etis, & secundum hominem ambulatis? Etenim cum dicat aliquis, Ego quidem sum Pauli: alter uero, Ego Apollo, nonne carnales etis? De seipso uero certe apostolis loquens, Quis igitur, ait, est Paulus? quis autem Apollos? nisi ministri per quos credidistis, & ut cuicunque dominus dedit. Item, Sic nos astimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum dei. Haec iusta est laus, haec gloria sanctorum. Nihil ipsis dum uiuerent apostoli domini Iesu sibi amplius arrogabant: nihil sibi amplius qui hodie uiuunt, nisi prauo cunctati affectu uel ipsis sibi tribuunt, uel alios sibi tribuere postulant. Proinde circa personarum respectum agnoscimus & ueneramur pro Christi ministris, qui cum uerbum Christi afferunt. Si qui uero sua nobis praefracte & arroganter circa uel contra uerbum dei obtrudere perrexerint, tales nec agnoscimus nec recipimus. Scripturas appellamus, quibus humiliter subiecti sunt quicunque fideles Christi ministri sunt. Negat enim Pythagoricum illud avios ipsa sibi sumunt ministri, nisi qui insaniunt prorsus. Ac cuperem Lutherum sobrie magis modestius ac circumspectius de S. Jacobi epistola, de Apocalypsi Iohannis apostoli, & de nonnullis alijs iudicasse pronunciassetque. Quamuis non ignorat Cochleus fortassis, a ueteribus quibusdam, nescio quid esse disceptatum de auctoribus librorum istorum: quod ipsum ut non laudo, ita neque Lutheri neque hominis opinione ullius premi uolo, scripturarum authoritati cedens credo. De Moze quid scripsit Lutherus nescio. Negat enim sermonem eius quem mihi obiicit Cochleus, unquam uidi aut legi; siccirco Lutheru ea in re nec accusare nec defendere possum. Negat

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ille meo indiget patrocinio. Viuit adhuc ac ipse potest, si uult, asper-
sam sibi abstergere maculam. Id interim nec uolo nec debo diffimu-
lare, quod in libris Lutheri non uulgaria reperi Mosis legisq; prece-
nia. Quid ergo hic illi uenerit in mentem quod parum tribuit Mosis,
ignoramus uicaris ne quam innoceti calumniam struxeris. Breuibus
ego mea absoluo, ac testorum mihi non nisi pia, uera, iusta, modesta &
laudata non in Luthero duntaxat; sed in omnibus reliquis placere
probariq; ministris: quibus etenim credo quatenus sua mihi probat
scripturis. Sicuti à scriptura recedunt, aut proportione fidei non ob-
seruata inmodestius efferuntur, suisq; indulgent affectibus; nec pro-
bo nec defendeo. Hoc autem ex doctrina didici Apostoli, dicentis, Spi-
ritum ne exinguatis, prophetias ne aspernemini: omnia probate, qd
bonū fuerit tenete. Item, Si nos aut angelus è cælo prædicauerit uo-
bis euangeliū de cælo, præter id quod prædicauimus uobis, ana-
themā sit. Et rursus, Quæcunq; sunt uera, quæcunq; honesta, quæcunq;
iusta, quæcunq; para, quæcunq; boni nominis, si qua uirtus, si qua
laus, hęc cogitate, &c. Et sicut iudico de alijs, ita alios uolo de me qd
iudicare. Nemo mihi credit, nisi mea scripturis & iustis rationibus
comprobans demonstrauero. Habet Cochleus quod quærebat, uel
potius non quærebat. Suauius enim spectaculum ipsi ac socijs eius
exhiberemus, si nos qui Pontificis regnum oppugnamus; ipsi inter
nos mutuo committeremur, quo plus pacis & tranquillitatis habe-
ret regnum illud infelix. Sed uigilat pro ecclesia sua pater benignus,
qui electis suis etiam paucum fausta reddit auspicatissima.

De solida & authentica Canonicarum scripturarū autoritate. Ca. IIII.

Is porrò adjiciam paucula de solida & authentica cano-
nicarum scripturarum autoritate ueraq; dignitate san-
ctæ dei ecclesiæ: ut lectorem molesta concertatione non
nihil fatigatum, breui lata utiliç insona, ad rem interim
præsentem faciente plurimum, reficiam. Scriptura canonica ueteris
& noui testamenti, opera prophetarum & apostolorum, ex spiritu
sancti inspiratione edita, ipsissimum est os dei ac uerbum dei: ut do-
mini dei uerbo credit, qui scripturis credit: domini dei uocē reiçiat
& asperneatur, qui scripturam negat & repellit. Nihil hic acutius di-
spubabo de uerbo cordis seu mentis, de uerbo oris seu articulato, de
uerbo interno & extero, de spiritu & litera, & an deus loquatur, &
quomodo loquatur, simpliciter sequor propheticam & apostolicam
phrasim, qua uerbū dei dicitur quod per prophetas & apostolos pro-
latum imo scriptum est, qua deniq; deus dixisse & loquutus esse dici-
tur, quod homines dei attulerunt. Non enim obscuræ sunt illæ pro-
phetarum

*Scriptura
est uerbum
dei.*

pheterū uoces, Hæc dicit dominus. Dominus qui misit me, hæc nunc
 cia, & sic loqui iubet. Item, Spiritus domini loquutus est per me, &
 eloquii eius fuit in lingua mea. Nemo item ignorat principes apo-
 stolos Petrum & Paulum non disparia docuisse: cum ille dicat spiri- ^{1. Pet. 1.}
 tum Christi fuisse in prophetis, ac prophetiam nō hominis allatam ^{2. Pet. 1.}
 voluntate, sed spiritu sancto impulsos loquutus esse sanctos dei ho-
 mines: hic uero scripturā asserat diuinitus inspiratā, deumq. ipsum ^{2. Tim. 3.}
 multis & multis modis loquutum esse patribus per prophetas, ^{Heb. 1.}
 extremis uero diebus per filium. Idem scribens Thessal. gratias agit ^{a. Thess. 4.}
 deo, quod cum acceperint sermonem ab apostolis quo deum disce-
 bant, acceperint non ut sermonem hominum, sed sicut erat uere ser-
 monem dei. Nam dominus quoq. in euāgeliō dixit, Non uos esitis ^{Matt. 10.}
 illi loquentes, sed spiritus patris uestrī loquitur in uobis. Iam quod
 ipsius dei uerbis credat, qui scripturæ credit: rursus uerbum dei repro-
 ber, qui scripturas reiçit, non opinor multis esse demonstrandum.
 Nam id sponte sua colligitur ex superioribus. Subiiciam tamen pau-
 cula hæc ex multis scripturarum testimonia. De Mose & Aarone le-
 gis, Quid nos sumus ut murmureatis contra nos? non cōtra nos sunt ^{Exod. 15.}
 querimoniae uestra, sed contra dominum. Ad Samuelē dixit dos-
 minus, Non te reprobamus, sed me. Daniel clamat, Non obtempera ^{1. Sam. 9.}
 uimus uoci domini dei nostri, ut transfigeremus uitam ex ipsius legi ^{Dan. 9.}
 bus quas proposuit nobis per suos seruos prophetas. Iosias legerat li-
 brum legis, sed audit à prophetissa, Quia uerba quæ audisti, commo ^{2. Par. 34.}
 uerunt cor tuum, & subdidisti te deo, cum audiuiti uerba eius cōtra
 locum hunc, &c. Porro in euāngelio dicit dominus, Qui uos audit, ^{Luc. 10.}
 me audit: & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit
 eum qui misit me. Et rursus, Amen amen dico uobis, q. recipit quem ^{Ioan. 13.}
 cung. misero, me recipit: qui autem me recipit, recipit eum qui me mi-
 sit. Paulus quoq. ait, Qui reiçit, non reiçit hominem, sed deum, qui ^{1. Thess. 4.}
 dedit spiritū suum sanctum in nos. Pluribus non est opus, cum hæc
 luce clariora & multò firmissima sint testimonia.

Quorsum uero hæc, inquis, tam longe reperita, & tam probe mu-
 nita pertinent, cum nemo prorsus nege scripturam esse uerbum dei?
 Vtina uero omnes semper & ingenuē fareantur scripturā esse uer-
 bum dei. Huc uero ista omnia pertinent, ut omnes liquido perspic-
 ant scripturam ex seipso, id est quia uerbum dei est, abunde satis habe-
 re authoritatis, nec indigere hominum approbatione: id est non ex-
 pectare calculos & suffragia hominum, quibus ex incertia reddatur
 certa & authentica. Quis enim sanæ sobrietatis mentis candide agno-
 scens & simpliciter confitens scripturam esse uerbum æterni dei, qui

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

est ueritas prima, supremus iudex sanctissimus, purissimus, optimus, maximus, non etiā uerbo dei ut uerissimo, purissimo sanctissimoq; ceu primæ ueritati credat: Rursus quis tam demēs ac excors, qui ex orientem solem, & totum mundum læto suo iubare exhilarantem, pī neis rādis aut facibus fumigantibus illustrem reddere conetur? Multo autem stultiores & ineptiores esse uidentur, quibus persuasum est primam & æternam scripturarū ueritatem lucem ut purissimam sic illustrissimam suffragijs mortalium effici claram, id est authenticam. Quemadmodum ergo omnes creature, spiritus quoq; angelici, nondum miseri mortales, deum reuerenter adorāt ut regem supremum, conditorem & gubernatorem omnium uisibilium & inuisibilium: ita legem ac uerba tanti regis & domini sui magna cum humilitate & religione recipiūt, nihil dubitantes de eius fide, qui non ignorant nō nisi uerissima oriri ex ueritate æterna. Hæc, opinor, simplicia sunt & exposita omnibus hominibus, satis item in se diuini roboris habentia.

Scriputra Concidit hic impia quorundam quæstio, qui rogant unde cōfiter seipsum ful scripta prophetarū & apostolorum uerba esse dei? Indubitate enim est & robo ac plurima iam nunc audita sunt testimonia, perhibentia prophetarū testimoniū & apostolorum scripta dei esse uerba. Quibus accedit quod ipsa uero mutuo. sese utriusq; testamenti scriputra per singulos propemodum libros mutuis & diuinis quidem testimonij roborat atq; suffulcit: hoc est deus ipse per uerbum suum reddit authenticam scriputram: idq; facit tam diserte, tam copiose, tam euidenter, ut post tam clara dei testimonia adhuc expectare humana, quæ faciant authenticam scriputram, ex dubia certam, nil aliud sit q̄ solem exorientem iuuare facibus. Id ne cui dubium aut obscurum sit, collatione testimoniorum prolatā in medium, demonstrabo non ē singulis, sed potissimis duntaxat scriputræ libris.

Testimonia Christi de ueteri scriptura. In genere quidem de uniuersa ueteris testamenti scriputra nouissimā prædicatione agens dominus, ad discipulos, Hæc sunt uerba quæ loquutus sum ad uos, ait, cum adhuc essem uobiscum, quod necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosis & prophetis & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligenter scriputras, & dixit eis, Sic scriputrum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari in nomine eius pœnitentiā ac remissionem peccatorum in omnes gentes. Principio autem scriputram ueteris testamenti omnem in legem & prophetas recolligi, ne quis ignoraret quid oporteat intelligere per scriputras. Deinde scriputras ut ueritati certissimā omnia sua imponit, has uelut authenticas

thenticas & indubitate fidei citat. Postremo sua omnia dicta & facta adeoq; totam euangeli prædicationem uel testificationem apostoli cam (qua & ipsa non multos post annos literis comprehensa, & no-
num Testamentum appellatum est, ueteri tamen autoritate non im-
par) ex lege & prophetis produxit confirmavitq; ut mutuum ubiq;
cernere liceat testimonium. Apud Lucam in 16. cap. idem dominus
Iesus legem & prophetas, authenticas utiq; pollentes authoritate, com-
mendans, inducit diutinem epulonem postulatam, Rogo pater Abra-
ham, ut mittas Lazarum in domum patris mei : habeo enim quinq;
fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locū cruciatus : huic
autem respondentem Abraham, Habent Mosen ac prophetas, audi-
ant illos. Si Mosen & prophetas non audiūt, neq; si quis ex mortuis
resurrexerit, credent. Quid quod in 10. apud Ioan. cap. dominus Ie-
sus scripturam manifestissime insolubilem appellat, authenticam ni-
mirum & authoritatis primæ? Verba si quis requirat, sunt huiusmo-
di, Nónne scriptum est in lege uestra, Ego dixi, Dī, es tu? Si illos dixit
deos ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scripture, quem
pater sanctificauit & emisit in mundum, uos dicitis me blasphemare,
quia dixerim, Filius dei sum?

Sigillatim uero idem dominus Iesus Mosen suis commendās *Iu. Testimonia*
dæis, apud Ioannem, Scrutamini, inquit, scripturas, quia uos uidemi *Christi &*
ni in ipsis uitam æternam habere, & illæ sunt quaæ testantur de me. *apostolorū*
Et mox, Si credidissetis Moysi, credidissetis utiq; mihi. De me enim il- *de libris*
le scripsit. Si autem illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis *Mosis & hi*
credetis? Idem ex libro *Genesis* Mosisq; doctrina matrimonij inter *istoria sa-*
gratatem restituit, apud Matth. in cap. 19. meritum item & effectum *cra.*
passionis suæ demonstrat ex Numeris, typo ænei serpentis per Mo-
sen erexit reuocato, apud Ioan. in cap. 3. Porro legisperito de summa *Luc. 10.*
religionis percontanti, responderet, In lege quid scriptum est? quomo *Marc. 12.*
do legis? Et iterum, Primum omnium præceptum est, Audi Israel, do
minus deus noster, deus unus est. Et reliqua quaæ petiit è s. Deutero-
nomij cap. Præterea satanæ tentationem elicit, & acrem fudit aduer-
sarii, petiit è Deuteronomij 8. cap. telo. Leprosum uero mundatum
ad sacerdotes ablegauit, quo legi satisficeret, quaæ continentur in Leuiti-
co. Apud Matthæum in 5. leges in Lenitico & Exodo comprehensas,
repurgata traditionibus pharisaicis, natioq; restituit nitori. Quid
quod apostolus Paulus potissima doctrinæ suæ capita è libris Mosis
& petiit & corroborat? Testimonium mihi præbent epistolas Romani,
Hebreis & Galatis inscriptæ. Ex Deuteronomio Petrus, apud
Iudeos Hierosolymis prædicans, docet Iesum uerum illum esse pro-

phetam, quem deus in lege promisit. Jam & euangelica apostolicaq[ue] authoritas spiritu sancto illustris historicos veteris testamenti libros ualde commendat. Id quod colligere licet ex splendida S. Pauli oratione, quam habuit ad Iudaeos Antiochiae in Pisidia congregatos, cuius meminit Lucas in Actis cap. 13. Idem Apostolus ad Hebreos 11: cap. illustria ex Iosue & Iudicum libris exempla protulit. Matthaeus ex libro Ruth bonam partem genealogiae Christi petiit. Et libris Regum testimonia sive exempla ipse dominus Iesus in caussis granissimi desumpxit: quemadmodum apud Matth. in 12. & Lucam in 4. certe nere licet. Sed & Paulus apostolus non raro ex iis testimonia petiisse legitur. Libri Paralipomenon cum libris Regum per omnia consentiant, sicut & Ezra & Nehemias cum prophetis postremis tribus: ac reginae Hester historia cum genio totius historiarum sacrae, unde eadem est omnium authoritas. Ex libro Psalmorum, uelut ex amplissimo diuinae sapientiae thesauro, mutuarunt & munierunt quae cunig Christus & apostoli docuerunt de Messia uera diuinitate & humanitate, de sacerdotio & regno eius aeterno, de morte, passione & effectu eius, de resurrectione item, ascensione in celos, & sancti spiritus missione. Locos si quis luculentiores in numero eti habere & conferre cupiat, reperiet apud Matth. in cap. 22. apud Paulum ad Hebreos 5. & 7. in uniuersa passionis domini historia locupletissimos. In Actis apostolicis cap. 2. & 13. & apud Paulum sparsim, precipue autem Ephe. 4: Ignorant autem quid Petrus & Paulus apostolorum principes docuerint scripserintue, qui interrogatan apostoli Solomonis mortalium sapientiis, testimonijs sint usi.

Testimonia Christi & apostolorum de libris prophetarum. Ceterum Isaiam dignatus est dominus Iesus non modo palam in synagoga legere, sed & summa cum diligentia reverentiaq[ue] hominibus suis Nazarethanis interpretari. Id quod Lucas graphice describit in cap. euangelica sua historiae. Ex apostolis nullus est, cuius modo ad nos scripta peruerterunt, qui non frequissime citet Isaiam. Huius lectionis beneficio ad fidem conuersus est Christianam Aethiops ille Candaces reginae aulicus, dum interpretetur sequutus Philippum Christum agnoscit uniuersorum dominum, & omnium credentium redemptorem. Id quod legere est apud Lucam in Actis capite 8. Jeremiam & Ezechielem euangelica & apostolica scripta ceu scriptores classicos citarunt. Ad Danielis lectionem ipse dominus Iesus in euangelio relegat lectores. Stephanus nero protomartyr Christi Iesu, apud pontifices, sacerdotes, scribas proceresq[ue] populi Hierosolymitanii de obiectis criminibus se repurgans, & ueritatem professus euangelicam sive Christianam, librum prophetarum, XIII. nisi mirum,

mīrum, magna cum fidūtia producit in medium, unde aduersarios redarguit: qui nīsi fuisset authenticus, omni proculdubio pondere ca
ruisset eius argumentatio. Nimis autem ex cresceret hæc nostra de
monstratio, si pergerem ostendere quid singuli apostoli ex singulis
propemodum prophetis, quos Minores appellant, mutuantes, do
ctrinam euangelicam & ornarunt & roborauerunt.

Ad Noui testamētū libros uenio, cuius scriptores ut ex spiritu san
cto prophetis reddiderunt testimonium ueritatis, agnoscentes & ta
mentū libri stificantes libros Mosis & prophetarū quibus comprehenditur testa
mentū uetus, esse authēticōs, ut pote ipso sancto spiritu profectos: ita legis & pro
p̄dicationē suam euangelicam uiuam, quam ex ipso dei filio Iesu p̄phetarū te
Christo didicerant, scripturis inidem Mosis & prophetarum commu
nientur. Cui accedit quod rerum quas testificabant spectators fue
rant, ut pote discipuli filij dei, donati præterea ditissimo spiritu san
cti munere. Huc enim pertinent illa S. Petri uerba ex posteriore epi
stola, Non arte compositas fabulas sequuti notam uobis fecimus do
mini nostri Iesu Christi uirtutem & aduētū, sed qui oculis nostris
aspeximus illius maiestatem. Acceperat enim à deo pare honorem
& gloriam, uoce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria. Hic
est ille filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est. Et hanc uo
cem nos audiuimus ē cœlo delaſā, cum essemus unā cū illo in mon
te sancto. Et habemus firmiorem sermonem propheticum, cui dum
attenditis ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, dñne
dies illucescat, & lucifer exoriaſ in cordibus uestris. Habes unde præ
dicatio S. Petri autoritatē habuerit: principio ex ipso dei filio rei p̄
exposita certitudine firma: deinde ex scriptura prophetica, quam &
stellæ confert omnium clarissimæ Soli prælacenti. S. Paulus multis
asserit p̄dicationem suam non esse ex hominibus nec secundum
homines, sed ex reuelatione Iesu Christi. Copiosissima de hac re in
ueniet, quisquis legerit epistolā ad Galat. cap. i. Cum idem ille Ber
rhœenſibus prædicaret euangelium, conferunt hi protinus prædica
ta ad scripturam propheticam, & inueniunt congruere per omnia.
Porro dilectus domino discipulus Ioannes, idem apostolus prima
rius, & euāgelista clarissimus, Quod uidimus, inquit, oculis nostris,
quod audiuimus, quod perspeximus, & manus nostræ contrectau
erunt de uerbo uitæ, & uira manifestata est, & uidimus etiā, testimoniū
& annunciamus uobis uitam æternam, quę erat apud patrem, & ma
nifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus annunciamus uo
bis. Idem in historia sua per frequenter quę pura narratione exposue
rit, mox scripturarum testimonijs corroborat. Ex scripturarum ergo

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

prophetarū robore, spiritus sancti testimonio, rerumq; testificata-
rum certitudine, nempe quod ea de quibus apostoli testificabantur,
ip̄si & uiderant & audierāt, existit autoritas fidesq; & certitudo præ-
dicationi euangelicæ per apostolos ueritatis ministros mundo pro-
positæ. Ac per initia quidem nihil scriperunt apostoli, sed uiua uoce
gentibus & Iudeis tradiderunt quæ acceperant à domino, non mul-
tos tamen post annos scriptis comprehendenterunt quoq; quæ præda-
rant. Quæ sane scripta ab ipsis uelut ex manibus eorum accepimus,
quemadmodū paulo ante attingi, & paulo post ubi de traditionibus
patrum & apostolorum disputauero, fuisus explicabo. Hactenus ue-
ro collatione copiosa & euidenti demonstravimus, mutua scripturæ
proferentes testimonia, quod sacra canonicaq; literæ siue triuioq; te-
flamenti scripturæ, ex seipsis autoritatem habent, ac authēticæ sunt.

Authentici libri aut̄i. Ea de causa libri Veteris & Noui testamenti à prisca haud dubie
appellati sunt canonici ac authentici, quasi quis dicat ab rōmō, ueluti
per se fidem facientes, etiam sine argumentis, ex seipsis uicq; non ali-
unde ueritatis opinionem & autoritatem habentes. Græci enim au-
t̄i scriptorū appellarunt, quod non est sine auctore certo: cui opposuerūt
ab omnīs pro dubio, nulloq; auctore profectum certo. Sed & authēti-
ca scripta & instrumenta dicta sunt scriptoribus Latinis, quæ certam
& iustum habent autoritatem & maiestatem quandam. Nam & au-
thoritas in sacerdotiis consistit in ueneratione, suapte nos dignitate ad cre-
dendum inuitans. Et sane est in scripturis eximia quædā autoritas,
numen quoddam, ipsissimam nobis spirans diuinitatem, omnesq;
sua dignitate lectors auditoresq; ad credendum sibi solicitans. Sim-
pliciter ergo prophetæ & apostoli munūdum adhortabantur ad cre-
dendum prædicationi sua tanquam per omnia certæ dignæq; cui
credatur propter seipsum. Vnde certum est eos uel malitia inscitiam
simulare, uel ignorare prorsus quid sit authentica scriptura, qui con-
tendunt ipsam circa ecclesie suffragium non esse authenticam. Nam
sicut semetipsa suaq; dignitate non habet autoritatem plenam, quo
modo dicitur authentica? Si uero ex seipsa plenam habet, quid gar-
riunt de autoritate ecclesiarum scripturam faciente authenticam?

Habet scriptura diuina. Et certe habet in semetipsa uirtutem & testimonium spiritus ueri-
tatis prædicatio siue canonica scriptura. Nam huc pertinet illud apo-
stoli, Prædicatio mea non erat in persuasorijs humanæ sapientiae uer-
dam in se bis, sed in ostensione spiritus ac potentiae, ut fides uestra non sit in sa-
engiam, pientia hominum, sed in potentia dei. Habet scriptura tacitam quan-
dam energiam quæ afficit mentem, rapit, oblectat, impellit, totumq;
hominem transformat, qua & omnes alias scripturas superat, cor
ipsum

Ipsum penetrat, medullisq; infidet. Necq; enim frustra dixit Apostolus, Si prophetetis in ecclesia, & ingredia*t* incredulus aut indoctus, *1. Cor. 14.* coagitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus, & sic occulta cordis eius manifesta fiunt; atq; ita procidens in faciem adorabit deum, veniūcians quod deus reuera sit in uobis. Et iterum, Viuis est, inquit, *Heb. 4.* sermo dei & efficax & penetrantior quo quis gladio utring; incidente, ac perringens usq; ad diuisionem animæ simul ac spiritus, compagumq; & medullarum. De domino nostro Iesu Christo legimus q; *Matth. 9.* docuerit cum authoritate, & nō sicut scribæ. Sed & discipuli illi duo Emaum proficiscentes, Nōnne, inquiunt, cor nostrum ardebat in *Luc. 24.* nobis dū loqueretur nobis in uia, & aperiret nobis scripturas! Huc pertinet quod uir ille secundum cor dei, canens, dicit, Eloquia domini *Psal. 11.* ni eloquia mūda, argentum excoctum in catino terreo septies depuratum. Lex domini integra est, conuertēs animam, testimonium domini *Psal. 19.* mini fidele, imperitis sapientiam suppeditans. Decreta domini recta sunt, cor exhilarantia, præcepitum domini repurgatum, illuminans oculos. Timor domini mundus perstans perpetuō, iudicia domini uera simulq; iusta. Magis experibilia quam sit aurum uel præstantissimum atq; plurimum, & dulciora melle & fauo stillantibus. Etiam seruus tuus perspicue illis admonetur, in illorum obseruantia multa merces est. Et quæ huius generis permulta alia sequuntur per integrum *Psal. 129.*

Hæc autem sentimus & ita loquimur ingenue, splendide & clare *Scriptura* de solida uerbi dei scripturarumq; autoritate. Huc refero repetens nullo unquam cuncti attuli in libro meo de authoritate scripturæ, demonstrans quam temscripturam sanctam uerbum dei à mundi exordio per seipsum fuisse pore autho authenticum, neq; unquam ullam ab hominibus authoritatem uel ritatem ac mutuasse uel accepisse. Exorsus ergo à patriarchis ueni ad Mosen, à cepit à hoz Mose descendit ad prophetas, à propheticis transiui ad apostolos, demonstrauit hos omnes uerbo dei scripturæ sanctæ obedisse ut authentica, non ex dubia fecisse certam uel authenticam: adieci his scripturæ authoritatem non pendere à generalium Consiliorum definitiua sententia, neq; à sanctorum patrum decretis. Testimonia copiosa & firma irrefutabilisq; pro illa mea assertione produxi. Ad ea uero nihil respondit Cochleus, nihil contra hæc solida protulit, pulchrem modo sophisticum lectorum oculis offudit. Porro itaq; mecum gloriam deo & æternæ eius ueritati tribuens, simpliciter & uere solidam & authenticam scripturarū authoritatem fateatur: aut his meis confutatis aut subuersis, doceat canonicanam scripturam ex seipsa non esse authenticam, nisi & hominum in ecclesia approbatio accedens

ipſi authoritatē cōciliē efficiatq; authenticā: doceat autem non ē hominū placitis lubricis, sed ē scripturā certissimis testimonijis.

De Ecclesiæ catholice authoritate & dignitate. Cap. V.

C de Ecclesiæ authoritate & dignitate iusta, ne quam mihi calumniā struat aduersarius, sic sentio sicut libris iam olim editis professus sum, adhuc profiteor iamq; repero.

Venerandū merito & dulce est omnibus sanctis nomen

Venerandum & dulce ecclie. Hac enim est sponsa seruatoris Iesu Christi filii dei, deo dilecta & unice chara, cuius ille rex est & princeps, in cuius societate uel communione recensentur omnes qui à mūdi exordio sancti plauerunt deo, & qui ad finem usq; mundi placebunt per orbem fideles. Nam cum Ecclesiā nomino, non intelligo Papam, caput illud fictitium ecclesiæ cum membris suis, episcopis, sacrificis & monachis, quorum utinam non optima pars aduersarij sint ac hostes ecclesiæ. Communio sanctorum, cœtus inquam deo uere credētum per Christum, & omnia sua ad lucem & regulam uerbi dei, quam unice spectat, instituentū, deo charissima est ecclesia, fide filio dei desponsa, iuxta illud, O ues meæ uocem meam audiunt. Item, Despondebo te mihi in fide. Sicut autem fides, catholica ideo nuncupatur, quia deus ipsam ut certissimā, ita communem omnibus esse uoluit, à qua nullus

Ecclesiæ ca tholica. la excluditur aut repellitur ætas, nullus sexus, natio conditiōne illa:

sic etiam ecclesia appellata est catholica, quia fideles omnis generis, omnium nationum atq; ætatum, recipit & complectitur. Ceterum Apostolus, Fides, inquit, ex auditu est, auditus autem per uerbū dei,

Iraq nexus quidam indissolubilis & coniunctio perpetua est inter Christum sponsum & sponsam eius ecclesiā, quæ illi connectitur fide per uerbū: quo uinculo disrupto necesse est consequi diuortium.

Iccirco nullam ecclesiæ authoritatē extra uerbum dei possumus tribuere, imò dicimus ecclesiā uerbo dei connexam sponsō Christo,

neq; ab hoc neq; ab illo separari posse. Nec inconueniens est sponsam suo sponsō, discipulam subiici magistro: D. Ioannes baptista. Qui ha

bet sponsam, inquit, sponsus est: ac mox indicat Christum esse sponsum, se autem sponsi amicum. Foret autem ineptum & absurdum, si

sponsō imperaret sponsa. Imperiū & authoritas omnis penes sponsum est. Princeps regni sui Christus est, imperitans uniuerso regno per uerbum. Regnum regisq; subditi sunt omnes quos nomen com-

prehendit ecclesiæ. Domus & scholæ recte institutæ ratio est, ut in o-

mniibus p̄deat à patre familiās, & unice spectet ad præscripta & uerba magistri. Proinde illa demum habenda est pro uera dei ecclesia,

quæ fida est custos uerbi dei, quæ syncretum illud & nullo uitiatum

fermento,

fermento, suo conseruat, & ad posteros propagat, ministerio. Atque hæc authoritatem habet præstissimam: non quia cœtus hominum est, sed quia cœtus est fidelium innitentium fundamento propheta Ecclesiæ & apostolorum, domus dei uiuentis, columnæ & basis ueritatis, luna & basis sicut dicit Apostolus, area item Noë, extra quæ non est salus. Verbum *sic ueritas*, enim suum apud hanc depositum dominus super cunctas ueritatēs eternam tunc ipsam collocauit. Ex ueritate itaque uerbi dei habet omnem authoritatem, sine qua nullam habet autoritatem, immo ne nomen quidem ecclesiarum. Ex uerbo dei uiuentis & agentis in ecclesia, habet & est quod dicitur domus dei uiuentis, columnæ & basis ueritatis. Nam uerbum dei ueritas est, cui qui innititur, columnæ & petra innititur firmissima. Unde scripturæ, quæ uerbum dei est, tantum deferimus honorem, tantam authoritatem, ut ad eius examen omnia ecclesiarum exigenda esse doceamus. Quicquid eius authoritate probatur, ne uocetur à quoquam in dubium: nil recipiatur alienum ab ipsa, & quicquid diuersum ab ea est, habeatur pro damnato. Equidem subiicit se ecclesia uerbo dei cui consentit quod & recipit. Ideo autem recepit primitiva ecclesia uerbum dei, quia per spiritum intus docentem agnouit, id quod ipsis prædicabatur esse uerbum dei, ac illi ipsis testificabatur qui iterum testificatarum fuerant spectatores.

Moses in Exodo apud dominum conquerens dicit, En non crederent mihi, neque audient uocem meam, sed dicent, Dominus non apud me paruit tibi. At dona ipsius dominus facultate designandorum miraculorum, ut credant, inquit, quod dominus deus patrum uisus sit tibi. Cumque ille nihilominus cauillaretur se tantis rebus imparē esse, neque satis instructum dicendi facultate, audit a domino, Quis dedit homini os? aut quis facit hominem mutum aut surdum, uidentem aut cæcum? an non ego dominus? Vade ergo, & ego adero ori tuo, docaboque te quæ loquaris. Et iterum, Ecce ego ueniam ad te in densa nube, ut populus audiat me tecum loquentem, & etiam credat tibi perpetuū. Ad hunc autem modum accepta a deo authoritate, prodit Moses, agit & docet, docet autem non aliud, q[uod] quod reuelatum fuerat ipsis uerbum dei. Hoc uerbo prædicato per Mosen, credit Israelis ecclesia: ac Moses quæ uiua uoce tradiderat, etiam literis mandat, & coram ecclesia recitat. Ecclesia uero sanctorum testificatur uera esse quæ mandarat literis Moses. Fuerat enim spectatrix non eorum quidem quæ sub patriarchis gesta fuerant, sed plororumque dei operum, quæ in deserto patrauerat. Testificatione autem sua ecclesia uerbum dei scriptum non fecit authenticum: authenticum enim erat cum primum receptaret æderetur, immo ideo recepit, quia sentiebat Mosis scripta esse ex

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

deo, præterea uiderat oculis suis omnia illa, gesta esse deo authore atq; moderator. Quod si Israelis ecclesia scripta Mosis nec agnouis-
set nec ueritatem esset confessa, ut certè non pauci rebelles erant, ni-
hilominus ramen id quod à Moze proponebatur authenticum erat,
& adeo authenticum, ut rebellem ecclesiam per scripturam iudicari
præciperet. Scriptio enim legis libro Leuitis arcā portāibus, Accipite,
inquit Moses, librū legis huius, & reponite eum in latere arcæ fide-
ris domini dei uestrī, ut sit ibi cōtra te in testimonium. Ego enim no-
ui rebellionem tuam, & ceruicem tuam prefractam: etenim etiam-
num hodie cum adhuc sum uobiscum uiuens, estis rebelles domi-
no, quanto ergo magis post mortem? En quid dici poterat clarius?
Iuberunt rebellis ecclesia per scripturam coēceri atq; redargui. Nam
authentica est, licet ecclesia maxime reclameret. Porro de fideli ecclesia
& patribus sanctis canens propheta dei, Quæ audiuimus, inquit,
quæ cognouimus, & patres nostri narrauerunt nobis, non cœlabi-
mus filios eorum, & patribus posteris narrabimus laudes de mini, ro-
bur eius stupendaq; opera eius quæ gessit. Constituit enim contesta-
tionem in Iacob, & legem tulit in Israele, qua præcepit patribus no-
stris, ut ea nota facerent filiis suis. Indeq; in deo fiduciam suam po-
nant, nec obliuiscantur operum dei, mandataq; eius obseruant, &c.
Psal. 78. Valer ergo & in autoritate etapud posteros ecclesiæ conte-
statio, sed eius quæ de uerbo & operibus dei simpliciter testificatur,
& doctrinam ueritatis prorogat ad posteros.

Ecclesia
sub prophe-
tis. Docuerunt ecclesiam Israelis post Mosen prophetæ, qui eius scri-
pta coram ipsa uelut authenticæ uiua uoce interpretarunt, & scriptos
sermones suos ecclesiæ reliquerunt. Agnouit fidelis ecclesia spiritu
dei instructa, prophetarum sermones atq; interpretationes profici-
sci à deo, & eam fidē quam uiuis præbuit sermonibus, scriptis quoq;
non denegauit: quæ protinus posteris commendauit ut authenticæ.

Ecclesia
sub Christo
& aposto-
lis. Venit tandem Iesus Christus uiuus & uerus uini ueritq; dei filius,
qui quæ lex & prophetæ futura prædixerant, præsto esse ac iam in
ipso compleri docebat. Delegit apostolos atq; discipulos, qui testes
essent apud omnes gentes eorum quæ docuerat feceratq;. Itaq; ubi
conscendisset celos, spiritumq; suum misisset in discipulos, qui om-
nem ueritatem suggesteret, ac uarijs facultatibus sive uirtutibus in-
strueret, exierunt in orbem, & prædicarunt euangelium omni crea-
tura, stupenda simul doctrina sua signa adiicientes, quo plus fidei
inueniret doctrina. Nam & Apostolus, Primum quidem, ait, enarra-
ti cœpit salus per ipsum dominum, deinde ab his qui audierant, in-
de in nos confirmata fuit: aucterante simul deo signis & prodigijs ua-
nijsq;

enj̄ spiritu virtutibus & spiritu; sancti donis secundum ipsum uoluntatem distributis. Inuenit autem prædicatio euangelij audtores idoneos non paucos, qui ueritati consentientes prædicatae, constituerunt eccl̄eſium Christianam, natam uidelicet ex uerbo prædicato per fidem, præcedente utiq̄ uerbo. Postremo cum non pauci exorirentur pſeu do apostoli, non sincere dicta, facta, doctrinamq̄ Christi commendantes ecclesias, uisum est spiritui sancto instigare apostolos & uiros apostolicos ad describendam Christi plenissimam doctrinam, & ad comprehendendum absolutissimam rerum à Christo gestarum historiam, ut uerae genuinæ & uiuæ apostolorum doctrinæ extaret apud posteros testimonium scriptum, quo simul nota impostorum prædicatio discerneretur à uera. Scripterunt itaq̄ ex apostolis duo testes oculati, scripterunt ex discipulis & apostolicis testes auriti duo, quos alii & oculatos fuisse afferunt. Ea scripta legit & audiuit Christi ecclesia, quæ scripto euangelio caruit hactenus, uiuam solam habuit predicationem: ac protinus scriptum cum prædicato conferens, agnouit ueritatem historiarum atq̄ doctrinarum Christi sinceras, eamq̄ transmisit ad posteros. Et tunc quidem agnita & recepta est ueritas euangelica, cum adhuc supererent qui dominum ipsum in sua carne mortali & audierant & uiderant, aut qui eos audiuerint qui ipsi fuerant familiares, apostolos & discipulos delectos. Fuit autem tunc conueniens & conducibile recipi & agnosciri quod sequentes quoq̄ erat pro indubitate recipierenatq̄ tenerent, cū uidelicet omnes acta illa doctrinamq̄ non tam ex scriptura cognoscerent, q̄ ex uiua predicatione uel ipsius domini Iesu, uel ex eorum testificatione, qui uideabant & audierant quæ tradebant, additæ & signis prodigijsq̄ confirmarent. Hi demum testari poterant quid in illis rebus genuinū erat, quid notum, quid tenetum, quid rei ciendum: idq̄ non ex seipsis, sed uerbo dei sancto. Hoc testimonium omnes postea omnium actatum insequentium ecclesiarum receperunt, ac eos libros noui testamenti pro authenticis habuerunt, quos uel hodie pro authenticis religiose agnoscimus, quibus & citra contradictionem credi oportere constatissime contendimus. Porro quis neget hunc consensum, hanc testificationem ecclesiarum, suo pondere suaq̄ autoritate carere? Quis rursus non uideat in circa ecclesiarum authoritatem esse splendidam, quia clara uerbi dei luce illustratur?

Similiter & dignitas ecclesiarum percebris est, quia ex fide in dominum Iesum existit. Hic enim ecclesiam ab erroribus repurgans lumen gratiae & ueritatis illuminat, sanctificat, omnigenisq̄ ornat dotibus. Huc enim pertinet illud è propheta, Laui te aquis, ait dominus,

ablii sanguines tuos à te, & unxi te oleo, indui te acupictis, calceau te melino, amiciu te byssō, obtexi te serico subtilissimo. Ornaui te or namento, armillas posui super manus tuas, & torquem ad collum tuum. Et reliqua quæ sequuntur cap. 16. Ezech, Ac ne quis hæc de synagoga duntaxat interpretetur, audi & apostolum testificantem & dicentem ad Ephesios, Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, ut illam sanctificaret mundatam lauacro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam sibi ipsi gloriosam ecclesiam, non habentem aut maculam aut rugam aut quicquam huiusmodi, sed ut esset sancta & irreprehensibilis. Tanta uero gloria & dignitate præcellentem ecclesiam, sponsam Christi sanctam, qui contemnit, nullū sanè locum inter sanctos apud deum habere meretur. Redundat enim contem ptius ille sponsa prædilecta in ipsum sponsum ecclesię dei filium, qui sibi putat uel irrogatum uel impensum quodcumq; ecclesię dei fuerit irrogatum atq; imp̄sum. Hanc magnis ornans præconijs scri ptura diuina rotam pulchram appellat, paradisum magni opificis, cū uitatem sancti regis, illustrem & promicantem uelut matutinum aë rem & auroram, pulchram ut lunam, electam ut solem, quæ unguen ta spirer, quæ item stet à dextra regis, indura fimbrijs deauratis variegata, quæ nihil tenebrosum habeat, & per Christum tota candidissima sit. Non dicer opinor Cochleus me parcum aut malignum esse in ueris ecclesię laudibus deprædicandis. Falsas & indignas ecclesię laudes qui concinunt, Christi sponsam non ornant, sed polluunt. At qui primam caussam faciunt ecclesiam cur scripturis credendum sit, id est quod scripturæ sint authēticæ, falsissima profectio laude one rant, non ornant ecclesiam, quæ primam autoritatem solidā & authentican uerbo dei per se tribuit. De quo hæc haec tenus.

Quæ sequuntur capita in libro meo, continet laudem & gloriam verbi diuini. At de ea non putat Cochleus ullam nobis esse contentionem: ergo præteritis ihs, descendit ad id in quo non leuem fatetur esse contraversiam, An scilicet omnia quæ uerę pieratis sunt, perfecte dei ecclesię sacris sint tradita literis?

De absoluta scripturarum perfectione. Cap. VI.

Enio ergo ad caput disputationis nostrę alterum, ad certationem uidelicet de absoluta scripturarum perfectione, quam in posteriore libri mei parte asserens, Restat, dixi, ultimum, quod reuera primum est, ut demon stremus scripturam canonica per omnia perfecte absolutam, omnia continere quæ uerę pieratis sunt, adeo ut post illam pieratis studioso nullis opus sit traditionibus humanis, qbus sarciat quod quis busdam

busdam legislatoribus in illa diminutum uidentur. Hoc ut luculentia demonstratione ostenderem p̄is, principio quia pietatis meminem, explicui pietatis uocabulū quod significet uerum dei cultum. Deinde docui scripturarū testimonijs uerum dei cultum esse fidem, innocentiam & charitatem: & per consequens pietatem ut am constare studio rerum diuinarum, fide, spe, charitate, innocentiam uitæ. Postremo subiunxi, Quis uero nesciat ea quæ de studio dei, de fide, de c̄t̄ charitate in deum & proximum, id est de officijs uitæ & pietatis, item de integratâ & sanctimonia uitæ, scire refer, literis comprehensa esse canoniscis? Hæc autem mea oppugnans Cochleus, assertio[n]is suæ summam ponens, contendit non omnia in scripturis esse comprehensa, saltem expresse. Addit, Fallaciter & insidiose Bullingerum loqui, dum dicit scripturis omnia esse comprehensa. Nam possum uel intelligere omnia posita esse expresse.

Ego uero simpliciter & citra dolum malum Comprehensionis uocabulo usus sum. Intelligo enim omnia esse in scripturis comprehensa, ut ex ipsa ceu thefauro inexhausto peti queant quæcumq[ue] pietatis sunt, comprehensa autem, id est collecta, cōclusa, contenta, sic ut possint omnia illa in ipsis & ex ipsis diserta & plana expositione uel significacione posita, ostendi, uel necessaria consequentia deduci. Quid prehendamus hic peccauit quælo[rum] quem fecelli? cui meis nocuit insidijs? Disertis uetus scripturis comprehensum est in literis euangelicis euangelicam prædicacionem pertinere ad omnes totius orbis homines: comprehensum est itaq[ue] quod hinc necessaria consequentia elicitur, euangelicam prædicationem pertinere ad Heluetios, & Marcomannos siue Silesios, ad urbes quoq[ue] Tigurum & Vratislauiam, adde & ad ciues harum urbium, ad Bullingerum & Cochleum. Rursus comprehensum est literis canoniscis & difteris quidem uerbis, Iesum Christum uerū esse hominem, cōprehensum est itaq[ue] per necessariam concomitantiam Christum habere ueram carnem humanam et rationalem animam, tametsi hoc non esset totidem uerbis expressum. Hoc si negarit Cochleus, quis non uideat ipsum uerbigerari, & contentiosum dedita opera ducere funem? Si autem ita colligere perrexerit, Pertinet ad salutem nostram prædictio euangelica: at nullibi inuenias expressum in scripturis quod Germanis predicandū sit euangelium: ergo non omnia quæ ad salutem nostram pertinent scripturis sunt expressa causa nonnis: quis risum cōtineat, sophismataq[ue] non exhibet ineptissimum: quod nō omnia ad absolutam scripturarum perfectionem pertinet, ut quærumlibet rerum & personarum singulæ circumstantiae explicentur, hendi uideat & significantissime & fusissime? An non expresse & significanter auerteretur?

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ut sub unica uoce Gentium, sub unica uoce Orbis uniuersi, sub una uoce Creaturę (Doceite omnes gentes. Ite in orbē uniuersum, prædicate euangeliū omni creature) perinde omnes gentes & singularerum regionum populos comprehendit expressiō, ac si dixisset, Doceite Aegyptios & Afros. Ite ad Germanos, et ad singulas Germanas, Asiae, Græcie & Septentrio[n]is urbes, adeoq[ue] singulis ciuitatum incolis ac ciuib[us] prædicare euangelium? An ad scripturarum perfectionem pertinet, ut nisi Latinus suam linguam, Germanus sua uerba, Gallus suam dialectū in scripturis diuinis inueniat, & totidem quidem literis, totidem uerbis, ea ratione & eo modo, quo uititur gens quælibet, positum inueniat, quod inquirit, protinus clamiter non omnia quæ pietatis sunt sacris comprehendi literis? Satis & abunde quidem satis esse ducunt sancti, si non discrepantia sed similia sint & quæ pollutia reperiantur, si in sensu nulla sit dissonantia. Quis enim neciat bonos uiros de uerbis non digladiari, ubi probe conuenit de rebus? Ac quid uerat, obsecro, quo minus liceat quæ perplexa & obscura sunt, planioribus enūciare uerbis, quæ tamen seruiant ueritati scriptruræ, & quæ nihil aliud significant, quam quod scripturis consignatum est? Coacti sunt ecclesiasticum pastores, prauorum dogmatum certaminibus exagitari, exquisita perspicuitate uocabula aliquor rebus apposita inuenire, quibus quid sentirent explicarent, cauerentq[ue] ne obliqua subterfugia relinquerent rixatoribus. At qui ex æquo desipere uidentur qui illas uoces repudiare, uel ipsis in derogationem absolutæ scripturarum perfectionis abuti perrexerint.

Papiste nō Non nescio quomodo hęc excepturus sit Cochleus, clamabit hoc possunt sua ipsum illud esse fundamentū, q[uod] plerique Papistæ nitant. q[uod] tametsi sint illa dogma gula sua dogmata totidē literis uerbis & talibus sententijs, ut ostendere qualib[us] utuni[us] ipsi ex scripturis nequeant ostendere, illa tamen à scripturis compreprehensa puris aliena non esse: & proinde nos peccare grauter, qui non alias causa Papismi multa repudiamus, q[uod] q[uod] scripturis non sint expressa.

Ea enim ratione, ait Cochleus, rejiciis aliquot sacramēta nouæ legis, Confirmationem, Ordinem, Extremam unctionem, Matrimonium, & multa alia, quæ tot s[ecundu]m sic credidit ecclesia: qualia sunt Missæ sacramenti, Purgatorii, Sanctoru[m] inuocatio, &c. Ego uero Noui testamenti sacramēta diuinitus instituta, Baptismum & Cœnam domini Christiane agnosco, & religiose ueneror: sed & reliquas ordinaciones & salutares ritus prescripturas confirmatos & traditos, tametsi pro sacramentis non recipiam, minime tamen gentium rejicio argu contemno. Cuius quidem generis sunt Catechismus puerorum, Ordinatio ministrorum & manuum impositio, Cura item i[n]firmis ægrotantibusue

tantibusue impensa, & si quæ alia sunt quæ secundum scripturas sanctæ dei ecclesia custodit. Reliqua uero, Missa uidelicet sacrificiū pro uiuis & mortuis, Purgatoriū incendium, & Inuocationem diuorum scripturis planè aduerterea esse, libera uoce profiteor, tantu abest ut pures uel te uel ullum aliū superstitionis patronum, solidis & ueris & scriptura deductionibus, aut disertis scripturarum testimonij demonstrauit illa uel implicite uel explicite, ut tuo more loquar, comprehēdi aut exprimi canonica scriptura. Neq; uero de uocabulis, sed de rebus nobis ceriamen est. Nam Missæ uocabulum non tam offendit, quam quod per uocabulum Missæ significatur. Sed de his aliās. Hæc enim obiter annotare uolui, ne inani spe Cochleus se oblectaret, futurum sperans ut recipiam aliquando quod ex scripturis milū nequeat probari.

Ad disputationem nunc paululum interruptam redeo, soluturus modo, deo proprio, nodos Herculanos, quos Cochleus, Strychno bene potius, sibi contexuisse uideatur. Ego ad pietatem & cultum dei internum refero fidem præcipue. Addo omnia fidei plenissime tradita esse in sacris literis. Cochleus autem nominatum recenset nobis multos quidem & potissimum fidei articulos, nulla nobis scriptura, dei traditi, sed auctoritate patrum traditos. Verba ipsius audire liber. Si circa aut *Articuli fidei* extra scripturam nihil uelis admittere aut agnoscere, quod ad ueram pietatem pertineat, multos profecto reiçies articulos fidei nostræ, quos summa cū pietate asterimus, à sanctis patribus nobis traditos. Quorum multos contra Vuiclepum commemorat Vuidefordus Anglus, multos cōtra Thaboritas M. Ioannes Pezibram Bohemus, & ego nonnullos contra Melanchthonem in Philippica 5. Hæc ad uerbum Cochleus. Cæterum non puto mihi uito uerti, si nihil respondeam ad auctores illos, quos citat aduersarius, nō classicos qui dem illos, sed proletarios. Evidem barbarum huc exoticum illud uocabulum Pezibram nunquam ad aures meas peruenit, tantu abest ut librum hominis uiderim unquā. Guilhelmi Vuidefordi conſurationem articulorum Vuiclephi, & præseruit articuli XVIII. le. *Vuidefordi* gi iam olim, & ne quid in hominem ineptum scribam acerbius, hoc dūs de ore duntaxat in præsentiarum dixero, hac in caussa Vuidefordum mulculis nō jecere hinc, Cochleum autem supponere cibrum. Nam illius sunt prius, hæc grandia, si dijs placet, mysteria. Multa, inquit, tenemur credere, & multa facere quæ ex sola scriptura deduci non possunt. Dicere ergo quod non est eredendum uel ad monita Papæ faciendum, nisi quod sciunt clare deducere ex sacra scriptura, est planè contradicere ecclesiæ, &c. Quis hæc audiens non clamet prouinus, Sunt ap. næ tri-

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

ex & si quid uilius istis. Nam de ineptissimis argumentis quibus hic disputator ineptus frigidissimam caussam frigidissime tuerit, n̄ hil nunc dicam cum alio festinet oratio. Illud uero acutū & elegans est, per Musas, qd doctor irrefragabilis Vuidesfordus colligit dissolutū spiritualē & temporalem politiā, si perget Vuclephus assertere, ex scripturis credenda demonstrari oportere. Nam ex scripturis deduci nō potest, inquit, quod Thomas Arundellis est archiepiscopus Cantuariensis, & Robertus Braizbroke est episcopus Londonieñ. Henr̄ythus rex Angliæ. Quis hic quæso risum contineat? Quis non exclamat,

Nauiget Anticyras

Elleborumq; bibat Samij Lucumonis acumen.

Illud autem fateor ingenue, quod Philippicas Cochlei nunquam uidelicet legerimae. Vix enim suppetit tēpus legendi utilia. Quid quod ex pauculis Cochlei opacisculis hactenus non indiligenter perlectis cetera eius omnia extimo atq; cognolco, è fimbria, quod dicit solet, contextum, Aethiopem ex ipso uultu, ut non magnopere cupiam bonas horas male collocare.

Canonicis scripturis manifeste comprehensum esse articulum fidei de mysterio adoranda Trinitatis. Cap. VI.

Impid est obiectio de articulo trinitatis tradito nō scrip. Ed quid attinet multa lectione argumenta colligere Cochlei, cum ipse potissima illa sua quibus nititur, abunde satis exponat per compendium? Potissimos uidelicet fideli articulos ecclesiam non è scripturis sed à patribus traditos accepisse, uelut articulū de trinitate dei in una essentia diuina.

Nam uerba Cochlei hæc sunt, Inter quos articulos præcipius est de Trinitate personarū in una deitatis essentia. De quo sanè à te quoque responderi uelim. Scriptura enim nusquam dicit tres personas, nusquam essentiam, nusquam trinitatem. Et reliqua. Ego uero obiectio nem huiusmodi, ut ingenue quod sentio dicā, non à nominis Christiani socio, sed à Machometista aut Iudeo aliquo sancta trinitatis interestore expectassem. Neḡ sine magno animi mei dolore, non sine uehementi mentis commotione & indignatione hæc tua legi, qui auctor propter scornum illud Romanum metetricā Babyloniam, propterq; Missam illam Italicam & commendationem traditionum humanarum, æterni ac omnipotens dei & in sœcula benedictæ & adorandæ trinitatis fidem apud simplices & infirmos, tuis nugis obscurare, & tantum non in dubium uertere. Proh pudor, quis dæmonum impura illa uerba in os tuum impurissimum inseruit, scripturam auspiam dicere tres personas, aut unam essentiam: à sanctis patribus illa

illa nobis esse tradita? Quid enim hinc colligunt infirmiores, quam ar-
ticulum de fide sanctorum trinitatis ab hominibus esse & inuentum &
traditum? Et quae obsecro erit posthac fidei certitudo & stabilitas, si
ab hominum pendeat traditione? si circa aut extra scripturam (ita e-
stiam loqueris) haec tanta mysteria dicantur constituta? Absit, absit, ut
fides Christiana tam infirmo & caduco fundamento fulciatur & ni-
tarur. Negamus omnibus modis Cochlee, articulos fidei posse con-
stitui decerniue ab hominibus. Fides nostra ut non reuelatur a carne & sanguine, ita non fundatur in humana decreta, sed in uera uiua & eterna dei testimonia, Paulo attestante, Prædicatio mea non erat in persuasorijs humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus & potentia, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia dei. Et iterum, Fides ex auditu est, auditus autem per uerbum Christi. Et rursus, Cum acciperetis sermonem a nobis, accepistis non sermonem hominum, sed sicut erat uere sermonem dei.

Proinde corde sincero & ore aperto libere & diserte profiteor fidem quam in benedictam, & le adoranda dei trinitate & unitate ha-
bemus & confitemur, e scripturis diuinis nos habere & cōfiteri. Ad Patres nul-
lum sanctos patres grandi contumelia a Cochleo affici, si perrexit los extra
rit defendere quod semel hisce uerbis effutuit. Si circa aut extra scri-
pturam nihil uelis admittere aut agnoscere quod ad ueram pietatem scrip-
tum pertinet, multos profecto reuictus articulos fidei nostræ, quos sum-
ma cu[m] pietate asserimus a sanctis patrib[us] nobis traditos, &c. Hæc em[erita] tradiderūt.
omnia Cochlei sunt. Quasi uero patres sibi circa aut extra scripturas
credi uoluerint. Quasi Arium & socios inique damnarint, ex suis
utriusque inuentis non est iudicio scripturarum uero. Damnarunt autem
Arium & socios iustissime. Sua enim omnia ex scripturis & confir-
marunt & tradiderūt ecclesiæ: eatenus sibi cupientes fidem dari, qua
tenus ipsi uere deo crediderunt, & sua illa ex scripturis demonstrare
potuerunt.

Et ut proprius ad ipsam rem de qua agimus perueniat, Si Cochleo De uocabu-
lis est de ipsa re que creditur, ut arbitretur circa aut extra scripturam, lis Trinitatis
eruditio[n]e, sapientia sue ingenio patrum, inuentum & traditum esse tas, Vnitas
quod de unitate & trinitate dei credimus atque fatemur, quis non ipsum tas, Personam
pro ignaro scripturarum, aut impio defectori fidei uera exhibet atque na, &c.
explodat. Vi iam non dicam quod manifestissimis & scripturæ & pa-
trum redargui poterit testimonij. Si uero certa de uocabulis rerum,
cuiusmodi sunt Trinitas, Vnitas, Essentia, Persona, quos sibi in for-
ma, ut aiunt, rotidem uidelicet literis & syllabis, in sacris petit ostensi-
onib[us], quis non indoctum, contentiosum & ineptum hominem

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

negligat? Si enim nescit, discat uel hodie prophetas & apostolos utriusq[ue] testamenti seu sacri codicis scriptores atq[ue] norarios dei, Hebraice & Græce scripsisse. Sunt autem uocabula, Vnitas, Trinitas, Esen-tia, Persona nō Hebræa aut Græca, sed Latina: ut nō sit mirū si non re-periantur in sacris Hebraice & Græce editis. At hinc non sequitur o-mnia quæ pietatis sunt non plene comprehēsa esse sacris literis: quod aduersarius protinus infert, & de quo nobis est contētio. Si enim negat similes aut æquipollentes inueniri in sacris literis, conuince-tur turpissimi mēdaciū. Si cōcesserit, uicimus, imō uicit ueritas. Quid quod patres Latini uocabula illa sua, quæ obiecit Cochleus, non ni-si consulta scriptura, & ex scripturis, & ad scripturæ sensum, suis pro-tulerunt hominibus, quibus hoc quod scriptura credere docet, com-mode & diserte explicarent. De qua re paulo ante nonnihil attigi.

De rebus significatiis p- *Custodientes ergo patres ecclesiastici, docentesq[ue] òxovouias sacra-men-tum, quæ unitatem in trinitatem disponit, tres dirigens, patrem, filium & spiritum sanctum, tres utiq[ue] confitēs, non statu, sed gradu: nec substantia, sed forma: nec potestate, sed specie: unius autem sub-stantiæ & unius status & unius potestatis, quia deus unus, ex quo & gradus isti & formæ & species in nomine patris & filii & spiritus san-cti depurantur, dixerunt unam esse dei essentiam, & tres distinctas per-sonas, uel unam usiam, tres hypostases. Quid uero hic aberrarūt à uerbo dei? Vnde haec nisi ex scriptura acceperunt? An non canoni-*

Tessimonia trinitatis. *ca scriptura paria & æquipollentia docuit iam olim? An non David pater ille Christi domini iuxta carnem nobilis, trinitatem nō obscu-ris quidem, sed clarissimis uerbis confitens, dixit, Verbo domini cœ-li facti sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum? An non ipse dei filius Iesus Christus eandem nos benedictam & adorandam trinita tem credere & confiteri docens, & iam olim per prophetas cōfessam confirmans, deniq[ue] sacramentum Christianæ religionis commen-dans, Data est mihi, inquit, omnis potestas in cœlo & in terra. Eun-tes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filii & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunq[ue] præce-pi uobis? An non sanctissimus inter natos mulierum Ioannes bapti-sta trinitatis mysterium meridiana luce clarius exponēs, testificatur, Quem misit deus, is uerba dei loquitur. Non enim ad mēsuram dat deus spiritum. Paer diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Et cetera. Et iterum, Vidi spiritum descendētem specie columbæ de cœlo, & mansit super eum; & ego non nouerā eum, sed qui misit me ut baptizare aqua, is mihi dixit, Super quæ uideris spiritū descēdētem, ac manentem super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. Et ego*

uidi

gidi, & testatus sum hunc esse filium dei. Sufficiant hæc illustrissima de sancta trinitate testimonia. Nam in ore duorum aut trium stabit Omne testimonium.

Quod si his nondū uidetur Coch. expresse satis explicata esse per sonarum distinctio, adiçimus his sequētia, Quid oro clarius dici poterat pro personarum expressa distinctione, q̄ quod archangelus Gabriel apud S. Lucam uirginis dominicae incarnationis sacramentum explanans, Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius dei. Habemus in his altissimi, dei nimirū patris, personam, Præcedit enim in uerbis angeli, Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Habemus & filii dei ac spiritus sancti personas non cōfusas neq̄ immixtas, aut obscure duntaxat confignatas, sed clarissime cum proprietatibus suis in diuine significaras. Patri enim nascitur ē uirginis filius, qui æterna & ineffabili generatione ex patre erat filius. Filius autem incarnatur, non pater, non spiritus sanctus. Spiritus sanctus uirginem fecundam reddit, citra uirile semen. Distinctas ergo non diuinas cernere licet personas, proprietatibus non essentia distantes. Quo pertinet & diuina illa theophania, quam Matthæus in fine tertij capitis describens, ait spiritum sanctum in specie columbae cœlitus super caput Iesu descendisse, ac patrem ē nube clarissima huiusmodi edidisse super filio oraculū. Hic est filius meus dilectus, in quo placata est anima mea. Rursus quid distinctius personarum proprietates in una diuina essentia explicat illustrias, quam quod dominus ipse in euangelio dicit, Cum uenerit paracleitus, quem ego mittam uobis à parte, spiritus ueritatis, is inducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcumq; audierit loquerat, & quæ futura sunt annunciat uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciat uobis. Omnia quæcumq; habet pater, mea sunt. Propterea dixi quod de meo accipiet, & annunciat uobis, &c. Congruunt iterum testes ueritatis tres, qui significantissimis uerbis distinctionem siue proprietatem personarum testificati sunt.

Si rogas Cochleus cur non æque tres deos aut tres uiros sicut tres personas appellem in sancta trinitate proprietates? Respondeo, quia deos ut tres scriptura prohibet confiteri plures deos. Viri uocabulum separatam personas dicit significare substantiam. Persona uero non significat separatam substantiam, sed proprietatem subsistentem quidem, indiuividuam tamen à substantia: sicut claruit in scripturæ locis modo adductis. Scholasticas subtilitates nihil moror, apostolicam & scripturæ simplicitatem sequor.

Testimonia
diuinæ ef-
sentie.

Si uero nulla fit in scripturis diuinæ essentiæ & sanctæ trinitatis indiuinæ unitatis mentio, quid obsecro illud est quod in Exodo in hæc uerba legitur, Et ait Moses ad deum, En si ueniēs ad filios Israël, dixerō eis, Deus patrum uestrorum misit me ad uos, ipsi⁹ interroga rint me, Quod est nomen eius? Quid respondebo eis? Et respondit deus Moſi, Sum qui sum. Et ait, Sic dices filijs Israël, Sum, uel qui est, misit me ad uos. Si nulla fit in scripturis essentiæ diuinæ mētio, quid obsecro illud est quod dominus apud Isaiam dicit, Ego dominus, Hoc⁹ est nomen meum: & gloriam meā alteri non dabo. Ego sum primus & ego sum nouissimus, & præter me non est deus. An non sum ego dominus, & non est aliud deus præter me solum? Deus iu stus & saluans nullus præter me. Rursus quid illud quod ipse do minus in euangelio dicit, Antequam Abraham esset, ego sum? Et iterum, Ego & pater unum sumus? Proinde secundum scripturas credimus adorādam trinitatem unius esse essentiæ, cum ipsa essentia dei, quod & S. Augustinus fateretur, non aliud sit q̄ sancta trinitas uerus deus. Plura postea de hac re dicam, ubi de coæqualitate dixerō filij. Constat itaq; quod post tot & tam illustria plana exposita evidētia urgentiaq; scripturarum testimonia, quæcunq; de trinitate pie credimus, ex scripturis accepta & tradita credimus, & quod scripturæ omnia quæ pertinent ad credenda adorandæ trinitatis mysteria, abunde sat comprehendentes tradant.

Augusti.
de sancta
trinitate.

Nec hic quicquam pro te facit quod S. Augustinus (quem & Vui desordus tuus adducit) lib. de Trinitate 7. cap. 4. Dispiciandi, inquit, loquendiq; necessitate licuit tres personas dicere: non quia scriptura dicit, sed quia scriptura non cōtradicit. Quis enim non uideat S. Au gustinus in hoc negotio unice ad scripturas respicere: cum Cochleus perperuo à scripturis auersus, & ad patres conuersus, ad ecclesiæ tra ditionem hanc cauissam reijsciat. Nam & inter alia adhuc significan tius loquens Cochleus, Credere nos, ait, tres in uno deo personas, non autem tres deos aut dominos, ex ecclesiæ autoritate & fide potius quam ex ulla scripturæ locis habemus. Contra uero S. Augustinus in eodem cap. quod modo citauimus, Certissime, inquit, & de scripturis cognoscitur quod pie credendum est, & aspectus mentis indubitate perceptione perstringiur, & patrem esse & filium & spiritum sanctū: nec eundem filium esse qui pater est, nec spiritum sanctum eundem esse uel patrem uel filium. Et quæ sequuntur. Nec dissentiant ab his quæ lib. 5. cap. 9. idem tradidit. Quod si S. Augustinus Cochleo consentiens diserte diceret, nos mysterium uel sacramētum trinitatis & unitatis dei non ex scripturis, sed patrum autoritate ac traditione

traditione accepisse & credere, non possem profecto scripturis usq^{ue}
adeo claris & evidentibus relictis cōcedere ad hominem. Atqui con-
struit uir ille sanctissimus toram suam de sancta trinitate disputatione
nem ex authoritate scripturæ canonicae, cuius præscriptioni præcipit
non modo in lib. de Trinitate, sed & in alijs operibus suis credere;
unde nos pie & recte scripturarum autoritatem unice in omnibus
appellamus.

Hactenus uero artigi uerius quam tractauit certos aliquot scriptu-
rae locos de sancta trinitate testantes, unitatemq^{ue} diuinæ essentiae afse-
rentes, atq^{ue} distinctionem personarum pulchre significantes: partim
ut lectori amplissimam occasionem subministrarem maiora copio-
siora cogitandi & inquirendi, partim ut os aduersarij impudens
obstruerem. Potuisse autem si uoluisssem multo plures proferre lo-
cos. Si autem aduersario his nondum factum est satis, relego ipsum
ad librū scriptoris ueruissimi Tertulliani, scriptum doctissime con-
tra Praxeam. Nam in hoc libro ostendit adductis undiq^{ue} & collatis nus de S.
scripturis deum esse unum in essentia, trinum in personis. Præcessit trinitate.
hic scriptor synodum Nicenam annis 114. & amplius. Floruit enim
sub Seuero principe Romano, cuius anno 15. ut ipse de se se testatur,
libros contra Martionem composuit: anno nimirum à nativitate do-
mini 210. à passione eiusdē 177. Paucissimos ergo ante se habuit scri-
ptores ecclesiasticos. Nam & Hieronymus inter Latinos recenser pri-
mum post Victorem & Apollonium. Nec est quod hæresim ipsum
pingat Cochleus. Licet enim in quibusdā hæreseos, & Montanismi
maxime, si notatus, in dogmate tamen adorandæ trinitatis nūquam
suspectus, sed semper habitus fuit pro orthodoxo. Is in media dispu-
tatione contra Praxeam, Scripturæ omnes, inquit, & demonstratio-
nem & distinctionem trinitatis ostendunt: à quibus & præscriptio-
nostra deducitur. Hunc ergo ubi debellarit Cochleus, ad nos redeat.

Quin alios sibi querat quibus centones farciat. Gloriosus Thraso & Italica Missa propugnator, sua opinione inuictus, satis militatio Coch-
riter hic insolexit & prouocat me in harenam, non sicciam quidem il lei-
lam & sociam, sed ad cruentam & lealem. Concedit mihi sanctæ
trinitatis & distinctionis personarum defensionem, seu personarum
demonstrationem: ipse sibi deligit patrocinium Missæ papisticae: pro
cuius sacrificio pollicetur se producturū locos scripturæ denos, quo
ties ego pro trinitate, siue pro tribus personis, aut quod debeant dici
tres personæ, protulero singulos: idq^{ue} testal se mihi dicere in faciem,
asuerus proculdubio proprius cōgredi, pede pedi iungere, manuq^{ue}
manui conserere, terribilis nimirum & inuictus Attalus. Deo autem

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

nostro gratias ago, qui sua prouidentia hoc negotium sic temperat, ut nobis, aduersarijs quoq; ipsijs permittentibus, defensio obueniat, & demonstratio relinquatur sanctissimæ & per se satis inuictæ & evidenter ueritatis. Libentissime cedimus Cochleo patrocinium Romanen sium nugaram, imo & impietatum & imposturam. Nec admodum miror cur hic sibi Missæ delegerit patrocinium, mihi trinitatis defensionem aut personarum distinctionem reliquerit. Demonstratio enim adorandæ trinitatis ex scriptura, non tam uberes & largas auri & argenti uenas aperiit pfaffis & monackis, quorum hic patronus est, atq; sacrificium Missæ & purgatoriij ignis, apud quem ualde bene, ut bonus ille pater aiebat, coixerunt aliquot sæculis. Sed extra iocum, in faciem dico aduersario, nisi hic sacris oraculis medium cessarit porrigitre digitum, nisi ex animo nugis renunciarit papisticis, & augustius ex scripturarum diuite thesauro de adorandis & tremendis mysterijs in sæcula benedictæ trinitatis apud simplices disserere, & gloriâ deo & ueritati eius tribuere ceperit, non admodum propitium habiturum deum: cuius mystes celebris dixit, Maledictus qui facit opus domini fraudulenter aut maligne.

Fides ecclesie Porro ne quam mihi struat calumniam aduersarius, profiteor insue confessio & corde uero me sanctæ & orthodoxæ ecclesiæ cōfessionem tui scribi: de sancta trinitate uenerari & ex osculari. Agnosco enim quod suam puris. confessionem ex scripturarum arcans accepit & fidelibus tradidit. Quia ergo scripturam pro uerbo dei agnosco, recipio & profiteor fidem ecclesiæ cōsentientem, imo petitam è scripturis: non autem cum Cochleo confiteor articulum de trinitate magis confirmatum traditumq; nobis ex ecclesiæ quam scripturarum auctoritate: imo contra rium planè assero. Sicut autem ad gloriam dei & scripturarum absolutam perfectionem asserendā trinitatis mysterium ex scripturis asserti, ita paulò post ex iisdem scripturis deo iuuante & propitio sic assertam unicum Christi sacrificiū, ut manifeste inde colliquescat nugas & meras impieates esse, quas tenebrio Cochleus de Missæ papisticae sacrificio profert.

Pilum patri coæqualem aut consubstantiale esse, manifestissime in scripturis sanctis doceri.

Cap. VIII.

Mysterium Christi dominii nullis scripturis explicatum Ergat iam Cochleus reliquos nobis de Christo articulos in scriptura non comprehēsos enumerare. De Christo insuper multa, inquit, pie credimus, quæ non explicat canonica scriptura, uerbi gratia, Christum esse hominem seu consubstantialem & coæqualem (hanc enim uocem addit cap. 9.) deo patri. **Contra Arianos, II.** Mariam esse dei genitricem,

ac perpetuo uirginem. Vel, Christum esse unigenitum uirginis Mariae filium. Contra Heluidium. III. Christum esse unius personae & duarum naturarum. Contra Nestorium. III. Christum habere duas uoluntates in una persona. Contra Monothelitas. V. Christum habere praeter diuinum spiritum rationalem quoque animam. Contra Apollinarem, &c. Hæc exempli & breuitatis causa sufficiant: quæ ab ecclesia edocti firmiter credimus & pie asserimus, licet in scripturis non sint expresse comprehensa. Ista omnia Cochlei sunt, qui nisi protinus expuisset cerebrum, aut arbitrareretur se apud fungos uerba fundere, quibus uel nullus sit codex sacer, uel qui codicem sacrum legere non possint, aut qui blateroni cui liber credant quid liber, proculdubio nunquam ausus fuisset tam prodigiosas nugas & mendacia stupenda spargere per ecclesiam. Ut uero ecclesia dei quæ impuris Cochlei uerbis grauiter haud dubie offenditur, clare cernat, imo et manu festissime deprehendat Cochleum uanissima mendacia contra Christum & uerbum eius (non libenter huiusmodi uerbis utor, sed zelus ille meus non iniustus spero, quem pro gloria uerbi dei gerò, incalescens, ipsa extorquet) confingere & euomere, docebo nunc & euincam perspicuis scripturæ testimonijs Christum Iesum dominum nostrum patri esse consubstantialem & coæqualem: hoc est demonstrabo quod scriptura explicet & expresse comprehendat Christum Iesum patri deo coæqualem, adeoq; *κοαριτης*, id est consubstantialem esse.

Dominus apud Zachariam in cap. 13. Excitare o glorie, inquit, super pastorem meum, & super uirum coæqualem mihi, dicit dominus *patri filius*, exercituum. Percute pastorem, & dispergentur oves. Et reliqua. Hæc autem uerba de Christo exponenda esse, euincit authoritas euangelica. In euangelio enim secundum Mathæum hæc ipsa uerba recitans dominus Iesus, sibi ipsi apitat. Si obijcit Cochleus S. Hieronymum non ita ueruisse, cupio ediscerat mihi quid legerit, quid uerterit, & quomodo exposuerit eum locum S. Hieronymus. Non poterit aliud respondere, q; quod Cōmentarijs prodiit est Hieronymianis. Legit ergo ex Hebreo *בָּרוּ כִּי עַמְּדָת*. Nam postremū hoc, de quolis est, manifeste ponit in commentarijs suis. Atqui aperum est omnibus Hebrew lingua uel mediocriter peritis quid significet *עַמְּדָת*. Lexica lingua sanctæ tradunt eam uocem significare consimilem, parem, socium, proximum, &c. Iam nemini obscurum est quid uerterit Hieronymus super uirum cohaerentem mihi. Ita autem uoluit uir sanctus inuicem ipsam *κοαριτης* substantiam, ut sic dicam, in haerentiam siue coæqualitatem & immanentiam patris & filij propriissimam exprimere. Nam his uerbis quod uerit exponit, dicens. Et uir cohaerens

coæqualis

patri filius

deo, qui ait, Ego in patre, & pater in me, &c. Quomodo autem est filius in patre, aut pater in filio? An sicut Merangis monachus fabulantur: an porius secundum aequalitatem in diuinitate & potentia: sicut or thodoxe sentit Phylastrius. Zacharias itaq; propheta testatur patri filium esse coequalem, ac testatur uerbis luculentissimis. Falsissimum ergo dicit Cochleus, scripturam id nec explicare, nec expresse comprehendere.

Cōsubstan-
tialis patri
filius.

Prodeat iam & Ioannes arcanorum cœlestium Secretarius, Christus domino præ alijs dilectus discipulus, ac disertis uerbis testetur patri filium esse consubstantiale. Clamat ergo, Deus erat sermo ille. Hic erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. Testificatur his perspicue, opinor, satis filium siue uerbum aut sermonem non esse factū. Nam quæcunq; facta sunt, inquit, per ipsum facta sunt, adeo ut sine eo factum si nihil, quod modo factū siue creatura est. Vnde manifestissimum est filium iuxta diuinā naturam non esse creaturam. Si autem creature non est, eiusdem cum patre substantia est. Omnis enim substantia quæ deus non est, creature est: & quæ creature nō est, deus est. Quid si filius non est eius substantiae cuius pater est, certè facta substantia est. Si facta substantia est, mentitur qui dixit omnia quæ facta sunt per ipsum esse facta. Atqui uerū dixit qui testatus est, omnia quæ facta sunt, per ipsum esse facta: est ergo filius unius eiusdemq; substantie cum patre, ac iccirco consubstantialis patri, non tantum deus, sed & uerus, id est substantialis deus. Huc pertinent & Ioannis baptistæ testimonia illa, Deum nemo uidit unquā, Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit Item, Post me uenit uir qui me antecellit, quia prior me erat. Apud eundem in cap. 5. ita legis, Propterea ergo quærebant Iudei eum interficere, quia non solum soluisset sabbatum, (ἀνὴρ τέλετος ἦτορ ἵνα τὸ θέρος) sed & patrem suum (proprium utiq; dixisset deum (ἴσον) aequalē se faciens deo. At Græci ἄνθροι exponunt per ὁμοίως. Nequit autem aequalitas aut similitudo illa inter patrem & filium in ulla alia re esse, quam in substantia. Nam & Augustinus in Tractatu in Ioan. 17. Non quomodo cuncti, ait, patrem suum dicebat deum, sed quid? Aequalē se faciens deo. Alioqui omnes dicimus deo, Pater noster qui es in celis. Legimus & Iudeos dixisse, Cum tu sis pater noster. Ergo non huic irascebantur, quia patrem suum dicebat deum, sed q; longe alio modo q; homines. Ecce intelligunt Iudei quod non intelligunt Ariani. Ariani quippe in aequalē patri filium dicunt, & inde hæresis pullulat in ecclesiam. Et certè uerba euangelistarum hunc sensum ipsa exprimunt, diligenter fini-
gula

gula obseruantibus. Nam Iudæi intelligunt ex uerbis saluatoris do-
minum singulari quodā modo deum appellasse patrem suum, utiq
Mioꝝ proprium natuum seu genuinum, ex quo naturaliter natura-
lis filius patri si genitus, co&equalis & consubstantialis. Sequitur e-
niam proximus, & equalem se faciens deo. Quo sane nihil potest dici cla-
rius, euidentius, & instituto nostro magis appositum. Rursus Ioan-
nis s. dicit dominus, Si deus pater uester es̄t, diligenteris utiq me.
Ego enim ex deo processi & ueni. Duobus utitur uerbis procedendi
& ueniendi. Priori subindicauit aeternā illam & ineffabilem ab æter-
no generationē qua ex patre genitus est, talis utiq procedens filius,
qualis erat pater, lumen de lumine, deus uerus ex deo uero, consub-
stantialis patri. Posteriori incarnationem denotauit. Descendit enim
filius dei de cœlis, & uenit in mundum. In eodem capite non sine iu-
reiurando illud expresse explicitans, quod Cochleus toties scripturis
nō explicatum esse clamat, dicit, Amen amen dico uobis, antequam
Abrahā nascetur, ego sum. Non dicit fui uel ero, sed sum, alludens
nimurum ad essentiale dei nomen, cuius mentio fit Exodi 3. Vsurpat
īraq dominus Iesus patris nomen, quod ineffabilem essentiam & in-
demutabilem naturam significat. Sicut ergo deus pater tempus ne-
scit, & semper est quod est: ita filius quoq*ue* iuxta naturam diuinam
non nouit tempus, sed semper idem fuit, & idem nunc quoq*ue* manet
& est in secula deus benedictus. Huc pertinet & illud domini dictū
perspicuum & percelebre, Ego & pater unum sumus. Vnum utique
potestate, uirtute, subsistitia siue essentia diuinitatis. Neutrū enim
uerbum cum sit, non pertinet ad singularitatem, sed ad communio-
nem rerum omnium, & præcipue ad unitatem siue identitatem natu-
rae atq*ue* substantiae. Vnum præterea dixit significanter, non unus: nec
sum dixit, sed sumus. Illo percuriens Ariū, hoc iugulans Sabellium.
Nec aliter quam de co&equalitate & confubstantialitate patris ac fi-
lij intellexerūt ista auditores Iudæi, quos hoc nomine Cyrillus The-
saur. lib. 12. cap. 15. Arianis purauit meliores. Sequitur enim, Sustule-
runt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent eum. Quare lapidarent? Quia
lex iuber illum lapidibus obruere, qui diuinā fibi arrogarit gloriam,
proq*ue* deo se se uendarit. Imo ipſi Iudæi protinus adjiciunt, Ob bo-
num opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam: & quia tu homo
cum sis, facis te ipsum deum. Quibus nescio si quid uel fingi potuisset
clarior & euidentius magis, pro nostræ assertionis confirmatione. Cui
illud insuper accedit quod dominus ipsos non redarguit erroris, sub-
monēs perperam illos quod dixisset intelligere. Imo planius, fusius
& euidentius per consequentia declarat atq*ue* confirmat, quod deum

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

non blasphemarit, cū deus sit uerus, filius unig̃ dei naturalis, ac con-
substantialis patri. Verba non recitabo. Sunt enim omnibus exposi-
ta, Ioan. cap. 10. Plura adhuc possem huius generis argumenta & te-
stimonia pro instituto nostro proferre ex euangelio Ioannis, nisi hęc
sufficeret, abunde satis perspicua & inuicta. Mirum uero si nondum
penitet Cochleum suę temeritatis. Mirum si nondum pudet libellis
illius sui putidissimi, titulorenus quidem pro autoritate Canonicae
scripturae & catholicæ ecclesiae, sed reuera contra autoritatem abso-
luta m̃y perfectionem diuinarū scripturarum editi? Sed uinciemus
illum uinculis & nodis quoq; alijs, non minus insolubilibus.

Paulus ma- Nunc enim unum atq; alterum ē Paulo doctore gentium profe-
nifelissime remus testimonium. Hic ad Colossem. de domino nostro Iesu Chri-
docei filiu loquens, Qui est imago, ait, dei inconspicui, primogenitus uni-
patri esse uersæ creaturæ quod per illū creata sint omnia. Et cetera Colos. 1.
consubstan- Hoc uero quid obsecro aliud est quam si dixisset, Filius patri consub-
tialem. stantialis est. Cum enim deus secundum suam substantialiam sit inuisi-
bilis, & lucem habitet inaccessam, consequens est dominum Iesum
secundum assumptam speciem humanam, non esse imaginem dei
inconspicui: imo necesse est in Christo aliud esse secundum quod ima-
go dei sit, nimurum ipsa diuinitas, iuxta quam patri coequalis est, lu-
men ex lumine, deus uerus ex deo uero, consubstantialis patri. Quo
referendum puto & 1. cap. epistolę ad Hebræos. Ad Philippen. idem
Apostolus, Is, dicit, affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu,
qui cum esset in forma dei, non rapinam arbitratus est ut esset æqua-
lis deo, sed semieipsum inaniuit forma serui sumpta, in similitudine
hominum constitutus, & figura repertus ut homo. Et reliqua. Pote-
rat hic locus unicus sufficere lobrijs mentibus, & nullo contentionis
mero ebris. Nam diserte testatur filiu patri homouision & coequal-
lem esse. Nam in forma dei esse, nil aliud est, q̃ deo per omnia æqua-
lem, adeo q̃ ipsum denm esse. Sequitur enim, Formam serui assu-
psit: id quod iterum exponitur per cōsequens, In similitudine homi-
num constitutus: id est, uerus homo factus, ceteris hominibus nulla
in re dissimilis, peccato excepto: quod idem alibi app̃edit. Nam pro-
tinus adiūgit denuo, Et figura repertus ut homo. Proinde in forma
dei esse, nil aliud est quam ipsum deum uerum esse, deo patri per o-
mnia similem. Adiūcit enim, Non rapinā arbitratus est ut esset æqua-
lis deo. Rapina autem res est aliena, qua possiderut per iniuriam.
Cum ergo dei filius natura esset filius, deo per omnia æqualis, non
rapina, id est alieno modo, sive per rapinam ueluti Iuppiter aliquis,
sed natura erat æqualis deo. Consequitur ergo necessario & perspi-
cue

Cue filium patri esse co&qualem & consubstantialem. Habet Cochleus propheticis, euangelicis apostolicisq; comprehensum literis, & expresse quidem comprehensum, adeoq; diserte expressum, quod ne gabat in scripturis exprimi & explicari, patri filium esse co&qualem & consubstantialem. In fodo itaq; deprehensus errore propriam eam sancta Christi ecclesia portat ignominia. Vindicat semetipsum Scriptura, & stultitiae, ut ne quid dicam acerbius, redarguit stultum Cochleum. Sentit iam claritatem & absoluta uerbi dei perfectionem, quam satis irreligiose impetrat, Dominus aperiat cæcis oculos.

His omnibus illud quoq; accedit, quod ne ipsi quidem patres ue*tauti*, qui uocabulo *οὐοίσι* frequenter & necessario in conflictu con*tusi* testan*tra* impium Arium usi sunt, æquo tulissent animo, si ipsorum facetur se accessio hoc dixisset Cochleus, quod modo literis mādare fuit ausus, Chri*pisse* Con*stum* dei filium homousion, id est consubstantialem esse patri, nullis *substantialis* expressum contineri scripturis. Ac ne quid odiosius in aduersarium uocē ex scri*uidear* cōtingere, proferam aliquot sanctorum parum testimonia, plurim. quæ ipsum uanitatis & imperitiae redarguant, scripturarum uero ab solutam perfectionem confirmant, adde & confessionem fidei nostræ roboarent.

Epiphanius Salaminae Cypri episcopus, pietate & eruditione vir *Epiphæ* clarissimus, in opere suo contra hæreses edito, quod appellauit *Pana* *nus*. *rium lib. 2. tom. 2. de Ariomanitis* uerba faciens, Rursus, inquit, prætexunt curatiū hoc pharmacum & salutare antidotum, firmatam fidei sanctæ dei ecclesiæ abiçere uolentes, ac dicentes, *Vnde nobis Essentia nomen affertur?* Cur filius coessentialis patri dicitur? Quæ scriptura dixit de Coessentialitate? *Quis ex apostolis essentiam dei dixit?* Non sciunt autem quod & substantia & essentia idem est ratio ne. Consistit enim dominus in substantia sua. Et hoc, Splendor glo riæ & character substantiæ ipsius. Essentia igitur est non excessus, sed ipsum hoc quod est: sicut dicit Moses, *Qui est misit me, ad filios Israël loquens: Qui est igitur, est quod est.* Quod uero est, essentia extens est. At particula con*non* unum rursus significat, sed de coessentiali duo perfecta significat, sed non inter se diuersa, neq; ab ipsorum unitate aliena. Si uero etiā uiteremur pietatis gratia dictione aliqua propter connexionem ueritatis. Nam sine hoc ut confiteamur coessentialm omnes hæretici confutari non possunt. Quemadmodum enim serpens odit odorem bituminis, & spirationem cerui, & suffitum gagatae lapidis, & sumum styracis: sic etiam Arius & Sabellius odio habent uerbum cōfessionis coessentialis in ueritate. Sed tamen ad ipsos dicimus, *Etiamsi non esset hæc uox in diuinis scripturis* (est

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

autē & clare habetur in lege & apud apostolos ac prophetas: ex duo
bus enim aut tribus testimonijs stabilietur omne uerbum) autamen li-
cebat nobis propter pieratem uti dictione utili ad muniendam san-
ctam fidem. Et reliqua. Hæc Epiphanij sunt.

Ambrosius

Porro ex scriptoribus Latinis eximia doctrinæ & sanctimoniac
uir S. Ambrosius lib. de Fide contra Arianos cap. 4. Quæ est, inquit,
substantia dei? Ipsum quod deus est simplex, singulare, purum, nulla
concretione permixtum, lympidum, bonum, perfectum, beatum,
integrum, sanctum, totum. An tu putas inane aliquid esse & uacuum
quod est deus? Hoc enim dici blasphemia est, ut inane putetur per
quem cuncta constiterunt: qui omnia uerbo edidit, ratione compo-
suit, uirtute profecit, cuius nutu & imperio cuncta reguntur, cuncta
deseruunt. Et bene quod de deo legis scripsum, Ego sum qui sum,
& qui est misit me. Et ipse saluator dominus. Hæc est inquit uita æter-
na, ut cognoscat te solum uerum deum, & quem misit uisum Christi
sum. Est ergo in substantia essentia sua deus: cuius cognitio uita æter-
na est, qui & tantus est quācum duci non potest. Qui tunc digne asti-
matur, cum in estimabilis dicitur, utiq; uelis an nolis. Ergo ipsum qd
est, hoc est substantia huius rei quæ est defenditur, quod tamen iam
dictum est, quantum & quale sit nec mente concipi, nec sensu asti-
mari, nec animo definiri potest, dummodo constet esse quod esse cre-
ditur, ut de eo ipso quod deus est, inde sit filius, ut uerus sit filius, &
uerus sit pater in filio, & filius in parte: hoc erit Homousion, id est
unius substantiae cum patre. Sicut ipse dominus ait, Ego in patre, &
pater in me. Ego & pater unū sumus. Et, Ego de patre exiui. Et, Qui
me uidet, uider & patrem. Non immerito, quia filius dei de deo pa-
tre natus est, & ideo de unitate substantiae, & de maiestate deitatis,
unum sunt, &c. Et in cap. 5. Cum ergo hanc unitatem substantiae in
patre & filio non solum prophetica sed & euāgelica autoritate co-
gnoscas: quomodo dicis in scripturis diuinis homousion non inue-
niris? Quasi aliud sit homousion, quam quod dicit, Ego de deo patre
exiui. Et, Ego & pater unum sumus. Vel quod prophetæ ex aperto
substantiam dei intimabunt? Hæc est autem nominis ratio, ut in pa-
tre & in filio unitatem substantiae credas, licet rem ipsam quæ est in-
enarrabilis definire non possis, ut siue lumen de lumine dicas, siue
uerbum de uerbo, siue spiritum de spiritu, siue dominū de domino,
quodcunq; de eo dixeris unius tantum essentiae patrem & filium cre-
das, & de eo ipso quod pater est filium intelligas. Et cætera.

*Ariani die-
cebant in
scripturis
non contine-
ri Homou-
sion.*

*Augustini
nus.*

Ambrosium uero sequutus D. Aurelius Augustinus ecclesiæ Chri-
sti; doctor fidelissimus doctrissimusq; , in Altercatione cum Pascœto,
Confub-

Consubstantialem, inquit, sibi genuit filium pater, quia non accepit tanquam creatura, indigens unde genuisset, tota copia, quod ipse est, hoc genuit, perfectum genuit, quia sine tempore est ipse; qui genuit & quem genuit. Si homo generat quod est, deus non potuit generare quod est? Accepit homo ab ipso deo, et tamen licet acceperit, hoc generat quod accepit, à nullo accipiens pater deus, quod est; generare non potuit. Hanc æqualitatem substantię ^{parvam} sermo Græcus ostendit, nil austерum, sed optimum dulcę, & hoc quod credēdum est humanis cordibus introducit. Etsi enim uerbum ipsum in lege scriptum non inuenitur, quia æqualis est patri filius, per beatum Ioannem primius, & per Paulum postea comprobatur. Ioannes enim æqualitatem dixit, Paulus formam impleuit. In duobus, inquit scriptura, aut tribus testibus stabit omne uerbū. Per duos em̄ uerissimos testes iam probauimus unius substancialis esse æquales patrem & filium. Addamus & tertium Thomam illum discipulum post dubitationem fortius confidentem dominum & deum, quem nec resurrexisse crediderat crucifixum. Dominus meus, inquit, & deus meus. Approbat filius dictum, quia se cognoscit à sua creatura iustissime deum & dominum proclamatum, patrem utiq & sancto spiritui coeterum. Homoufion itaq uerbum est Græci, & Christus Græcum est nomen. Qui accusat per iniustitiam de uerbo quod nō intelligit, fidem non accipiat & de nomine nomen. Homoufion uerbū unius eiusdemq substancialis sonat in Græco non quenquam infirmum, sed patrem & filium & spiritum sanctum. Et quæ sequuntur.

Idem author significantius scripturæ omnem deferens honorem, *Augusti.* et si interim patrum disputationes non cōtemnatur, sea ijs quoq suum *hoc negoti* locum relinqua*n* in ecclesia, lib. contra Maximinum Arianorum epi*tum nō ex* scopum 3, cap. 14. Pater, inquit, & filius unius sunt eiusdemq substancialis patris. Hoc est illud Homoufion quod in Cōsilio Niceno aduersus hereticum, sed reticos Arianos à catholicis patribus ueritatis autoritate & authori scripturæ tatis ueritate firmatum est: quod postea in Consilio Ariminensi prouulsi indicat nouitatem in uerbis minus q̄ oportuit intellectā, quam ramen*ri*. fides antiqua pepererat, multis paucorum fraude deceptis, hæretica impieras sub hæretico imperatore Constantio labefactare tentauit. Sed post non longum tempus libertate fidei catholicæ præualeente, posteaquam uis uerbi, sicut debuit intellectā est, Homoufion illud catholicæ & fidei sanitati longelatęq defensum est. Quid est enim Homoufion, nisi unius eiusdemq substancialis? Quid est inquam Homoufion, nisi Ego & pater unum sumus? Sed nunc nec ego Nicenum, *Vide & ob* nectu debes Ariminense tanquam præiudicaturus proferre consilium: serua.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM.

nec ego huius autoritate, nec tu illius detineris: scripturarum authoritatibus, non quorundam proprijs, sed utrisque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concerteret. Veritatem legimus, Ut simus in uero filio eius Iesu Christo; ipse est uerus denus & uita eterna. Vtrum tamen terti ponderis molibus cedamus. Dicite ergo nobis, Vtrum iste uerus dei filius ab eis qui gratia filij sunt huius nominis quadam proprietate discretus de nulla substantia sit, an de aliqua? Non dico, inquis, de nulla, ne de nihilo dicam. Ergo de aliqua est. Quero, De qua? Si non de patris, aliam querere. Si aliam non inuenis, quia omnino non inuenis, patris agnosce, & filium cum patre homouis confitere. Hac ex Augustino recensui hucusque.

Ista uero haec tenus protuli ex patribus, non quod patrum aut ullorum hominum autoritati innitar, scripturis enim innitor: sed ut lectores cernant Cochleum omnibus modis superaram, & in errore fredo deprehensem, ne patres quidem in hac causa sibi habere propitiis atque fauentes. Interim testimonia & expositiones scripturam sanctorum patrum libenter & magna cum gratia recipio & laudo, quoties uidelicet sua illa uel ex scripturis deducunt, uel scripturam scripturis illustrant: quod hoc in negotio abunde praeſtiterunt.

Mariam & dei genitricem & perpetuam virginem esse, manifestissime in scripturis sanctis doceri.

Cap. . IX.

Maria est
mater dei.

Veritatem præterea Cochleus quibus scripturis sit proditum Mariam sanctam & dei genitricem & perpetuam esse uirginem? Ego uero respondeo, mirari me Cochleum nescire relolio tam uili scilicet tritico. Reuera enim lusciosum esse oportet, qui in scripturis non uider, quod tanto irradiat fulgor. Isaías enim clamat, Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel. At qd obsecro significat Emmanuel? Matthæus hoc interpretas, Emmanuel, inquit, si quis interpretetur, sonat, nobiscum deus. Concepit ergo & peperit uirgo deum, unde merito appellatur Dei mater: uel Ioanne quoq; attestare & dicente, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Certè S. Athanasius in epistola ad Epictetum Corinthiorum episcopum, Conticescant de cætero, inquit, qui aliquando dixerunt eum qui ex Maria prodij, nō esse ipsum Christum & dominum & deum. Si enim non deus erat in corpore, quomodo statim progressus ex Maria, uocatus est Emmanuel, quod est, si interpreteris, nobiscum deus? Quomodo uero etiam Paulus, si non uerbū erat in carne, Romanis scripsit, Ex quibus Christus quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus deus benedictus in secula. Amen. Hæc ille.

Iam

Iam uero & archangelus Gabriel apud Lucam eadem uerba prophetae repetens, Ecce, inquit, in utero cōcipes & paries filium, & uocabis eum Iesum. Is erit magnus, & filius altissimi uocabilis. Et mox, Quod nascetur sanctum, uocabitur filius dei. Fœtus ergo editus ex virginine, est ipse dei filius, i.e. circa mater huius fœtus est mater filij dei. Accedit his tertium Elizabethæ, non modo clarum, sed expressissimum quoque testimonium. Hæc cum uidisset & audisset deiparam ultro in montana ad se uenientem, exclamat, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Audis Cochlee Mariam uirginem manifeste appellari domini mairem? Non opinor tam rudis es apostolicarum literarum, ut ignoreas in idem recidere, siue quis dicat matrem domini, siue matrem dei. Imò apostoli Iesum Christum, dominū frequenter appellant quod deum, ac per dominū ipsum deum intellexerunt. Notissima enim sunt quæ de hac re tradidit S. Petrus apud Lucam libro Actuum apostolicorum cap. 2. Ceterum ne quis Elizabethæ testimoniun eleuare ranquam formineo aut muliebri prolatum affectu, præmisit Lucas. Et repleta est spiritu sancto Elizabeth, exclamauitque uoce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres. Et reliqua. Proinde è spiritu sancto, in literis sanctis, circa ambages & non obscurè relatæ est diuam uirginem Mariam & dici & esse matrem dei.

Perpetuam uero uirginis integritatem Ezechiel propheta propheticæ ænigmata significauit, cum conuersus ad uiam portæ sanctuarij *Mariæ pessæ* exterioris, quæ respiciebat ad Orientem, audit ab eodem spiritu qui Matritæ pudicitiam consecrauit, Porta hæc clausa erit, & non aperietur, et uirginem, uir non trahibit per eam, quoniam dominus deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi. Nónne satis apte propheta depinxit sacram uirginis uterum, ex quo nobis exortus est sol ille iustitiae, qui illuminat omnem hominem ueniens in hunc mundum: de quo & Zacharias apud Lucam, Visirauit nos oriens ex alto, ut illucescat his qui in tenebris & in umbra moris sedent. Clausa erat hæc porta ante partum, clausa fuit in partu, clausa mansit & post partum. Soli Christo principi patuit, qui suo ingressu sanctificauit eam, egressu consecrauit, quoniam illa non spectabat nisi ad Orientem, unde purissimus emergit Sol, sol ille nunquam occidens, innouans & exhilarans omnia. Spectabat ad uiam sanctuarij exterioris, quoniam ea natiuitas erat extra uulgarem hominum natiuitatem, nil habens admixtum humanæ concupiscentiæ. Nec aliter interpretatus est cum locu Ezechielis & Proclus ille Cyzicenus episcopus, uir in ecclesia Christi *Lauda de ipsa maximi nominis. Beautilima ceteræ dei genitrix impollutus est uirginis re uirginis.*

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

nitatis thesaurus, rationalis secundi Adam paradisus, officina unionis naturarum, thalamus in quo uerbum desponsauit carnem, animatus naturae rubus quem diuinae parturitionis neutiquam exussit ignis, uere leuis illa nubes, eum qui supra Cherubim stetit cum corpore gestans, cœlestis pluvię purissimum uellus, ex quo pastor ouem induitus est, Maria deniq; ancilla & mater uirgo & cœlū, unicus deo ad homines pons. Ac cui quæsio uerisimile uideatur uirorum iustissimum Ioseph, templum illud sacro sanctum soli dei filio cœlocratum, unquam complecti potuisse, qui angelo docete didicerat uirginem & concepitram & paritram, qui præterea ex uirgine natum uiderat eum, quem cœlestibus hymnis celebrabant angeli, adorabat magi Persici, pro deo & redemptore exosculabantur Simeon & Anna prophetisa in templo. Postremo cum ipsa sic loquitur archangelo, Quomodo fiet istud, quoniā uirum non cognosco? satis aperit perpetuum uirginitatis propositum. Sed & epitheton Virginis ita semel est deiparae attributum, ut postmodum nunquam ademptum uideatur. Pluribus hac de re ex scripturis agit S. Epiphanius contra Antidi comarianitas lib. 3. tomo 2. qui & inter alia, disputatio em suam scripturis imponens & superædificans, Audiui, inquit, à quodam, quod audet aliqui de Maria dicere, quod postquam genuit saluatorem, copulara est uiro. Ernon admiror. Nam ignorantia eorum qui certitudinem diuinarum scripturarum non nouerunt, neq; in historijs ueritati sunt, semper ab alijs ad alia transfert ac distrahit eum qui ex propria mente uult aliquid de ueritate inuestigare. Et cætera.

Christo dominō in una persona duas esse naturas, manifestissime scripturis doceri.

Cap. X.

Vnc quoniam Cockleo uisum est, nullis explicari scripturis quod Christo duæ sint in una persona naturæ, qd tamen patres religiose contra Nestorium ecclesiæ tradiderint, audiamus quid beatus & fidelis ecclesiæ Tridentinæ episcopus, & gloriosus Christi martyr Vigilius super hac re nobis reliquerint, ut inde omnes intelligat sanctos patres omnia sua arma contra Nestorium & Eutychem deprompta, ex armario petijisse scripturarum: de quibus loquens Apostolus, utiles esse perhibet ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iustitia, ut integer sit dei homo, ad omne bonum opus apparet.

Proprietatis, 2. Timothi. 3.

tis siue naturæ, uox Vigilius ergo lib. contra hæreses 1. Cur, inquit, isti uel quomodo in ambabus naturis proprietatis nomen refugiunt, nescio, num eosq; asserta. perfidae uelamine obducuntur, ut non uideant, non intelligant in Christo

Christo aliud diuinitati, aliud humanitati eius congruere, licet simul utrumque commune. Ait namque discipulis suis, Si diligenteris me, gaude teris, quia uado ad patrem, quia pater maior me est. Et iterum, Expedi uobis ut ego eam. Si enim ego non abiero, paracletus ad uos non ueniet. Et certe uerbum dei, uirus dei, sapientia dei, semper apud patrem & in patre fuit, etiam quando in nobis nobiscum fuit. Negemus enim cum terrena misericorditer incoluit de coelesti habitatione recessit. Cum patre enim ubique est totus pari diuinitate, quem nullus contineat locus. Plena quippe sunt omnia filio, nec est aliquis locus diuinitatis eius praesentia uacuus. Vnde ergo & quo se iturum dicunt aut quomodo se ad patrem perrecturum adserat, a quo sine dubio nunquam recessit. Sed hoc erat ire ad patrem, & recedere a nobis, auferre de hoc modo naturam quam suscepserat ex nobis. Vides ergo eidem naturae proprium fuisse, ut auferretur & abiret a nobis, qua in fine temporum reddenda est nobis secundum attestantium uocem angelorum. Hic Iesus qui receptus est a nobis, sic ueniet quemadmodum uidistis eum euntem in celum. Nam uide miraculum, uide utriusque proprietatis mysterium, Dei filius secundum humanitatem suam recessit a nobis: secundum diuinitatem suam ait nobis, Ecce ego uobis sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Si nobiscum est, quomodo ait, Venient dies quando desiderabitis uidere unum diem filij hominis, & non uidebitis? Sed & nobiscum est, & non est nobiscum. Quia quos reliquit, & a quibus discessit humanitate sua, non reliquit nec deseruit diuinitatem sua. Per formam enim servii quam abstulit a nobis in celum, absens est nobis: per formam dei quae non recedit a nobis in terris, praesens est nobis: tamen & praesens & absens, ipse unus idemque est nobis.

Idem libro 2. Certum est dominum nostrum Iesum Christum esse ^{Duae nativitates & na-} secundum catholicam fidem & praeconia scripturarum duas habere ^{tates & na-} nativitates: unam de patre sine tempore, alteram de matre sine semine: & harum duarum nativitatibus utrumque gerens naturam, dei scilicet filii, ^{turam Christi.}
et, qua de patre natus est: & matris, qua de matre progenitus est, unus idemque deus & homo est Christus. Gemina enim nativitas, geminam uno Christo dedit naturam, dum qui deus est de patre, idem & homo est de matre. Has itaque naturas quas ex uteroq; habet parente, Apostolus duas nominat formas, dicens de ipso, Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitraeus est esse se & qualis deo, sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens. De quibus formis siue quam ex deo patre haberet, siue quam ex homine matre accepit, prophetali uaticinio clarius constat expressum, Isaia de seruili forma eius.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM.

qua^e passionis uilitate quodammodo indecora apparuit, ita loquente, Inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominum. Et iterum, Vidimus, inquit, eum, & non erat in eo species neq^{ue} decor, sed forma eius despecta & deficiens super filios hominū. Et haec quidem de seruili forma, in qua uniuersas passionis iniurias pertulit, Isaías loquutus est. De diuinitatis autē forma, qua^e decorum suum per sui impassibilitatem retinens, licet passionis pulsata iniurias, sc̄dari non potuit, David euidentius cecinit, dicens, Speciosus forma præ filijs hominum. Censis in una Christi persona, utriusq^{ue} forma, id est, utriusq^{ue} mysterium contineri, forma serui indecora & despecta, forma dei speciosa in eo & pulcherrima predicator. Hęc alius quomodolibet accipiat interim, propheticō atq^{ue} apostolico prēconio docuius Christum duas formas habere. Nunc doceamus in ambabus unam eandemq^{ue} esse personā. Dicit Apostolus, Et ego quod donavi in persona Christi, Claruit ergo Christum ex duabus manentibus naturis, in unione persistere personæ.

Mysterium Rursus lib. 5. illud Pauli tractans, Mediator nō est unius, sed deus Christi ele^{ctus} unus est, post multa tandem qua^e petiūt̄ scripturis, Quia transgressio gantissime, inquit, mandati inimici dei extiteramus, & in contrarium animis expicatu^m. discordantibus uergebamus, à supernis declinat̄es, & ad ima tendentes, necesse fuerat interuenient miseracionis diuinæ solutis inimicitijs, contraria in unum reuocari, & supernis ima restitui, quod non aliter fieri potuit, nisi talis mediator existeret, qui de cœlestibus ueniens, couniretur terrenis, retinens in se id, quod non erat, unus fieret in utroq^{ue}, & ita per utriusq^{ue} nature counionem in una eademq^{ue} persona, & humana diuinis & diuina sociaret humanis, prius utruq^{ue} sine utriusq^{ue} abolitione ueniens in seipso, deinde omnes fideles patri reconcilians deo. Et quia reconciliationis sacramētum immaculatum flagitabat sacrificium, talis hostia requirenda fuerat, qua^e ita media esset inter deum & homines, ut & morti succumberet per illud quod hominis habebat, & mortem reuinceret per id quod in se diuinitatis tenebat. Vnus est ergo ante incarnationem uerbi deus, & qui in humanitate mansit in qua erat & erit. Non discernendo igitur unū dominum Christū in hominem seorsim, & seorsim in deum, sed unum eundemq^{ue} Iesum Christum esse dicimus, non ignorantes differētias naturarum, sed eas inconfuse inter se se ueruantes.

Plura huius generis clara & evidētia ex hoc doctore sancto testimonia ascribere possem, nisi haec p̄ius & minime contentioſis satis facere crederem. Intelligunt enim lectores æqui quæcumq^{ue} in ecclesia traduntur de inconfusis naturis Christi in una indissociabili persona,

Sona ex scripturis petita, atq; ijs ipfis esse munita. Ac Vigilium ideo adduxi, quod hic scripturis explicatum ostendit, quod Cochleus dicit à partibus potius q̄ ex scripturis, ecclesiæ esse traditum. Si uero per rexerit contentiosum intendere funem propter uoces Natura, Proprietas, Persona, non scriptis totidem literis & syllabis, non contendam, nec ulla, sicut & o. cap. artigi, stolidum & pugna uerborum insanientem hominem, responsione dignabor. Imo illud Apostoli manifestatio obijcio. Si quis diuersam sequitur doctrinam, & non accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei qui secundum pieratem est doctrinæ, is inflatus est, nihil sciens, sed ægrotans circa questiones & uerborum pugnas, &c. Seiungere ab his qui eiusmodi sunt.

Christum Iesum duas habere uoluntates & animam rationalem, manifestissime scripturis doceri. Cap. X I.

Or: d Christum habere duas uoluntates in una persona, *Duae uoluntates* adeo expresse canonis explicatum est scripturis, ut ne rates Christi minem putem nō damnare insaniam Cochlei, qui hoc si. negare fuerit ausus. Quid enim clarius, q̄ quod in euangelio secundum Lucam dicit dominus: Pater, si uis, trāfer pocalum hoc à me: ueruntamen non mea uoluntas fia, sed tua. His enim uerbis duas uoluntates ostendit, unam quidem humanam, quæ est carnis, alterā uero diuinam. Et humana quidem propter infirmitatem carnis recusat passionē, diuina autem eius prompta est. Et secundum quod filius est dei, una est uoluntas patris & filii propter essentię unitatem. Præterea quid opus est pluribus astruere ex scriptura duas esse in Christo uoluntates naturales, cum naturam uoluntas sequitur, modo ostenderimus ex diuinis scripturis, Christum duas habere naturas inconfusas? Neque uero & patres sancti in synodo Constantiopolitana VI. Monothelitas damnarunt ex proprijs, quod dici solent, capitibus, sed ex scripturis diuinis. Id quod Acta abunde testatur.

Quod amplius negat Cochleus ullis explicari literis sacris quod Christus præter diuinum spiritū rationalem quoq; animam habeat: quod tamen patres contra Apollinarem Laodicensem decreuerint, eiusdem est farinq; cum superioribus. Venit mihi in mentem cum ista tua legerem Cochlee, illud Comici, Vnocule salue. Ex Coelitū profapia te esse arbitror. Nam sic sunt unoculi. Agè enim decreuerint ut dicis, Christum præter diuinum spiritum rationalem quoq; animam Christus habere, constat tamen id consulto, religiose, necessarie & prudenter habet anima esse decretum, & ex scripturis quidem decretum. Scriptura enim manifeste domino nostro Iesu Christo anima tribuit humanam. Quid nalem,

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

enim significantius est, q̄ quod ipse dominus dicit? Filius hominis non uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret, utq̄ daret animam suam redemptionē pro multis. Et quod Matthæus de ipso scribit, Cœpit affici dolore & mœstitudine. Et ait Iesus, Tristis est anima mea usq; ad mortem. Rursus dicit apud Ioannem dominus, Ego ponam animam meam pro ouibus, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego ponam eam à meipso. Et iterum, Nunc anima mea turbata est. Innumera huius generis testimonia sunt in scripturis. Quid quod hac Christū aperte nuncupant hominem? At sine anima nihil sumus, ne homines quidem, sed cadaueris nomen?

Christū habere mente. Rogat aduersarius, scio, quæ scriptura diserte exprimat Christum habere animā rationalem adeoq; mentem? Respondeo Cochleum mente carere, si id nondum uider ac intelligit. Scriptura enim diserte perhibet Christum animam habere humanā, quomodo autem anima humana fuit, si mente uel ratione caruit? An non dixit Apostolus ipsum per omnia fratribus similem esse factum, excepto peccato? An non dixit idem ille ad Philippen. Formam serui sumpfit in similitudine hominū constitutus, & figura repertus ut homo? Ac quid obsecro dominus ut saluaret uenit? Hominem certè tonum. Totus enim anima & corpore perierat: igitur omnia quæ in homine sunt perfecte accepit. Nam apud Lucam ipse dixit, Filius hominis nō uenit ad perendum animas hominum, sed ad seruādum. Si uero mente non habuit anima Christi, quomodo proficiebat dominus, quomodo idem intelligebat? Luca enim 2. cap. ira legis, Et Iesus proficiebat sapientia & ariate & gratia apud deum & apud homines. Alibi scriptura domino tribuit intelligentiam. Oportet autem intelligentiam ad perfectam referri naturam humanam. Neq; potest is quicquā intelligere qui mente caret. Neq; in deitate illud impletur. Non enim indiga est intelligentia, quæ ipsa per se intelligentia existit: neq; opus haber sapientia, quæ per se est aeterna sapientia. Vnde uero escriebat, dic mihi? Siquidem enim caro solum erat, quomodo poterat famis meminisse? Et si ex anima & corpore solum erat, anima nō habente mentem rationalem, partem & rationē humanā naturā, quomodo poterat esurire, aut de fame cogitare? Vnde uero tristitia affectus est, dic mihi, anima non habente mentem ac ratiocinationem? Nam anima rationis exorte, aut carne anima exorte existente, neq; in mœrorem incidisset, neq; in tristitiam. Dic obsecro, an non concipiuit cum dixit, Desiderio desiderauit hoc pascha manducare uobiscum? Desiderium uero ex deitate non contigit neq; ex sola carne, neq; ex anima mentis exorte, sed ex perfecta humanitate corporis & mentis.

metis. Huc accedit quod Apostolus aperte dicit, Non habemus pontificem qui non possit affici sensu infirmatum nostrarum, sed tenetum per omnia iuxta similitudinem. Quid uero hoc testimonio pro rationali & uere humana anima Christi perspicacius & efficacius? Addit tamen religiosissime, Absq[ue] peccato. Ut enim dominus in caro Nil pollue[n]t sua immaculata nihil sensit pollutionis, ita anima, ratio ac mens t[em]p[or]is in ea omni n[ost]ro caruit. Non cogitabat in mente sua quae dedecebatur eius anima Christi puritatem & diuinitatem, sed & honesta erant eius fames, tristitia, u[er]i f[ac]tū, secerumq[ue] commotio. Verum de his operosius & prolixius forte dissero quam necessitas postulet. Ex ijs tamen quae protulimus ex scripturam thesauro ditissimo, patere arbitror articulum de uoluntate & mente Christi, quem nobis obiecit Cochleus, nulla explicitum scriptura, manifestissimis scripturarum testimonij & proditum & confirmatum. Vnde iterū infero omnia quae uerae fidei aut pietatis sunt, abunde satis comprehendi canonice scripturis. Sua uero probabit Cochleus, ubi per harma fulguravit.

Spiritum sanctum procedere ab utroq[ue], patre inquam & filio, manifestissime in scripturis doceri. Cap. XII.

 Ostremo inter alia et postuarias questiones, quas nec sit, rogar, quibusnam sit comprehendendum scripturis, Spiritum sanctum procedere ab utroq[ue], à patre inquam & filio? Audiat ergo S. Augustinum non aliunde hoc q[ue] ex scripturis demonstrantem. Tractauit enim in Ioannem 99. Querat forsitan aliquis, Virum et à filio procedat spiritus sanctus? Filius enim solius patris est filius, & pater solius filii est pater, spiritus autem sanctus non est unius eorum spiritus, sed amborum. Habes ipsum dominum dicentem, Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Habes & Apostolum, Misit deus, inquit, spiritum filii sui in corda uestra. Nunquid duo sunt? alius pater, alius filius? Absit. Vnum enim corpus, ait, cum significaret ecclesiam, moxque addit, Et unus spiritus. Et uide quomodo illic impletat trinitatem, Se[nt]entia uocati estis, inquit, in una spe uocationis uestra, Vnus dominus. Hic utiq[ue] Christū intelligi uoluit. Restat ut etiam patrem nominet. Sequitur ergo, Vna fides, unū baptisma, unus deus & pater omnium, qui super omnes & per omnia & in omnibus nobis. Cum ergo sic est unus pater & unus dominus, id est filius, ita sit & unus spiritus, profecto amborum est: sicut ipse Christus Iesus dixit, Spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Edicte Apostolus, Misit deus spiritum filii sui in corda uestra. Habes & alio loco eundem Apostolū dicendum, Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum a mortuis, habitat in

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

uobis. Hic utiq; spiritū patris intelligi uoluit. De quo tamen alio loco dicit, Quisquis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et multa alia sunt testimonia, quibus hoc euidenter ostenditur & patris & filij ipsum esse spiritum, qui in trinitate dicitur spiritus sanctus. Cur ergo non credamus quod etiam de filio procedat spiritus sanctus, cum filij quoq; ipse sit spiritus? Si enim nō ab eo procederet, non post resurrectionem se repræsentans discipulis suis insufflans diceret, Accipite spiritum sanctum. Quid enim aliud significauit illa insufflatio, nisi quod procedat spiritus sanctus & de ipso? Ad hoc pertinet etiam illud quod de muliere qua fluxum sanguinis pariebatur, ait, Tetigit me aliquis. Ego enim sensi de me uirtutem exiisse. Nam uirtutis nomine appellari etiam spiritum sanctum & eo loco clarum est ubi angelus dicenti Mariæ, Quomodo fieri istud, quoniam uirum non cognosco, respondit, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obubrabit tibi. Et ipse dominus promittens eum discipulis, ait, Accipietis uirtutem spiritus sancti superuenientem in uos, & eritis mihi testes. De hac uirtute credendus est dicere euangelista, Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et reliqua. Porro idem argumentum tractat idem hic author ex scripturarū sonibus lib. 3. contra Maximum Arianorum episcopum cap. 14. &c.

Demonstrauit his, opinor, satis euidenter Cochleo eos articulos in scripturis diserte & manifeste comprehensos esse, quos ipse negauit in scripturis expresse comprehēdi. Proinde euici palam quod defendendum ac demonstrandum sumpsi, scripturis canonicis abunde fas sit comprehendi quæ ad ueram pietatem pertinere uidentur.

Summan doctrinæ apostolicæ literis abunde esse comprehensam.

Caput X I I I.

 Is ad hunc modum expositis, pergitus alacri mente ad reliqua Cochleii sophismata confutanda. Exclamat ille, Quis uero credit scripta omnia qua duo præcipui apostoli Petrus & Paulus annis ab ascensione dñi X X X VI. Iudæis & gentibus per tot prouincias tradiderunt? Nunquid unum duntaxat sermonem uiua uoce habuit Petrus ad tot gentes & populos quibus Christum prædicauit? Negat de Paulo id recte dixeris, qui ab Hierusalem per circuitum usq; ad Illyricum repleuit euangelium Christi, non ab ipso scriptum, sed uiua uoce traditum: sicut ait ad Corinthios, Cetera cum uenero disponam. Quis uero unquam credidisset Cochleum tam acrem, sua opinionē, defensorem humanarum constitutionum, usq; adeo infirmis & puridis fulcris structurā suam imponere potuisse? Prædicarunt uiua uoce Petrus & Paulus Christum,

num, & hunc crucifixum, atq; in hoc uno salutis pietatisq; & uirte Cerum & omnia. Ac nisi cerū succinctumq; fuisset doctrinæ genus quod pau succinctum c̄f̄l̄mis potuisset comprehendi, quomodo obsecro uerisimile uidea doctrinæ tur intra annos opido paucos, & per præcones paucissimos, deniq; genus quod per omnia terrarum regna, euangelicam prædicationem propagari ecclesia tra potuisse? S. Paulus egressus Damasco, totam peragrauit Arabiam, in dixerūt de redit Hiersolymā, qua protinus relicta, deductus est Cæsaream, postoli, inde dimissus est Tarsum. Ea est metropolis Ciliciæ, patria Pauli. A Tarso per Barnabam reductus est Antiochiam, inde denuo Hiersolymam profectus est, ut exhiberer pecuniam collectā in pauperum subfidiū, quo peracto reuersus est Antiochiam. Vbi donatus nomine apostolico profectus est Seleuciam. E Seleucia soluit in Cyprus. A Cypro nauigans Pergem, appulit in Pamphilia. Inde profectus est in Pisidiam, deinde Lycaoniam. Venit & in Ciliciam, deniq; in Syriam, Phrygiā, Galatiam & Mysiam. Rursus ab Asia per uarias Aegei maris insulas in Europam trāsiens, Atticam, Beotiam, Achaiam, Thesalonicanam, Epirum, Apolloniā, Macedoniam, Illyricos usq; permeauit: postremo rediens etiam Asiā & Ephesum euangelij prædicatione illustrauit. Et hæc omnia perfecit priusquam caperetur Hiersolymis conjectusq; in uincula, biennio exacto Romanum perduceretur. Aiunt autem Claudiū anno 13. conjectum in uincula, 19. Tiberij Cæsarī cōuersum esse ad fidem Christi, iuxta quam suppurationē intercurunt anni plus minus 22. Certè intra pauculos hosce annos neutiquam potuisset tot gentes & tam uasta regna plene in fide Christiana instituere, nisi uerbo usus fuisset abbreviato: qd tametsi copiosius uoce uiua ecclesijs dei exposuit, totam tamen prædicationis summam, ac quod doctrinæ artnē substantiam & ipsa sauitis capit; editis epistolis sufficierenter comprehendit.

Ad Romanos dicit, Græcis simul & Barbaris omnibus deniq; debitor sum, ita quantum in me est paratus sum uobis quoq; qui Romæ estis euangelium prædicare. Simul autem prædicationem euangelij auſpicans, per eam epistolam, scriptio uelut in compendium re-coligit, quod uiua uoce fuisus solebat explicare. Vnde semper habita est epistola Pauli ad Romanos pro compendio euangelij à Paulo prædicati. In epistola ad Ephesios palam & apertis uestib; confiteritur se cognitionem in mysterio Christi, id est, quid in uniuersum de mysterio Christi reuelatum sentiat, comprehendisse. Verba eius si quis requirat, hæc sunt, Auditis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, quod secundum reuelationem nostrum mihi fecit mysterium quenadmodum scripsi paucis, ex quibus posetsis legeres intelligere.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

cognitionem meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus non
innovit filii hominum, quemadmodum nunc reuelatum est san-
ctis apostolis eius & prophetis per spiritum, ut sint gentes coheredes
& eiusdem corporis cōsortes q̄ promissionis eius in Christo per euangeliū,
cuius factus sum minister secundum donū gratiæ dei, quod
datum est mihi secundum efficaciam potentiarum illius. His quid obser-
cro poterat pro nostro proposito aliud planius, perspicacius euiden-
tius q̄ dicitur? Potestis, inquit, legentes hæc quæ paucis ad Ephesios scri-
psi intelligere cognitionem meam in mysterio Christi. Comprehen-
dit ergo uel unica illa epistola euāgelij cognitionem & fidem Chri-
stianam, quam habuit Paulus apostolus. Quod si huic iungamus
reliquas eius XIIII, habebimus profecto plenissimam Pauli doctri-
nam, non uia modo uoce traditam, sed & in literas relatas. Quid
quod Lucas in Actis apostolicis aliquot orationes sive sermones a
postoli Pauli consignat, sed usq; adeo sibi similes omnes, ut nihil du-
bitare possimus, non dispares futuras, si ad unum conscriptæ essent
omnes. Et in his quoq; aliud non agit, q̄ quod copiose satis exornat
persequitur in epistolis. Quomodo itaq; non omnia Paulinae doctri-
nae scripturis comprehensa habemus?

Petri do- Ac de Petro apostolo quid dicam, cuius duæ ad dispersionem Iu-
dæa satis dæorum epistolæ extant, breues quidem illæ, sed quæ summam præ-
sufficienter dictionis euangelij & fidei Christianæ comprehendantur. Evidem
comprehensa in fine cap. I. Hoc autem est uerbū, inquit, quod per euangelium de-
sist in scri- latum est ad nos, ceu epilogo & clausula appensa, testificans uel ha-
pturis. Etenuis se summam prædicationis euangelicæ contexuisse. In episto-
la secunda testatur se docuisse ecclesiam ea quæ uidit & audiuit à do-
mino, quæ deniq; prophetæ tradiderunt priores. Quis uero nesciat ea
quæ uiderunt & audierunt apostoli, euangelistarum narratione hi-
storica plenissime esse comprehensa? Quis deniq; ignoret scripturas
propheticas & absolutas, & absolute perfectas ecclæsias dei esse tradi-
tas? Habemus ergo & prædicationem sive doctrinam S. Petri copio-
fissime quidem uiua uoce enarratam ecclesias, per compendium ue-
ro & quantu[m] summam pietatis attinet, abunde sufficienter nobis esse
conscriptam. Fateor istum non unum duntaxat habuisse sermonem
per annos ministerij sui XXIV, sed addo eos quos apud uarias
gentes habuit, omnes eiusdem fuisse generis, nec dispares scriptis. Ex-
tant in Actis apostolicis orationes, prædicationes sive sermones Pe-
tri aliquot: uerum si pauculos hos inter se conferas, dices omnes pe-
nè unius atq; eiusdem esse argumenti & generis. In singulis Christi
inculcat, & in hoc salutis uirg & perfectionis omnia. Mox ad fidem,
charitatem,

charitatem uicem horatur innocentiam. Hoc agit in die Pentecostes coram tota plebe, Acto. 2. Rursus coram plebe in templo, Acto. 3. In senatu item coram doctis & potentibus, Acto. 4. & 5. Deniq; apud Cornelium Centurionem Cæsariæ, Act. 10. & in synodo Hierosolymitana, Act. 15. cap.

Breuiiter, quod de factis & dictis Christi domini in libro meo de authoritate scripturæ capite 14. dixi, id de apostolorum quoq; Petri & Pauli doctrina & gestis dictū uolo. Dixi, Quanquam omnia per singula (obseruate mihi hoc per singula) non sint scripta, ea tamen scripta sunt, quæ ad pietatem & salutem consequendam necessaria sunt. Atq; hoc est caput illud primariū, quod in hac cauſa uolumus probatum. Et reliqua. Ad eundem modum dico omnia quæ uitæ & pietatis sunt, literis commendasse Christi domini apostolos. Nec est quod copiosiorem super hac responsionem expecteret à nobis Cochleus, cum quæ prius dedimus, solutioni satis esse potuerint, uerita tem simplici animo indagant. Meuò tamen ne Cochleus ullo ueri quæredi studio teneatur, qui tam clarae & simplici responsioni olim dare adeo non acqueuit, etiam prius auditam, quasi nihil audierit, contemnere, addere & cauillari perga.

De precepto domini, iubentis uerbo suo nihil addere, nihil admere.

Caput. X I I I I .

 Orrò locos scripturæ, quos pro mea assertione adduxi, pro more suo obscurat Cochleus, non dissoluit. Ego sic colligo. Ea lex et doctrina perfecte absoluta est, cui nihil uel addi potest uel adimi. Legi autē dei & canonicæ doctrinæ nihil potest uel addi uel adimi: unde perfecte absoluta est. His opponit Cochleus, Si legi dei nihil potest addi uel adimi, ubi ergo manet lex euangelica? Quomodo dicit Apostolus? Reprobatio qui dem sit precedentis mandati, propter infirmitatē & inutilitatem, &c. Ad ea respōdeo, Nec prophetas nec apostolos, adeoq; ne ipsum quidem dominum Iesum Mosi quicquam adiecisse alieni, aut ademisse quicquam perfecte aut perpetuæ dei uoluntati, cuius sanè lex ipsa est expressio uel comprehensio. Nam proprieæ fuerunt ueluti interpretes diuinæ legis, omnia sua referentes ad legem Mosis. Testantur id historiæ Iudicum & Regum Israelis, prophetarum deniq; omnium libri. Ac dominus Iesus manifestissime restatur se uenisse ad cōplendam legem & prophetas. Imò de fide Christiana disputans apud Iudeos in Ioanne, & apud discipulos in Luca, ex Mose producit testimonia, doctrinam uidelicet suam cōfirmans ex lege. Sed & Paulus Christianæ fidei præco celeberrimus, & gratiæ dei testis amplissimus,

hh

AD IO. COCHLEI LIBELLVM.

palam profitetur se nihil docere extra ea quae docuit Moses, & tradididerunt prophetae. Nam coram rege Agrippa pro se dicens, Iudei, inquit, me comprehensum in templo tentauerunt interficere: auxiliu autem naestus dei usq; in hodiernum diem sto, testificans ium paruo tum magno, nil dicens aliud (videlicet nomen) quam ea quae prophetae prædixerant futura esse & Moses, an passurus fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorum lumen annunciaturus sit populo & gentibus. Ac Ceremonialia mox ab initio non ut perpetua sed temporaria ad aduentum inquam Christi usq;, qui legis perfectio est, diuinitus instituta sunt. Id quod Paulus in 7. cap. epistolæ ad Hebreos significare uoluit. Nil ergo legi dei uel adiectum uel ademptum est à Christo, prophetis & apostolis, manetque uerbum dei integrum, & perpetuo perfecte absolum, qui nostræ disputationis scopus est.

Quod sub finem adiicit aduersarius, Ego uerbum Mosis de non addendo aut minuendo intelligo, ut nihil addi aut adimi debeat, per quod genuinus literæ sensus corrumpatur aut minuatur: maxime contra ipsum pugnat, qui multa defendit contra genuinum scripturæ sensum instituta & recepta, reuera adiecta dei uerbo. Possem hoc, si necesse foret, multis euincere exemplis: uerum in præsenti satis evidenter accusat & redarguit te tuosq; complices impius ille idolorum in templis uestris usus, contra apertissimum dei uerbum, non dicam iam contra ueteris ecclesiæ ritum & consuetudinem à uobis receptus & usurpatus iam aliquot saeculis.

Abrogationem Sabbati, & mandatum de non edendo suffocato & sanguine, nihil derogare absoluatæ scripturarum perfectioni. Cap. X V.

 Roducit præterea Cochleus contra absolucionem scripturarum perfectionē, quod multa cum Papistis abrogem quae in scripturis exprimantur præcipianturq; expresse, ueluti sabbatum: multa item faciam quae aperte scripturis sint prohibita, ueluti quod carne uescar suilla, nec abstineā à fasto & sanguine: quibus addit, Qua rogo autoritate & ratione sic facis, si ecclesiæ traditionē authoritatēq; despicias? Vnde scire queas quid in scripturis ueteris testamenti seruandum, quid abrogandū sit Christianis, si te non doceat mater ecclesia, & sanctorum patrum traditio? Quid iactitas, Verbum domini manet in æternum? Quasi uero non ipsæ scripturæ abunde doceant omnes ceremonias non nisi ad tempus usq; reuelari euangelij uigere debere, quo uidelicet gentes & Iudei per fidem Christi in unu coalescant hominem, in unum corpus & unam ecclesiam, medio illo pariete Iudaicarum obseruationum

tionum sublato ē medio. Ego certē nunquam despaciā ecclesiā, nec unquam despiciā, interim tamen nunquam quiduis quod ecclesię obtutidit nominē, recipiā. Et nisi ecclesiā pairesq; ecclasiastici doctrinā suā de Sabbato ex scriptura mihi approbasent, doctrinā ipsorum neq; reciperem, neq; ecclasiā pro genuina matre ueracq; ecclesiā agnoscere.

Quicunq; scripturis uere imbuti sunt, fatentur genus in præcepto *Sabbati* re de sabbato, causamq; finalem & principale illud quod eo præcepto ligio. respicit deus, neq; abrogari posse unquam, neq; à quoquam ecclesiā stico esse abrogatum, speciem duntaxat abrogari mutariue. Præcipuum autem illud in præcepto de Sabbato, adeoq; immutabilis & perpetua dei uoluntas est, ut homines semper habeant cultum externum, & exercitium religionis uerae. De quo intelligendum est quod apostoli die dominico collectas celebrarunt, ministerium uerbi & sacramentorum exercuerunt. Ad quod opus est otio, quod & charitas, perpetua dei lex, exigit. De specie sabbatorum loquitur Apostolus cū ad Coloss. Nemo uos iudiceret, inquit, in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunii, aut sabbatorū, quae sunt umbra rerum futurū, corpus autem Christi. De eadem non unus in euangelio locus intelligendus est. Ceterum dominicę diei manifeste megninerūt primarij apostoli Ioannes & Paulus. Ioannes in Apocalypsi cap. i. & Paulus in 1. ad Corin. 16. cap. Certē Lucas in Actis meminiū Christianos uno die sabbatorum conuenisse ad preces publicas, ad audiendum Paulum, & frangendum panem dominicum. Non ignorat, opinor, Cochleus, Vnam sabbatorum ponit in scripturis pro prima, id est die dominica. Claret ergo à temporibus apostolorum domini & diei celebritatem esse obseruaram, & iccirco hodie quoq; secundum scripturas obseruari, Claret illud quoq; absoluta perfectioni scripturarū adeo nihil decidere per obiectionem Cochlei, ut accesse rit magis, inō & huius detecta sit & inscitia & malignitas.

De prohibito sanguine & suffocato, hoc respondeo. Fateor apostolos ex sancti spiritus instinctu ethniciis prohibuisse elum sanguinis & suffocati, sed addo eam legē ad tempus ac propter Iudaeos qui dem, quibus apostoli per charitatem haec tenus parci uoluerunt, esse latam. Id quod duplici testimonio sic ostendo. Principio S. Iacobus sic dicit, Censeo non esse obturbandum eis qui ex gentibus conuentur ad deum, sed scribendum ad eos ut abstineant se ab inquinamentis simulachrorum, & scortatione, & suffocato, & sanguine. Moses enim ab æratibus antiquis in singulis ciuitatibus habet q; ipsum prædicens in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur. Deinde S.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

Paulus aliquot post illam synodum annis scribens Corinthis dicit,
Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter
conscientiam. Domini siquidem est terra & plenitudo eius. Proin-
de uescor suilla carne, sanguine & suffocato, quod præceptum apo-
stolicum ad tempus datum in scripturis explicatum adeoq; relaxa-
tum est. Quo & illud pertinet quod in euāgeliō legimus, Quicquid
ingreditur in os, non impurat hominem, sed quod egreditur ex ore,
hoc impurū reddit hominem. Item illud Apostoli, Omnia pura pu-
ris, pollutis autem & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illo
rum mens & cōscientia. Cernit Cochleus, opinor, scripturas & hāc
item pulchre dirimere, ac omnia quæ uerā pietatis sunt sufficienter
docere. Interea non uideo quare hāc prophetæ sententia uere aurea,
Veritas domini manet in æternū, usq; adeo auribus Cochlei dolet,
nisi quod à scripturarum ueritate auersat, fabulis & præceptis homi-
num sese dediderunt.

*Quæ extēnum dei cultū instruunt, abunde satis in scripturis come-
prehendi.* Caput X VI.

Am uero disputationē meam de extēno dei cultū abun-
de satis in scripturis comprehenso, post adductas scriptu-
ras & rationes petitas è scripturis concludens dico, Ex il-
lis omnibus constare puto uel extēnam religionem fa-
tis perspicue & abundantē canonica traditam esse scriptura, in qua
compendio breui continetur, ut nullis copiosis & infinitis ad illam
absoluendam traditionibus humanis opus habeamus. Quibus nec
oppugnatis nec subuersis hāc opponit aduersarius, Quæ in extēno
cultū obseruamus, nequaquam scripta sunt omnia in sacris literis. Es-
mox, Bene scierunt apostoli nimis longum fore, si omnia scriberen-
tur, propterea iusserunt nos audire ecclesiam & præpositos nostros.
Si quis ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publica-
nus. Et Paulus, Obedite præpositis uestris, & subiacete eis. Atqui illa
ex se fингit Cochleus ueluti arancus. Loca enim hāc scripturæ suo

*si ecclesia instituto non quadrant. Dominus enim apud Matthæum in 18. cap.
non audie- non loquitur de ecclesia quæ ex se fингit leges & ritus, sed de ea quæ
rit, sit ibi legibus gubernatur saluatoris. Negi eo loci ullus sermo fit de insti-
ethnicus & tuendo extēno dei cultū per ecclesiam, sed de admonitione frater-
publica- na, de correptione seueriore, & mulcta siue poena infligenda perti-
naciter in scelere aliquo obstinatis. Sic enim dicit dominus, Si pecca-
rit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te
audierit, lucratus es fratrem tuum. Sin uero te non audierit, adhibe te
cum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testimoniū con-
sistat*

Sicut omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si ecclesiæ non audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. Quid hæc quæso faciunt ad institutum Cochleit? Non enim dicit, Si eccliam extra dei uerbum cultum dei externum condentem non audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. De correptione sceleratorum, sicut modo dixi, loquitur.

Iuber sanè Paulus obedire subiacereq; præpositis, uerum de præ- Obediendū positis uerbum domini & sequentibus & ecclisiæ suæ fidei cōmissar; præpositis tradentibus loquitur. Petrus enim apostolus, Si quis loquitur, inquit, quomodo loquatur ut eloquia dei. Et Paulus ad Timotheum scribēs, Obtestor, inquit, ego coram deo & domino Iesu Christo, qui iudicaturus est uos & mortuos in apparitione sua & in regno suo. Prædicta sermo- nem, insta tempestiue, intempestiue, &c. 2. Timoth. 4. Proinde si aduersarius prælatos mili obijciat, qui ex sua officina proferant nuper eusos articulos, ritus, constitutiones, negabo qui tales sunt esse præpositos ecclisiæ. Non debent illi sibi plus sumere arrogareq; quam habuerit Israelis præpositus Iosue, cui dictum legimus cœlitus, Vide ut custodias & agas secundum uniuersam legem quam precepit Mo ses seruus meus. Ne recedas ab ea neq; ad dextram neq; ad sinistram, ut prudenter agas in omnibus in quibus incedis. Non recedet liber legis huius ab ore tuo, sed meditaberis in eo die & nocte, &c. Quod nimurum & illud pertinet Ieremiæ, Sic dicit dominus exercituum, Ne audieritis uerba prophetarum qui uobis prophetant, uanos redunt uos: uisionem cordis sui loquuntur, non ex ore domini. Item illud, Prophetæ apud quem est somniū, somnium narret: & is apud quem est uerbum meum, loquatur uerbum meum uere. Quid enim paleæ cum trito? ait dominus. An non uerbum meum quasi ignis, dicit dominus, & sicut malleus conterens petrā? Certissima ueri pro phetae dei nota est afferre uerbum domini. Nam & Isaías, Ad legem, inquit, & ad testimonium: quod si non dixerint iuxta uerbum hoc, non erit eis matutina lux. Proinde qui uerbū dei deserunt, cæci sunt. Non trahes autem in participationem cæcorum, de quibus in euangelio dixit dominus, Si cæcus cæcum duxerit, ambo concidunt in fo neam, Lucæ 6.

Quid nero illa Apostoli uerba, An eccliam dei cōtemnit? Co An ecclisiæ rinth, ii. pro te (disputante de non scripto, sed tradito per homines, dei conte- qui se fuso exornant ecclisiæ, cultu dei extero) faciūt? Paulus enim in epulo sacro, contemnere uidebantur. Addit enim, Et pudefacitis eos qui nihil habent. An non habetis domos ad edendum & bibendum?

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

Cæterum quadrant uobis omnia, qui per crines, quod dici solet, scri-
pturas sursum & deorsum pro uestra trahitis libidine.

De Traditionibus patrum & apostolorum uiuis & non scriptis.

Caput X V I I.

Ostremo autem ad ueterem confudit Cochleus sophi-
sticam, in qua tamen collocat præsidium maximum &
tutissimum, adeo ut omnia nostra scripturarum testimo-
nia nihil plus timeat q̄ testudo muscas, culicem elephan-

*Viva apo- tus. Duabus enim nixus in portu ancoris sibi sedere uidetur. Venus
stolorū tra- autem sophistica est. Traditiones apostolorum uiuas non scriptas ia-
ditio non
scripta. Etare. De quibus Cochleus, Viua, ait, apostolorum traditio non mi-
nus à spirito sancto est, q̄ eorū scripture quam post se nobis relique-
runt. Itaq̄ persæpe obiecimus. uobis illud Apostoli, State fratres, &*

*tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem, siue per episto-
lam nostram. Quid ad hoc respondisti? Si ergo recte pro uerbo dei
habentur traditiones patrum, quæ legem Moli præcesserunt, ut dicas,
cur non habentur pari ratione pro uerbo dei. Traditiones apostolo-
rum, quæ uel præcesserunt euangelium scriptum, uel in euangelio
scriptio non sunt expressæ? Certe multa tradiderunt primis Christia-
nis apostoli, antequam ullum scriptum esset euangelium. Quando-
quidem ultra L X . annos fuerint Christiani post ascensionem domi-
ni, antequam suum scriptis euangelium Ioannes. Hæc omnia Co-
chlei sunt.*

Cæterum de Vitis antiquorum patrum nedum sanctorum aposto-
*Lex dei pa stolorum traditionibus sic habeat Lector pius. Legem deus cōditor
triarcharū coeli & terræ, suam inquam uoluntatem & institutionem omnem ui-
insculpta ta & pietatis, quicquid uidelicit interni & externi cultus est, inscul-
cordibus. psit pectoribus primorum parentum ac sanctorum patriarcharum,
quos inspiratione arcana & uoce uiua familiaribusq̄ instituit collo-
quijs: qui rursus eam institutionem, sicuti à deo acceperant, posteris
suis ceu per manus pro ipsissimo uerbo dei tradiderūt. Id quod liber
Mosis primus manifeste testatur. Ac durauit hic tradendi modus sa-
culis planè multis, ad ætatem usq̄ Mosis, sub quo traditio ceperit re-*

*Traditio in literas re ferri in literas. Vbi enim uisum est domino gentem olim in Abraham
mo delectam sibi segregare ex gentibus, & multiplicibus ditare &
lata. ornare donis, inter alia beneficia, id non postremum minimisq̄ mos-
menti contulit, quod potissima religionis capita contraxit in copen-
dium, eaq̄ magna cum maiestate ē monte Sina, coram uniuersitate Israe-
lis ecclesia, promulgans recitauit, hinc & in tabulas lapideas, quo-
essent ducabiliora, digito proprio inscripsit. Mosiq̄ demum tradidit
ferenda*

ferenda ad populum. Eundem Mosen in fidem recepit dominus, familiarius ei apparuit, et in pietate instituit plene, spiritu suo imbuens; ac ei præcipiens, ut totum pietatis negotium à patribus traditum posteris, & nunc quoq[ue] coelius ipsi Moysi singulari modo reuelatum, litteris comprehendenderet. Obediit domino seruus fidelis, totamq[ue] theologiae sacram, & ipsam ab exordio mundi ad sua usq[ue] tempora h[ab]itacionis, uti acceperat à deo & ex patrum traditione, ac multiplici rerum experientia, quinq[ue] libris fideliter complexus est. Habet Pateriarum traditionū originem atq[ue] progressum, habet & scripturarum initia, iam accipe & progressum. Mosen sequuntur sunt sacerdotes & Progressus prophetae, qui uiua uoce legem Mosi scriptam interpretantes, locis, ueteris scripsi personis atq[ue] temporibus suis accommodarunt. Ex quibus nonnulli purae. I.e. ea quæ publice duocuerant ecclesiam, reuelanteq[ue] deo cœlitus accepterant, literis quoq[ue] mandantes transmiserunt ad posteros. Hinc enim habemus historiam sanctam Iosue, Iudicum, Regum Dum cum Israël. Hinc habemus sacraissimos hymnos, Solomonis philosophi, ac prophetarum sermones, Isaiae, Ioclis, Osee, Abacuk, Micheas, Jeremiæ, Sophoniæ, & aliorū prophetarum. Persuasum autem fuit ueteri Israelitarum ecclesiæ, omnem sanctorum patrum traditionem sanctam, literis comprehensam legis & prophetarum, perfecte absolutum contineri: donec factio pharisæa paulò ante ætatem Christi Traditiones sti erumpens, nouas quasdam comminisceretur traditiones, quas maius patrum nostrorum appellauit: & quas grauissime oppugnauit unâ cum apostoli scriptæ. dominus noster Iesus, ad solas respiciens scripturas, & omnes ad scripturarum studia impellens.

Iam uero ut in principio mundi patribus digito deus in corda re Euangelium inscripsit, uiuâq[ue] sanctorum hominum traditione in ecclesiæ cordibus insisa retinuit: sic ab initio reuelati euangeli dominus Iesus per spiritum sculpit. suum mentem instruxit ecclesiæ, ac primum ipse, deinde apostoli & discipuli eius, uoce & traditione uiua foris tradebat euangeliū, cui in cordibus testimonium prebebat spiritus sanctus. Nihil scriptit ipse dominus, sed tamen omnibus dictis & factis suis testes, spectatores & auditores adhibuit apostolos. Hi principio quod uiderant & audierant apud ecclesiæ uiua uoce testabantur: quamquam interim & legis & prophetarum testimonijs scriptis, expositionem siue narrationem suam confirmarent. Mox cum ab ascensione demini subrepent pseudoapostoli, aliter dicta & facta Christi adeoq[ue] uniuersum *Viva euangeliū* negotium contexentes, quam ipsa ferrei rei ueritas, spiritu gelij traditio sancto exciti prodierunt cum apostolis uiri apostolici, qui id quod non in litos per omnes apostolos hactenus uiua uoce traditum fuerat ecclesiæ, ras relata.

AD IO. COCHLEBI LIBELLVM

scripto seu literis quoq; comprehendenterent. Non ex meipso hæc fin
go, Lucam habeo testem, qui in Præfatione euangelij sui, Quoniam
complures, inquit, aggressi sunt ordine conscribere narrationem, de
certo compertis inter nos rebus, sicuti tradiderunt nobis hi, qui ab ini
tio ipsius spectatores ac pars aliqua fuerunt dicendorum, uisum est
& mihi, persequendo ab initio omnia deinceps tibi scribere, optimè
Theophile, ut cognoscas earum, de quibus edocitus es, rerum certu
dinem. En, lector sancte, tradiderunt apostoli uiua uoce quæ uide
rant, & quorum pars magna fuerant, tradiderunt autem ecclesiæ &
Lucæ discipulo Christi, Lucas autem, sicut & Marcus, eam traditio
nem in literas retulit: scripta est iam itaq; traditio apostolorū, nec est
aliud quām scriptum sacrosanctum euangelium.

*Quid Pau
lus de tradi
tionib. scri
perit.* Huc accedit quod apostolus quoq; gentium Paulus de fide dispu
lans Christiana & primis eius capitibus ad Corinthios dicit, Noū
tioribus facio fratres, euangelium quod annunciaui uobis, quod & ac
cepistis, in quo & statis, per quod & salutem consequimini, quo pa
cto annūciarim uobis, si tenetis: nisi frustra credidistis. Tradidi enim
uobis in primis quod & acceperam, quod Christus mortuus fuerit
pro peccatis nostris, secundū scripturas, & quod sepultus sit, & quod
resurrexerit die tertio secundum scripturas, &c. Habes iterū quæ fue
rit traditio apostolorum de euangelio, hæc nimurum quæ & in lege
& prophetis fundata, ac per euangelistas conscripta est, nempe quod
dominus Iesus pro nobis peccatoribus crucifixus, resurrexerit à mor
tuis, &c. Habes traditionem apostolicam congruere cum scriptura
ueteri. Imò si quis roget quæ fuerit apostolorum traditio de Cœna
domini: nil aliud respondeo, quām quod apud Matthēum, Marcum
& Lucam de Cœna domini scriptum lego. Paulus enim in epistola
ad Corinthios, Ego, inquit, accepi à domino, quod & tradidi uobis,
quod dominus Iesus in ea nocte qua traditus est accepit panem, &
postquam gratias egisset, fregit. Et reliqua, quæ per omnia cōgruunt
cum ijs quæ leguntur in euangelistis. Ergo de euangelica & aposto
lorum doctrina factum est, sicut modo retuli de Moze & prophetis.
Viua erait traditio temporibus Christi, & decem circiter ab ascensio
ne domini annis. Inde uero cœpit uiua euangelij prædicatio in lite
ras referri, & eo modo commendari ecclesiæ: quod primo omnium
factum perhibent à Matthēo, cuius euangelium Bartolemæus apo
stolus Indis exposuerit. Sequuti sunt nō ita multos post annos Mar
cus atq; Lucas. Quibus accesserunt S. Petrus, Paulus, Iacobus, Iudas
atq; Ioannes idem apostolus euangelista discipulus domini & ma
gnus theologus. Hi epistolis librisq; editis splendidum alioqui ne
gotium

gorium euangelij multo clarius illustrius ue redididerunt. Accesserunt his Acta apostolica, non singula quidem & singulorum, sed certa potissima & præcipiorum, in quibus summam haberemus puræ & plenæ ueritatis apostolicæ, quæ sufficeret ecclesiæ Christi.

Quod ergo Paulus Thessalonicensis scribens, dixit, State fratres, & Quomodo retinetis traditiones quas didicistis sive per sermonem, sive per epistolam ius lam nostram, nihil pro uestris traditionibus papisticis faciens protinus seruit reuelat. Traditionis enim uocabulo comprehendit & sermones & epistola re traditiones. De epistolis nulla est lis, nullum dubium. Per sermones uero nesciit intelligit Cochleus traditiones non scriptas: ego uero doctrinam Pauli 2. Thess. 2. doctrinam inquam de euangelio ex scripturis Mosis & prophetarum decerpsum, & ita contextam sicut summam expositionis in literas retulere alii euangelistæ & apostoli, qui dextras Paulo dederunt socias consensionis symbolum. Nam de sermonibus sive prædicacione sua loquens coram Agrippa, testificatur se nihil docere extra id, quod Moses & prophetæ docuerint priores. Et ad Galatas, Norum, inquit, facio uobis fratres euangelium quod prædicatum est a me, non esse secundum hominem. Neque enim ego ab homine acceperim illud, neque didicis, sed per reuelationem Iesu Christi. Nihil autem a seipso dissideret reuelatio Iesu Christi: at ex eadem scripterunt Matthæus, Marcus, Lucas & Ioannes, unde necesse est Paulum eadem cum illis in suis sermonibus ecclesiæ tradidisse uitia uoce, quæ isti literis comprehensa ecclesiæ reliquerunt: ut non sit necesse Cochleum nobis per sermones interpretari uitias non scriptas traditiones: quod non est aliud quam commentarium vanissimum.

Circunferuntur, fateor, Canones quidam apostolorum, nomine *Canones Clementis* editi, quibus tametsi Iustinianus Imperator, uir nec manus nec indoctus, permultum tribuat, & aliquot Romanorum pontifices eos receperint, ipsi tamen in seipsis habent quo refutari possunt. Nemo enim diligenter ipsos perlegens, perlegendoq; pensans, & cum scriptis conferens uere apostolicis, facile dixerit hos quicquam post factitium titulum apostolici habere spiritus: ut non sine graui causa Isidorus Hispalen. episcopus ipsos repudiasset uideatur. Retinuit haud dubie in ueneratione Iustinianum longi temporis præscriptio & apostolici nominis autoritas, & in primis eorum ars & sedulitas, qui bono imperatori illos obtruserunt pro prisca & apostolica. Faciunt & Acta apostolorum mentionem apostolicæ traditionis *Patres uestra Acto.* 15. uerum eadem manifeste prohibebit illam ipsam in literas esse tuisti de tractatam: quod uidere licet in cap. 15. Meminerunt alicubi & ueristi patitionibus tres traditionum apostolicarum, sed repetio hinc denuo quod in libro apostolorum.

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

meo de authoritate scripturæ testatum reliqui, Certum esse apostolos domini alia non tradidisse uoce uiua ecclesijs, & alia literis commendasse: id est ueras apostolorū traditiones non pugnare cum scriptis apostolicis. Nam & Tertullianus, Confingant tale, inquit, aliquid hæretici: quid enim illis post blasphemiam illicitum est? Sed & si confinxerint, nihil promouebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum apostolica comparata, ex diuersitate & contrarieitate sua pronunciat, neq; apostoli alicuius authoris esse neq; apostolici. Quia sicut apostoli non diuersa inter se docuissent, ita & apostolici non contraria apostolis edidissent, nisi illi qui ab apostolis descierunt & aliter prædicauerunt. Hæc ille. Et reuera Traditiones illæ nostræ apostoli co ornatae titulo (Siquidem Missam, Diuorum inuocationem, Purgatorium, Vota monastica, Imaginum siue idolorum usum in templis, ac his similia intelligitis) pugnant manifeste cum scripturis apostolicis, nequeut ergo traditiones apostolorum uiuæ nominari, nisi per imposturam.

Breuiter, Apostoli domini nostri Iesu Christi unicam fidei recteç viuendi regulam faciunt Verbū dei scripturis comprehensum. Nam & Paulus, Fides, inquit, ex auditu est, auditus autem per uerbum dei. Et iterum, Omnis scripture diuinitus inspirata & utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem quæ est in iustitia, ut integer sit dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Sed & Solomon, Omnis, inquit, sermo dei purgatus est, scutum his qui eo nituntur. Ne addas sermonibus eius, ne te redarguat, & mendax inueniaris. Proinde qui sapiunt fideles, solum dei uerbum in omnibus sibi proponunt sequendum; ad quod examinant, si qui profervuntur canones aut traditiones apostolorum, aut aliorum patrum: quippe quod abunde satis comprehensum continet quæcumq; ad ueram pietatem pertinent.

De Ecclesiasticis traditionibus & humanis constitutionibus.

Caput XVIII.

*Traſtiones
ecclesiasticæ
non alienae
aſcribitur.*

Orro tractatio Ecclesiasticarum traditionum, quam in libro meo per cap. 13. tractauī, cohæret cum uerbo dei siue scriptura sancta. Ut enim ecclesiam Christi à scripturis siue à uerbo dei non separo, ita neq; traditiones ecclesiasticas aliunde q̄ ex scripturis deriuo. Summā enim exprimunt agendorum, idq; planè, plene, diserte & significatèr, circumstantias singulas non item. Habet ergo ecclesia suos ministros, mentis diuinæ & scripturarum consultos, pastores, uoluntatis dei præcones & interpretes, qui quoquis in loco, tempore quolibet, & erga quaslibet personas quicquid

quicquid sentiendum agendum est siue priuatum siue publice, cum erga deum rum erga homines, præscribentes tradunt. In quibus ut per circumstantias conuenit res explicare, ita quod cum scripturis pugnat præscribere, mutare, addere, detrahere non conuenit. Evidem uiri ecclesiastici non possunt aliunde q̄ ex scripturis decerpere quod ecclesiæ suæ fidei commissari tradunt. Alioqui enim ecclesia nec illos pro ueris pastoribus uirisq; ecclesiasticis agnoscet, neq; doctrinam eorum reciperet: cum scriptum sit, *Oves pastoris uocem audiunt, alie norum non audiunt.*

Cæterum non magnopere impepit illa mea de Traditionibus ecclesiasticis disputata aduersarius. Quod interim quæstiunculas nec sit aliquor & pro more suo, ne nihil dicat prorsus, parum ad rem pertinetia ingerit, non arbitror responsione operosa excipiendum esse & tractandum fusius, cum & liber hic inter differendum iusto plus excrescat, & consilium sit necessaria duntraxat maximeq; ad rem pertinentia prosequi.

Ad humanarum uero constitutionum tractationem ubi peruenit, Constitutio n̄ est, deus bone, quam hic clamat & iurgatur ictus, immo transuenerit ueritas telo Cochleus. Ego simpliciter in libro meo hęc scribo. Humanæ constitutiones reuera illæ sunt, quæ ab hominibus & contra scripturam & sine scriptura, uel bona aut stulta potius integratione ac superstitione, uel alio quoip; affectu humano prauoq; naturæ conditæ atq; confirmatae sunt. Cuiusmodi sunt leges papisticæ uariae & innumeræ, de purgatorio & purgatorijs animabus, de expiationibus, &c. Cochleus uero, Nullam adducis scripturam, inquit, in hac definitione tua, per quam tibi credendum esse iure postulare possis. Quare secure cōcludo, tua contra scripturam, & sine scriptura ex prauo cordis humani affectu maligne esse conficta. Ita ne uero Cochleus serio ne agis an iocaris? Si S. Iacobum audisses apostolū præcipientem, Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram. Nam ira uiri iustitiam dei non efficit: proculduo inexpēsa illa in me tua & furore inflata uerba non expuisses. Legunt mea, legunt & tua studiosi: & mea quidem scripturis uidet munita atq; fundata. Quid ergo de te iudicare possunt q; de furioso & impudente, quem nullius pudeat calumnia: aut qui canonem sequens sophisticum, contemnat, quod confutare non potest, conuictus adobruat & infester clamoribus, quod rationibus infringere nequit, deniq; conuertatur ad personam qui cernit rem sua mole sic constare, ut uel tantillum commoueri nequeat. Quod si nullas profero scripturas pro mea definitione, cur obsecro tu pr̄terito loco ex Matt. 15,

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

capite, & eo quem ex Paulo ad Coloss. paulò fusiō adduxi ē 2. cap. ad unicum illum quem ē 1. cap. epistolæ ad Titum protuli, deuolue-
ris, meāq; tam maligne cauillando calumniaris, ut nemo bonus be-
ne de te iudicare possit. Obijcis mihi Paulum fuisse hominem : cui
mox adiungis, Nūquid igitur omnia eius mandata erant mera men-
dacia? Ego uero diserte dixi ea hominum mandata mera esse mend-
acia, quæ ex hominibus, id est aucto humano contra scripturam &
sine scriptura, utiq; sine dei spiritu, conficta sunt. Quis hæc nisi insa-
nus & impotensissime malignus applicarit S. Paulo apostolo, quæ
tametsi homo fuerit, humanis obnoxius affectibus, ut ipse de se te-
statur Acto. 14. cap. do ectrinam tamen non humanam, id est suis na-
tam affectibus, sed diuinā ē scripturis & ē spiritu sancto profectam
peritamq; tradidit. Verum huiusmodi calumnias ac nugas ostendunt
lectorum oculis *lybura* quoties simplicium animis genuinum ali-
cuius loci sensum subducere, & adulterinum supponere uolunt.

Ecclesia au- Tela quæ ex scripturis contra me eiaculara uideri cupit, nihil feri-
dienda, & unt, Tua determinatio, inquit, est contra scripturam, quæ te iuberau-
obedientium dire ecclesiam, subdiū esse sublimiori potestari, ac tuo subiacere præ-
propositis. posito. Libenter enim ecclesiam Christi sponsam audio, à sponsi ore
pendentem, & alienorū uocem q; longissime repellentem. Ideo non
agnosco quæ tu mili & alijs Christianis sub inuolucro ecclesie ob-
trudere nequicquam conaris. Ecclesiam uocas haud dubie Romani
Pontificis coniuratam turbam, cui me credere iubes indulgentias &
reliquas nugas & merces exponēti. Si ecclesia est, ubi est uerbū Chri-
sti? Si ecclesia est, unde illi pallium Assyriacum? unde ornatus Baby-
lonicus? Hominum plus q; gentilitia figmenta intelligo. Cultus cer-
tè redarguit meretricem esse, à sponsi sui legibus & synceritate preua-
ricantem. Ecclesia quam me audire iubet scriptura, matrona est casta,
& legum sponsi sui obseruantissima. In eius gremio requiescent, qui
uerbo Christi acquiescent. Sannionis integuntur pallio, qui prate-
rito dei uerbo, Romanas Romani pontificis & cōiuratorum ipsius
leges uerbo dei contrarias adorant. Sublimiori potestati iubent me
subditum esse scripturę: uerum quatenus ea nihil mihi alienum à dei
uerbo præcipit. Alioqui enim oportet deo plus obedire q; homini-
bus. Præpositum uero meum non agnosco alium, quam cum quā
uerbum Christi mihi affert, dicentis, Attēdite uobis à pseudoprophe-
tis qui ueniunt ad uos in uestitu ouium, intrinsecus autem sunt lupi-
rapaces. Et iterum, Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambu-
labit in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Alioqui enim idem domi-
nus in euangelio, Omittite illos, inquit, cæci sunt, & duces cæcorum;

Indi-

Indignatur & frendet Cochleus contra Catalogum quem contè
20 constitutionum humanarum. Clamat, Non poteris nobis indica
re ullos ex scripturis canonicas locos, in quibus prohibeantur nobis
Monachismus, Primatus Papæ, Meritum, cultus & ueneratio sancto
rum, Picturae aut diuorum imagines: & reliqua. Videatur uero mihi
aduersarius in medio nauigans ponto postulare aquam, ursiq; sicut
prouerbio fertur, præsentis uestigia querere. Per multa enim perspi
cua & euidentia neq; detorta inique scripturarum testimonia iam o
lim à nostris prolatæ sunt & proferuntur in diem: quæ nullus uestro
rum hucusq; uel tantillum suo commouit loco. Nam uerbum domi
ni manet in æternum. Interim de tuis illis humanis figuris beni
gne pronunciās dicis, Non ignoras talium rerum cultumq; & ob
seruationū crebram hinc inde in scripturis canonicas prophetarum
& apostolorum mentionem fieri, si non passim expressis uerbis, sal
tem implicite iuxia sanam ecclesiæ intelligentiam. Imo plane igno
rō ista tua ex ullis prophetarū aut apostolorum literis illa posse uel sic intelligi
probabilē deduci consequentia. Non enim magnopere, quod aliās gentiā.
quocq; testatus sum, concertarem tecum aut cum quoquam, mihi cre
de, propter certas uoces, nō ijsdem syllabis, cō numero, cō modo eāq;
ratione quæ uos uitimini positas in scripturis, si sententia cum his ue
raq; pietate congrueret. Et certè pietatis studiosi uiri non multum ri
xantur de uocabulis, modo de rebus constet. Sophistarum ac syco
phantarum id est. Paulus episcopū iuber fugere rixas & pugnas uer
borum, quæ ad nihil sunt uiles, nisi ad subuersionem audientiū. Hoc
autem non ignoror te tuiq; similes, permultos sanctæ scripture locos
per crines, quod dici solet, trahere & detorquere ad exornandum &
commendandum quod semel pro constitutione ecclesiastica defen
dendum uobis assumpstis. Atqui ipsa res clama, ipsaq; demonstra
tiones uestrae testantur quām probe respondeatis professioni uestrae
profidentes implicite, & reuera implicate, in sacris illa uestra contine
ri, id est quām iniqui sitis & in scripturas sanctas & scripturarum san
ctarum custodem sanctam & catholicam ecclesiam: cuius intelligen
tiā orthodoxam, ut sancte ueneramus: ita errores recentes, saeculis
iam aliquot exortos & obseruatos, cōtra scripturas & purioris eccle
siæ iudicia, nunc tamen pro constitutionibus ecclesiasticis obtusos
simplicioribus, omnibus modis exhortentes detestamur: non tam
quod impium credimus quicquam quod cum scripturis pugnat re
cipere, q; quod uehemēter dolet, & indignissimum iudicamus, eccle
siæ intelligentiam appellare, quod non congruit cum scripturis, ex
quibus ecclesia capit & instruit suam intelligentiam. Ecclesia enim

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

super Christum fundata, Christi uerbo & spiritu regitur ac gubernatur, quia spiritu & uerbo Christi congregata est, ijsq; sublittit tota. Absq; uerbo & spiritu Christi examinis est ecclesia, ut ecclesiam à uerbo & spiritu dei separatam iactare, sit exanime corpus sive cadauer putridum ornare & praedicare.

Ecclesia si Viderit ergo Cochleus quomodo dicat ecclesias uel sine scripturis ne scriptis esse credendum. Nam quod addit, Saltem propter spiritum Christi vis credens in ipsa habitatem: debebat expendere quod ipse dominus Iesus, qui dum spiritu misit apostolis, sua penè omnia scripturis demonstrauit, quod deniq; apostoli spiritu sancto donati scripturas pro sua doctrina confirmanda creberimas adduxerunt. Quid quod scripturæ ipsæ spiritus sancti sunt inspiratio sive instinctus: sicut confitemur in Symbolo, Qui loquutus est per prophetas in unam sanctam et apostolicam ecclesiam? Iccirco ecclesia propter inhabitantem spiritum scripturis maxime credit, nec circa illas cupit sibi fidem attribui.

Disputatur per Digressionem de Sacrificio Missæ papisticae. Cap. XIX.

Actenus præcipua tua, Cochlee, quibus absolutam scripturæ perfectionem per me assertam oppugnasti, confitauit: restaret nunc ut assertionem meam munire fortius, sicuti feci cum de autoritate scripture canonica distrem. Quoniam uero pleraq; mea, quibus meam confirmauit assertio nem, ne uerbo quidem attigisti, præcipue quæ adduxi ex 15. capite prioris libri Samuelis, & ex posteriore Pauli ad Timotheum cap. 3. manet etiamnum inuictum quod proposui, scripturas perfecte absoluas omnia ueræ pietatis & uitæ continere, nec quicquam ad perfectionem eius hominum conferre figmenta. Iam itaq; ad postremum conuerteret locum ad abstergendas calumniarum maculas, quibus nos nostrasq; ecclesiæ aspergit Cochleus, nisi me magnis suis obtestationibus reuocarer postularetq; ut ad scripturæ locos, quos obiicit de Sacrificio Missæ respondeam. De Missæ, inquit, quam abrogasti sacrificio paucula recensebo, & perscrutandq; ueritatis causa familia titer tibi obiiciam argumenta, quæ me firmiter constringunt ac retinent in antiqua patrum totiusq; ecclesiæ fide. In quibus si me errore teneri putaueris, tuæ fuerit charitatis & Christiani officij, me rectiora docere, & non contemptim atq; superbe dissimulare, atq; ad omnia filere, &c.

Tu uero uideris Cochlee, ne non ueritatis perscrutadæ gratia scribas, sed causa insinuandi te in eorum amicitiam, qui promachis pri matus Petri & Romanæ ecclesiæ pro maculatis chartis, pròq; plaustris conuictiorum in nos exoneratus, nauiculas Petri aureas submittunt,

tunt. Quibus tamen suaderem, si me admitterent consultorem, ne sibi huiusmodi patronos deligerent conducerentq; qui malā caussā male agendo semetipsa peiorē efficiunt. Siue uero gratis siue pro brauio certet Cochleus, à me certe non grauatum imperat quod efflagitat tantopere: cum quod hæc caussa quodammodo cognata videatur cum ea quam tractamus. Nam ex hac, quæ Papistis præcipua est, apparebit quām frigide & renidente scriptura, reclamanteq; uera pietate, suas illas apostolorum & ecclesiæ traditiones ex scripturis deducant: reliquas multo ineptius & coactius tractant: tum quod magno animi mei desiderio cupiam omnibus numeris absolutā, totiū mundo salutarem hostiam, sacrificium inquam unici & æterni sacerdotis & redemptoris ac domini nostri Iesu Christi, semel dūtaxat oblatum pro nobis propugnando confiteri, & confiando prædicare. Cui gloria & honor in sæcula sæculorum, Amen.

Inter alia longo enumerat aduersarius catalogo Latinæ siue Italiæ ex Missæ propugnatores diuersis in prouincijs atq; regnis sacrificiū Missæ defendentes. Cæterum nescit fortassis, si hominum suffragijs certandum sit, etiam nos posse testimonia illustrium proferre uiorum, qui singulari pietate & eruditione prædicti, acriter pro unico Iesu Christi sacerdotio & sacrificio certates, Missam Romanensem impieratis redarguerunt. Verum ut in hominibus non gloriamur, ita non uolumus ulla premi hominum ullorum autoritate: scripturæ innitimus, ad scripturas canonicas, omnia uitæ & pietatis comprehendentes, appellamus.

Sic uero agam cù antagonista. Initio testimonia prolata ab ipso, pro sacrificio Missæ, leuiter perstringam, ostendens ea nihil pertinere ad Missam, sed ad ipsum domini Iesu in cruce semel duntaxat peractum sacrificium. Deinde certissima producam argumenta, quibus demonstrabo Missam planè nō esse sacrificium expiatorium pro uis & mortuis, sicut uenditur à Papistis. Ante omnia tamen paucula quædam de ratione sacrificij premittam. Sacrificium scriptura usu *Sacrificiū* perpetuo appellat quod Græci nunc θυσίαν uerterunt, nunc πρόσφορα, quid. nunc τέλειον, quicquid uidelicet offertur numini. Alij Sacrificium, inquit, ipsum est officium siue donum munusq; quod ad cultum fit dei. Habuerunt Hebrei uaria uocabula, quibus sacrificia sua denominarunt & interstinxerūt, cuius generis sunt illæ uoces Olah, Minah, Hatha, Ascha, Thodah, Schelamim, Milluim, &c. Et quanquam Latini quoq; suis uitatur uocabulis, qualia sunt, oblatio, uictima, hostia, holocaustum, libamen, difficulter tamen ex his species illæ intelleguntur. Varias enim sacrificiorum formas fuisse quis nesciat? Adhuc

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

bebantur alia ad expiandum peccata & satisfaciendum deo, unde & frequentissime Peccata appellabantur. Alia fiebant pro simplici pietatis exercitatione ad renouandam fœderis sanctionem. Alia erant

Sacrificio: Supplicationis : confessionis & gratulationis alia. Omnes tamen in rū species. duas possunt contrahi species, ut alia sint propitiatoria siue expiatoria: alia uero gratulatoria siue cōfessionis aut laudis. Propitiatoria sunt quæ offeruntur deo ad placandam ipsius iram, & ad expurgationem criminum. Cæterum non expiabantur peccata uictimis tantorum, non abluebantur scelera sanguine hircorum: symbola dunitat erant ueterum hostiæ, Christi uenturi, per cuius unicum pro peccatis oblatam in ara crucis uictimam uere expiatoriam catholicæ ecclæsia obligit omnium peccatorum remissio, ut in oblatione & morte Christi desierint omnia ueteris ecclesie Israëliticæ sacrificia, in Christianorū autem unica maneat, non iterabilis, sed perpetuum durans.

Gratulatio: Actuosa & effectiva Iesu Christi hostia. Porro Cōfessionis siue gratulatoria sacrificia illa sunt, quæ alijs appellantur *inquisita*, quæ in qua sponte fiunt à fidelibus pietatis opera, laudes deniq; deo ac gratiarū actiones pro acceptis beneficijs oblatæ. Ea non reconciliat uel acceptos reddit deo, non iustificant siue purgant, sed à iustificatis sunt officij gratia seu pietatis orgo. Ideoq; appellata sunt ab alijs *exortatio* & *obsequio*. Huc uero pertinent hi loci scripturæ, Sacrificate sacrificia iustitiae, & sperate in domino. Sacrificiū dei sunt spiritus confractus, cor contritum & humilitum deus non despicit. Item illud Pauli, Obscuro uos fratres per miserationes dei, ut prebeatis corpora uestra honestam uiuentem, sanctam, acceptam deo, rationalem cultū uestrum.

Psal. 4. De Sacrificio laudis & gratiarum actionis hi loci scripturæ testantur, **Psal. 50.** Sacrifica deo laude, & redde altissimo uota tua: & inuoca me in die tribulationis, eruam te, & glorificabis me. Item, Tibi sacrificabo sacrificium laudis, & nomen domini inuocabo. Hoc autem unicum est Christianorū sacrificium, quod reges & sacerdotes per Christum consecrati, deo iugiter offerunt in ecclesia. Cessarunt enim oblationes & libamina, cessarunt holocausta, cessarunt deniq; pacifica toria siue gratulatoria quæ accipiebatur ex frugibus, armentis & gibis olim. Non indiger ulla re terrena & peritura deus æternus & Christus dominus in gloria. Terrena illa & peritura, aurum, argentum, uestes, pecora, & alia his similia donaria, iussit substitutis suis pendit offerriue pauperibus, sibi uero innocentiam & laudem. Nam

Heb. 13. Paulus, Beneficentia, inquit, & communicationis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Et in euāgelio dicit dominus, **Matth. 25.** Amen amen dico uobis, quatenus fecistis uni de his fratribus meis minimis,

minimis, mihi fecistis. Rursus Paulus, Per Christum offerimus, ait, hostiam laudis semper deo, hoc est fructum labiorum confitentium nomini eius. Hęc de Sacrificio perfrinximus hactenus. De Missa si Cœna qd: me Cœna domini, hęc paucula ē multis adiçimus, Cœna dominica aliud non est quām celebris & mystica sacerrimaq; fidelium actio, qua dominus per fractionem panis & distributionem calicis, myste rium redēptionis sua testificari, ac in memoria apud ecclesiā suam uoluit retinere: ipso domino dicente, Hoc facite in mei memoriam, Adumbro duntaxat, non plene definio, mysterium uitæ saluberrimum. Ac ista nostra puto contraversiæ facere satis. Nam hactenus uocabula rerum de quibus dispiciuntur, certis uolui circunducere limi tibus, ne quid proflui dubij aut lubrici manear reliquum.

Iam ergo à Cochleo cerram & minime anticitem confessionem *Certus in* requiro. Dicat nobis quanā ratione appeller Cœnam domini, quam *quiritur s* ipse Missam uocat, sacrificium pro peccatis uiuorū & mortuorum: *tus disputa*. An quia corpus in ipsa Christi domini ceu expiatoria offerit hostia: *tionis*. An quia laudes & gratiæ in ipsa pro beneficijs Christi, ceu gratula toria immolatur oblatio: An quia utrung? Vtrumq; responderet, opinor. Nam pro peccatis sacrificat sacerdos, inquit, in Missa, & gratias agit benefactori & redemptori Christo. Proinde certam habemus nunc sententiam sive confessionem à Cochleo. Accipiat uicissim & ille à nobis sententiam & cōfessionem planam & simplicem. Fatoe ingenuæ actionem illam solennem qua ecclesia Christo redemptori *Quomodo* gratias agit, & beneficentiam eius laudat, sacrificium esse. Agnosco *Cœna sit sa* enim gratias & laudem dei, Christianorum esse sacrificium. Agno- *cificium*. sco misericordiam & charitatem, adeoq; cōfederationem omnium membrorum, quæ sit in cœna, sacrificium esse Christianorum. Sacri ficit ergo ecclesia quoties celebrat cœnam mysticam. Significauer au tem dico Ecclesiam sacrificare. Ita enim occasionem sacrificandi ijs rescindo, qui pretio conducti sacrificant pro alijs. Apostolus Paulus, Quotiescunq; inquit, comedenter panem hunc, & de poculo hoc bi beritis, mortem domini annunciate donec ueniat. Id quod ad totam pertinet ecclesiam, ad omnis generis sexus ordinis & conditionis fi deles homines, non ad sacrificios duntaxat. Epistolam enim ad Corinthis scripsit Apostolus ecclesiæ dei, sanctificatus per Christum Iesum uocatis sanctis. Præterea diserte dicit, Ego accepi à domino qd & tradidi uobis, &c. Proinde si hoc nomine Cœnam fidelium appella sacrificium, quia in ea peragenda laudes & gratias deo uniuersa offert ecclesia, bene est, non male nobis congruit. Cæterū corde sim plici & ore pleno nego Cœnam esse sacrificium propitiatoriū, quo

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

uidelicet corpus Christi quotidie à sacerdotibus offeratur pro peccatis uiuorum & mortuorum. In hoc erit contrauersus nostræ cardo. Nam tu hanc propositionem quadruplici probatam uis uideri testimonió, figurarum legis, prophetarum, apostolorum & sanctorum patrum: quæ qualia sint, uideamus.

Diluuntur argumenta Cochlei, pro sacrificio Missæ prolata. Cap. XX.

Sacrificiū
Abel.

 X. cap. Genes eos 4. adducit sacrificium Abel, cuius & in Canone Missæ fiat mentio, & multi patres sancti dicant figuram sacrificij Christi prætulisse. Id uero si cōcedam quid obsecro probauit Cochleus? Non nego Christum sacrificatum pro nobis esse semel, imò id maxime & uoceliberrima confiteor: nego autem illum quotidie per sacerdotes in Missa offerti. Quomodo autem sacrificiū Abel id probat? Quid si dicerem Cochlee, disputationem nostram esse de expiatorio sacrificiō, te autem proferre exemplum gratulatorij sacrificij: itaq; nihil facere ad propofitum? Vide deniq; ne magna afficias iniuria fideles ecclesiæ doctores S. Ambrosium & S. Augustinum, qui haud dubie rationem istam uestram sacrificandi, qua hodie utimini in Romanensi ecclesia, mos dis damnassent omnibus.

Sacrificiū
Noe.

Holocausta, inquis, quæ super extrectum altare obtulit Noë, figura fuerunt sacrificij nostri, quod Christus instituit, sicut egregie declarat Rupertus abbas olim Tuicensis super Gen. lib. 4. cap. 27. Quis sit Rupertus ille ignoro: hoc scio sacrificium Noë typum prætulisse sacrificij Iesu Christi. Idq; non ex Ruperto aliquo didici, sed ex S. Paulo apostolo. Moses enim Gene. s. Noë, inquit, obtulit ex omni pecore & uolucre mundo holocausta super aram. Odoratusq; est dominus odorem quietis, & dixit, Post hac nō amplius execrabor terram, &c. Paulus uero, Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac uitiam deo, in odorem boni fragrantiae. Christus enim oblatus est & unica uitia reconciliauit patrem, adeoq; absoluuit fideles in perpetuum, ut iam nō sit amplius offerendum in ecclesia pro peccato.

Sacrificiū
Melchize-
det.

Rursum Sacrificium Melchizedek, ait, clarissima suis figura sacrificij nostri, quod ille in pane & uino obtulit. Quid uero si typus hic sacrificio uestro planè nihil respondeat? In Genesi enim 14. cap. legimus Melchizedekū panem & uinum protulisse, ac Abrahæ quidem & eius militibus pro recreatione ex longo fessis itinere, non deo obtulisse pro peccatorum expiatione. Ipse enim negare non potes, protulit & non obtulit esse legendū. Sed & Iosephus & Chrysostomus xenia exercitu Abrahæ data exponūt per Melchizedekum: imo clari-

ritas contextus non aliud suggerit. Præterea non obtulit in cœna dominus Iesus uel semetipsum uel panem ac uinum deo patri. Obtulit se semel in cruce, in cœna symbola corporis & sanguinis sui nobis reliquit. Negat ea re typum Christi gesuit Melchizedek quod panem & uinum obtulit, sed in eo potius quod duntaxat legitur fuisse sacerdos, genus autem & successio eius non legitur. De qua re mox dicimus ex Paulo ad Hebreos 7.

Gene. 22. sacrificat deo Abraham, quem unice dilexit filium Isaac. *Sacrificium Sed quid hoc facit ad probationem eius quod in Missis corpus domini quotidie sacrificatur? Habemus præterea interpretē apostolum Paulum, ut non sit opus expositore Cochleo. Per fidem, inquit Apostolus, obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur et unigenitum obtulit, in quo promissiones acceperat ad quem dictum fuerat, In Isaac uocabitur tibi semen, cum illud secum perpendisset, Deum uel à mortuis excitare posse: unde eum & inpaparabon*m* in parabolam accepit, siue in similitudine & typo reduxit. Parabola uel typo in qua immolandi Christi, qui tercia die superata morte, exarmato peccato, et deuicto principe huius mundi, reuixit.*

Exodi 12. & Numeri 9. præcipitur Iudaico populo agnum inter *Sacrificium uesperas immaculatum offerat. Vbi denuo nullo nobis Cochleo organi paspus interprete, cum Ioannes Baptista digito in Christum protenso, schalit. clamet, Ecce agnus ille dei qui tollit peccatum mundi. Sed & Petrus agni illius mysteria enarrans, dicit, Redempti estis non auro aut argento, sed pretioso sanguine, uelut agni immaculati & incontaminati Christi. Omnia autem significantissime Paulus, Pascha nostrum, inquit, pro nobis immolatus est Christus. Immolatus est Christus, adeoque semel immolatus est, non immolatur quotidie, nisi oblationis eius non fuerit præstantior oblationibus Aaronicis siue Iudaicis. De quibus Apostolus, Non possunt accedentes perfectos reddere: aliqui nonne desiderant offerri? Præterea quod nullam iam habuissent conscientiam peccatorum qui sacrificassent, &c. Nec aliam potest habere significacionem iuge agnorum sacrificium, Exod. 29. Numeri 19. Christus enim agnus ille est apud Ioannem in Apocalypsi ab ipsa mundi origine occisus, per cuius cruentum purgantur quotquot ab exordio mundi ad finem usque purgantur. Ideo & Paulus, Jesus Christus heri & hodie, inquit, idem etiam in saecula.*

Ita sacrificium uituli immaculati Leuit. 4. quemadmodum & uac *Sacrificium crux, Num. 19. significauit Christum innocentem, & omnibus mortuis imidis purissimum holocaustum pro emundatione peccatorum nostro maculatum semel in cruce offerendū esse: sicut declarat manifestissime Paulus.*

Ius in epistola ad Hebreos.

Non ignoro quid mihi hic obiecturus sit Cochleus, Hisce meis sua illa nondum esse eneruata, ne probarint in Missis quotidie offerentia oblati corpus Christi. Se enim cum suis, non uarias, non diuerfas ponere in cruenter hostias, sed unam atque eandem: nec aliam quam Christi domini, qui semel quotidie sese cruentam deo patri sacrificari uictimam, nunc autem quotidianae oblatione ac per mysterium in ecclesia offeratur deo patri a sacerdotibus. Ceterum haec sine scripturis & contra scripturas ex seipso confingunt. Quod enim locos hucusque per Cochleum recentitos attinet, nil aliud figurant quam Christum semel offerendum pro peccatis totius mundi: id cum completum sit, consequuntur sunt testimonia illa certum finem & haec tenus consistunt. Nam remissa sunt peccata credentibus per unicum sacrificium, ut alijs porro aut repetitione huius eiusdem amplius non sit opus. Nam quod Cochleus de suo assuere poterat Corpus Christi per mysterium & hostiam incruentam quotidie offerri pro peccatis, id est, pro expiatione peccatorum tam uiuorum quam mortuorum, id suffulsa apostolicis scripturis ira dissoluo, De Expiatorio siue propitiatorio sacrificio nobis sermo est. Dicunt enim Missam offerri pro peccatis uiuorum & mortuorum. Nequissimum autem mysticum & incruentum sacrificium expiare peccatum, quod non nisi sanguine & morte expiatum. Paulus enim, Vbi testamentum est, inquit, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentum in mortuis ratum est. Item, Absque sanguinis effusione non fit remissio. Vnde & Ioannes apostolus, Sanguis Iesu Christi filii dei emundat nos ab omni peccato. Si ergo incruenta & mystica hostia est Missa, profecto expiatoria non est, per quam remittuntur uiuis & mortuis peccata. Nam si expiatoria est, cruentia est. Alterum ergo e duobus eligat sibi Cochleus. Aut fateatur in Missis peccata non remitti, aut cruentam hostiam esse Missam. At si peccata uiuus & mortuis Missa sacrificio non remittuntur, mentiti sunt Papistæ, qui auditoribus Missæ promiserunt peccatorum remissionem. Si uero cruenta est hostia Missa, denuo immo sapientius mactatur immortalis & in gloria sua regnans dominus. Id quod absurdissimum & à communis sensu alienissimum est. Proinde suo semetipso gladio iugulant Papistæ, dum glossemata confingunt, quæ repugnantia quadam seipsa subvertunt. Nec facile hic cedam cuiquam nedum Cochleo. Clarissima enim ueritatis lux omnes omnium sophistarum tenebras huic negotio offusas prorsus dispellit. Deinde cessant ibi sacrificia, ubi peccata plene expiata sunt & remissa, dicente Apostolo, Vbi peccatorum remissio, ibi non est amplius oblatio pro peccato. In Nouo autem testamento

*Incruenta
hostia non
expiat.*

testamento ac morte domini Iesu est plenaria omnium peccatorum remissio. Id quod cum prophetis testantur sancti apostoli omnes : ergo in novo testamento nulla est oblatio pro peccato, sed memoria & recordatio duntaxat semel oblati in cruce sacrificij. Hæc ratiocinatio Apostoli omnia Papistarum de Missæ sive corporis & sanguinis domini sacrificio pro peccatis glossemata ceu malleus conterens per tram, dissipat. Dissoluat hanc, si potest, Cochleus, quando ira pugnæ cupidus est. Postremo quod dicit quotidie corpus domini per fæcdoles offerri in ecclesia, derogat gloria fæceroit & sacrificij Christi, quem Apostolus conferens cum fæceroitibus Aaronicis, negat omnibus modis immolare aut immolari quotidie. Semel enim obtulit. Et semetipsum quidem obtulit. Nequit enim ab hominibus ullis quantumvis sanctus, nedum ab impuris sacrificari fæceroitibus. Et unica hostia perfectos efficit in perpetuum fideles. Nolo mihi credatur, nisi Apostolus eadem sic tradat in 7. s. 9. & 10. cap. ad Hebreos. Ac nisi iam desint oculi Cochleo, uidet clare quod errer turpiter, & sedetur ab Eccio, alijsq; papistim promachis, qui huiusmodi uerborum præstigijs oculos fascinant simplicium. Nolo urgere cauillam & argumenta grauius, nolo fœdum errorem exagitare odiosius. Si enim sapit Cochleus, aut alijs papistico errore implicitus, qui sibi consulit, herbam præbebit sponte, non mihi, sed aperiæ & inuictæ peritati.

Pergimus ad testimonia ex prophetarum apostolorū & patrum scriptis per Cochleū pro sacrificio Missæ prolata. Dic ora Cochle, quis prophetarum prædicti aliquando filium dei per fæceroites in Missis quotidie sacrificandum? Davidne? At iniuriam facis sanctissimi Davidem & integerrimo regi & uati. Producis locū ē Psal. 39. Sacrificium sacrificio. & oblationem noluisi, corpus autem perfecisti mihi. Sed quid hæc ad Missam uestram? Dicis, Cassiodorum & Augustinum sic expone re. Ego uero non moror ullam hominū expositionem, cum apostoli eam interpretationem habeo. Ea legitur apud Apostolum ad Hebr. 10. & ad unicam Christi hostiam semel oblatam se refert. De Cassiodori expositione nihil dico. Nam qualis sit, nescio: cum paucula hu- ius uiderim haecenus. Augustinum uereor ne non recte intelligas. Nam quæ pro te uidentur facere hæc opinor sunt, Nos iam hoc tempore fine sacrificio dimitti sumus! Absit. Et mox, Ablaia sunt signa promis- tentia, quia exhibita est ueritas promissa. In hoc corpore sumus, hu- ius corporis participes sumus: quod accipimus, nouimus; & qui nō nostis, noueritis: & cum didiceritis, non ad iudicium accipiatis. Et re- liqua. Hæc Augustini sententia clarius illustratur lib. de Ciuit. dei 10.

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

cap. 4.5. & 6. in cuius calce legis quę maxime hic pertinent, Hoc est sacrificium Christianorum, ait, multi unum corpus sumus in Christo: quod etiam sacramento altaris noto frequentat ecclesia, ubi ei demonstratur, quod in ea oblatione quam offerit, ipsa offeratur. Intelligit Cochleus quām nihil pro ipso faciat Augustinus. In Psal. 49. nī hil est quod ei suffragetur, neq; in uerbis Davidis, neq; S. Augustini, qui Enarratione in Psal. 149. Vnde sacerdos, inquit, Christus? quia se pro nobis obtulit. Date sacerdoti quod offerat. Quid inueniret homo quod darer? Mundam uictimam. Quam uictimam? Quid mundum potest offerre peccator? O inique, ô impie, quicquid atuleris immundum es, et si aliquid immundū pro eo afferendum est. Quare re apud te quid offeras, nō inuenies. Quare ex te quod offeras: non delectatur arietibus, nec hircis, nec tauris. Omnia ipsius sunt, et si nō offeras. Offer ergo illi mundum sacrificium. Sed peccator es, impius es, sed conscientiam inquinatam habes. Poteris forte aliquid mundum offerre purgatus: sed ut purgeris, aliquid pro te offerendum est. Quid ergo pro te oblatus es ut munderis? Si mundatus es, poteris offerre quod mundum est. Offerat ergo seipsum mundus sacerdos, ut mūdet hoc quod Christus fecit. Nihil mundum inuenit in hominibus quod offerret pro hominibus, seipsum obtulit mundam uictimam, hostiam immaculatam, Felix uictima, uera uictima, munda uictima, hostia immaculata. Non ergo obtulit quod nos illi dedimus: immo hoc obtulit quod à nobis accepit, & mundum obtulit. Carnem enim à nobis accepit, hanc obtulit. Sed unde illam accepit? De utero uirginis Mariæ, ut mundam offerret pro immūdis, &c. Haber in his magnam discendi occasionem Cochleus, & resipiscendi à noxijs erroribus amplissimam.

Daniel de Porrò ex 9. cap. Danielis palam apparet locos 8. & 11. cap. non ex sacrificio. ponēdos esse de sacrificio Mis̄iae papistis, sed de abrogatione & conculatione iugis sacrificij quod offerebatur quidem in templo Hierosolymitano iuxta legem domini: sub Antiocho acutem & Tito principi Romano deficiebat. Proinde nihil me mouet Lyrani, quam cistas, expositio. Possem si ira liberet maximorum in ecclesia uiorum expositiones pro nostra sententia facientes recensere: uerum satis mihi est quod ipsum se Daniel explanat, sed & breuitati studeo. Iterum ergo seduxit te tuus Eccius, qui de hoc Danielis loco magno conatus

Malachias magnas profundebat nugas dum uiueret. Resipisce quās omni Cochlee, & da gloriam deo, ne propter oppugnaram ueritatem te aliquando puniat iustus dominus.

Ad testimonium Malachiæ, nostri responderunt diligentissime. sed

sed & locus ipse abunde satis per cōtextum semetipsum explicat. Ad dis tantillum tibi temporis & oīj nō fuisse reliquum, ut fūsū dicta patrum commemorare licuerit. Miror autem Cochlee, an expositio nem quoq; Irenæi & Tertulliani uetusissimorum scriptorum ecclesiasticorum protulisses, siquidem interpretationem loci Malachi⁹ per patres illustrata afferre potuisses. Irenæus certè lib. aduersus hæres 4. cap. 32. adducens uerba Malachiæ ē cap. . mox subiungit, Manifestissime significans per hæc, quoniam prior quidē populus cessauit offerre deo: omni autem loco sacrificiū offeretur ei, & hoc purum: nomen autem eius glorificatur in genibus. Et cap. 33. Incéla, inquit, Ioannes in Apocalypsi orationes ait esse sanctorum. Et catēra. Elegantiissime enim exponi per integrum caput 34. Malachi⁹ locum. Tertullianus uero contra Martionem lib. 4. illa ipsa propheta uerba adducens, In omni loco, ait, sacrificium offeretur nomini meo, & sacrificium mundum, scilicet simplex oratio de conscientia pura. Item lib. 3. contra Martionem prop̄ finem Malachiæ uerba recitās, Non est uoluntas mea in uobis, &c. In omni loco sacrificium mundū offreetur nomini meo. Addit, Gloriæ scilicet relatio & benedictio, & laus, & hymni. Vides Cochlee ista om̄ia pro nobis facere, nihil prorsus pro te. Docemus enim ecclesiam Christi eucharisticam sive confessionis oblationem immolare redemptori domino, cum Cœnam sacram celebrat: & hoc futurum prædictit propheta, sicut complevit esse & in diem compleri cum sanctis doctoribus, testatur praxis fidium in ecclesia. Nunquam uero uel somniauit Malachias fore, ut se mel oblatum in cruce pro nobis purissimū domini Iesu corpus quotidie impurissimæ sacrificium manus expiatoriam pergerent deo patri immolare hostiam. Vident ergo p̄sleētores in hac Cochlei argumentatione uelut in specimine quodam, quomodo papistici doctores scripturas ad sua detorqueant dogmata, aut quomodo ex scriptis deducant quæ non scripta quidem, sed scriptis conformia esse clamitant. Palam enim & cernere & reprehendere licet insinceritatem, atq; utinam non etiam malignitatem istorum hominum: quorum iudicium non tardat, nisi mature conuertatur ad dominum, ueniam petant & agant sincere: id quod ipsis uere & ex animo imprecor.

Vbi autem uentum est ad testimonia Novi testamenti, nulla sigil latim recēset Cochleus, sed relegat ad Roffenses, Eccios, & Pighios, qui nostris permultos obiecerint ex euangelij & epistolis Pauli locos. Ergo remito & ego Cochleum ad scripta beata memorie D. Joan. Oecolampadij, & D. Huldrychi Zwinglii, qui eduis libris abū-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

desatis responderunt ad potissima istorum argumenta. Quod enim Cochleus dicit nihildum ad ipsa esse responsum, uel singit, uel quid dicat nescit.

Postremo iactitat in patribus ueruissimis, quorū aliqui apostolorum fuerint discipuli, multo clariora siue expressiora de sacrificio Missæ extare testimonia. Quibus ego quidem ne tantillum cōmoueor. Hactenus enim constat scripturas, omnia quæ uera pietatis & uitæ sunt comprehendentes, nihil suffragari sacrificio papistico, proinde nihil ponderis aut autoritatis merito haberet apud fideles, etiam si magna patrum turba affirmaret Missam esse expiatoriā uictimam. Nunc autem nihil huius reperias apud priscos ecclesiæ doctores, ui derit ergo Cochleus, ne sibi ipsi uana spe turpiter imponat. Ad Clem̄entem, Anacletum, Dionysium & Ignatium nihil respondeo. De libris enim ac epistolis, quæ ipsorum circunferuntur titulo, ualde co trauerteritur nō in merito, & adhuc sub iudice lis est. De Dionysio nō nescit, opinor, Cochleus, quid eruditū uiri sentiant. Epistolarum quidem Ignati mentionē facit Eusebius in historia ecclesiastica : sed an illæ quæ hodie circunferuntur ipsæ sint quarum meminit Eusebius, multa sanè scrupulūm iniiciunt. Clementis & Anacleti literæ, spiritu, contextu, totiç orationis habitu, adeoç ipsa tractuarum rerum materia, quales sint, satis de seipsi testificantur. Neq; ueterum quisquam facile earum meminit. Ad classicos ergo & receptos ecclesiæ doctores uenio, Irenæum, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, &c. quos docuisse Cœnam esse sacrificium, sed confessionis aut gratulatoriorum sacrificium, nunquam negauimus, sicut & nunc constanter & simpliciter confitemur. Recensui modo huius generis quedam ex Irenæo, quibus hæc ex 34. cap. lib. 4. adjicio. De Eucharistia sacrificio loquens, Offerimus, inquit, deo non quasi indigeni, sed gratias agentes (obscura hoc) donationi eius, & sanctificantes creaturam.

Qyomodo patres nominent Eu charistiā sacrificium. Et post aliquor sententias, Sicut igitur non his indigens, attamen à nobis propter nos fieri uult, ne simus infructuosi: ita ad ipsum uerbum dedit populo præceptum faciendarum oblationum, quamuis nō indigeret eius, ut disceret deo seruire. Sic & ideo nos quoq; offerre uult munus ad altare frequenter sine intermissione. Est ergo altare in cœlis. Illuc enim preces nostræ & oblationes nostræ diriguntur & ad templum, quemadmodum Ioannes in Apocalypsi ait. Et aper tum est templum dei & tabernaculum. Ecce enim, inquit, tabernaculum dei, in quo habitabit cum hominibus. Non omnia uerbotim et ad longum recenseo. Sunt enim Irenæi uulgati & in omnium manib; libri: quos qui consulunt, inueniunt bona fide ea quæ ad institutam

Institutam disputationem pertinent recensere. Præterea dicta est eu-
charistia siue Cœna dominica oblato corporis & sanguinis domi-
ni à beatis patribus : non quod iterum sacrificari arbitrarentur semel
dunitaxat in salutem mudi oblatam hostiam, sed quod significet atq;
memoria sit semel oblati sacrificij. Huc pertinet illud Cypriani ex 2.
lib. epist. 3. Et quia passionis eius mentione in sacrificijs omnibus fa-
cimus, (passio est enim dñi sacrificiū quod offerimus) nihil aliud q
quod ille fecit facere debemus. Scriptura enim dicit, Quotiescumque
comederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem domi-
ni annunciatis quoadusq; ueniat. Quotiescumq; ergo calicem in
commemorationē domini & passionis eius offerimus, id quod con-
stat dominum fecisse, faciamus. Eiusdem generis est & illud S. Am-
brosij ex Comment. in 1. ad Corinth. 11. cap. Ostendit Paulus Corin-
thijs mysterium eucharistiae inter cœnandum celebratum non cœnam
esse. Medicina enim spiritualis est, quæ cum reuerentia degustata, pu-
trificat sibi deuotum. Memoria enim redemptoris nostræ est, ut re-
depositoris memores, maiora ab eo consequi mereamur. Quia enim
morte domini liberati sumus, huius rei memores in edendo & potan-
do, carnem & sanguinem quæ pro nobis oblata sunt significamus.
Et reliqua. Significatissime autem & manifestissime hoc negotium
explanans S. Augustinus Bonifacio episcopo, in hæc uerba scribit in
epistola quæ ordine est 23. Sæpe ita loquimur, ut pascha propinquan-
te dicamus crastinam uel perendinam domini passionem, cum ille
ante tam multos annos passus sit, nec omnino nisi semel illa passio
facta sit. Nempe ipso die dominico dicimus, Hodie dominus resurre-
xit, cum ex quo resurrexit tot anni transferunt. Cur nemo tam ineptus
est, ut nos ita loquètes arguat esse mentitos, nisi quia istos dies secun-
dum illorum quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus, ut
dicatur ipse dies qui non est ipse, sed reuolutione temporis similis
eius, & dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod
non illo die, sed iam olim factum est? Nónne semel immolatus est
Christus in seipso, & tamen in sacramento non solum per omnes pa-
schæ solennitates, sed omni die populis immolatur? nec utiq; menti-
tur qui interrogatus, eum responderit immolari? Si enim sacramēta
quamdam similitudinem earum rerum quarum sacramēta sunt, non
haberent, omnino sacramēta non essent. Ex hac autem similitudine
pleruntq; etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo secun-
dum quendam modum sacramentum corporis Christi corpus Chri-
sti est, sacramentū sanguinis Christi sanguis Christi est: ita sacra-
mentum fidei fides est. Non potuisset Augustinus pro sententia nostra,

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

qua non nostra, sed totius ecclesiae catholicæ est, quicquam a possum & idoneum magis, adde & significantius scribere atq; testari.

Improbatio: His euici, spero, argumenta Cochlei nihil facere ad probandam rem quam sibi & demonstrandam & confirmandam sumpsit. Nullum enim locum, nullum argumētum solidum hactenus produxit, quo probarit Cœnam domini sacrificium esse expiatoriū, quod pro peccatis quotidie offerant sacerdotes, de quo nobis certamen est. Ac miseret me profecto hominis, qui in negotio tanto non alijs innititur fulcris: interim tamen in sua illa stulta confidentia sibi placet a deo, ut & se dicat (male nexit illis vinculis suis) constringi & retineri in antiqua, ut falso uocat, fide, & à me consensum postulare audeat. Aut, inquit, mecum approba & consenti, aut certiora q; alij sectarum duces fecerunt, argumēria propone. Non talem me repieres, qualem inquiris Cochlee: non is per gratiā dominisum, qui per ueritatem hominum & scripturarum detorsionem mihi os oblinere, et quouis uento doctrinæ circunferti me sinam: semel acquieui, & omnem spem meam fixi in semel duxata oblatam domini Iesu redemptoris mei uictimam, ab ea neminem ulla arte, ullāue uiolentia auellere patiar, ac dominum toto corde precabor, ut animi mei propositum confirmet, atq; in gratia & protectione sua me conseruet. Proinde nō approbo tua Cochlee, imò improbo & improbauit huc usq; argumentis solidis: unde tuum iam fuerit mihi, imò nō mihi, sed ueritati consentire: aut dispicere unde tibi pares, sicut pollicebaris, denos scripturæ locos, quos mihi unicum proferenti de distinctione personarum in adoranda trinitate, pro sacrificio Missæ, opponas. His certè plurimum confusus es: at sensu eos nihil habere roboris: resipisce itaq; & mecum synceram ueritatem confitere. Quos sectarum duces intelligas, planè non curo. Ego nullis sectarum ducibus obstrictus adhæreo. Christum dominum uerum ducem & magistrum, & quos orbi doctores dedit prophetas & apostolos agnoscō & ueneror. Horum scripta cum sint authentica, nō possunt non certissima esse argumenta qua ex ipsis petunur. Ex ijs itaq; porro argumenta producam, quibus demonstrabo Cœnam domini plane non esse hostiam expiatoriam, sicut à Papistis impie asseritur.

Demonstratur solidis scripturis atq; argumentis, Cœnam non esse sacrificium expiatorium pro uiuis & mortuis. Cap. X XI.

On proferam hic omnia qua possem testimonia & argumenta, sed potissima tantum: neq; hæc exculta plene, sed adumbrata leuiter. Veritatis enim oratio simplex. Ducā illa ex locis hisce tribus, ex sacerdotio & sacrificio Christi,

Christi, atq; ex institutione Cxæ dominicæ. Ex sacerdotio Christi hæc proflunt.

Completem est sacerdotium priscum, & desierunt siue abrogati sunt sacerdotes Aaronici: Christus modo solus & in æternum sacerdos est, perperum habens sacerdotium. Licer enim omnes Christia sacerdotes sunt, iuxta doctrinam apostolicam, alia ratione cundum orationem Melchizedek. Nam propheta David in Psalmo mystico, Iurauit dominus, inquit, chizedek, & non pœnitentib; eum: tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchizedek. Vbi singulorum uerborum emphasis obseruanda est, quod uidelicet iurat dominus, quod non pœnitentib; aut mutabit id quod iurauit, quodq; iuramenti summa exponitur & adjicitur talis, Christus est sacerdos secundum ordinem Melchizedek, nimirum in æternum, qui uidelicet perpetuum & non interruptum habet sacerdotium. Opposuit enim propheta ordini Aaronico ordinem Melchizedek: qui in eo est quod Iesu solus siue unicus sacerdos est, nullum habens uel consortem uel participem. Paulus enim ad Hebr. 7. cap. Hic Melchizedek, inquit, rex erat Salem, sacerdos dei altissimi, qui occurrat Abraham reuertenti à cæde regum, & benedixit illi, cui & decisiones ex omnibus imperiis est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiae: deinde uero etiam rex Salem, quod est pacis, sine patre, sine matre, sine genere, nec initium dierum, neque finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Nam dominus Iesus iustitia & pax nostra est, sine patre iuxta humanitatem, sine matre secundum diuinitatem, ἀνθρώπος, cuius generis origo non possit explicari. Generatione enim eius, ait etiam propheta, quis enarrabit? neq; initium neq; finem uitæ habet. Nam in principio erat uerbum, &c. Similitudinem ergo habuit filius dei, id est typum præulit Iesu Christi Melchizedek, qui alioqui parentibus non caruit, genusq; habuit certum: sed non refertur in scripturis, ut inde colligamus qualis sit futurus sacerdos filius dei. De quo idem Apostolus in eodem cap. loquens & ipsi Aaronicos sacerdotes opponens, Et illi quidem, inquit, plures facti sunt sacerdotes, propterea q; per mortem non sinerentur permanere: at hic quod idem maneat in æternum, (ἀειπάθητος) immigrabile uel perpetuum (quod scilicet successione non transit ad aliud) habet sacerdotium: unde & saluos facere ad plenum potest, qui per ipsum adeunt deum, semper uiuens, ad hoc ut interpellat pro illis. En quid poterat dici clarius? Ecclesia Christi Christum habet sacerdotem, qui habet sacerdotii immigrabile, quod successione non transit ad aliud. Neq; successoribus opus

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

Habet. Abrogatum illud & infirmum Aaronis sacerdotium propter mortem sacerdotum, successores habet. At dominus noster, quia semper uiuit, ac plene accedentes absoluere & perficere potest, non habet successores, non habet consortes, sed solus & unicus manet sacerdos in aeternum. Ordo itaq; ille papisticus innumeros constituens infirmitatem habentes & mortales sacerdotes, qui pro peccatis offerant, Iudaicum sacerdotium reuocans, renouat, ordinem Melchizedek obscurat & adobruit, ipsumq; Iesu Christi sacerdotium conculcat. Semper uiuit & agit in ecclesia Christi, nullis ei opus suffraganeis, nullos agnoscit Christi ecclesia Christi uicarios, &c.

2 *Præterea oportet sacerdotem Christianæ & catholicæ ecclesiæ, iuxta Apostoli uerbum, esse sanctum, innocentem, impollutum, segregatum à peccatoribus, & sublimiorē cœlis factū. Porro tales non sunt uel ipsi pontifices summi, nedum sex illa papistico sacrificum: proinde non sunt catholicæ ecclesiæ sacerdotes: solus Christus Iesus cœlo est sublimior, segregatus à peccatoribus, innocens & impollutus. Solus ergo ille uerus sacerdos est, sanctificans & purgans omnes in se credentes. Impie autem sibi sumunt atq; usurpant papistici sacrifici quod solius Christi est.*

3 Ecclesiæ deniq; catholicæ Christi pontifex aut sacerdos talis sit necesse est, cui non sit quotidie necessarium, quemadmodum Aaronicus, prius pro proprijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. At hoc solent sacerdotes papistici. Soli Christo non fuit necessarium primo pro proprijs, deinde pro populi peccatis offerre. Solus ergo manet sacerdos ecclesiæ catholicæ, nec admittit ullos sacerdotij sui consortes.

4 Rursus Apostolus, Lex, inquit, homines constituit sacerdotes habentes infirmitatem: porro sermo iuris iurandi, qui supra aut post legem fuit, filium (constituit) in aeternum consummatum (τελεσθεντός) id est legitimum & semper idoneum, omnibus numeris absolutum, & cui nihil deest prorsus. Illi enim sacerdotes propter affectus & imbecillitatem humanæ carnis non erant semper idonei, ac multa in eis mediocria nedum summa desiderabantur. Quod & in Papisticis sacerdotibus hæret tenacissime. Manet ergo ecclesiæ Christi solus Christus uerus sacerdos: cuius sacerdotium obscurant, & Iudaicum reuocant, qui infirmitatem habētes, & non semper idoneos ordinant in ecclesia Christi sacerdotes.

5 Iam ranta est sacrificij Noui testamenti dignitas, filius enim dei seipsum offertur pro peccatis: ut non possit abs quolibet immolari. Significans domini: tissime ergo Paulus, Semel ipsum obtulit, inquit, dominus. Et, Christus

Rursus per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum deo. Rursemel per immolationem suipius apparuit, ut multorum peccata tolleret. Item, Per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum consedit ad dexteram maiestatis in excelsis. Rursus ergo Christi gloriam impie sibi usurpant sacrifici, dum clamant se offerte deo patri filium, qui non potuit nisi per semetipsum immolari. Vnde & in lege præcipiebatur, Nullus homo sit in tentorio constitutionis cū ponitex ingreditur ad expiandum in sanctuario. &c. Leuit. 16.

Porro constat ipsum Christi adeoq; noui testamenti sacerdotium 6 (postquam semel pro peccatis in terris satisfecit dominus) ē terris in Sacerdos cœlos esse translatum. In dextera enim patris confidens sacerdos noster, semper pro fidelibus in conspectu patris appetat. Cœlum nostri Christi sacerdotis templū est. Apostolus enim, Talem habemus pontificem, cœlum uitetur inquit, qui consedit ad dexteram throni maiestatis in cœlis, sancto templo. rum administrator ac ueri tabernaculi, quod fixit, dominus & nō homo. Nam si esset in terra, ne sacerdos quidem esset: nunc uero excellens fortius est ministerium. Et cætera. Nolite ergo cœlo detrahere, aut hominibus communicare sacerdotiū, quod totum sibi in cœlis cœli retinet dominus, ac abundantissime res totius ecclesiae optimus pontifex curat. Non opus est ipsi ullis suffraganeis: ipse obamet inter candelabra aurea, & tener in manu sua stellas. Tametsi enim hac parte solus fungatur sacerdotio, habet ramen in ecclesia qui doceant, sacramenta administrent, ac orent: habet ipsam ecclesiam quæ ipsi gratulatorias offert, additæ & cruentas uictimas, cum sanguinem fundit pro Christo, qui solus manet sacerdos, cuius oblatione unica purgantur quotquot purgatur. Hęc ex ratione sacerdotij Christi produximus: ex ratione sacrificij hæc continximus.

Leuit. 10. iubetur Aaron à cœli filiorum Israël duos accipere hircos caprarum pro peccato, quorum alterum sacrificet pro peccato, De sacrificio sanguine eius septies coram propitiatorio. De altero hirco ita legis, Imponet manum uirans Aaron super caput hirci uiuentis, & confitebitur super ipsum cunctas iniurias filiorū Israel, & omnes transgressiones eorum, omniaq; peccata eorum, ponens scilicet eas super caput hirci, & amandet eum per manum uiri opportuni siue tempestiu in desertum. Et feret hircus ille super se omnes iniurias illorum in terram separatam, amandabitq; hircum in desertum. Et mox, Die illo expiabitur pro uobis, ut mundi fiat, & mundi sitis ab omnibus peccatis uestris coram domino. Et iterum, Sitq; uobis hoc statutum perpetuum, ut expiet filios Israel ab omni peccato eorum semel in anno. Nemo autem hæc legens non intelligit mysterium Apoc. 1.

redemptoris nostri Iesu Christi, semel pro expiatione omnium pec-
catorum totius orbis immolati. Certe a posteriore hirco uidentur Gen-
tio etnico tiles suum illum expandi ritum mutuasse. Nam cum Massilien. la-
boraret peste, unus le ex egenibus offerte solebat annum integrum
alendum publicis cibis & purioribus: postea uerbenis uestibusq[ue] sa-
cris ornatus ducebatur per urbem cum execrationibus. Precabantur
enim ut in eum omnia mala ciuitatis incumberent & incidenterent, sicq[ue]
proiecierunt in aquam: existimantes unius more quicquid malo-
rum imminebat ciuitati posse auerti. Ideo enim appellabant huius-
modi homines ~~quoniam non habuerant~~. Posteriore illo usus est Aposto-
lus in Corindhijs, dum significare uellet, apostolos non minus dete-
stabilis factos, quam illi, qui diris obruti execrationibus pro fa-
lute publica abiectebantur. Talis uideri uolebat & Simon ille Vergia-
lianus. Sunt qui testentur & Romanis cum fuisse in usu expiandis
tum: unde claret expiatoriam illam ceremoniam late & pluribus in-
notuisse gentibus, quibus malus dæmon imponere & mysteria dei

Christus ~~fa~~ paricidij, pro ueteri more, uoluit infamare. Vt cung uero id habeat,
et us pro no certum est dominum nostrum Iesum Christum maledictum pro no-
bis factū, semel omnia mundi peccata in se & suscepisse & sustulisse,
ac sustulisse quidem plenissime, ut nullo alio in posterum sacrificio
neq[ue] huius eiusdē iteratione opus sit. Apostolus enim Paulus, Chri-
stus nos redemit, inquit, ab execratione legis, dum pro nobis factus
est execratio. Scriptum est enim, Execrabilis omnis qui penderit in hi-
gno. Et iterum, Qui non nouit peccatum, air, eum fecit pro nobis pec-
catum, ut nos efficeremur iustitia dei per illū. Huc pertinet illud pro-
phetæ, Opprobria opprobrantium tibi, inciderunt in me. Rursus il-
lad ex Itaia, Vniuersi nos quasi ouis errauimus, quisq[ue] in uiam suam
respexit: dominus autem fecit incurrire in ipsum uniuersorum no-
strum iniquitatem. Ipse infirmitates nostras portauit, & dolores no-
stros ipse baiulauit. Vulneratus est propter transgressiones nostras, &
attritus est propter iniquitates nostras.

8 Alterius hirci pro peccato casi uel immolati mysterium, disertis
uerbis tractans S. Paulus in epistola ad Hebreos cap. 9. ostendit Chri-
stum esse uerum ecclesiæ Christianæ sive catholicae sacerdotem, qui
non hinc inum offerat sanguinem, sed propriū, id est uere humanum
sanguinem, idq[ue] in plenissimam peccatorum remissionem: quippe
cum si deus simul uerus & homo uerus. Verba Apostoli haec sunt,
Christus accedens pontifex futurorum bonorum, per maius & per-
fectius tabernaculum, non manu factum, hoc est, non huius structum
per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium
sanguinem

sanguinem ingressus est semel in sancta, æterna redemptione reperita. Obserua mihi hic quod ueritas dicit Christum semel oblatum esse, & illa oblatione æternam reperire redemptonem, id est quæ semper, licet unica sit & non iterabilis, effectum habeat in credentibus perpetuum, ac sanctificet. Nam sequitur, Si sanguis taurorum & hircorum & cinis iuuencæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritu æternum seipsum obtulit immaculatum deo, purificabit conscientiam uestram à mortuis operibus, ad seruendum deo uiuentis &c.

Idem paulo post per collationem plenius illud legis exponens, 9 quod sacerdos iubebatur semel in anno expiare uniuersum Israel, di semel oblatum. Non in manuæ sancta ingressus est Christus exemplaria uetus est Christorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc in conspectu dei pro nos. En habet ecclesia templum sacerdotio Christi, cœlum; habet sacerdotem Christum, & sacerdotem quidem non otiosum, sed maxime operantem. Apparet enim in conspectu patris. Quid autem dicis de sacrificio? quid sacrificat? quomodo aut quando sacrificat? Sequitur, Non ut saepius offerat semetipsum, quemadmodum pontifex ingreditur in sancta singulis annis per sanguinem alienum. En sacrificium quod ecclesiæ sacerdos offerit, Christus est, idem & sacerdos est, ac semetipsum sacrificat. Nemo enim tantæ dignitatis est inter mortales, qui possit dei filium immolare: ergo ipius semetipsum obtulit, ac oblatum quidem semel, non saepius. Quare semel, & non saepius. Sequitur, Alioqui oportuisset illum saepius passum fuisse à condicto mundo. Qualis haec quæso ratio? Talis omnino, Si Christum singularis annis sacrificare oportuisset, sicut pontifex quotannis semel sacrificauit, certè saepius illum pati oportuisset. Nam sacrificare & pati in idem recidunt. Sacrificia enim expiatoria non erant sine morte & sanguine. At nō potest amplius mori & sanguinem fundere Christus: ergo non potest amplius sacrificari. Poterat & talis uideri ratio Pauli, Vbi testamentum est, ibi mors testatoris intercedat necesse est. Et, Si amplius jam non sanguinis effusione non sit remissio. Atque per unicū dominum sacrificari Iesum condonatur & expiantur peccata totius orbis: quod uno ore Christus propheta & apostoli testantur: nisi ergo unica sufficeret pro omnibus sanctis semel oblatæ Christi hostia, oportuerat Christum sacrificari, id est mori saepius. Nunc autem (sequitur oppositum membrum uerum) semel sub consummationem sæculorum ad profigurationem peccati, per immolationem sui ipsius, apparuit. Semel oblaus & mortuus est, & in consummatione sæculorum oblatus & mortuus est, ac unica oblatione seu morte sua peccata orbis plene expiavit atque pur-

gauit. Iterum autem reperitur quod semetipsum obtulit. De quo dicitur est superius. Imo ne quid dubij in ulius haereret animo, concludit. Et quatenus illud manet homines, ut semel moriantur, post hoc autem iudicium: ita & Christus semel oblatus est, ut multorum peccata tolleret, iterum autem siue secundo absq[ue] peccato conspicetur ijs, qui illum expectant in salutem. Ut homo non nisi semel moritur, ita Christus non nisi semel immolatur, & hoc Christi sacrificium sufficiens est. Tollit enim peccata mundi. Sed & corpus Christi quod semel oblatum est, considerat iam ad dexteram patris, nec iterum descendit ad nos, nisi cum iudicatur uenerit uiuos & mortuos. Hæc irrefragabiliter euincunt corpus domini Iesu non sacrificari quotidie in Missis. Semel duntaxat immolatum est, ac abunde sufficit ad sanctificationem.

10 Isaies in 33. cap. sic uaticinatur de Sacrificio Christi, Complacuit Dominus domino ipsum infirmando sic cōterere, ut ubi posuerit animā suam Iesu iūcti, (¶¶¶) uictimam pro culpa seu hostiam delicti, uideat semen longa pro cul gæuum, & uoluntas domini prospere cedat in manu eius. Et mox,

p4. Et cognitione siue scientia sui multitudinem iustificabit iustus seruus meus, quorum iniuritates ipse portabit. Hæc explicans Apostolus, Quoniam in Christo, inquit, bene complacitum est uniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius per eundem, siue quæ in terra sunt, siue quæ in cœlis. Significantius tamen propheta appellat dominum Iesum Victimam pro culpa. Est autem Ascham proprie delictum uel expiatio pro delicto, quod oblatio ipsa sustineret debitam delicto execrationem ac pœnam. Nobis quidem debebarur propter peccatum mors, damnatio & execratio: id totum in se suscepit Christus. Sicut et Petrus testatur, Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iustis, ut nos adduceret deo. Et certè reconciliavit nos deo, magnificumq[ue] semen, Christianorum ecclesiam indeptus est, que iustificatur & purgatur per cognitionem siue scientiam Christi, id est fidem. Per hanc applicat meritum passionis suæ fidelibus, non per Missas precarias sacrificium. Credit ergo sancta Christi ecclesia unico se

11 Christi sacrificio deo patri esse reconciliatam, atq[ue] adeo perfecte, ut Perpetua non sit necesse sacrificium illud iterare.

Christi ho- Danielis 9. legimus, Septuaginta hebdomades præfinitæ sunt po-
sita omnes pulotuo & urbi tua ad consummandum scelus, & perficiendū pec-
hostias ex- cata, & expiandum iniuriam, & ad iustitiam sempiternam addu-
punxit & cendum, & obsignadum uisionem & propheias, & ungendum san-
abrogavit. Etym sanctorum. Cæterum expiata est iniurias, testibus apostolis,

&

& adducta est iustitia sempererna Christus Iesu, in quo satisfactum est omnibus uisionibus & prophetis, ipse est sanctus sanctorum, rex regum, sacerdos sacerdotum, unicus uidelicet ille & perpetuus, qui se semel oblatus, semper sufficit ad purgationem. Ideo enim abrogavit omnia sacrificia, quia unicū eius sufficit. Nam in Daniele sequitur. Porro hebdomas una confirmabit foedus erga multos, & dimidium hebdomadis abrogabit uictimā & oblationem, &c. Sed & in euangelio legimus, quod immolato in ara crucis domino uelum templi scissum sit à summo usq; ad imum; & quod dominus iam iam depositurus spiritum, dixerit, *Trinitats, Consummatum est, id est perfectissime litatum est.* Paulus enim ad Hebraeos 7. dicit Christum sacerdotem esse *as proxima nostra uerba*, id est, in *eternum consummatum, omnibus nimirum numeris absolutū*, cui desit nihil. Dominus ergo in cruce testatus est perfectissime iam fuso sanguine, & intercedente morte litatum esse, & perfectissime purgata esse peccata mundi. Habetur autem merito extrema morientium uerba pro oraculis. Cur ergo diffidunt *eternā ueritati*, qui quotidie Christum in Missis offere et clamitant? Si enim consummatum est sacrificium plane, non est sacerdandum: iterando enim prima uirtus infringitur. Non amplius sacrificant, qui credunt se semel esse consummatos: sic enim testificatur Paulus. Sacrificia ergo sacrificium pontificiorum certa sunt argumenta, quod ipsum Christi Iesu consummatum sacrificium, quo omnia abrogata sunt desierunt sacrificia, nondum intellexerunt: aut si intellexerunt, ac nihilominus Christum offere in Missis pergent, grauissime contra dominum peccant.

Zacharie 3. ait dominus ad Iosue uel Iesum sacerdotem magnum, 12. Audi quæso Iesu sacerdos magne, tu & proximi tui qui ante te sedet, Vnica Christi quoniam uiri sunt portendentes. En ego adduco seruum meum ger si hostia ex men. En enim lapis quem posui ante te, super lapidem unum sunt se piauit peciem oculi, en ego aperio sculpturam eius, ait dominus exercituum, cata mundi. & auferam iniquitatem terræ illius, uno die, &c. Quis autem nesciat sacerdotes Aaronicos ideo dici uiros portendentes, quia summu sacerdotem Christum figurarunt? Apud Ieremiam in 23. cap. Christus dicitur Germen Dauidis. Isaia 42. cap. appellatur seruus patris. In Dauidis & Isaia scriptis nuncupatur lapis. In Christum ergo intenti sunt septem, id est omnium oculi, tam ueteris & noui testameti fidelium. Hunc lapidem sculpi permisit pater dominus exercituum, dum in crucem suffixus, & lancea vulneratus filius dominus Iesus profudit suum sanguinem, uno illo die terræ iniquitatem auferens. Nam unica pro peccatis oblata uictima sustulit omnia mundi pec-

三三

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

cata. Huc facit quod Apostolus ad Hebreos 10. cap. dicit, Sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel peractam. Et iterum, Omnis quidem sacerdos assit quotidie sacra peragens, & easdem semper offerens hostias, quae nunquam possint auferre peccata. Hic uero pro peccatis una oblata victimam, perpetuo sedet ad dexteram dei, id quod superest expectans, donec reddantur inimici ipsius scabellum pedum eius. Unica enim oblatione perfectos efficit in perpetuum eos qui sanctificantur. Opponit inter se Paulus quoridem & semel: quod easdem semper obtulerunt hostias, & quod Christus unicas obtulit: item quod haec non potuerint auferre peccata, haec plene perficiat. Unica est ergo hostia. Quare unica? quia in perpetuum

Locus sacrificij usus. efficax est, ac una omnes purgat, non repetita. Huc præterea pertinet quod locus sacrificio expiatorio unus, & mactationi agni paschalidis unus ac certus est designatus Deut. 12. & 16. deniq; quod Rubenitas contribules proprie aram erectam ad Iordanem Israelitæ graui bello opprimere uolebant, nisi unica expiatoria pergerent esse conüti. Locus extat Iosue cap. 22.

Syncretas sacrificij Christi affectio. Sunt autem ista contra sacrificium corporis Christi in cena quotidiana grauissima exlege, prophenis & apostolis testimonia, documenta interim quanta sit semel oblatæ hostiæ Christi dignitas atque uirtus. Afferitur ijs puritas atq; syncretas sacrosancti sacrificij, confutaturq; sacrificium papisticum, quod ualde obscurauit hucusq; clarissimam suauissimamq; lucem nostram, solem uidelicet iustitiae Christum, qui semel oblatus est, & amplius non offeritur: unica enim hostia perfectos efficit in perpetuum eos qui sanctificantur.

13 Auguſtii de sacrificio Christi. His placuit ceu coronidis & epilogi uice appendere quæ S. Augustinus de sacerdotio et sacrificio disputauit libro de Trinitate 4. cap. 14. ubi indicat sacrificium quod deo deber placere, offerri oportere per sacerdotem sanctum & iustum, sed & sacrificium oportere immaculatum esse quod possit pro mundandis uitiosis offerri: quibus protinus subiungit, Quis tam iustus & sanctus sacerdos, q; unicus filius dei, qui non opus haberet per sacrificium sua purgate peccata nec originalia, nec ex humana uita quæ adduntur? Et quid tam conguenter ab hominibus sumeretur quod pro eis offerretur q; humana caro? Et quid tam aptum huic immolationi, q; caro mortalis? Et quid tam mundum pro mundandis uitiosi mortalium, q; sine ulla contagione carnalis concupiscentia caro nata in utero & ex utero virginali? Et quid tam grata offerri & suscipi posset, q; caro sacrificij nostri corpus effectum sacerdotis nostri? Ut quoniam quatuor considerantur in omnib; sacrificio, Cui offeratur, A quo offera, Quid offeratur, Pro quibus

bus offeratur, idem ipse unus uerusq; mediator per sacrificium pacis reconcilians nos deo, unum cum illo maneret cui offerebat, unum in se faceret pro quibus offerebat, unus ipse esset qui offerebat, & qd offerebat. Hæc Augustinus. Intelligis lector non nisi unum atq; perpetuum esse & sacerdotem & sacrificium ecclesie Iesum Christum: porro itaq; ne recipias sacerdotes papisticos, qui impie Christi gloria sibi uendicant, quasi pro peccatis nostris sacrificent. Christo redemptori unico & sacerdoti & sacrificio adhære, qui ad plenum saluos facere potest accedentes. Contra hæc non præualebunt, ne ipsæ qui dem inferorum porte. Nam hac etiam pertinent innumera alia testimonia apostolorum de reconciliatione, propitiatione & peccatorum remissione parva per unicum sanguinem Christi, ac communicatur nobis per fidem in Christum: sicut docuit Petrus 1. Pet. 1. Paulus Roma. 3. & 4. Ephes. 1. & 2. Coloss. 1. & 2. Ioannes item 1. Joan. 1.2. & 4. cap. Redemptori, sacerdoti & sacrificio siue hostie ac victimæ, domino nostro Iesu Christo si laus & gratiarum actio in secula secundorum, Amen.

Ex Institutione Cœnæ dominice hæc paucula colligimus. Cetero 14. constat ex traditione apostolorum Christum se in cœna non sacri Institutio siccasse, sed in ara crucis: neq; sacrificios instituisse in cœna, qui corpus cœna domini & sanguinem eius in Missis quotidie immolarent. Vnde ergo habet nisi isti quod se pro sacerdotibus uenditare, qui quotidie Christum pro peccatis immolent?

In Cœna dominus fregit panem, diuinitus & edere discipulos iussit, 15 sacrificare non iussit. Similiter & poculum inter eos distribuens, bibere iussit omnes. In sacrificijs nos damus & offerimus domino: in cœna autem nos dona dei percipimus, pro quibus agimus gratias.

Preterea, Hoc est corpus meum, inquit, quod pro uobis traditur. 16 Hic calix est sanguis meus, qui pro uobis effunditur. Non autem dicit, Hoc corpus meum & hunc sanguinem meum offeritis. Semel enim oblatum est ab ipso domino in premium, manetq; effectus semel oblate hostia in ecclesia, efficax & salutaris omnibus credentibus.

Apud Lucam ait dominus, Hoc est corpus meum quod pro uobis 17 datur. Hoc facite in mei recordationem. Apud Paulum dicit, Hoc post Canamæ colum nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescumque biberitis in mei commemorationem. Quotiescumque enim coimmolati mederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini corporis & annunciate donec uenerit. En quid dici poterat planius & plenius sanguinis de Cœna domini? Dominus iubet nos facere. Quid? Quod ipse facit Christus.

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

prior. Iubet ergo panem frägere, & poculü distribuere. Sed in quem finem? In commemorationem traditi pro nobis corporis & sanguinis effusi in cruce pro expiatione peccati, Iubet nos annunciare, præ dicare & laudare nomen eius. Ecclesia itaq; Christum in Cœna non sacrificat iterum uel quotidie pro peccatis per ministros, neque ministri ipsum offerunt, sed sacrificij memoriam celebrat, & pro sacrificio semel in cruce peracto agit gratias, gratiasq; illas fideles offerit redemptori. His quid poterat dici breuius & simplicius? Cur his simplicibus uerbis & sacrosanctæ ac perspicuæ institutioni domini non credimus & acquiescimus? Cur exoticas questiones de sacrificio reali, detq; alienis à pietate rebus multis, clarissimæ luci ostendimus? Ergo quibus mens est & iudicium, sensus item pietatis, ueritatem-obuiam & simplicem expansis ulnis excipiūt, pectoribusq; astrin- gunt & retinent ad extreum usq; spiritum. Qui spiritu rotatur uer- tiginis, & agrotant circa questiones & uerborum pugnas, erroribus subinde magis atq; magis implicantur, tandem uero ad simplicem & coruscantem ueritatem Christi caliginosos compriment oculos. Dominus Iesus abstergat omnem caliginem ab oculis errantium, ut posito tergiuersationis uelamine, uideant in faciem Christi, intel- ligantq; uiruitem semel oblatae eius uictimæ. Haec tenus enim dia- gressus differui de falso pro peccatis papisticorum sacrificium sacri- ficio, rursus de uero unico & æterno in ecclesia Christi sacrificio.

Non dicit Cochleus, opinor, se contemptum, & argumenta eius superbo præterita esse silentio. Vider, si oculos habet, omnium uetus- stilliam nō modo antiquorum patrum, sed sanctorum quoq; apo- stolorum esse fidem ac doctrinam quam hucusq; professi sunt, quam ille oppugnat, nos autem defendimus. Charitatis & Christia- ni officij me admonuit, si errare ipsum arbitrer, rectiora doceam pe- titi: feci quod debui & potui, uideat ille ne pertinacius perga semel receperit errorem ueri. Vider præterea scripturas omnia docentes, etiam plene tradere sacrificij & sacerdotij Christi ueram rationem. Cesset ergo humana mirari figura, torus conueriatur ad canonica- rum literarum studia, quæ uere possumt eruditum reddere ad salu- tem per fidem quæ est in Christo Iesu domino nostro.

Respondeatur ad Cochlei columnas de Canonicis ueteris testamenti libris, & unde petenda sit emendata ueteris testamenti lelio. Cap. XXII.

Estat modo pars huius operis postrema, qua polliciti sumus nos responsuros ad criminationes, contumelias, ca- lumnias atq; sutelas Cochlei, quibus ille nos conspuens obrueat totos, & totu mūdo iniuisos reddere satagit. Spar- gis

githas per tonum librum. Nolui in ipso disputationis cursu ad ipsa respondere, ne exorbitarem à statu, & lectoris animum onerarem uateriate, ac inuoluerem implicatiu. Iam ergo seorsim nō ad singula, sed pricipua aduersarij capita respondebo. Compendio rursus studebo & simplicitati. Multas ille paginas conuitijs occupauit, in quo libenter illi cedar. Neq; splendidam reportabit uictoriā, si me superet conuitiando, modo æqui lectores nostram intelligent innocentiam. Ergo ingenue & libere caussam suscepitam defendam, ne quis nos aut nostras ecclesias ex calumnijs & contumelijs Cochlei iudicet.

Principio graui nos onerat suspicione, quasi de **Canone codicis De numero sacri perperam iudicem**, magisq; Iudæorum quam Christianorum **canonicorū sequar doctores**. Nam in libro meo adduxi Iosephum historicum **librorum. XXII. ueteris testamenti canonicos libros numerantem**: id quod uito mihi uerit Cochleus, ac ex Augustino & Carthaginien. consilio III. libros numerat. **XLIIII.** Cæterum nolui in libro meo de **Canonicis, Ecclesiasticis & Apocryphis ueteris testamēti libris ex professo & ad plenum differere**, per occasionem modo Iosephi uerba protuli, ut illis ostenderem quantum perpetuo habuerint sacri libri auctoritatem. Quia uero Cochleus numerum librorum codicis sacri per Iosephum positum, rapit ad calumniam, profiteor me non improbare Iosephi sacrorum librorum catalogum, non quia homo Iudæus ita **Iosephus hi numerauit**, sed quia ipsa ueritas & maximi in ecclesia Christiana ui **storicus Iu si, doctores & episcopi ecclesiarum cum Iosepho probe congruunt.** dæus. q
Ut iam non dicam quod de Hebraicis nemo rectius aut melius q
Hebræiudicare possum: & quod illa temporibus apostolorum tra
dedit Iosephus, cuius iudicium doctissimus & piissimus Cæsareæ Pa
lestinae episcopus Eusebius Ecclesiastice historiæ non uerius est in
serere. Nisi ergo doctores ecclesiarum, & quotquot inter sacram &
prophanum, tanquam ueri sacerdotes dei, **XXII. libros**, aut eos sal
tem quos Iosephus recensuit, numerent, peccatum fatebimur. Vetus
issimus itaq; Melito priscæ & apostolicæ Sardensis ecclesiæ præsul
sanctissimus in epistola ad Onesimum, Quoniamquidem frequen
ter me rogasti, inquit, pro studio quod habes erga uerbum dei, ut in **Melito Sar densis epis copus.**
dicem qui sit ordo uel numerus ueteris testamenti uoluminum, po
stulata libenter impleui, sciens quod sit in te discendi studiū, & quan
ta fidei deuotio, & quod uitæ desiderio nihil præponas. Scias ergo
perrexisse me usq; ad Orientis locum, ubi prædicationis nostræ co
pit exordium, & ubi gesta sunt illa omnia, quæ leguntur scripta, ibi q
diligenter de omnibus explorasse, quæ essent ueteris testamenti uo

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

lumina. Ibi igitur quæ cum omni inuestigatione comperi hæc sunt,
Mosis libri v. Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium,
Tum deinde Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri IIII. Para-
lipomenon libri II. Psalmi David, Solomonis Proverbia, quæ & Sa-
pientia, Ecclesiastes, Cantica cantorum, Iob. Prophetæ autem, Isaías,
Ieremias, XII. prophetarum liber unus, Daniel, Ezechiel, Ezra, &c.
Hec ad uerbum Asianus ille Melito, qui Imperatori Romano Anto-
nino Vero apologeticum librum pro nostra fide luculentissime scri-
ptum, porrexit. Floruit enim circa annum à nativitate domini 173,
ab ascensione eius 139. & à morte quidem Ioannis apostoli circa an-
num 37 aut 38.

Origenes. Origenes quoq; exponēs primum Psalmū, designat
etiam ipse qui sic canon ueteris testamenti, hoc modo scribens, Non
est ignorandum uiginti & duos esse libros in Canone ueteris testa-
menti, sicut Hebræi tradunt secundum numerum elementorum que
apud ipsos habetur. Et reliqua. Origenem sequutus D. Hieronymus

Hierony. in Prologo quem appellavit Galeatum, non plures recenset: nec plu-
res numerat in celebri illa ad Paulinum epistola, quæ omnibus fer-
mè Biblijs Latinis p̄fagi consuevit. Cyprianus item siue is Russi-

Cyprianus. nus est in expositione symboli ex sanctorum patrum monumentis
libros ueteris testamenti canonicos non plures numerat quam Hie-
ronymus.

Consilium Sed & priscum illud Consiliū quod ex diuersis Asiae pro-
Laodicen. uincis celebri episcopori conuentu coiit apud Laodiceam apostoli
cā ecclesiā, in hæc uerba sanciuit, Nō oportet in ecclesijs libros q; sunt
extra canonem legere, nisi canonicos noui & ueteris testamenti: quæ
autem legi & in autoritate recipi oporteat hæc sunt, Genesis, Exo-
dus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomiū, Iesu Naue, Iudicum, Ruth,
Regnorum lib. IIII. Paralipomenon II. Ezra, Liber Psalmorum nu-
mero CL. Proverbia Solomonis, Ecclesiastes, Cantica cantorum,
Iob, Hespher, XII. prophetarū libri, id est, Osee, Amoz, Ioel, Abdias,
Jonas, Micheas, Nahum, Abacuk, Sophonias, Aggeus, Zacharias,
Malachias, Isaías, Ieremias, Ezechiel, Daniel. Noui testamenti vero,
Et reliqua. Prodiu haec tenus celebres ecclesiæ Christi doctores, qui
canonem sacrum non aliter q; Iosephus historicus contexuerunt.
Cesset ergo Cochleus me Iudaismi suspicione grauare. Quod Au-
gustinus plures numerat ē duplice existit cauſa. Nam quoddam sigil-
latim numerat, quos alij coniunctim habent, non distinguunt: uelu-
ti quod XII. libros facit ex unico XII. prophetarum libro, sicut &
Laodicen. Cōsiliū fecit. Atqui Stephanus protomartyr in Actis apo-
stolicis prophetas XII. unius libri titulo comprehendit. Verum in
his nullum est periculum. Et quod Ecclesiasticos libres miscer canon-
icis.

Augusti.

nicis. Illos uero ut non contemnimus, reijcimus atq; damnamus, ita uidemus eos non paris authoritatis semper habitos cum prioribus. Sed de his disputauit copiosius in Expositione mea quā de omnibus sanctis Scripturę libris eorumq; præstantia & dignitate superiore an no edidi.

Deinde ualde exagitat aduersarius quod lectionem testamēti ueris peimus ex ueritate Hebraica. Purat enim omnino manendum esse cum translatione antiqua Latina, quām tot s̄eculis recepiam publice approbat ecclesia. Sed & doctoribus, inquit, nostris unā cum Septuaginta interpreibus lōge iustius certiusq; tribuitur spiritus sanctus, per quem scriperunt, quām Iudei aut hæreticis. Præterea de LXX .interpretum autoritate & cellulis Alexandrinis quqdā com memorat ex ueris partibus. Ad hæc adducit Lutherum, qui constanter assertat Iudeos annis hucusq; mille quingētis sacra corrupisse Biblia, quo ipsa Messia & fidei nostræ contraria facerent. Ego uero ad ista sic respondeo. Cōstat certò ipsum dei filium Iesum Christum, *Lectionis dominum nostrum eiusq; apostolos delectos in synagogis legem ueritas pes ac prophetas & legisse & exposuisse ex ea lingua in qua scripta sunt tendae ueritatem primitus. De domino testatur fides euangelica, De Paulo autem ac ritate Hes* reliquis apostolis testantur Acta apostolica. Paulus certè institutus à braica. Gamalièle Hierosolymis, cum Hebreis Hebraice agebat, cum Gentilibus Græce, sed ita ut ex patria peteret scriptura quæ his Græce tra debat. Quid ergo uerat quo minus etiā nos inde lectionis ueritatem peramus, unde dominum ipsum cum apostolis petiisse uidemus? Ex eis canon apud Gratianum Distinctio. 9. petius ex S. Augustino in hæc uerba, Ut neterum librorum fides de Hebreis uoluminibus exanimanda est: ita nouorum ueritas Græci sermonis normam desiderat. Idem de Doctr. Christ. lib. 2. cap. 11. Et Latinæ quidem lingue homines, inquit, quos nunc instituēdos suscepimus, & duabus alijs ad scripturarum diuinarum cognitionem opus habent, Hebreæ scilicet & Græca, ut ad exemplaria præcedentia recurritur, si quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita uarietas. Certè sanctissimus & doctissimus ille Cyprī episcopus Epiphanius in graui cōtra Ariomamias ceramine ad Hebraicam confudit ueritatem, & inde confusat aduersarios. Quia inueniunt, inquit, Dominus creauit me: periculose uelut imaginantes somniant ea quæ ad nihil commoda sunt uitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes. At Hebraica lingua non sic haber. Vnde & Aquila dicit, Dominus p̄cessedit me. Semper autem hi qui filios generat dicunt, Posse di uel adepus sum filium. Sed negat Aquila uim interpretatus est, &c. Et inox, lu. Iacobus

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

eo dicit, קְרָבֵנִי quod est dominus, קְרָבֵנִי quod potest dici, Tum instar pulli exclusi me, tum possedit me. Verum exactissime dicitur instar pulli exclusi me. Et reliqua. Feliciter uicit aduersarios Epiphanius præfatio Hebraicæ linguæ: quos alij pares & doctri & fideles infelix cius & maiore opera oppugnarunt, quia lingua primituæ desitiae bantur auxilio. Quantum enim torserunt se le nonnulli circa hunc Solomonis locum? Eat ergo Cochleus & neget lectionis puritatem & ueritatem in certamine potissimum ex ipso Hebraico fonte limpi dissimo esse petendam. Ut ne dicam interim, plurimis modis referre è suis haurias fontibus aliquid, an è qualibuscunq; lacunis. Quid qd quædam ob sermonum idiomata non possunt quidem ita transfun di in alienam linguam, ut eandem lucem, ut natuam gratiam, ut pa rem obtineant emphasis. Extat Clement. lib. 5. Vienæ. consilij decretum de constitutis doctoribus, qui linguas aliquot publice docent, inter quas principem locū obtinet Hebræa. Iam uero certum est vulgarem & receptam Bibliorum editionem non ubiq; congrue re cum ueritate Hebraica, nec usq; quaq; cum uestione Græca, imo nō cum Hieronymianis quidem scriptis. Tuissimum ergo fuerit recue rere ad ipsos fontes, & ex ijs certam ac indubitatā petere lectionem. Pluribus nolo his immorari quod D. Erasmus Roterod. super hac re abunde responderit Martino Dorpio, Iacobo Latomo, ac reliquo quibusdam nouis translationibus se le opponentibus.

Libri à Iu Porro quod adjicitur à Cochleo, Doctoribus Christianorum & dæi acce: LXX. interpres certius tribui spiritum sanctum, quam Iudeis aut hereticis, manifester reuincit Cochleum nescire quid dicat, aut de quibus assuereret. Adeōne stupidos & insanos nos esse putat, ut hereticis tribuamus spiritum sanctum, adimamus eundem Christianis doctoribus. Ac de Iudeis quidem quibus nam adimam spiritum, miramur. Iudei fuerunt qui nobis sacra scriperunt Biblia, ac ex spiritu sancto quidem scriperunt. Ergo de Iudeis forte intelligit, qui hodie uiuunt, & Christum blasphemant. Nihil autem negotij cum his no bis intercedit: his non tribuimus spiritu sanctu, hunc non adimimus Christianis doctoribus. Nō tamē possumus libros legis et propheta rum, quos illi nobiscum habent cōmunes reiçere atq; damnare, imo credimus libris Hebraicis: non quia à Iudeis accepimus, sed quia Iudei acceperunt à sanctis dei prophetis, quibus credimus, non autem blasphemis Iudeis & blasphemis Iudaicis, quas toto corde abom inamur. Sententiam uero illorum qui putant in veteris testamenti libris nihil requirendum ultra LXX. translationem, satis in epistolis & præfationibus ipse refellit Hieronymus: quem ubi debellarit Cochleus,

Cochleus, ad nos redeat.

Cæterum Iudæi ab annis 1500. Biblia corruerunt, ut Messia & *An Iudæe* fidei nostræ facerent contraria. Verum quibus argumentis hoc pro Biblia corribitur? Quæ hodie extant Bibliorum Hebraica exemplaria, quæ & ruperim... nostri in suis sequuti sunt uersionibus, adeo Messia & fidei nostræ non contradicunt, ut pulcherrime consonent, & Iudæos erroris reuincat: id quod, si res postuleti, euidenti demonstratione ostendit potest. Quod Rabini aliquor torqueant locos & interpretatio simpliciutatem luxant, arg sententias aliquot deprauant, ueritatem & fidem totius codicis non uocat in dubium. Detorserunt hæretici plurima noui testamenti loca ad blasphemias suas sententias defendendas. Interpolauit Martion plarag apostolorum scripta, ideo ne dubitandum est de fide & integritate totius testamenti noui? an ideo dicendum est hæreticos à 1500. annis falsificasse testamentum nouum, unde nemo illi possestit credere? Absit, absit. Quod si semel huc nos abripiat contentio, ut dicere non uereamur Hebraica Biblia esse falsata sive corrupta, quid porrò in religione nostra erit integrum? Quis noua nobis Biblia cuderet? Et si qui noua orbi obtrudere tentent, quis nouis tuto credet, quis facile noua recipiet? Ex quibus ovo libris petemus lectio nem certam? Ex Græcis ne? Verum quid respondebimus ei qui dixerit etiam libros Græcos ab hæreticis esse falsatos? Ita uero liberū erit cui liber in posterum sacrosancta quæ uocare in dubium, & pro fetuore contentionis negare & abiijcere quæ nulla ratio iusta & sana, sed mera animi impotentia negare & abiijcere iusterit. Quanto reatu & modestius beatus Hierony, iudicauit, qui tametsi nō raro de librariorum oscitania & librorum mendis & depravatione queratur, nunquam tamen eo effunditur, ut codicem sacrum à Iudæis in detrimentum fidei nostræ dicat esse falsatum. Nam in Comment. ad Isaïam lib. 3. Si aliquis dixerit, inquit, Hebræos libros à Iudæis esse falsatos, audiat Origenem, qui in octauo uolumine explanationum Isaiae huic respondeat quæstiuncula: quod nunquam dominus & apostoli, qui cætera crimina arguant in scribis & phariseis, de hoc criminе quod erat maximū reticuerint. Sin autem dixerint post adventum domini saluatoris, & prædicationem apostolorum libros Hebræos fuisse falsatos, cachinnum tenere non potero, ut saluator & euangelista & apostoli ita testimonia protulerint, ut Iudæi postea falsaturi erant. Hæc Hieronymus. Habuerunt profecto ab annis iam 1500. bibliothecæ Christianorum Hebraica Biblia, & exemplaria non pauca, seruauit item integrum domini bonitas ecclesiæ suæ codicem illum sacram, qui inde nomen ueritatis obtinuit. Ab omni

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

bus enim hucusq; appellari meruit Veritas Hebraica, ut falsificatio
nō sit à Iudæis metuenda. De quibus hæc haec tenus.

Varias Bibliorum translationes prodeſſe non obſeffe ecclesiæ. Ecclesiæ item
Heluetiorum neq; in nouum neq; falsificatum euangelium effe translatas.

Caput X X III.

Rætere multis uerbis ijsq; virulentis nouas nostræ artis multipli cœſp; uerſiones ſive translationes Bibliorum impetit aduersarius, quaſi ea permultum derogat uerita ti ualdeq; omnes Christi conturbet ecclesiæ. Verum aliter iudicaret, deq; maximis optimorum uirorum laboribus pronun ciaret ſyncretiſ, ſi ueruſtatis & historiarum eſſet peritior. Translatio nes em fuisse diuersas in ecclesia Christi, tum apud Syros tum apud Græcos adde & Latinos, conſtat maniſtiffiſſime ex ueterum theolo gorum monumentis. At eam uarietatem incuſauit nemo, doctiſſiſi quiq; plurimū prodeſſe aſſeuerauere. Neq; extat ullus in orbe liber, in quo deſcribendo, reddendo uertendoq; plura laborant egreſia ingenia q; in codice diuinarum ſcripturarum ſancto. Nam ut in pre ſenti nihil dicam de Hebraeorum interpretibus, de libris Chaldaicis & Arabicis, quorum alicubi meminit S. Hieronymus, an nō magna fuit interpretum uarietas naſcente iam ecclesia & Origenis ſæculo? Hic certè famoſiſimos illos codices componuit, in quibus per col umellas ſingulas, ē regione ſeparatim collocatas, cuiusq; interpretis opus (quemadmodum apud Eusebium legitur) deſcripſit: ita ut pri mo omnium ipſa Hebræa uerba Hebraicis literis poneret, ſecundo in loco per ordinem Græcis literis ē regione Hebræa uerba deſcribe ret, tertiam Aquilæ editionem ſubiungeret, quartā Symmachī, quin tam L X X. interpretum, ſextā Theodoriſis collocareret. Et propter huiusmodi compositionem exemplaria ipſa nominauit iſam, id eſt ſex ordinibus multiplicata conſcripta. Post eas uerſiones dicuntur fuisse adhuc plures, Quinta uidelicet, Sexta & Septima editio. S. Hieronymi labores in hoc opere tota prædicat ecclesia, qui & in lingua Dalmatiſa ſive patriam uerit ſacros. Post Hieronymum te ſtatuu Augustinus plurimos in ecclesia ſcripturarum eſſe interpretes, Noui testamenti maxime. Nam libro de Doctrina Christ. 2. cap. 11. Qui, inquit, ſcripturas ex Hebræa lingua in Græcam uerterunt lin guam, numerari poſſunt, Latini autem interpretes nullo modo. Ve Prodeſſt, nō enim cuiq; primis fidei temporibus in manus uenit codex Græcus, obſeff transſ & aliquātulum facultatis ſibimet utriuſq; lingua habere uidebatur, latoniſ uaſus eſt interpretari. Et in cap. 11. libri eiusdem addit, Quæ quidem gieſtas. res plus adiuuit intelligentiam q; impediuit: ſi modo legentes non ſint

fiat negligentes. Nam nonnullas obscuriores sententias plurium codicium saepe manifestauit inspectio. Hæc ille.

Proinde quod Cochleus ex 1. cap. Isaiae quadruplicem interpretationem: è Psal. 109. septemplicem uersionem profert, non obest ecclesia, sed sicut August. indicat, prodest plurimum. Imò ut nonnihil gratificer Cochleo, proferam & ego adhuc sexpliçē huius eiusdem uersus è Psal. 109. translationē, ut duplo auctiorem interpretationis numerum habeat. Cochleus legit ex uulgari, Ex utero ante luciferum genui te. LXX. legunt, Ex uentre ante luciferum genui te. Aquila uerit, Ex utero excitatæ infantia tuæ tibi ros. Symachus reddit, Verum diluculo roris iuuentus tua. Theodotion autem transtulit, Ex utero à matutino iuuentus tua. Quinta editio habet, Ex utero à matutino non tibi ros in iuuentute tua. Sexta editio legit, Ex uentre quærent te ros iuuentus tua, &c. Videl Cochleus & ante Hieronymi ætatem multiplices fuisse in ecclesia ueriones, quas tamen nemo damnavit, nemo ecclesiæ conturbare dixit, sicut hodie tumultuans clamitat cū suis Coch. Qui his præterea adiicit, nos inter nosiplos per superbiam philautiæ, inuidiam & æmulationem (dum alter altero doctior uult uideri) multa diuerisata dissentire. Ceterum ut de aliarum ecclesiæ Qua lege
qua mos
deslia Tis
guri edita
Biblia Las
tina. rum interpres meliora q̄ Cochleus prædicat spero, ita de translatoribus nostris, ecclesiæ uidelicet Tigurinæ ministris fratribus charismatis, & qui ipsi superiore anno Latina uulgarunt Biblia, sancte testari possum ipsos non nisi iuuandi studio tantum subiisse laborem. Imò non pigebit ipsorum ascribere & in hunc meum libellum trāserre sententiam, quam operi Bibliorum his præfixerunt uerbis, Nos D. Hieronymi exemplo docti, nolumus cum quoquam propter uerionem uel editionem nostrâ digladiari, aut impertosius à quoquam postulare, nostram ut recipiat, ueterem conspuat. Quibus enim hæc nostra displaceat, ijs manet integra & intacta uetus uulgaris et receperat illa sua, quam nos hac nostra minime dashnamus: et si interim aperite fateamur ipsam non ubiq̄ & semper cum Hebraica & Graeca ueritate congruere. Imò nemini præiudicamus, neq; contemnimus in hoc uel alio scripti genere ullius pīj & docti uiri labores & uigilias, quin potius probamus omnium sanctorum sanctam & sedulam diligentiā, scientes optimum quenque interpretē, fide optima, id doni quod cœlitus concessit munificus dominus, ad ecclesiæ proferre utilitatem: quo nomine laudem certè merentur eximiā, non malignum uituperium, tametsi non omnia ubiq̄ sint assequuti. Intērim non arbitramur nos assequuros hac editione omnia. Per omnia enim cum illustrissimo literarum amictore D. Eras. Roterod. conser-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

entes, ingenue poscimus, ut quiq; conferat atq; expendant qd allatum est, atq; ita demū probent si attingimus scopū emendent amice, si quid ut homines aberrauiamus à uia, & minus assequuti sumus qd se dulo sumus sequuti. A quibus aut id nō imperramus, hoc salē donet nobis ut credant nos simplici pioq; iuuandi studio quicquid hoca boris est suscepisse. Quod si parum alicubi succedit, error est non scelus: & corrigi meremur non damnari. Nil enim magis agnoscimus quam nos homines esse, & parum aut nihil scire, præterq; Iesum & hunc crucifixum. Profiteātur ac polliceantur alij quantumuis ingentia, nos pro nostra tenuitate nihil iactantes profitemur, semper patati discere meliora. Iccirco si quis felicius, doctius & terius sacra Biblia post illam nostram interpretationem uenterit ex Hebræo in Latinum, nō inuidebimus, non calumniabimus, sed probabimus potius illorum fidem ac diligentiam, domino agentes gratias, qui ecclesiæ suæ fidelia & felicia donat ingenia. Haec tenus recensui sententiam interpretum nostræ ecclesiæ de sua & aliorum uerfione, quam omnibus æquis & bonis lectoribus satisfacere, perq; eandem Cochlei suæ telam dissolutam arbitror. Quod si uille nihilominus perrexerit punge, calumniari, bona instituta inuerttere, maledicere, & solito suo more grunnire, nihilo maior mihi criminationis eius cura erit q; ranarum palustrium, quod dici solet, odiosum illud fuum ~~βραχίων κοράκων~~ sine fine obstrepentiū. Clamat aduersarius indignissime factum, quod recepta consignatio numeri psalmorum à nostris sit mutata, et quod Hebraica propria nomina iuxta pronunciationem & proprietatem linguae Hebræa à quibusdam & scribanur & pronunciatur.

Numerus Psalmorū, & nomina propria mutata. Mirum uero an. ipsis etiam prophetis irascatur qui primi sic scripserunt. Sed uidetur delicatus, imò morosus homo, in pulicis morsu Herculem implorare ἀνθίκαρον. His autē hæc obiter adjicimus. Olim Biblia trās textores & nautæ cementarij & calcearij legebant sacras literas Græcata in seru monem uulnus. Præterea concionabani suæ fidei cōmissis ecclesijs anistites garem. Græci Græce, Latini Latine, Syri Syriace. Constat enim adhuc beatū Gregoriū suæ ecclesiæ Latine loquutum esse. Chrysostomus loquebatur & prædicabat suæ ecclesiæ Græce, studiumq; diuinorum uoluntatum non semel laicis fideliter commendabat. Studium sacrarum literarum laudat beatus Hierony. in sc̄minis, qui & Dalmatica lingua uerit sacros libros. Id quod ideo moneo, ut habeat responsionē Cochleus, si forte hoc nomine etiam irascitur, quod laici hodie sacra Biblia in uernacula legunt. Valde enim morosum esse & multis offensionib; importet eum, qui propter numerum Psalmorum mutatur & propter

pter nomina Hebraica Hebraice pronunciata, ita stomachatur, & uelut de peccatis maximis conqueritur.

Illud autem cōumelia in iuriaz genus nobis nec ferendum nec *Nouū euā dissimilādum est*, quod diserte dicit Zuinglium & nos fortissimam gelium non Heluetiorum gentem in nouum & falsificatum euangelium, quod *predicatiū ignorauerunt sancti paeres & maiores eorum traduxisse. Capitalem Helvetiū*, enim caussam actionemq; nobis intendit. Nam iure & merito suo maximo plectitur capite, qui instrumentū publicum, ab hominibus quidem confirmatum, falsauit, quid ergo commeruit, qui codicem euangeliū filij dei corrupit? Huc ergo prodi Cochlee, & proba non quibuslibet, sed solidis, iustis evidētibusq; argumentis, quod semel in detrimentum, imo exiūm uite & fama nostrā coram sancta deā ecclesia effūti & expuisti. Alioqui enim intelligent omnes, quid os tuū usq; adeo impurum & pernans mereatur. Nos innocētiam nostrā ita defendimus. Nunquā ciuib; honestissimis, patriæ duib; ciss. protulimus euangelium nouum, sed uetus illud ante annos 1410. per sanctissimos euangelistas & apostolos Iesu Christi proditum ac scriptum, idq; ecclesijs nostrā fidei commissis bona si de recitauimus, magnaq; religione exposuimus. Cuius quidem rei testimoniū perhibebit nobis uniuersa Tigurinorū ecclesia. Verum ignorauerūt hoc, aīs, maiores uestrī. Ignorauit ecclesia Israēlis legem dei sub Manassis & Amonis imperio, ritibusq; abominādīs prophē natūrū templū domini sordebat: sub Iosia demum rege repertū librum legis in ade dei Helkias sacerdos ad regem deferri curauit, qui lectum protinus uniuersā recitari iussit ecclesiā. An uero noua erat lex dei quod ea proximo sēculo, id est maioribus non esset recitata & cognita? Ita Zuinglius beatā memoriae minister Tigurinā ecclisiā, euangelium ecclisiā, ad quam legitime uocatus erat, ab initio protinus exposuit, nō nouum, sed uetus illud à sancto Mauthao con scriptum. Nouam itaq; doctrinā pepulit, ueterem reduxit. Seruatur hic mos ac ritus in nostra ecclisiā, ut non nisi canonici ueteris & noui testamēti libri, pro publica concione & in lectionib. sacris recitentur & explicitentur fidelibus: unde ueterem non nouam doctrinam tradimus: nec particulas aliquor pro nostra libidine ex ijs decerpitas tradimus, sed integrōs iusto ordine libros summa cum religione & diligētia, inuocato dei auxilio, enarramus, singula ad institutionem & utilitatem ecclisiāt accōmodantes. Proinde graui nos iniuria affectit Cochleus, neq; unquam quod intendit probabit. Quod alius *Evangeliū* & grauius quidem illud adiicit Falsificatum, tam falsum est q; quod non falsificatum. Mori enim mallemus, q; cuangelium domino nostro legitimum.

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

su Christo falsare. Multi quidem in nos rabiose scripserunt, sed superat hic omnes. Nemo enim, quod sciam, tam atrox impegit scelus: ac vindicabit nostram, sat scio, innocentiam dominus, qui nunquam defuit calumniam sustinentibus. Zuinglius pro concessionibus publicis atq; in omnibus disputationibus & collationibus, non alio euangelij libro usus est q; Græco: nec priuato aliquo, sed maxime publico & impresso. Superfunt uel hodie libri eius omnes, & seruantur in publica ecclesia Tigurina & Collegij nostri bibliotheca. Ergo si in quoquam crimen falsificationis sacrosancti euangeliij Iesu Christi habebit, uel in Aldo Manutio, uel in Ioan. Frobenio, uel in Thoma Anselmo Badensi, uel in ipso de literis sanctis optime merito D. Franciscus Simenio Card. Hispaniensi atq; Toletano archiepiscopo habebit. Horum enim opera, fide & industria habemus Græcanica, quibus hodie utimur, euangelij exemplaria. Ceterū nemo nisi insanus optime meritis illis fidelissimisq; uiris tam atrox crimen impegerit. Norunt enim optimi quicq; uiri quantis sumptibus, quantis uigilijs atq; laboribus sudoribusq; nunq; satis laudati illi uiri optima & ueritatisima quæq; ex Germania, Gallia, Italia, aliarumq; nationum speciatissimis bibliothecis exemplaria sibi compararunt, ac ad probatissimorum exemplarii fidem sua illa exemplaria typis excuderunt. Illis ergo ipsis & non alijs, illis ipsis quibus etiam aduersarij utetur, nō ut corruptis aut falsificatis, sed ceu integris & emendatissimis usus. Translatio est Zuinglius, ijs ipsis utimur & nos hodierna die. Quod translatio nes fideles, nem attinet, uulgarunt nostri superiore anno Latinā, quam impressit Froschouerus noster, nihil discrepantē ab Erasmiana, quam tu etiam à Romano tuo pontifice, à Cardinalium primoribus, et ab episcopis non paucis ualde laudari non nescis. Adducit ille in suis annotationibus sanctorum patrum lectiones uarias, adeoq; ad collationē ipsorum dedit nobis testimoniū siue euangelium Latinum. Quomodo itaq; dicis nostrum euangelium sanctis patribus esse incognitum? Neq; uero Germanice hoc aliter interpretamur aut uertimus quam Græcae & Latinæ linguæ proprietas fert atq; postulat. Cernit ergo iam luculentier nostram innocentiam fidelis Christi ecclesia. Cernit eadem clare aduersarium nobis atrocissimū falsificationis sacrosancti euangeliū scelus impegit, quod in æternū non probabit.

Hierony. Non ignoro quid in uulgarem Noui testamenti translationem Emserus in Germanicam annotarii Hieronymus Emserus: sed non nescit uicis Germanicā sive Cochleus eam uersionem non esse nostram. Adhac nescire non editionem, possunt qui Germanicam illam uersionem & Emseranam unā cum annotationibus ipsius cum ueritate Græcanica consuluerunt, calumnias

mnia esse ferè, quas ille seu corruptelas et falsificationes persequitur atq; condemnat. Ut non possim mirari satis quorundam in Germania scolorum imò idiotarum imperitam audaciam, audacemq; im-
peritiam, qui cum nondum sibi uel conferendi facultatem Germani In indo-
ca cum Latinis, ut nihil dicam interim de Græcis, pararunt, audent eos & tes-
tamen pro publicis concionibus coram simplici plebecula celsuram merarios as-
fibi sumere in translationes fidelesq; optimorum uirorum labores, liquot cons-
ac impudenter clamare, plus q; trecentis locis Nouum testamentum cionatores.
ab euangelicis de industria & malitiose esse interpolatum atq; corru-
ptum. Itane uero haber res, o imperitissimi & audacissimi mortaliū?
Vnde uobis hoc constat quod tanta cum confidentia pronunciatis?
Vixdū Latina expedite legere plenēq; intelligere potestis Antronij,
& pronunciare uultis de trāslatis ex aliena lingua. Tametsi Germa-
nica editio non per omnia cōgruat cum Latina recepta, ideo tamen
non est corrupta. Tametsi uerbum uerbo non respondeat, sensus ra-
men non est adulteratus. Cuperem ab indoctis illis doctis legi ali-
quando D. Hieronymi epistolam de optimo interpretandi genere
scriptram ad Pammachium, & reliqua eius de trāslatoribus & trans-
lationibus iudicia. Tametsi deniq; Emserus aut alius quispiam cla-
mitet nouum testamentum ab euangelicis esse falsificatum, ideo ra-
men crimen nondum est probatum. Præterea nō omnis mutatio est
falsificatio. Stultum profecto imo ignominiosum est, seipsum sua
sponte alienarum calumniarum interpretem & internuncium inter-
ponere, unde cum ignominia probrofissima tibi aliquādo resorben-
dum sit quod nunc impudenti cum audacia, & audaci cum temerita-
te expuis. Sed de his haētenus, de quibus eruditiores suo loco & tem-
pore dabunt: haud dubie pleniora copiosioraq;. Ad Cochleum iam
redeo.

*Nego uera potissimum religionis capita per nos impugnari, neq; sepul-
tas excitari hæreses.*

Caput X X I I I .

 Ergit Cochleus criminando quodammodo seipsum su-
perare. Iam enim ore pleno stomachum in me exonerās
totumq; sordibus adoperire tentans, in operis sui princi-
pio, Si solos, inquit, reprehenderes abusus, qui prælato-
rum negligentia, uergente in senium mundo, irreperunt, uitamq;
duntraxat scandalosam, & prauos mores plurimorū ex clero, qui suo
in ecclesia non recte funguntur officio, palam argueres, aut quan-
tumuis acriter insectareris, non solum tacitus comprobarem, uerum
etiam publice collaudare non uererer. Quoniam uero præcipua to-
tius religionis nostra capita (quibus labefactatis aut subuersis cun-

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

Etarum periclitaretur salus animarū) imperis, hostiliterq; oppugnas, non licet mihi ad omnia tacere, &c. Rursus his ne quid absoluta de- esset contumeliaz, adiicit, non iniquā esse piorum aduersus nos querelam, nempe sepultas nos hæreses excitare ex inferis. Quid oro desi gnare poterat contra deum, cōtra religionem ueram, & contra san ctam dei ecclesiam impium & sacrilegū magis? Miror si quid sibi ipsi in posterum reseruauit aduersarius contumeliarum, quas modo in me non effuderit, Præcipua totius religionis capita impeto, iñd & hostiliter oppugno, sepultas insuper hæreses excito ex inferis. Quid designare poterat atrocis? Verum ut lector æquus meam intelligat innocentiam, & aduersarij cernat impotentissimū, ut ne quid dicam atrocis, criminandi studium, hoc in primis mihi explicet cupio, Cu iusnam religionis capita potissima me impetrere dicat, Papistæ ne, an Christianæ? Si Papistæ intelligit, fateor me impugnare quæ non inter postrema sed prima potius numerantur, uidelicet Primatum Pa pæ, Indulgientiarum & factorum sacrilegam cauponationem, Simoniā, Auaritiā, Libidinem & luxum cleri, Inuocationem creatura rum, Cultum mortuorum & idolorum, Missæ sacrificium, & Cœng domini prophanationem, Purgatori flammas auriuoras, & si quæ alia sunt salutari euangelio Iesu Christi aduersa. Hæc oppugno, & oppugnabo, quoad scripturis non fuero meliora doctus. Nam do minus dicit in euangelio, Quemcunq; puduerit mei ac meorum ser monū in natione hac adultera & peccatrice, pudebit illius & filium hominis, ubi uenerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. Erit et rūm, Qui non est tecum, contra me est: & qui non colligit tecum, dispergit. Porro si intelligit potissimos Christianæ fidei articulos, q;s nobiscum & Papistæ uerborens confitentur, per ipsum dominum Iesum, & per aduentum eius in iudicium, oro aduersarium, indicet mihi quodnam caput fidei catholicæ & orthodoxæ impetruerim aut oppugnarim hostiliter unquam? Prima & maxima Christianæ reli gionis capita, Symbolo comprehensa sunt apostolorum: quod cum intimis uisceribus infixū teneam, ore palam & orthodoxe confitear, & huic cupiam feliciter immori, pro mea item facultate cōcessa à do mino alacriter afferam atq; defendam contra omnes hæreses & se ctas, quo uultu, quóue animo damnat me Cochleus impietatis ceu hostem fidei Christianæ publicum? Liber hic illud Maronis exclama te, & ex animo quidem exclamare,

Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras
Pallentes umbras Erebi noctemq; profundam,

Anne

Potissima
capita re-
gni papistici
ci.

Potissima
Christianæ
fidei capi-
ta.

Ante fides quam te uiolem.
reuerenter exosculor, pro sacro sancto recipio, & catholica obediētia
sequor sincera ueteris ecclesiæ symbola, uel à generalibus synodis,
uel ab orthodoxis ecclesiæ ministris, ex libris prophetarum & aposto-
lorum condita, Nicenum in primis, Constantinopolitanum deinde,
mox Ephesinum, sed & Chalcedonen. quæ recipiunt & quinta & sex-
ta synodus: symbola deniq; Consilij Tolerani primi, Irenæi, Tertulliani,
Gregorij martyris & episcopi Neocaſariensis, S. Athanasij, S.
Cyrilli, S. Damasi, similiaq; purioris ecclesiæ iudicia atq; testimonia.
Ea non modo confessus sum hucusq;, imò defendi etiam & tuebor
quo hic spiritus hos rexerit artus.

Rursus toto corde excror & libero ore condemnno veterum phi-
losophorum, Epicureorum & Stoicorum in primis, omniumq; eth-
nicorum & idololatrarum scripturis damnatam uæfaniam, Iudeo-
rum quoq; priscas sectas & nouas blasphemias, omnium deniq; hæ-
reticorum abominanda dogmata, ueluti Cerinthi, Ebionis, Basiliidis,
Valentini, Martionis, Nouati, Præxæ, Sabellij, Arij, Aetij, Eunomij,
Macedonij, Manichæorum, Nestorij, Donatistarum, Eutychis, Mo-
nothelitarum, Pelagianorum, omnii deniq; illorū quorum delyria
sancta dei ecclesia ex scripturis cōdemnauit. Execror tota mente Tur-
cismum Machometisq; ter impij & sacrilegi nebulonis & Antichri-
sti furores atq; fœditates. Fingis itaq; & in tuum nō meum dedecus
maximum fingis Cochlee, sepultas me hæreses excitare ex inferis.
Neq; hærent in me peccata, per te mihi frustra intentata, quæ non ini-
que hæreticis à sacraissimis imperatoribus Gratiano, Valentiniano
& Theodosio decreta sunt. Cum hæreticis enim nihil mihi est nego-
rij, tantūdem cum schismaticis & sediriosis: imò his anathema dico.
Legem uero siue confessionem fidei D. Iustiniani ad Ioannem Pa-
pam, qua tu tentas meam commouere conscientiam, legi iam olim.
Nisi uero cæcus & surdus esess Cochlee, uidisses iam olim & audis-
ses me eandē fidem de domino nostro Iesu Christo & salute nostra,
quam ibi profipientur Iustinianus & Ioannes me quoq; profiteri, &
Cyrum patriarcham cum sequacibus suis, de quibus ibi agitur præ-
cipue, damnare. Ergo ad delēdos fucos illos, quibus meretricē tuam Non omnis
ornas, spōgiā hanc mihi nunc sumo & adhibebo semper, Nōs mi dannatur
nime toram antiquarem cum omnibus sanctorum placitis conuel antiquitas.
Iere, sed hoc potius unum agere, ut quæ temporum uitio corrupta
sunt ac dissipata, in antiquum statum redeant: in quibus omnibus ta-
men Christo nihil derogeretur. Christi enim ius est, ut omnibus præsi-
deat, omnia uerbo & spiritu suo moderetur, & nullum in hac digni-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

rate hominem habeat socium. Nouit qui nihil nescit dominus, num
quam mihi in mentem uenisse sanctos patres qui ante annos 1000.
pro afferenda fide Christi, & subuertendis hæresibus sancte & legi
time coierū, suam non Christi quæsiuisse gloriam, quemadmodum
me sentire & dicere singit Cochleus. Nam diuersum manifeste pro
fessus sum 14. cap. lib. de authoritate scripture. Ac mirari ualde cogor,
an sciat cogitare Cochleus seuera dei iudicia contra conuiitatores
calumniatoresq; in scripturis pronunciata. Quod si nouit, mirum sa
nè hominem in re periculissima tam esse facilem & prodigum. Si
non nouit, cogitaret tamen nō inuiliter neq; stolidè cōsuluisse mor
talibus, qui dixerunt, Lingua m̄ esse coercendam, ne dum quæ uolu
mus loquimur, quæ nolumus audire cogamur. Parcimus tamen ad
uersario permultum, nō quod hoc ipsis debeamus, sed quod illa in re
uincit q̄uincere malum.

Quā refor Simulat Cochleus sibi admodū displicere abusus ecclesiæ, & pra
mationē ex uos plurimorū ex clero mores. Sed facit quod sui generis homines
petant Pa: faciunt omnes. Omnes enim clamitant se emendationem ecclesiæ ex
pistæ. peperere, interim uero neruos prauæ doctrinæ superstitiosa & impia
permulta, contra & citra uerbum dei recepla confirmataq; adeo in
scidi nolunt, ut ne attingi quidem sustineant. Nam statuas ē templis
submoueri nolunt, Misericordia prophanationem, inuocationem creatura
rum, meriti & operis humani iustificationem, cultum mortuorum,
monachorum incolumitatem, Papæ & episcoporum pompam & lu
xum, & innumeræ alia quæ cum pietate pugnat salua prorsus & in
temerata manere cupiunt. Qualem ergo expetunt emendationem?
Talem nimur, qua regno ipsorum, quæstui, superbiæ & libidini,
decedat nihil. Volunt fortassis puluerem, ut ille dicebat, à statuis de
tergi in templis: uolunt picturas lenonit: m & meretricium nescio
quid referentes pingi porro honestius: uolunt episcopos & sacerdotes
uiuere castius, hoc est, ut una atq; altera cōcubina contenti, non totos
alans scortorum greges: uolunt ut monachi iuxta suas regulas uitam
instituant. Nam nota sunt reformationes istorum hominum ex spe
ciminibus quibusdam iam olim editis. De quibus qui recte iudicat,
hoc prouerbij uobis occidunt, Mala quidem thripes, mala rursum
Vera refor ipes. Ego certè non puto ullam in ecclesia ualitaram cōcordiam aut
matio. reformationem, nisi quæ ad regulam diuini uerbi fuerit composita.
Nemo enim mitit uinum nouum in uires ueteres, sicut ipse testatur
in euangelio dominus, alioqui rumpet uinum nouū uires, & ipsum
effundetur, & uires peribunt. Sed uinum nouum in uires nouos mix
tendum est, ut utraq; conseruentur, &c.

Doctrinæ

Doctrinam nostram non esse corruptam, sicut calumniatur Cochleus.

Caput XXV.

Ost hæc summis adnixus uiribus ostendere nititur aduersarius nostram doctrinam esse corruptissimā, ne quid scilicet nobis relinquat integri. Verbū dei, inquit, quod ab apostolis ecclesia traditionibus non scriptis accepit, reūtūs: & uerbum dei scriptū, aliter docetis, q̄ tot retro s̄eculis docuerunt patres nostri sancti dei homines. De Traditionibus non scriptis respondi abunde satis; illud repetimus duntaxat. Referre ad apostolos omniū traditionum originem, quibus hactenus oppressa est ecclēsia, mera est impostura. Porro iniuria graui nos afficit Cochleus, cum dicit nos uerbum dei scriptū aliter docere uel interpretari, q̄ tot retro s̄eculis docuerint patres sancti dei homines. Cum enim scriptura non sit humanæ interpretationis, sed ex semetipsa & per eius maiestatis insigne inspirationem, per cuius gratiam nobis prodita est, exponi de interpretatione beatip̄ ipsam per seipsum, obscuriora utiq̄ per clariora & pauciora loca non corrūca per plura, religiosa collatione, excusis denig circumstantijs, præp̄imus. cedentibus & consequentibus, & obseruata ubiq̄ fidei analogia ḡminaq̄ charitate dei & proximi, interpretamur. Et hanc interpretationem suppedant ipsa scriptura, adeoq̄ ipsam nobis sancti patres tradiderunt. Nam Terullianus contra Praxeam, Oportet secundum plura, inquit, intelligi pauciora. Hæretici uero paucula ad suam sententiam excerpunt, cætera intueri nolunt, & posteriora aduersus priora suscipiunt. Regula autem omni rei ab initio constituta in prioribus & in posteriora præscribit, utiq̄ & in paucioribus. Et Augustinus de Doctrina Christiana, Nihil in scriptura ita obscurū est, inquit, quod nō alio loco explicetur manifestius. Vbi ergo apertius ponuntur, ibi discendum est quomodo in locis intelligantur obscuris. Maxime inuestigandum est, utrum propria si an figurata loquitione quā intelligere conamur. Authores enim nostros tropis esse usos copiosissime sciant literati. Erit etiam hoc in obseruationibus scripturarum intelligendarum, ut si ciamus alia omnibus communiter precipi, alia singulis quibusq; generibus personarum. Considerandum item quo quid tempore præceptum sit. Et iterum, Quisquis diuinas scripturas uel quamlibet earum partem intellexisse sibi uideatur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam charitatem dei & proximi, nondum intellexit. Quisquis uero inde talem sententiam duxerit, ut huic ædificandæ charitati sit utilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille quem legi eo loco sensisse probabitur, nō periculose fallitur, nec omnino mentitur. Hæc Augustini sunt. Verum de ratione explicandi

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

Scripturas modo differere ad plenum nō instituimus. Qui studio ueritatis tenentur, & cupiunt uere intelligere, an scripturarum sensum nostra interpretatione torqueamus corrum pamusue, habent unde plene discant. Extant libri nostri, quibus sacras scripturas enarravimus orthodoxe opinor, non hæretice. Ex quibus illud quoq; intelligentes lectores, nulla nos gignere dogmata noua, sed priscam & sinceram Christi & apostolorum doctrinam reparare atq; reuocare pro nostra uirili: aduersarios autem hanc non admodum curare, sed reue tra dimicare de splendore, luxu ac uoluptatibus, non de genuino scripturarum sensu.

Doctrina nostra de iustificatione, de fide & operib. sincera est. Aliud iam profert Cochleus, quo doctrinam nostram corruptio nis redarguat, Pessime facius, inquit, dum populu à bonis operibus abducitis per falsificatum à uobis uerbum Apostoli de iustificatione fidei. Dicitis Paulum ubiq docere solam fidem iustificare; at Paulus nunquam ita dicit, sed uos falsa huius uocis (Sola) additione depravatis uerbum & sensum Apostoli. Dic obsecro quare nullus uestrum tot annis dignatus aut uisus est hoc crimen falsi, quod uobis publice imputavi diluere ac excusare? &c. Ad hæc tua respōdeo, Pessime profecto res tuæ habent Cochlee, qui sic perfrieris frontē, ut nullius pudeat mendaci, nullius calumnia, contumelia nullius. Nos populum nostræ fidei commissum non abducimus à bonis operibus, sed inuitamus magis, & quanū in nobis est propellimus ad bona opera, non quælibet ramen, sed ea quæ ex fide per charitatem ac secundum uerbum dei fiunt. Testimonium perlubebit hic nobis ecclæsiā quam docemus. Resorbeat ergo Cochleus quod in nos euomuit. Si qui uero alij irreligiosius loquuntur de fide & operibus, non nobis sed illis imputer qui peccant, neq; suppressis nominibus omnia sub unam Myconum conuoluant, ueluti cum multa iura confundit co quis parum mundus. Interim non pudet nec piget paucis commē morare Cochleo, immo omnibus lectoribus, quod de uera iustificatione docemus nostræ fidei commissam ecclæsiā. Docemus hominem Christianum iustificari, id est à peccatis & intentiis propter peccata morte æterna absolui, uitaq; hæredem effici æternā, per unicā Christi moriem, per uitiam inquam & effusionem sanguinis filij dei: adeo ut dicamus Christum propriæ nos iustificare, Christum esse nostram iustitiam. Quoniā uero Christus, qui uita est fidelium & salutis unica, per fidem inhabitat corda fidelium, & fide sue fiducia uiua apprehenditur granita gratia & peccatorum remissio, fidesq; emnia uite & salutis Christo & misericordiæ dei tribuit: ideo fidei quoq; secundum scripturas, iustificationem attribuimus. Ritus operibus fit delium

delium iustificationem proprie non tribuimus, ne uilescat gratia, & euacuerit meritum redemptoris & salutis unicæ Christi, aut homo sibi suisq; tribuat uitribus, quod gratiæ & uirtutis est Christi. Interea non damnamus opera uere bona, non dicimus fidem esse absq; ope ribus, non docemus uana fidei fiducia nisi homines, & nihil boni operis operari, sicuti falſo de nobis prædicant in publicis etiam suis concionibus, quibus hoc unū in uotis & consilijs est nos & nostram doctrinam uulgo & maximie simplicibus reddere inuisam. Non potest fides esse absq; bonis operibus. Sequuntur tamen illa iustificationem. Iustitiam enim iustus operatur. Iustus autem ex fide sua uiuit. Proinde iustificat fides, opera non iustificat, sed à iustificatis fiunt ex officio. Non enim de eorum numero sumus, qui impure & lubrice de iustificatione disguiatæ, nunc fidei nūc operibus iustificationem tribuunt: item iustificationem operibus & fidei ex æquo partiuntur. Nos omnem gloriam, laudem, uirtutem, iustitiam, uiriam redemptori Christo ascribimus. Huius solius sanguine nos ab omnibus peccatis mundatos & hæredes uitæ æternæ factos esse per fidem, clare & absq; uerborum meandris, ex toto corde & ore simplici confitemur. Didicimus hæc ex illusterrimo & selectissimo Christi organo Gentium doctore S. Paulo, qui Ephesijs scribens, absq; uerborum inuolucro sensuq; apertissimo, Eramus, inquit, natura filij iræ, quemadmodum & ceteri. Sed deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, coniuvicauit unà cum Christo (per graiam estis seruati) simulq; cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cœlestes per Christum Iesum, ut ostenderet in sœculis superuenientibus opulentissimam gratiam suam benignitate erga nos, per Christum Iesum. Gratia enim estis seruati per fidem, idq; nō ex uobis, dei donum est: nō ex operibus, ne quis glorieretur. Nam ipsius sumus opus, cōditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ p̄fparauit deus, ut in eis ambularemus. Hæc omnia ad ueſib⁹ Pauli sunt. Quod ergo operibus alicubi tribuitur iustificatio, improprie & certa quadam ratione fit. De qua abunde dixi in libello meo seu p̄fatione ad Comment. in euang. Ioannis, in Comment. item ad epistola Pauliad Romanos cap. 3., ad Galatas cap. 2., ad epistola. item ap̄ estoli Iacobi cap. 2. Ex quibus il lud queq; pauebit nos neḡ uerba neḡ sensum apostoli depravare siue falsare. Qued nihilominus regat cur ad crimen falsi nobis publice obiectum, nemo haec tenus responderit, minor profecto an mente prius careat, an cum ratione insaniat. Nam non semel à uiris doctis & p̄fis responsum est ad intentatum falsi crimen: ac uidit & legit

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

responiones illas uniuersa Christi ecclesia: solus Cochleus nihil uidet, nihil legit, nihil audiuit, nihil dedit responsum dieit. Tametsi enim nominatum Cochleo, quod sciam, responderit nemo, nemo tamen negare poterit a nostris fuisissime disputatum esse de sola fide iustificante contra calumniatores. Quod autem Cochleo nemo sigillatim respondit, uereor ne ipse sit in culpa. Quid ita, rogas? Memineris dominus gry.

Doctrinam Adiicit his porro nouam contumeliam, vestris, ait, de sola fide iudicante importunissimis disputationibus totum pœnitentiam sacram iustam in ludibrium uenit apud plebes nouarum sectarum. Sublata enim confessione secreta, & satisfactione operis, pro contritione subornatis uanam de fide presumptionem, &c. Ita uero Cochleus quæcunq; in buccam ueniunt, in nos expuit. Nos pœnitentiam strenue & legitimate docemus in ecclesijs nostris, una cum fide, non illa quidem uana & presumptuosa, sed uera & religiosa, iuxta canonem illum euangelicum. Oportet prædicari in nomine Christi pœnitentiam ac remissionem peccatorū in omnes gentes. Docemus autem pœnitentiam esse fidelem ad deum conuersionem, qua ex timore dei sincero humiliati, peccata nostra agnoscimus, uitamq; toram nostram immutamus. Proinde confessionem peccatorum qua sit deo publicam & priuatam, nemo nostrorum contemnit aut irridet, nisi qui nostram imò doctrinam contemnit. Publica est, qua in sacris cœribus publice peccata deo confitemur. Priuata, qua quisq; peccata deo qua commisit, priuatim & secreto confiterit. Aliam nescit doctrina apostolica. Simpliciter enim magnus theologus & apostolus Iesu Christi, Si dixerimus, inquit, Peccatum non habemus, nosipso fallimur, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fides est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, Non peccauimus, mēdācem facimus eum, & sermo eius non est in nobis. Confessionis interim & condonationis fraternæ, cuius meminit beatus apostolus Iacobus, non satisfactio mus immemores. Porro satisfactionē quoq; non aliam docemus, quam acceptam illam traditamq; literis apostolicis ac propheticis. Vnde electionis Paulus, Christus Iesus, inquit, factus est nobis sapientia à deo, iustitiaq; sanctificatio & redēpiio. Huc pertinet integrum caput Isaïe 53. Ad quod alludens primarius ille à peira denominatus apostolus Petrus, Ipse, inquit, peccata nostra perculit in corpore suo super lignum. Sed adiicit, Quo peccatis mortui, iustitiae uiueremus; cuius eiusdem uibice sanari fuistis. Proinde innocentia studium uale de diligenter urgēmus, iuxta illud, Ecce sanus factus es, ne post hac pecces,

Confessio.

Satisfactio

pecces, ne quid deterius tibi contingat. Hæc in omnibus & singulis concionibus nostris, non superuacanee aut negligenter, sed serio & summa cum diligētia inculcamus, nec pauci illa uere recipiunt. Fin-
git ergo Cochleus pœnitentiam apud nostros uenisse in ludibrium. Nec agnoscimus nouæ sectæ, qua nos ornat, si dijs placet, appellatio nem. Christiani sumus. Cæterum forum illud Papæ sacrilegum, & nundinationem Romanensem circa pœnitentiam exercitiam pub licis in concionibus persequimur & impugnamus uerbo ueritatis: cuius quidem generis sunt confessio auricularis, scrupulosissime omnis generis & speciei peccata per truncum & ramos, per matrem & filias, ac per omnis generis circumstantias sacerdoti enumerans, ca-
sus resuauit, redemptio peccatorum, indulgentiarum merx, & si quid aliud huius generis est ex Italicis, hoc est Romanensibus, excogitatū Chananaeis. Quibus omnibus semel pro semper, quod dici solet, be nedictionē conferens beatus Petrus, ad Simonem dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunijs parari. Non est tibi pars neq; sors in hoc negotio. Cor enim tuū non est rectum coram deo. Act. s. cap.

A pœnitentia descendit ad Baptismum, sed quia nihil habet quod *Anabaptis* doctrinę nostrę de baptismo affricet, miscet nos Anabaptistis. Vestris *sæc.* inquit, intemperijs factum est, ut miseri Anabaptistæ & adultos reba
ptizent, ac paruulis baptismum negent, &c. Sic tractamur ab aduer
sarijs nostris, amice lector, ut quicquid ijs cōtra nos libeat, liceat. No
runt sancti omnes, norunt ecclesiæ nostræ, ac testabuntur, siquidem fuerit necesse, non nostra culpa, non è nostris intemperijs, sed ex ma
litia propria & suggestione diaboli, cōtra puritatem doctrinæ & no
strum ministerij, exortos esse Anabaptistas. Hos nūquam fouimus,
nisi quos Christo sperauimus lucrifacere: nūquam defendimus, sed
impugnauimus perpetuo, priuatim & publice. Multa quoq; ab illis
passi sumus, multas nobis turbas excitarunt, multos nostræ fidei cre
ditos seduxerunt, quos non nisi maximis sudoribus ad ouile Christi
potuimus reducere. Nunc uero pro his nostris laboribus hanc à Co
chleo gratiam referimus, quod nos non tantum Anabaptistis con
numerat, sed illorum, id est seditionissimæ doctrinæ, & publici cuius
dam furoris, authores facit, quasi ea tempestas ex nobis ecclesiæ sit
exorta. Sed cum Apostolo dicimus, E nobis egressi sunt, sed nō erant
ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permāsissent utiq; nobiscum. Ve
rum ut manifesti fierent quod non sint omnes ex nobis, 1. Ioan. 2. *Doctrine*
de Cœna
domini in

Præterea nobis, id est doctrinæ nostræ, imputat quod in ecclesijs
nostris eucharistiā nemo ad salutem, omnes autem ad iudicium in
corruptis.

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

digne percipient. Sed unde nobis hic cordium scrutator? E cælo operor delapsus. Vnde trismacarios heros? Ex insulis nimirum fortunat. Nos præteritis quæstionibus de hoc sacro spinosis & sophisticis, orthodoxa docemus ecclesiam nostram, quæ uidelicet ab ipso domino & apostolis eius tradita accepimus. Nec sine fide & charitate, operante diuina gratia, recipit ea fidelis ecclesia: quomodo itaque ad iudicium omnes, nemo ad salutem domini cœnam percipit? Abiuntur, inquis, sacramento unitatis & fraternæ communionis ac dilectionis, permanentes interim pertinaciter in schismate & hæresi sua, contra unitatem ecclesiæ, atque in odio contra Papam, episcopos, clerum, &c. Fatemur sanè Cœnam domini esse sacramentum unionis communionisue, sed fidelium, non infidelium, aut fidelium cum infidelibus. Negamus autem nos ac nostros discessisse ab unitate ecclesiæ catholicæ ueritatem colentis: negamus nos hærere in ulla hæresi aut schismate ullo. Quod uero improbamus, imo & odio prosequimur abusus, superstitionem, falsa dogmata, cauponationem sacramentorum, luxum & auaritiā Papæ & cleri, non ex ullo personæ, sed sceleris odio, adeoque ex precepto domini facimus. Propheta enim, An nō domine odissem inimicos tuos, inquit, & meipsum excruciarē, cum tibi resistunt? Imo consummato odio illos persequor, mihique erūt hostes. Apostolus quoque, Sitis odio prolequentes, ait, quod malum est, adhærentes ei quod bonum est. Recte itaque hac in re nostri faciunt, non peccant: imo apostolus Paulus in priore ad Corinthios uenit, non deles communicare cum infidelibus. Fidelium autem nomen non merentur clerici, qui colunt idola, propagant falsam doctrinam, & euangelij prædicationem iustum ferro & igni persequuntur.

Cernit lector Cochlei tela in nos uibrata, planè betacea, & argumenta quibus nostram doctrinam corruptionis redarguere uoluit, calumnijs, cõtumelijs & ineptijs instructiora esse quod sanis rationibus, ut planè nolens uolēs dicere cogat, authorem operis tam tardi, elumbis, affectati & animalis, reuera Cochleam esse illam terrigenam, tardigradam, domiportam, sanguine cassam. Nostri haud dubie lector, uersiculos, qui sunt de testudine apud Tullium, ex Pacuvio,

Quadrupes, tardigrada, agrestis, humilis, aspera,
Capite breui, ceruice anguina, aspectu truci,
Euiscerata, inanima, cum animali sono.

Non mihi irascatur Cochleus, sed suis ineptijs, quæ illa mihi uel intenti extorserunt.

Ritus

Ritus ecclesiæ apostolicos & salutares à nobis neq; abieciros neq; core
ruptos esse. Caput XXVI.

 Escendit à doctrina ad ritus, nouaq; accusatione instituta, Optimas & antiquissimas, ait, traditiones, quas ecclesia 1500. annis in publico uso & perpetua consuetudine habuit, abieciit, & nouas subornatis, non è scripturis, sed ex proprijs capitum nostrorum fragmentis deductas. Ad hūc modum queritur aduersarius. Cæterum rhetorice, non arithmeticè uerū est, quod proposuit Cochleus. Hyperbole enim rhetorica qualem cunctum inducit falso supponi, ne talis uideatur, qualis reuera est. At calculus, de ritibus per nostros submotis, subductus, nunquā eum attinget quem commemorauit numerum, annos uidelicet 1500. Et sunt ferè omnes papistæ hyperbolici magis q̄ calculatores, quories uerustatem suarum traditionum suorumq; rituum iactando apud similes commemorant. Certe apostolica ecclesia omne studium im Ritus apostolice pendens doctrinæ euangelicæ, pura uitæ, & precibus synceris, pau stolice ecclæsios opido habuit ritus, nec alias q̄ ab ipsis domini apostolis per scripturæ traditos. Hos autem neq; corrupimus, neq; abieciimus, sed culi, mordicus etiam hodie tenetes, religiose custodimus: id quod praxis & religiosa ecclesiæ nostræ obseruatio testatur. Scio quid Cochleus & alij superstitionum errorumq; patroni proferant ex Clemente & alijs quibusdam scriptoribus, quos ferè temporibus æquant apostolicis. Verum dixi aliás de authoribus & libris illis, dubiam esse ipsorum authoritatem. Iam si probari sima foret, cōstat ramen scripturam apostolicam ueræ pietatis continentem, omnium rerum in ecclesia gerendarum regulam esse, non pontifices Romanos, Clementes aut Anacleros, qui si ueri fuerunt apostolorum discipuli, nihil uariū, haud dubie, uel in doctrina, uel in ritibus ab apostolis. Quod uero clamat aduersarius nouas consuetudines nos non è scripturis, sed ex proprijs capitum nostrorum fragmentis deducere, falso est. Ex scripturis enim perita sunt que circa Baptismum, Cœnam domini, Publicos & sacros cœteris, circa ordinationem ministrorum, catechizandi rationem, matrimonij consecrationem, &c, obseruamus.

Verum audiamus quos ritus ueteres ab annis 1500. receptos ab ec Ritus cœtales, nos abieciisse dicat aduersarius. Valde exagitat quod baptismo ca baptismi nostro non adhibemus oleum, sal, spumum, & exorcismos. Cæterum sicut in paruis litibus tragedias mouere, tale est, quasi personam Herculis & cothurnos aptare infantibus uelis. Satis enim cōstat uirorum sanctissimum Ioannem unā cum apostolis domini Iesu, qui uerustissimum & integrissimum baptizandi ritum, & seruarunt ipsis, & nobis

tradiderunt, illis rebus nunquam esse usos. Quis autem neger ipsos perfectissime baptizasse? Recte ergo & plene, nimis more apostolico & uetusissimo baptizat ecclesiarum nostrarum ministri, tametsi ihs non utantur, quibus apostolos non fuisse usos certissimum est.

Ritus circa cœnam do tissimas pariter & antiquissimas ceremonias rejicit, quibus per uniuersum orbem in Missa usi sunt catholici sacerdotes, & nouas, irreli-giosa petulantia excogitatis, unusquisque secundū caput suum. Quid audio Cochlee? Vestirne missandi ritus, quo uitimini hodie, durauit in ecclesia annis 1500. Ergone apostoli celebrarunt Missas? Asseverant hoc magna constantia papizantes omnes. Interea legitur apud scriptores ipsorum quid ad ritum Missæ quisque pontificum de suo at rulerit, ritumque missandi auxerit: quorū postremi, imò ne primi quidem ad numerum annorum illorum pertingunt, quem isti proferūt. Oportebat sanè mendaces esse memores, ne ipsis tandem eueniat qđ nugoni isti lepido, qui iactare solebat in conuiuisque celebres se peregrinando urbes lustrasse 50. atque in singulis earum exegisse sesquianum: dumque rogarerit, quotū iam ætatis suæ annum ageret, responderetque nondum quadragesimum, protinus reuocabatur res ab auditoribus ad calculum, deprehendebaturque nugonem illum 35. annos priusquam in lucem esset editus, peregrinando perlustrasse urbes. Ita certe, ubi res reuocata fuerit ad calculū, uobis quoque eueniet. Si enim per Missam receptum hodie uulgaremque sacrificandi ritum intelligitis, cum dicitis Missam celebratam ab apostolis ante annos 1500. clara & expedita suppuratione deprehendetur multis annis celebratam antequā natam. Si uero loquimini de Cœna domini siue de fractione panis, cuius meminerunt euangelistæ & apostoli in scripturis, negare nō potestis, ritibus illis quibus hodie uitimini, illos caruisse prouis: imò fateri cogemini eos qui ritum illum apostolicum sequuntur, apostolicum & uetusissimum tenere ritum: recētiorem autem sequi, qui posterius conditum receperūt: adeoque nos retainere vetera, uos autem usurpare & tueri recentiora.

Ritus Missæ Romanae non ab omnibus receptus usurpatus ecclesijs. Illud quoque falsissimum est quod dicas Missam frequentari per totum terrarū orbem à catholicis sacerdotiibus. Nam manifestissimum est Romanū ritum, eum maxime qui hodie in usu est, & de quo certatur, nunquam fuisse receptum ab omnibus et singulis per orbem terrarum ecclesijs. Præterea certissimum est ecclesijs in ritibus istis externis circa cœnam, uel recipiendis uel seruandis multa usas esse libertate. Intelligere hoc, siquidē uoluisses, potuisses uel ex ipso Gregorio Papa & Augustino Anglorum episcopo: quorum hic, Cum una sit fiducia,

des, inquit, cur sunt ecclesiarum diuersæ consuetudines: & aliter consuetudo Missarū in sancta Romana ecclesia, atq; aliter in Galliarum ecclesijs tenetur? Ille uero responderet, Nouit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritam, quam ualde amabilem te habeat. Sed mihi placet, ut siue in Romana, siue in Galliarum, siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipo tenti deo possit placere, solicite eligas in Anglorum ecclesia, quæ ad huc ad fidem noua est institutione, præcipua quæ de multis ecclesijs colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusq; ecclesijs, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculo collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinē depone. Constat ergo uel Gregorij facculo non omnes ecclesiæ unum atq; eundem illum Romanæ ecclesiæ ritum circa Cœnam domini in usu ac consuetudine habuisse. Constat suam tum quoq; ecclesijs libertatem, in huiusmodi ritibus atq; externis, manifistè illęgam: neq; Romanum episcopum suæ ecclesiæ ritum omnibus obrutissime ecclesijs reliquis. Eam libertatem qui hodie reparatam, assertam atq; reductam cupiunt, laudem non uituperiū merentur. Cochleus itaq; ex arena nectit funiculum, & umbram fumi celebrat.

Insanos putat Cochleus omnes, qui Missam abrogant, & noui te *Insania*. statuenti sacrificium esse negant. Cum autem in locum abrogatæ Missæ substituamus Cœnam domini, & sacrificium domini Iesu unicum & æternū summa fide & diligentia inculcemus ecclesiæ, quam item ad sacrificandum deo spirituales & deo placitas hostias adhortamur, fidelisq; ecclesia ueritatem illam apostolicā religiose recipiat ac sese & omnia sua Christo redēptori offerat, insanus planè uidentur aduersarius, qui innocētes & religiosos Christi seruos non cessat calamitijs & contumelijs persequi.

Non potest peccatum uestrum, inquit, ulla ratione defendi aut ex *Non sœuis* cusari, quod Tiguri & Bernæ tam impie graffati estis contra externū tumēsse Tideli cultum, &c. Laudem uero eximiam indeptus est sanctissimus Iuguri & Berdæ rex Iosias, qui cultum illum dei, falso sic appellatū, stirpitus exciⁿe in exterrit. Verbum enim & præscriptionem dei sequitur, deum meruit ha- nū dei culbere paronum. Ita sanctus clarissimarum urbium Tiguri & Bernæ tumⁿ senatus, obsequens & fidelis populus, nullum dei cultum syncretum sed superstitionem meram excindens, illum habet patronum, qui dixit, Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Nam nihil sublatum, nihil est excisum, nisi quod pater iussit cœlestis, hoc est, quod uel citra salutis & pietatis ueræ derrimentum

potuit tolli è medio: uel propter præceptum dei, propter superstitionem atq; scandalum debuit excidi funditus. Cesset ergo sibilare & stridere Cochleus. Cesset eximijs clarissimarum urbium magistratus destrahere, & cauillando, calumniando & conuiciando uirtutes ipsorum obscurare. Dominus enim laudat in uerbo suo idolorum extirpationem: nemo nisi malæ fidei serui uituperant, quibus uidelicet supersticio & adiuuentio humana plus adlubescit q; uera religio & præceptum siue uerbum dei. Hæc obiter ad obiectionem de sublatis ritibus uetus, dæc subuerso dei, ut Cochleus ait, cultu externo, haec tenus respondimus.

Ecclesiam Christi nos non concindere in seculas, neq; unquam descindiisse ab eis ecclesia Christi catholica, & que nos reiument quo minus ad unitatem Romane ecclesiae redeamus.

Cap. XXVII.

Is quanquam acerbissimis contumelijs in nos effusis largissime, nondum tamen exatiatus aduersarius, audet & hæc in nos exonerare. Populum dei ex uno ouili, in diuersa sectarum agmina, dispergitis, contra manifestum Christi mandatum euangelicum, Non uocemini magistri, quia magister uester unus est Christus. Item, Ejet unum ouile, & unus pastor. Atqui suo more agit aduersarius. Nos ut in dogmatibus horremus heres, ita in unitate ecclesiarum catholicæ schismata abominamur. Ideo gregem domini nostri Iesu Christi nō dispergimus in diuersa sectarum agmina, sed dispersum disiectumq; in diuerissima innumeratq; sectarum & doctrinarū aua reducimus in uiam rectam, atq; in ouile Christi unicum, in catholicæ ecclesiae societatem, & ad unicum patrem Christum dominum, deniq; ad unicum & certissimum doctrinæ genus, ad unum dei filium omnia referens.

Papistica Quale autem fuerit & adhuc uigear doctrinæ genus apud Papæ doctrina di stas, quot deniq; sint sectarum fraternitatū regularumq; discrimina, spargi ecclæ quam discessa & pluribus imparita simplicium fideliumq; corda, in sian in ses hunc usq; diem, nemo nescit, nisi qui quid sit papatus, monachismus, etas uaz creaturarum inuocatio & cultus, nescit. Docent pro publicis concionibus à Papa consecrati & missi, Papam esse uniuerſalis ecclesie caput, Christi uicarium, qui potestatem habeat in celo & in terra, & in purgatorio sub terra, & proinde obedientes ecclesie Romanæ filios, purgari à peccatis per indulgentias plenarias, per Missas quotidianas, per opera pœnitentiæ satisfactory, per merita item ceremoniarum clericorum, sed & per interuentum & inuocationem diuorum. Ea autem doctrina non colligitur ad unicum totius ecclesiae præsidiū dominum Iesum, ecclesia, sed dispergitur magis in agmina sectarum & formarum

rūni mille. Alius enim ad limina cursitans apostolorum, Beatissimō si dijs placet, pedes exosculari, indulgentias redimere ac mercari, & à pena acculpa cupit absoluī. Alius in desertū, nescio quo, prorepens, inserit se sodalitio alicui monachorum (quorum iam diuersa sunt in stitura uig, quām diuersi & monstrifici habitus) noua uora diuo aut monacho alicui nuncupans, & uelut nouo quodam baptismate sese retingēs, quasi parum aut nihil sit semel in baptismo nomen dedisse Christo uniuersorū domino. Alius sibi hunc diuum, alius sibi alium colendum sumit, per cuius fauorem, gratiam atq; interuentum salue tur. Alius per Misericordiam sacrificia, & fraternitatum merita ad cœlum peruenire contendit. Est qui se totum addicet idololatricis peregrinationibus, & nescio quibus alijs superstitionibus, quod reliquum est rubiginis, purgatoriij flammis sese expurgaturum (iuuantibus interim sacrificis inferias & anniversaria celebrantibus) sperans. Iudicet ex his lector cordatus, quis à puritate & simplicitate ueteris & apostolicæ doctrinæ, adeoq; ab unitate catholicæ ecclesiæ defecerit, quis nam uarias inducat sectas, quis diuidat & disperget ecclesiam, quis deniq; scindat fideliū simplicia corda. De hoc schismate grauissimo uaticinans dominus Iesus in euangelio secundum Matthēum, dicit, Si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus aut illuc, ne credatis. Exoriuntur enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & edēt signa magna atq; prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce, prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, Ecce in deserto est, ne exeat: ecce in penitentibus, ne credatis. Siue enim fulgor exit ab Oriente, & relucet usq; in Occidentem, ita erit aduentus filii hominis. Vbi cunḡ enim fuerit cadauer, illuc congregabūtura quīlæ. Proinde nos, Euāgelica qui ab aduersarijs cōtumeliosissime hæretici appellamur & schisma doctrinæ reici, hac Christi doctrina, ueteri uig non noua, cōfirmati, dispersum colligi in usum domini gregem recolligere in unitatē doctrinæ & sanctissimā unitatē fidei tatis, ad unicum pastorem omnium nostrarum Christum, satagen & societas, prædicamus, unam modo esse sanctam catholicam ecclesiam, sanūs ecclesiā. Etorum communionem, cuius caput sit Christus, nō Papa, Christus: inquam præfens, non absens, ecclesiā, unde nullius egeat uicarij. In hoc Christo uero deo & homine, salvatore mundi & domino uniuersorum, docemus omnes thesauros sapientiæ & scientiæ reconditos, omnem deniq; plenitudinem inhabitare, de cuius plenitudine accipient omnes. Non enim aliud nomen datum est hominibus, in quo oporteat saluos fieri, nisi nomen IESU CHRISTI. Suademus ergo omnibus nostrā fidei creditis hominibus, ne in ullo alio quaerant salutem, iustitiam, absolutionem, uitam, Vnicum Christum has

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

bere omnia uitæ & salutis, unicum sufficere omnibus creditibus: Docemus huius merito seruari quotq[ue] seruant: hunc suos credentes plenissime absoluere à pena & à culpa, huius uon Papæ pedes exo ficulari, & Christū non Papā in spiritu & ueritate adorari oportere. Docemus item ad regulā & institutionē euāgeliū filij dei omnem hominum uitam esse informandam: Christo uotum in baptismō nuncupatum fideliter & pie esse persoluendum: hunc colendum puritate fidei, charitatis, spei ac innocentie: hunc esse in omnibus inuocandum: huic omnia bona accepta referri oportere: hunc esse intercessorem & sacerdotem apud patrem in celis unicum: huius solius sacrificio & uictima perfici sanctos in perpetuum: per hūc omnes credentes effici fratres filios dei & conciues sanctorum, &c. Sic inquam recolligimus palantes oues ad pastorem Christum, sic redintegramus discissa corda, sic ad unicum fontem omnis gratiæ, ad ipsam patris sapientiam aberrantes reducimus, cuius solius uocem audire, & ab ipso totos ceu unico uitæ presidio bonorumq[ue] omnium thesauro opulentissimo dependere iubemus. Itaq[ue] non sumus schismatici, non diuidimus ecclesiam, sed in Christo per fidem & charitatem ceu glutinum tenacissimum, unitatem & fidei & ecclesiæ conseruare omnibus modis studemus. In te potius ac tuis hærēs celus, quod nobis africare uolueristi Cochlee. Vos populu dei ex uno ouili Christi in diuersa sectarum agmina dispergitis, contra manifestū Christi mandati euangelicum, Nō uocemini magistri, quia magister uester unus est Christus. Item, Fieri unum ouile & unus pastor. Resipisce ergo amice mi Cochlee, abiecte spes tuas uanas, & nihil aliud q[ue] bullas: recollige dispersum cor, ueni in catholicam sanctorum ecclesiam, recipe simpli cem fidei doctrinam, complectere Christum, agnoscere te in Christo, ut in summa & compendio summi boni, à patre omnia uitæ ac salutis accepisse, ac uiue in æternum nobiscum.

Quid reis: Inter alia uerbis recenses S. Augustini, quæ retineant te in societate in unitate catholicae ecclesiæ. Cæterum illa ipsa quæ S. Augustini tunc retinete catholicae ecclesiæ nuerunt, me nunc quoq[ue] & omnes fideles in societate catholicae ecclesiæ nenti ecclesiæ. Negi enim recessi unquam ex eius confortio: licet ab ecclesiæ Romanæ superstitionibus, doctrinis prauis & abusibus recesserim atq[ue] recedam. Recenses episcoporum Romanorū ferè XL successionem. At ne cum his quidem male mihi conuenit: qui si reuinuerint, & Pontifices Romanos, quibus hodie dicuntur gubernacula mandata ecclesiæ, cernerent, nunquam agnoscerent, sat scio, pro successoribus. Sæpe alias testatus sum me non damnare omnem antiquitatē, & omnes ecclesiæ Romanæ antistites, atq[ue] adeo ne ipsam quidem

quidem ueterem Romanam ecclesiam. Addis, Si tenuit in sede Petri & Romana ecclesia successio sacerdotum uix bene XL. quanto iustius, obsecro, nos tenere deberet in eadem sede & ecclesia, tam longa & numerosa pontificum, ex certa serie, successio. Nam ad nostra haec usq[ue] tempora numerare uere possumus plures quam 250. Fateor sane ad Gregorium usq[ue] magnum, & post eum aliquot fuisse pontifices, & doctos & sanctos viros, quorum pietas merito collaudatur in ecclesia sanctorum, & cum quibus non male coenit omnibus bonis. Sed addo, maiorem numerum, inter postremos maxime, impios, sacrilegos, crudeles & spurcos fuisse nebulationes, omnis religionis & pietatis hostes, ueluti decebat magni Antichristi membra longe decentissima: cum quibus nemo pius, nemo Christum amans, ullum cupit habere consortium: ad quos nulla nos posse referri successione gau- demus, ne uidelicet cum ipsis parum Christiani uideamus.

Et cum haec ita habere nemo sit qui nesciat, miratur tamen aduer Quid retio farius cur non redeamus in gremium sacre Romanæ ecclesie. Siqui neat quoniam dem, Quid tenet uos, inquit, quo minus ad ecclesiæ Romanæ unitam & obedientiam redeatis? Visne dicam? Paucis sane explicaro. Remus ad unitinet nos Romanæ sedis impietas superstitionis, & quod illis rebus catatem Rosret, quæ commendabilem reddiderunt aliquando priscam illam: remanæ ecclœ tinet corrupta eius doctrina, sacrorum nundinatio & prophanatio, sic. Simonia sacrilega, ueritatis item persecutio grauis, pertinax impietas & fedifissimorum errorum defensio, uita deniq[ue] penitente nescia, nihilq[ue] habens Christianismi, sed Epicureismi plurimum, id est mores illorum spurci, fœdi, crudeles, atroces, abominabiles. Habet quid nos reineat, quo minus ad Romanæ ecclesie, quæ hodie regnat, uitatem & obedientiam redeamus. Merito autem nobis exprobationes defectionis crimen, si salua adhuc puritate doctrinæ Christi, morum tantum corruptione offensi, renunciata ecclesiæ societate, transisemus in partes nouas. Sed cum palam sit in sede illa pestilentia, ut summam consceleratione, ita non tantum corruptam doctrinam, sed sane etiam doctrinæ euangelicae ter sacrilegam regnare damnationem, quid nobis discessione ab ecclesia Christi crimen obijcitur? Non essemus membra ecclesiæ Christi catholicæ & orthodoxæ, nisi ab illis seiungeremur, qui ut turpissime contra leges Christi uiuunt, Simoniam turpissime exercent, ita Christi doctrinam hæreseos condemnant, & crudelissime persequuntur. Nec scio an uspiam gentium dominatio fuerit, quæ in sanctos exquisitiore inquisierit uigilantia, & a maduerterit in deprehensiones festinantiis & crudelius, quam Pape coniurati. Simul enim atque audiunt aliquem habere librum No-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ui testamenti nuper translatum, aut missitasse aliquid cōtra ipsorum impietatem, tyrannidem, effrenemq; libidinem, euestigio rapitur ad carceres, protinus & in ignē coniçitetur, totusq; à terra auferatur. Alioqui scias nos non usq; adeo esse morosos, qui ob morum duntaxat, grauia licet, uitia, scindendā putemus ecclesię unitatem. Russus non usq; adeo stolidi et ignavi sumus, qui propter hypocrisim & speciem sanctimonij quamuis, uel propriętua uerba & promissiones amplissimas, facile sinamus nobis à quoquam acceperam à Christi gratia extorqueri libertatem fidei& puritatem. Simulet licet pontifex, simulent cum Cardinalibus Episcopi & prælati, se de Reformatio- ne competenti, ut vocant, per generale Consilium, consulturos, modo nos positis nostris doctrinis & ritibus prius redeamus ad obedientiam sedis: nos ratiōne non aperiemus lapis illis grauissimis, ouillum & pastorale quiddam sibi sumentibus, ouilia Christi, non prodemus semel concessam nobis à principe pastorum & ecclesię Christo, ueritatem & libertatem. Dominus adiut nobis perpetuo, & libe- rer nos à malo.

Tigurinorum ecclesiam ueram esse Christi ecclesiam, & de antiquitate eius primisq; doctoribus. Cap. XXVIII.

*Series &
succes-
sio-
fa-
cerdotum.*

Nterrogat iterum Cochleus, Quæ est apud uos longa series, aut certa successio sacerdotum, in fide sibi per omnia consentientium? Respondeo, dominum Iesum & apostolos non posuisse successiones sacerdotum longas indicare. Caiaphas & Annas arrogabant hic sibi omnia: nihilominus colligebant deo patri, per uerbum ueritatis, ecclesiam. Similitudine quadam doctrinæ morumq; æqualitate poterant prophetas & sacerdotes pro se priscos adducere. Ita uero, licet peccatores sumus, pro nobis tamen ueteres ecclesiarum antistites possumus allegare iuxta similitudinem fidei & doctrinæ sanæ. Quinimodo pastorum principis filijq; dei discipuli & ministri sumus. Intramus enim per ostium in ouile ouium, non ut mactemus, sed ut pascamus. Neq; cupimus, qđ modo diximus, successione nos referre ad illos, qui nec doctrinę syncretitatem, nec uitę innocentia, uel mediocrem laudem meruerunt. Sed quid laudem dico? cum nunquam possint seipso à corruptissimè doctrinæ uitæq; spurcissimæ macula expurgare. Certissimum & infallibile successionis in ecclesia Christi legitimæ, uerorumq; pastorum

Vera Christi signum est, synceritas doctrinæ. Nam à fructibus, ait dominus, agnoſſi ecclesię fecit eos. Certissima uera Christi ecclesię signa hæc sunt, si uera & signa. Syncera fide perseveret in doctrina apostolorum: in usu & exercito sacra-

Sacramentorum sancto & legitimo: in precibus synceris perpetuisq;
 & in communicatione, charitae uidelicet, pace longanimitate patien-
 tia. Has enim sancte ueræq; Christi ecclesiae notas certas & infallibili-
 les designauit beatus Lucas euangelista in actibus apostolorum. Sed
 & Laetantius scriptor uerustissimus Institut. lib. 5. cap. 30. Sola, inquit,
 catholica ecclesia est quæ uerum cultum retinet. Hic est fons uerita-
 tis, hoc est domicilium fidei, hoc templum dei: quo si quis non intra-
 uerit, uel a quo si quis exiuuerit, a spe uitæ ac salutis æternæ alienus est.
 Sed quia etiam hærenici suam catholicam ecclesiam esse putant, scien-
 dum est illam esse ueram, in qua est religio, confessio & pœnitentia,
 quæ peccata & uulnera, quibus est subiecta imbecillitas carnis, salu-
 briter curat. Hæc Laetantius. Cum autem hæc omnia & singula in
 Tigurinorum ecclesia, per gratiam dei, inueniantur, certum est hanc
 uerâ esse Christi ecclesiam, licet nulla certa & longa serie possit enu-
 merare sacerdotum successionem.

Verum pergit hanc aduersarius omnibus donibus spoliatam, nu- Dotes ecclie
 dam & confusam impiorum ludibrijs obiscere. Rogat enim, Quis sicutus Christus
 apud uos ordo? quæ authoritas? quæ obedientia? quæ disciplina? quæ sci-
 lis conuersatio? &c. Ordo apud nos legitimus est, & satis pulchre di-
 gestus. Authoritas adeo iusta, & bonis omnibus reuerenda. Obedien-
 tia item fidelis et sancta. Disciplina quoq; Christiana. Hæc omnia ex
 uerbo dei petita, per uerbum conseruantur, & omnem uirtutem &
 gloriam suam ex uerbo dei habent. Quod si aduersario ex uita & con-
 uersatione iudicium fieri placeat, legem hanc non reculamus. Qua-
 lescungo enim simus, gloriari tamen nobis meliori iure licet, quam
 nis quos aduersarius beatissimos sanctissimosq; prædicat. Verum no-
 lumus de rebus nostris splendidius differere. Norunt quibus res no-
 stræ non incognitas sunt, & qui uerum fateri nolunt, neq; irreligio-
 sos & carnales nos esse, sicuti criminatur aduersarius, neq; episcopos
 & presbyteros nouo apud nos more creari, sed prisco uereq; aposto-
 lico. Atqui oportebat Cochleum, siquidem uere ab Antichristo ad
 Christum conueri uolebat, non ministros spectare, sed ipsum domi-
 num: non fragilitatem humanam, sed uerbi et ueritatis iniunctam vir-
 tutem. In nobis adeoq; in omnibus hominibus, licet fidelibus, sem- Vnde acce
 per quod culpari queat, inueniet: in Christo domino, quem prædicta perit reli-
 gimus, & cui credimus, ad quem deniq; omnes attrahimus, omnia sunt gionæ & fa-
 inculpata, summeq; perfecta. Hunc unice spectet, in hunc se totum dem Christus
 coniiciat Cochleus, siquidem uere saluari desiderat. fianam Ti

Tandem uero, Vnde, inquit, accepistis uos & maiores uestris fidem gurina eca-
 & agnitionem Christi, doctrinam, obseruationes, & ceremonias re- clesia,

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ligionis Christianæ, nisi à sede apostolica & Romana ecclesia? Ita tū quidem sentis Cochlee, aliud uero tibi referam. Antequā ulla esent celebata consilia generalia, antequā inuentum esset illud, quod hodie regnat in Romana ecclesia, doctrinæ & ceremoniarum genus: antequam salutaretur Romanus episcopus, generalis siue uniuersalis omnium ecclesiarum pastor, caput ecclesiæ militantis, & uicarius Christi Iesu, Tigurina ecclesia fidem & religionē Christi receperat, eratq; uera & legitima Christi Iesu ecclesia, fundata uerbo ueritatis, non ullis consiliorum hominum uel placitis. Vetus enim narratio est Aegyptios homines, Thebae legionis socios, Felicem, Regulam, & Exuperantium, fideles Christi præcones, imperantibus imo saeuentibus Diocletiano & Maximiano Augustis, circa annum dominī C C C. superatis Alpibus, per agrū Claronensem, uenisse Tigurum, Tiguriniq; hominibus, tum quidē ex institutione & traditione maiorum suorum, idololatris & gentilismum colétabus, ueram religionem, fidem & salutem in Christo prædicasse, prædicationemq; sub Derio proconsule siue præfecto castri ueteris Tigurini, sanguine suo, per martyrium fortiter confirmasse. Tigurina ergo ecclesia originem fidei Christianæ & religionis uera, siquidem ad loca & homines referre oportebat, non ad Papam, non ad Romam, sed ad S. Marcum euangelistam, qui primus Aegyptiis euangelium prædicauit, & ad Alexandrinā Aegypti Thebaidosq; primariam ecclesiam, imo ad ipsam Hierosolymitanam, unde primum Marcus prodigi legatus domini Iesu (siquidem numeratur ab Epiphanio inter LXX. domini discipulos) referet. A martyrum autem salutari prædicatione & martyrio uisitare Tiguri ecclesiam Christi, & eam non defecisse, id maxime arguit, qđ circa annum dñi 503. imperante Anastasio Augusto, Dux militū Suevia Rupertus, regis Francorū Lodouici magni, quem Clodoueu pulchrum cognominant, & consanguineus & minister, Tiguri fidelium cōrū reperit, cui & ecclesiam (templū puto) cōstrui, & eum in parochiam siue parochiā recolligi curauit. Durauit ea institutio salutaris ad æratem usq; Caroli magni, annos nimirum 298. Carolus uero circa annum domini 810. consilio episcopi sui Theodori, parochiam Tigurinæ ecclesiæ ueruissimam, mutauit in Præposituram Canonicorumq; collegium: quod tamen in sequentibus aliquot seculis agro Tigurino uiros dedit & pios & doctos, qui uerbo ueritatis & sacramentorum administratione inseruerunt sanctæ dei ecclesiæ. Omnes enim & singuli præposituræ Tigurinæ canonici prædicabant tunc quidem & sacramenta administrabant, ex æquo pastorali fungentes officio, donec sub Berchioldo Zarlingenſe

Hengensi duce & rectore Burgundiae, pastori siue plebanò certo, & è canonicis delecto, pastoralis demandarerur cura. Id quod sero quidè factum constat, anno nimirum domini 1187. quemadmodum in diplomaib⁹ & instrumentis ecclesie nostræ ueritissimis continetur. Ea nesciuit haud dubie Cochleus, legit autem in Chronicis atq; historijs Clementem quandam, qui & Vuillibordus appellatus est, à Germani Sergio Papa per Heluetios missum ad Fresones prædicarum Christi paganismo euangelium. Legit fortassis Bonifacij, etiam Vunnifridum dictum, conuersi ad Gregorio z. Papa ordinatum, & cum mādatis certis (sic utriusq; Christianis testantur epistolæ) missum ad Germanos, quibus Christum prædicta finunt, quos ad religionē Christianā à paganismo conuerterit, primusq; Mogunti sederit archiepiscopus, nomen deniq; Apostoli Germanorum meruerit. Atq; huc facit qd̄ mox adiicit Cochleus, Romanamq; sedem sic inducit loquenter, Fuerūt maiores uestri plus minus 800. annis mihi obedientes & subditi. Totidem enim anni ab ætate Bonifacij lucusq; numerantur. Nam certo constat Bonifacium hunc à Papa Gregorio missum esse in Germaniam anno domini 720. Placitissimum itaq; est Tigurinam ecclesiam recepisse & retinuisse Christum dominum & religionem Christianam annis 410. priusquam hic Vunnifridus ueniret in Germaniam ac Germanos conuerteret ad Christum, atq; utinam non etiam ad Papam. Cuius quidem rei non modica uestigia reperiuntur in Gregorij & Bonifacij epistolis. Certè Tigurina ecclesia semper, etiam à Pontificibus Romanis, numerata est inter primas ac ueritissimas Christi ecclesiias. Possemus super hac re proferre diploma Ioan. 22. Pontificis. Sed hęc hactenus. Plura ubi necessitas postularit dabimus.

Quod post hęc per dialogismō inducit aduersarius Romanam Hierosolymę ecclesiam cum nostra imo cum Germanicis ecclesijs omnibus expos ma non Ro stulanitem atq; dicentem, Quid habetis de Christo & eius euangelio ma mater quod à me non accepistis? Ego, nō Græcia, non Antiochia, non Alexx onnium eccliarum, patriarchales sedes, omni iure pertinetis. A mea non ab illorum sedibus episcopos accepistis. Quicung^s aliunde subintrant, non pastores & episcopi, sed fures sunt & latrones, &c. euincit miserum imo temerarium hominem magna iudicii inopia et maiori affectuum morbo laborare. Zacharias propheta cecinit longe aliud carmen, dicens, In die illa effluent aquæ uiuæ de Hierusalem, dimidium earum ad mare anterius, dimidium uero earum ad mare posterius, eruntq; tam in æstate q; in hyeme. Eritq; dominus rex super omnem terram. In illo die erit dominus unus, & nomen eius unum. Praecinuit & Micheas.

in hęc uerba, Futurum est postremis diebus, ut mons domus dominij
 præparetur in uertice montium, eleueturq; ipse supra colles, conflu-
 antq; ad eum populi. Tum ibunt gentes multe & dicent, Agite ascen-
 damus in montem domini, & ad domum dei Iacob: is nos uias suas
 docebit, ut in semitis eius ambulemus. Quoniam lex ē Zion egredie-
 tur, & uerbum domini de Hierusalem. Hierosolymorum ergo ecclē-
 sia, si ulli deberur ulla prærogatiua, deferenda est ea gloria, quam tur-
 piſſim⁹ adulator Cochleus, corripiſſim⁹ Romanorum tribuit ec-
 clesiā. Quinimō edisserat mihi Cochleus, unde primitiu⁹ Romanō-
 rum ecclēsia euangelium Christi accepérat? Nónne à Hierosolymo-
 rum ecclēsia? Cur itaq; suppressa & conculcata hac solā iam cupit re-
 gnare Romā? Multo iustius nostra poterit ecclēsia iurgari & expo-
 stulare cum Romana, non prisca illa, sed nouitia & defectrice, Ego
 ab Alexandrina & Hierosolymita Christi ecclēsia per fideles mi-
 nistros & sanctos dei martyres accepérat synceram Chrifti doctrinā
 & fidem: uerum hanc tu mihi per temporum successionem arti-
 bus subduxisti, & corruptam suppoluisti doctrinam, unā cum confu-
 fissima ceremoniarum turba. Misisti legatos, qui loculos pauperum
 expilando euacuarunt, diuites arxem & potentiores muneribus cor-
 ruperunt, qui deniq; bella concinnarunt, & ciuium hauserū sanguine-
 m. Cum martyrū & primorum euangelij præconum tuba refo-
 naret, adhortabatur optimus quisq; proximū suum, iuxta illud pro-
 pheta, clamitans, Age ascendamus in monte domini, & ad domum
 dei Iacob, is nos uias suas docebit, &c. Vbi uero classicum apud nos
 cecinit legatio Pontificis, diuersum planē euenit. Querebatur S. Ber-
 nardus sua uitate, hoc est ante annos 400. ex toto orbe Romam con-
 fluere ambitiosos, auaros, Simoniacos, sacrilegos, concubinarios, in-
 cestuosos, et huius generis reliqua monstra, ut apostolica autoritate
 uel obtinerent honores ecclesiasticos, uel consequitos retineret: frau-
 dem, circumuentionem & violentiam inualuisse. Clamat plenā esse
 ambitiosis ecclēsiam, nec esse qui magis exhorreat flagitia perpetra-
 re, quām larones in spelūca cum spolia uiatorum distribuunt. Quis
 autem neficiat hodie omnia in deterius prolapsa, longe esse abomi-
 nabiliora? Quod itaq; defecimus à nouitia illa impieratis, supersticio-
 nis, errorum & scelerum refertissima Romanorum ecclēsia, uera
 pietate & fide coacti fecimus. Recurrimus autem ad uetera: cumq;
 mera barbaries & impieras hodie Hierosolymorū & Romanorum
 urbem occupet, ut nulla spes sit inde posse peti ueterem & synceram
 doctrinā & rituum formulam, scripta reuocauimus apostolorum:
 cumq; ad ipsa nostrā reformauerimus ecclēsiam, libere & sancte no-
 bis

His gloriari licet nostram nos doctrinam, nostros nos ritus sacros, non ab ipso Pontifice Romano, neq; ab urbe Romana, sed ab apostolis adeoq; ab ipso Christo domino sapiëtia patris, & omnium ecclesiarum summo principe, habere. Intravimus ergo per ostium in ouile quium: tu qui per Simoniacum Papam & aliunde uis in ouile domini irrepere, adde & irrumpere: uide ne furibus & latronibus, quibus nos coniungere uoluisti, annumereris.

Quæ sit facies, quæ corruptio ecclesia Papistica, ac quo ordine, quo modo, quibusue ex causis reformatio Tigurinae ecclesiæ cepta atq; perfecta sit.

Caput XXIX.

 Acc ut perspiciantur plenius & cognoscatur certius, paucis & per compendium adumbrabo quo ordine, quo modo, quibusue ex causis reformatio ecclesiæ Tigurinae ecclesiæ pia sit atq; perfecta: quo simul elucescat ecclesiæ nostram nihil egredi hic temere contra uerbū æterni dei, neq; nos peccasse contra leges imperiales, neq; loci ordinarium superbè præteritū atq; contemptum, neq; ullis æquis legibus, uti obijcit aduersarius, repugnat esse, nisi imperiales leges recte facere prohibeant, ipsamq; pietatem proscriptibant. At si hoc faciant, quis nesciat tum maxime illud Petri dictum ualere, O portet deo magis obedire q; hominibus?

Ac præstat initio paucula repetere, atq; commemorare qualis ante cœptam reformationem fuerit generalis ecclesiarum status papistica rum, qualis ratio atq; facies. Hinc enim colliget æquus & pius lector, non nisi grauissimas ob causas cœptam esse reformationem, immo necessitatem publicam, salutem communem, & pieratorem uere Christianam compulisse ecclesiam nostram ad eam, quæ recepia est, reformationem. Doctrina enim euangelij sincera & scripturarum *Doctrina canoniarum legitima & religiosa expositio*, quæ primas merito te*corrupta*. ner in ecclesia Christi, præ alijs corrupta in ecclesijs papisticis, uel prorsus iacuit neglecta, uel spinosis peregrinisq; obrua questionibus, ho minumq; argutijs & traditionibus, clarum ac narium fulgorem ecclesiæ reddere non potuit. Nam in publicis ad plebem contionibus rara fuit mentio meriti, hostiæ, mediationis, redemptionis gratuitæ, & iustificationis Iesu Christi domini nostri per fidem. Prædicabatur quidē historia passionis domini, sed obscurabatur interim meritum Christi, per digressiones, additiones & expositiones parum ad rem facientes, perh; immodica præconia meriti humani. Nemo deniq; aut paucissimi ex animo quærebant Christum, paucissimi unice respiciebant in hunc gratiae thronum, uni tribuentes uitæ & salutis in solidum omnia, ab unico relictis omnibus alijs præfidijs dependentes,

et ab illo fidei clavo Dauid, à iugi gratiarum fonte, perfectissimō supremo bono. Recitabatur à pectoribus euangelij certa quædam breuissimā portio, sed à paucissimis explicabatur quod quisq; thema si bi deligeret, quod post recitatum euangelium in partes fusius didicēns persequebatur. Eruditiores & qui uideri uolebant subtiliores, colligebant sibi certas ex Decretis & Decretalibus, ex Magistro sententiarum & scholasticis summarumq; scriptoribus, Alexandro, Thomā Scoto, similibusq; authoribus sententias, disputationes atq; materias, uti appellabant, quas uulgo nullo cum fructu recitabant, cum quod impeditius de rebus impeditis differerent, tum quod de rebus nihil ad pietatem pertinenibus frigidissime disputarent. Vulgus autem sacerdotum & parochorū & uicariorum, promiscua deniq; monachorum turba, ad uerbum ferē edidicit concepios & præscriptios sermones ex sermologis (spermologis dixisset alius) uelut ex Iacobō de Voragine, ex Discipulo uel Dormisecure, ex Parato, ex Pomerio Pelbarto, ex Messerio aut ex alio adhuc inepiōtore collectore Postillatore rapsodoue: imo non pudebat eos fabulas illas & plus q; aniles nærias recitare ad uerbum, quas uanissimi homines scriptas reliquerunt in Promptuario exemplorum, in Legenda aurea, & Lampionica historia, &c. De dogmatibus dixi quædam in cap. 27. De impudentia mendicantium, de quæstu augendo, de oblationibus & similibus mercibus, in quibus bona concionum pars consumpta est, nihil nunc dicam. Quod enarrationem scripturarum attinet, rarissima, indiges & dunataxat perfunctionia ea fuit. Omnis ingeniorum uis, omnis facultas intendebatur in Scotti Thomæq; argutias explicandas. Prælegebatur in scholis multo maiori diligentia sententiarum 1111. liber, & explicabatur ex commentatoribus innumeris, una *Biblieus do* cum summa doctoris sancti, q; sacro sanctum Christi Iesu euangelio simplicium: imo pro simpliciano, ut aiunt, non pro arguto & sublimi theologo habebatur, si quis in Biblijs dunataxat, non eiā in scholasticis tricis esset exercitatus.

Corrupta Cœna do- In usu Sacramentorum, Cœnæ potissimum dominicæ, quanta fuerit prophanatio, adde & nundinatio, quām longe lateq; recessum à simplicitate & puritate ac institutione prima, nemo paucis explicabit. Applicata est ferē mortuis. Viuis non ea lege eoq; modo, quo instituit Christus, communicata est. Valde aggrauat fuerunt conscientiae per articulum transsubstantiationis corporalisq; Christi in pane & sanguinis sub uino præsentia: parumq; religiose iactabant impurissimi quiq; sacrifici se dominum in manus suas certe polluti simas & cœlis conceptis euocare imo compellere uerbis. Quid autem pluribus

Hoc opus est: Coena postremis nostris temporibus & proxime p̄cedentibus facta est questuofissima cleri nūdinatio. Adhibita est morbis curandis s̄rē omnibus: celebrata deniq̄ contra omnis generis calamitates. Si quis peregrinationem institueret, ut ea felix esset & farta, preio Missam mercabatur à sacrificio. Mercator, miles, opifex, usuarius, raptor atq̄ impostor Missam redimebat à monacho, quo felicius quod instituerat, caderet.

Porrò preces, obsecrationes, inuocationes & gratiarum actiones, *Corruptio* non tantum deo creatori & patri omniscio & omnipotēti, per Iesum oratio sans Christum, oblatæ sunt, sed communicatæ quoq̄ creaturis, oratum est clorum. deniq̄ per interuentum & nomina diuorum: imo paucissimi per so lius Christi nomen patrem inuocarunt coelestem, uiluitq; prorsus sa crofanctum Christi Iesu sacerdotium, quod unice in ecclesia catholica, singulorumq; fidelium cordibus florere debebat. Præterea preces in certum redactæ numerum, plebi sunt à clero diuēditæ. Lectæ sunt legende, fabulis non absimiles, pro sacris literis palam in templo. Letcionum turba multiplex & prolixia, cantus item operosus, & strepitus instrumentorum musicorum, prædicationem uerbi dei & synecdas sanctorum orationes, impeditin magis q̄ iuuit. Quid quod omnia cleris in templis recitauit (id quod omnem sane insaniam superat) peregrina lingua, quam non raro ne ipsi quidem recitatores intellexerunt, tantum absuit ut potuerit uulgi deuotionem, ut aiunt, excitare?

Iam quæ dominus maxime uoluit in sua uigore & florere ecclesia, *Corruptionis* innocentiae iustitiae studium, charitatem proximi, misericordiaq; dei cultus opera, frigide & rarissime commendata sunt ecclesiae à plenisq; pauperibus. Ardentius disputatum est de ornandis sacris ædibus imaginibusq; uestiendis, de sacrilegijs, usura, furtis, rapinis & repertis, cleto & ædibus sacris, sub restitutionis specie, conferandis. Sed & ethico more inuocati sunt mortui, statua mortuis erectæ, ararum, facelorum & phanorum nullus est numerus, ad quæ ex orbe undique con gursum est confertim. Huiusmodi idololatrias & superstitionis cultibus, ceremonijs deniq̄ inepitis & nimis omnia templa omnia refecta sunt uel hodie collegia. Ad hac adorabatur Pontifex Romanus, ueluti plenariam potestatem habens in cœlo & in terra. Salutare uiam hodie pro Vicario Christi: illius pedes osculantur, qui nesciunt quid sit osculari apud prophetam uel manum uel filium. Ac transflit & mutauit hic æterni dei leges & ritus apostolicos, suos, id est à se inuentos, substituit: omnibus & singulis ecclesijs cum potestate mandauit. Eius auspicijs cœpit per indulgentiarum negotiationem di-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

uendi meritum passionis domini, & sanguis sanctoru*m* Christi man*t*yrum. Institu*t*e sunt nihilominus in diem ceremonia*n* nou*a*, nou*a* facella*n*, nou*a* cultus, nou*a* idola, nou*a* fraternitatis, nou*a* festa, nou*a* passag*a*, adeo*q* nullus fuit innovationis ac superstitionis uel finis uel modus, qu*ae* deus ille terrestris confirmauit, largis*p* donans indulgenti*s* ueluti illustrauit, tenebras nimirum umbris. Quibus accesserunt signa & prodigia stupenda, qu*ae* idoloman*ie* ministri, quo plus inde questus esset, omnibus modis exornarunt. Simul aut*e* creuit sacrificorum & monachorum iners turba, de qua dubites indo*ct*iorne fuerit an irreligiosior: simul inualuit cum his & impuritas i*nt*ra. Nam stupa*r*, adulteria, scortationes spuriissim*a*, & his foediores libidines regnarunt in clero: proscripta uero in exilium ablegata est coniugalis castitas. De dignitate uita*n* politic*a* obedientia*p* iusta, & bono coniugali, nem*o* fer*e* pro dignitate disserebat; monastica tan*t*um uita obedientia*p*, & immundus ille coelibatus supra celos esse rebatur. Vnde factum est, ut nobilissimi qu*ic* & opulentissimi fer*e* in orbe homines facultates suas consecraret clero & cœnobio*s*. Itaq*ue* factum, ut maxima pars facultatum orbis Christiani, censu*n*, fundi, pr*æ*dia, proprietates at*q* dominia cesserint Pap*æ*, sacrificis & monachis, opprimetur autem urbium populorum*p* libertas, multiplicantur pauperes, aut mancipia fierent cleri. Nihilandum dixi descriptu*p* illa auriculari confessione, & satisfactionis perfectione, quibus mirum est, quam diuexar*a* & omnigenis tormentis excruciar*a* sunt bonorum hominum conscientia*n*. Hæc autem fuit facies, & n*u*c quo*q* manet apud multos, papistic*a* ecclesi*a*, utcunq*z* à nobis dep*ict*a hucus*q*. Quædam enim attigimus, non omnia norantes consignauimus aut descripsimus, pro dignitate im*o* pro indignitate rei. Quis enim unus, uno aliquo libro, licet copiosissimo, altissim*a* hanc exhausta sentinam?

Collatum Valde autem indoluit optimis quibus*q* uiris, & dolet etiamnum cum episco*p* horribilis hæc ecclesi*a* & omnium sacrorum prophani*ssima* corrup*si* de refor*pi*to uastatio*p*, ideo*q* corpor*u* nonnulli non sine suspic*is* diuinum mutatione ec*cl* implorare auxilium, & querelas at*q* consilia sua cum fidis conferre cles*a*. Inter quos & beat*a* memor*is* Huldrychus Zuinglius, cum adhuc ageret in Mari*q* Heluetiorum eremo, circa an-

Mattheus num domini 1116. & 17. conferre c*cep*it & disputare c*u*D. Mattheo*o*
Card. Ses Cardinali & episcopo Sedunensi de ecclesi*a* corruptione, de huma*n* tradit*io*n*um* erroribus, de*q* graui*ssimo* ceremoniarum pondere, pios nimium opprimente, simul*q* monere ut ceremoniarum abusuum errorum*p* ingentem nim*u*l, paulat*u* tollere aggrediantur, qui

qui sibi gubernationem sumunt in ecclesia. Hoc enim nisi fiat, illam aliquando nimio pondere nutantem ac depressam, maximo cum tumultu & fragore ruituram. Idem ille anno domini 1518, Tigurum *Zuinglius* (qui prius *Clarona* & in Eremo Heluetiorum Mariæ Christum do *Tiguru* uocerat) uocatus legitime ad pastoralem ecclesiæ curam suscipiédam, catur. unà cum anno 1519, incœpit publice è sacra cathedra, ecclesiæ iam suæ fidei concreditar enarrare euangelium secundum Matthéum, uestramq; Christi gratia gratis & redemptionis beneficium cognitio nemq; instillare. Id cum magno animi studio & frequenti totius ecclesiæ concursu faceret, uenit Roma à Pontifice missus Franciscanus *Samson* quidam monachus Mediolanensis nuguendus, hoc est in *Mediola* dulgentiarum pontificiarum preco, grandis belua, & os impudens. *nensis.* Prædicabat hic sanctissimum & beatissimum illum patrem gratiarum aperuisse fontem, pleiariamq; peccatorū remissionem deriuasse ad Heluetios, ad eos inquam, qui oblata salute tui cupiant, & prompta redimant pecunia. Idem ille nebulo & Antichristi electū organum, prædicabat animas iam olim à corpore solutas, nunc proxima indulgentiarū beneficio, è cœmiterio euolare ad cœlos : additis his etiam uocibus, Ecce uolant, uolant. Idem haud difficilem se se præbebat ijs quoq; qui committendorum in posterum scelerum postularent ueniam. Reportabat enim ab hoc deo terrestri, id est ab incarnato diabole, quicquid petiisset sceleratissimus quisq; modo in promptu haberet pecuniam. Huc Antichristo, Pontificis uidelicet legato, opposuit se omnibus uiribus ecclesiæ Tigurinæ pastor *Zuinglius*, ecclesiam suam fideliter monens atq; adhortans, ab impostore & pseudo propheta hoc sibi ueluti à lue & peste caueat. Beneficiū remissionis peccatorum deberi morti & crufioni sanguinis Christi, cœlumq; ipsum nō emi ulla pecunia, sed uera recipi fide in Christum. Ea cum audisset D. Hugo episcopus Constantiensis, literas ad Zuinglium de. *Hugo epis-* dit per uicarium suum Ioan. Fabrum, quibus hortabatur, ut quod se *scopus Con-* liciter coeparat, fortiter exequeretur atq; absoluueret: se nuspian defu-*stantien.* turum periclitanti. Qua occasione Zuinglius cœpit publice simul & priuatim epistolis ac supplicationibus, debita reverentia & modestia scriptis, episcopi animum solicitare, uehemetissimeq; urgere, ut euangelicæ ueritati uere & ex animo faueret, & renascenti adesset, quam cerneret tanto cum successu emergere. Apud Antonium Puccium Romani Pontificis ad Heluetios legatum, idem conatus, hoc diserte ad iecit, se post hac per synceram euangelij doctrinam omnibus modis regnum & errores Papę impugnaturū, quo reparetur regnum Chri-*stū*, postliminioq; ueritas euangelica redeat in ecclesiam.

Quid pri- Cæterum cum prælati ecclesiastici, quorum maxime intererat sa-
mis' annis lubri ueritatis euangelicæ medicina morbis mederi ecclesiæ, suum
prædicarit officium non facerent, & salutem ecclesiæ negligerent, pergit Zuin-
Zwinglius glius in cœpto semel negotio, ac enarrationi euangelicæ historiæ se-
Tigurina cundum Matthæum subnecit expositionem Actuum apostolorum,
ecclesiæ. ut ex ih̄s disceret Tigurinorum ecclesia, qualis nam fuerit apostolica
 ecclesia, quomodo fundata & conseruata, quibūsue rebus fæse exer-
 euerit maxime. Finitis Apostolorū actis, priorem S. Pauli ad Timo-
 theum epistolam explicauit, quod ea contineret pulcherrimam ueræ
 dei ecclesiæconomiam, moresq; informaret & antistitum ecclesiæ
 & ipsius ecclesiæ. Rursus ne quis à uero fidei scopo aberraret, episto-
 lam S. Pauli ad Galatas exposuit. Nam illa breui compendio conti-
 net ueram iustificationis rationem, & omnia ea, quæcūq; scire refert
 de fide iustificante, de lege & eius usu itemq; abrogatione, de liber-
 tate Christiana, de ueris operibus bonis, officijsq; sanctorū. Iam ne
 quis dubitarer de pulcherrima doctrinæ apostolorum confessione,
 adiecit illis utrāq; epistolam S. Petri, totum Christianismum sancta
 sub breuitate plenissime comprehendentes. Quibus protinus subie-
 cit nobilissimam diuinissimamq; S. Pauli epistolam ad Hebreos scri-
 ptam, ex qua discerent omnes, thesauros illos à faire cœlesti in Chri-
 sto Iesu ecclesiæ donatos agnoscere, quod scilicet Iesus Christus ue-
 rus sit deus & homo, saluator & redemptor mundi, quem etiam an-
 geli & omnes creaturæ merito adorant, quod hic sit summus ille ec-
 clesiæ catholicae princeps, caput, pastor & ponitex, qui unica in ter-
 ris oblata pro peccatis uictima, ascenderit in cœlos, confederatq; ad
 dexteram patris, ubi nunc intercedet pro omnibus fidelibus, omnes
 accedentes ad plenum saluare perficeretq; possit. Ad hunc ergo omni-
 bus accendum esse per fidem ueram, uiuam & solidam quotquot
 saluari & absolui cupiunt: hunc colendum esse charitate, patientia et
 studio innocentia.

Tigurina Nec caruit fructu suo solida hæc apostolicaq; fidelissimi pastoris
 ecclesiæ re- doctrina. Bona enim pars Tigurinæ ecclesiæ conuersa ad Christum,
 cepit euau- in hunc unum omnem spem uitæq; praefidum figere, à Christo so-
 gelium. lo pendere, & superstitiones omnes despicere, uanaq; nihil iam mor-
 rari amplius coepit: ut planè Tigurinæ urbi, primariae Helvetiorum
 ciuitati, & luxi perditiſſimæ, ufu uenisse cordati dicerent, quod Co-
 rinthio & Epheso euensis testatur Acta apostolica, quæ cum & ipse
 idolatriæ & luxi deditiſſimæ fuissent urbes, ad unius tamē Pau-
 li prædicationem conuersæ, resipuerunt, & totis animis Christum re-
 ceperūt, Sathanas uero felici rerum euangelijq; successu exasperatus
 frēndebat

frendebat, indignissime ferens se suo pelli regno, quod hactenus tam
 secure obtinuerat: ergo satellites suos instigas armabat ualide in prae-
 lium. Acriter itaq; Papæ aliquor iurati, ueritati renascenti se se oppo-
 nebant, inter quos maxime eminebat monachi picales. Verum uno
 atq; altero congressu facile superati per uerbum ueritatis semper uin-
 cens, sibilare desierunt. Ne quid tamen priuato uidetur geri aſſe. *Quomodo*
 eti, utq; satiſiceret contradicentibus adhuc euangelio, deniq; omni- *captare res*
 bus & singulis pro papismo contra euangelij doctrinam certare uo *formatio*
 lentibus, liber ac patens aperiretur caput, uisum est Cos. Senatui to *Tigurine*
 tiq; Populo Tigurino Synodū conscribere seu conuocare in urbem, *ecclesie.*
 Cōuocabatur ea ad 29 Ianuarij diem anni 1523. Ad eam itaq; undiq;
 ex agro uiciniſq; ecclesijs confiniebat magna cleri fideliumq; copia.
 Veniebat & episcopi Constantien. legatio, D. Ioannes Faber, episco-
 pi uicarius, comitatus Tübinger. quodam doctore, & alijs quibus-
 dam uiris spectabilibus. Vbi autem in conspectu ecclesie, ad locum *Synodus*
 esset uentum certaminis, Zuinglius summa doctrinæ suæ redactam *Tigurina*
 in capia siue articulos aut conclusiones L X VII. ac antea etiam uul *prima*,
 gatas typis, quo pugnæ cupidi queri non possent, ignorasse se qui-
 bus de rebus fuerit conferendum aut certandum, nunc maxime pro-
 posuit, omnesq; aduersarios in certamen prouocauit. D. Faber mul-
 tis conabatur synodo persuadere, negotiū religionis grauissimum,
 non oportere uel collatione uel disputatione publica in præsentiacū
 discuti, sed ad futurum usq; differri consilium, quod uix finito præsen-
 ti anno 23, aut saltem circa initium 24. anni, certè intra anni spatium
 fore celebrandū. Cumq; urgeret ipsum Zuinglius, quandoquidem
 certo constaret libros utriusq; testamenti canonicos, unicam & cer-
 tissimā esse regulam, ad quam ecclesia Christi fidelis omnia sua com-
 ponere instituereq; debeat: iij autem libri in sancta hac synodo He-
 bræa, Græca & Latina lingua exarati præsentes & aperti sint, nunc
 itaq; è canoniciis libris euincat, hortabatur, si quid putet in toto articu-
 lorum ordine esse, quod alienum à scripturis, & Christi ecclesia indi-
 gnūm esse uideatur: respondebat Faber se non in hac synodo, sed co-
 ram Vniuersitate aliqua disputaturum. Ad haec pollicebatur se con-
 tra conclusiones 67. scripturum, ostensurumq; illas non esse ortho-
 doxas. Zuinglius contrà promittebat se Fabrum uictorem, id est si
 præstaret promissa, leporino donaturum caseo. Post Fabrum non in
 ueniebatur in tota synodo, licet frequentissima esset celeberrimaq;,
 qui scripturis ueller aut posset conclusiones propositas erroris redar-
 guere: uel qui demonstraret scripturas canonicas nō sufficere ad ple-
 nam reformationem perficiendam. Sanctus ergo Tigurine urbis

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

Restituit et magistratus, finito hoc colloquio, decreto publico cauit ne quis pa-
pit synceris storum aut concionatorum porro humanas traditiones, pontificum
tas doctrinæ decreta, & nugas sermologorum legendarumq; sed synceram dun-
taxat Christi ex prophetarum & apostolorum libris, ecclesijs suæ fi-
dei creditis, prædicando annunciet, utq; omnes sibi in posteru à con-
uijs temperent, legitime, modeste & religiose Biblicam ueritatem
proferant. Itaq; synodus soluta est.

Iam ergo non in urbe tantum, sed & in agro annūciabatur Chri-
stus, qui & antea quoq; non à paucis fuerat prædicatus parochis. Ec-
clesia autem ita uerbo ueritatis imbuta est, ut maxima eius pars, iam
non tantum contemneret abusus & superstitionem, quæ nondum
erat deposita, sed cuperet etiam omnia ea quæ cernebat præter & con-
tra scripturam uerbi dei in templis dei uigere usurparib; penitus ab-
içere atq; conculcare. Id cum intelligeret magistratus, ne quid rursus
præpropere & immature parvum religiose geri uideretur, denuo
in urbem alteram conuocat synodum. Ad hanc uocati sunt episcopi
Constantieñ. Curieñ. Basiliensis, una cum schola siue uniuersitate
Basiliensi, uocati sunt confœderati omnes: sed non uenerunt omnes,
neq; quenquam miserunt episcopi. Nihilominus posterior hæc prio-
re multo erat celebrior. Confluebant enim docti & clari viri nō pau-
ci, confluebant ecclesiarum antistites & fæcētes plus minus D C.
Fiebat e scripturis collatio, & præcipue disputabatur continua tribus
diebus, de tollendis ex ecclesia imaginibus, & de abroganda Missa
Papistica. Iterumq; uicit ueritas, ac exactis aliquot diebus, soluta est
synodus.

Tigurina Synodus II.

Resoluta tamen festinare & protinus innouare res in ecclesia cla-
rissimus urbis senatus, tametsi aperte iam ueritatē cerneret, animoq;
teneret, imo placuit ut populus per Vrbes, Comitatus, Provincias si-
ue Præfecturas Tigurinae urbis ditioni subditas in fide adhuc ple-
nius institueretur, ne quis coactus religionē haec tenus à maioribus
recepram deponeret, sed uera fide & solida doctrinæ euangelicae in-
stitutione imbutus, magis sua sponte ac bona conscientia ceremonias
traditionesq; abiçeret, & Christum cum salutari euāgeliō recipereret,
receptoq; adhæreret firmiter. Id quo fieret cōmodius ac felicius, con-
scripta est pro rudioribus, typis excusa, & omnibus ecclesiarij etiam
peritisimis rectoribus atq; ministris missa, breuis quædam Isagoge
siue introductio in negotium euangelicum, quomodo uidelicet uer-
te in pieate ac religione iusta instituant plebem sibi creditam. Scri-
pta erat de Lege & Peccato, de Euangeliō & Christo, de Fide & Iusti-
tia, de Abrogata lege & Libertate Christiana, de officijs Christiano-
rum

rum & Obedientia, de Idolis & Idololatria, de Missa & uirtute per-
petua sacerdotij & sacrificij Christi, similibusq; ueræ religionis capi-
tibus. Ita uero plene tandem restituta est ecclesiæ synceritas canonice
& sanæ doctrinæ. Nam denuo præcepit clariss. Cos. Senatus Popu-
lusq; Tigurinus omnibus ecclesiarum antistitibus canonica dunta-
xat scriptura fundatam doctrinam fidelibus tradere. Inhibuit autem
cum scripturis pugnâtem doctrinam, quocunq; tandem profectam
homine.

Cumq; iam ad claram ueritatis doctrinam non pauci illumina- Quomodo
ti, zelo legis dei exardescerent, & paulò importunius idola deijceret, Tigurini su-
senatus populiq; urbani authoritas intercessit. Publico enim edito flulerunt ido-
cauū est, ne quis priuatus idola qualiacunq; subuerteret (nisi si quis la ex tem-
domi suæ priuata haberet, uel qua suis sumptibus atq; impensis fieri plis.
curauisset, itaq; in sua ipsius non alterius essenti potestate) usq; dum
quid ab omnibus fieri deberet, à senatu iudicaretur. Hac ergo magi-
stratus de priuatis imaginibus permissione factū est, ut non exiguis
earum numerus ex templis ejiceretur, idq; eorum obedientia & pie-
tate, qui uera fide instructi pio zelo omnia idola ē medio sublata cu-
piebant. Post hæc rursus à senatu ac plebe decretum est, ut singulis ec-
clesijs liberum sit, idola ē suis templis exportare, præscriptio tamen
certo, quem obseruarent ordine. Iubebantur omnes qui ad ecclesiam
aliquam pertinebant unā cum pastore suo, in cœcum coire, & simul
quid de usu idolorum sentiant singuli cōferre: ut si uel omnes simul
uel maior & potior ecclesiæ pars, tollenda esse pronunciaret, iam id
commode & sine turbis & sine importunitate exequerentur. Quod
si adhuc maior pars nondum plene intelligat & deberi & posse tolli
idola, pastorem eosq; uerbum dei urgere debere, donec & hæc ec-
clesia unanimi consensu eadem demoliatur. Vt autem hæc publico
senatus plebisq; consulto statuta sunt, sic eiā ipse magistratus eadem
eodem ordine obseruavit: nec quisquam imperiose ut idola tolleret
coactus est. In urbe enim hæc res sic transacta est. Primum idolorum
fautoribus certum temporis terminum constituerunt, ad quem usq;
ipsis licet propria illa sua idola domū asportare. Vnde factum est,
ut rursum magna ex parte idolorum numerus imminueretur. Con-
stituto autem illis tempore elapso, ex omniū tam clericorum quam
laicorum siue ciuium numero, trium ecclesiarum in urbe ministros
primos, cum XII. senatoribus ē singulis tribubus desumpsis, delegit
magistratus, addito simul urbano ædili, unā cum fabris lignarijs, fer-
rarijs, aliaq; seruorum manu ad illud opus idonea, qui unā tempora
ingressi, clausis post se ianuis, circa tumulum & importunitatem, o-

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

monia idola sustulerunt, quæ opportunò tempore uel flammis exusta
conflagraruunt, uel in alios usus consumpta sunt. Ploræq; uero in a-
gro ecclesiæ magna alacritate, eos qui in urbe erant præuenientes,
confestim exulerunt. In urbe certè imagines sublatae sunt Mensæ Iu-
nio proximis Natalem D. Ioannis Baptiste præcedentibus diebus,
anno 1524.

Abrogata Interea pararunt Constantieñ. episcopi doctores librum, quo ido-
quoq; Mi- lorum ulum in templis Missæq; propugnantes sacrificium, Tiguri-
fa Papistis næ ecclesiæ, Episcopi nomine, suadebant, ne tolleret ē templis Chri-
stii idola, néue abrogari Missam finerer. Lectus est liber in Senatu &
corā plebe, id est diaconijs, qui ē plebe delecti; plebis nomine omnia
agunt. Cæterum proutius episcopo responsum est, & dissoluta argu-
menta eius. Sicuti testatur responso, quæ typis excusa prostat. Ac post
datam atq; transmissam responsum, expectatum est mensibus ali
quor, si quid forte uel episcopus Constantiensis, uel alias ē Papæ fa-
milia pro idolis, Missis adeoq; pro toto papismo effet allaturus. At
cum prodiret nemo, qui solidis, iustis etq; scriptura petitis argumentis
probaret aut demonstraret Missam diuinitus institutam, & eo ritu ce-
lebrandam, quo hucusq; cōsuerum erat, publico Cos. Senatus Popu-
liq; Tigurini decreto abrogata est Missa papistica. Factū id est XII.
die Aprilis, anno domini 1525. Eadem in agro quoq; per urbes, co-
mitatus & præfecturas eo modo eoq; ordine abrogata est, quo ido-
la diximus submota, ut nihil inde turbarū ullo in loco sit exortum.
Breuitati studeo, non omnia prolixius & operosius prosequor: nec
iam refero splendidius quæ his annis scripsit uulgariter Zwinglius,
quibus renascentem iuuaret religionem puriorem. Edidit librū De
claritate & certitudine uerbi dei: alium quendam De ciborum dele-
ctu: item Apologeticum ad episcopū Constantiensem: rursus alium
De perpetua deiparae uirginis Mariae uirginitate: Opus quoq; arti-
culorum expositorum L X V I I . alium deniq; De diuina & humana
iustitia: alium De Canonæ Missæ: item De pastore & eius officio: a-
lium Contra Hieronymum Emserum. Commentarios quoq; de ue-
ra & falsa religione ad Galliarum regem Franciscum, &c.

**Reposita
uiciniora.**

Exposui per compendium hucusq; initia reformatæ ecclesiæ Ti-
gurinæ, cætera quæ huic pertinent configuratione duntaxat breuissi-
ma perfequens adiiciā, ne liber uidelicet crescat in immensum, néue
sit qui suscipetur electa esse ex ecclesia inutilia & noxia, utilia uero
& salutaria in eius locum surrogata esse nulla. Nam non des-
sunt hodie qui diruunt quidem strenue, in dirutorum uero locū pau-
cula aut nulla fere substituunt: cum tamen celeberrimo uati dictum

fit a domino, Constitui te hodie super gentes & regna, ut euellas & extirpes, ut perdas & dissipes, ut ædifices & plantes. De doctrinae sa-
ntæ & euangelicæ restituzione, deiecitq; loco suo traditionibus & do-
ctrinis papisticis satis annotatum est hucusq;. Ad doctrinæ pertinet *Iura episcoporum*
consideratio reformatioq; pastorū siue doctorum ecclesiæ. Non posse palia ecclæ
tuit ecclesia nostra sperare Constantiensem episcopum doctores ipsi siæ cesserent
ordinaturum, qui synceram, nullo papistico infectam fermento, do-
runt. Strinam, triderent, &c. renuncians itaq; episcopo, e pastoribus, sena-
toribus & plebe religiosos delegit viros, qui ad canonem apostolicum
1. Timoth. 3. quoties essent ordinandi mittendiq; ecclesijs pastores atq;
doctores, optimos quosq; deligerent, ecclesiæ & senioribus nominar-
ent, ex quibus demum piissimus, doctissimus fidelissimusq; delige-
retur ac recipetur, qui mox conuocatis uicinarii ecclesiastarū rectori-
bus, per impositionem manū Senioris & publicas ecclesiæ preces inau-
guratus, ecclesia curam recipere. Reuocatus est ab ecclesia nostra &
uerustissimus Synodorum, quæ singulis annis bis coire consueverunt,
ritus: quo uidelicet disciplina, censura morum, institutio, admonitio,
correctio, & cōsultatio communis de rebus ecclesiasticis, uigear, inq;
ecclesiæ incolumitatem uergat perpetuo. Ac celebrantur illa certis
temporibus magna cum religione, seueritate, uigilantia & cura, sub
præsidentia, ut sic dicam, optimorum quorunq; ex pastoribus, sena-
toribus & plebe. Deliguntur præterea annis singulis serè ab ecclæ-
sia nostra, e pastoribus rursus, senatoribus & plebe, uiri prudentes ac
religiosi, qui iudices sint cauſarum matrimonialium. Instituit hoc
in salutem & utilitatem totius reipublicæ, ne uidelicet nostræ fidei
consortium patientia papisticis legibus in episcoporum consistorijs
exerceretur. Licit itaq; loci ordinario renunciarit nostra ecclesia, salu-
taria tamen instituta non abieci, immo longe rectius & melius ea nūc
habent, quam sub episcopis habuerint unquam.

Missa papistica quid factum sit, iam diximus. Simul autem cum *Resistente*
Missa deposita sunt & ea quæ cohæret Missæ, sacrificia pro mortuis, *Canadas*
applicatio Missæ ad omnia & singula ferè hominum uota: subtile *mini*,
deniq; & superuacaneæ de transsubstantiatione ac præsentia ueri cor-
poris Christi miraculosa præsentia, disputationes & quæstiones.
Cumq; symbolo ueræ fidei & omnibus scripturis traditum & con-
fessum sit, Christum dominū uerum suum corpus subleuasse in cœ-
los, sedere nunc ad dexteram patris in omni gloria & maiestate, in-
dignissimas iudicat sacrificium uoces illas, quibus sibi potestatem da-
tam iactrant detrahendi, adeoq; compellendi, quinq; uerborum uit-
tute, uerum domini corpus, in suas ipsorum manus ferè pollutiss.

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

mas. Et cum crassas & irreligious imperitorum, imo irreligiousorum uoces illas horret, non tamen Christum dominum à Cœna excludit fidelium. Præsentem hunc esse ecclesię, & operari in ipsa omnem salutem credit, præsertim cum fide & charitate instructa, Cœnam per agit mysticam. Manducat fide dominum ecclesia: cibatur carne Christi spiritualiter sumpia, & potatur sanguine Christi uero spiritualiter hausto. Viuit in Christo ecclesia, & uiuit hęc in illo. Nam per inhabitantem in ipsa dominum, idonea redditur ad gratiarumactio-nes, & ad omne opus bonum. Cessauit itaq; omnis in ecclesia nostra superstitio & quæstus circa salutarem domini Cœnam turpisime & fœdissime exercitatus. Nemini ueditur porro cœna domini, nemo meratur cœnam domini: imo sacrilegiū grande iudicaretur, si quis pro pecunia uel cœnaret, uel pretio cœnam sibi uel suis compararet. Nec abrogauit tantum Missam ecclesia nostra, sed in locum Missæ abiectæ reposuit adeoq; restituit Cœnæ domini uel Fractionis dominici panis distributionisq; poculi salutaris (sub utraq; enim specie sicuti iussit dominus communicant omnes) uerum usum, mysterium inquam & ritum ab ipso Christo institutū, & ab apostolis usurpatum, quam minimum habetem ceremoniarum, proximeq; ad primituæ ecclesiæ ritum accedentem. Exeat is typis excusus, ut non sit necesse pluribus cōmemorare. Quoties autem hanc celebrat, maxima cum religione, maximo cum spirituali gaudio & desiderio celebrat. Agit in ea gratias redemptori, peragit memoriam mortis domini, quam fide seu recentem contemplatur, confederatur, percipit fide ingentia dona, exercet & profert certissima partæ salutis testimonia & signa à domino instituta certissima. Quia tamen Cœnam nō celebrat quotidie, sed certis modo per annum solennitatibus, Missa autem, dum florerei inter nos papatus, quotidie celebrata est, ne quis cultū dei clamaret imminutum, & quia religio præterea suadebat, pro celebrationibus Missarum quotidianis, institutum est, ut coéant quot die matutinis horis seu illucescente iam die cœtus sacri, in quibus & uerbum dei annūciatur beneficiumq; Christi redemptoris, unā cum studio ueræ pietatis & innocentiae, tum charitatis commendatur, & oratio fidelis pro omnibus necessitatibus unā cum gratiarumactio-ne offertur domino, iuxta præceptum Apostoli 1. Timoth. 2.

Instituta Iam & Baptismum, Penitentiam, Impositionem manuum, Ma-
salutaria trimonium (quæ ferē sub numero sacramentorum comprehendunt)
absq; super Catechismum puerorum, & Curam uisitationemq; infirmorum seu
stitutione re- ægrotantium, ac ritus circa hæc salutares, non abiecit ecclesia nostra
tenta. penitus, sicuti superius quoq; attigimus, sed repurgata à nimis cere-
monijs

monijs abusibusq; ad scripturarum simplicitatem, & ad priscam puritatem reformas, retinuit & usurpat, quæ uidelicet ad ædificationem conducere uidentur q; plurimum. Cæterum linguam Latinam quam *Latina lingua* papistica usurpauit ecclesia in sacris cœtibus hucusq;, ea nō amplius *qua mutata* uititur ecclesia nostra. Nam sicut dementia & insania extrema est, pre ta in *Gentes*, sermones & ritus sacros, qui ex æquo pertinent ad omnes, & in manican. telligi ab omnibus, quia omniū mentes mouere & instruere debent, barbara proponere lingua: ita ex diametro pugnat cum apostolico canone, i. Cor. 14. ut nihil nunc dicam de constitutione imperatoria, quæ his uerbis prodita est, libemus ut omnes episcopi pariter & presbyteri non tacito modo, sed clara uoce quæ à fideli populo exaudiatur Sacram oblationem & Preces in sancto baptisme adhibitas celebrent, quo maiore exinde deuotione in depromendis domini dei laudibus audientium animi efferantur. Ita enim & D. apostolus docet in epistola ad Corinth. &c. Nostra ergo ecclesia vulgari & Germanica lingua uititur in omnibus ad religionem pertinentibus, ac in sacris suis cœtibus publicis, ut omnes & singuli quid dicatur, quid agatur, & in quem finē fiant omnia, intelligent, ac exijs ædificetur.

Restitura est & Oratio populi fidelis, præsidium ecclesiæ cum fir *Restituta* *rum tum tutum, suo nitori. Omnes enim preces, obsecrations, in-* *oratio fidei* *uocationes & gratiarum actiones, offert ecclesia uni deo omnipotens lis.* ti, per Iesum Christum dominum nostrum. Nam ut neminem adorat, nemini uora nuncupat, nemine inuocat, nisi deum patrem omni potentem & omniscium: ita nullo alio apud patrem intercessore q; Iesu Christo uero deo & homine uititur: cuius quidem sacerdotium unicum fidele perpetuum & æternum agnoscit & confitetur per id, quod à solius sacerdotoris huius interuictu depèdet apud Deum. Creaturas inuocare, creaturis quantumuis sanctis, corda effundere precesq; offere, hoc est deo debitam gloriam creaturis communicare, planè irreligiosum esse creditur. In templis nostris publicis nemini porro permittitur preces cuiquā uendere, id est orare aut canere pro pretio. Oratur autem ab omnibus & pro omnibus assidue ex charitate & officio, pro quibus orare iussit dominus. Et ut statæ orationibus publicis sunt horæ, ita oratio fidelis nihilominus libera est: interim ramen nec clauso caret nec ordine. Musica in templis nostris auditur planè nulla. Tempus quod sacris destinatum est cœtibus, duntaxat synceris precibus & salutari uerbi dei prædicationi impeditur totum: ne forte delassata fidelium mentes prolixo cantu, parum alares sint cum precandum ac uerbum dei audiendum erat. Iam & Hœc, ut appellant, canonice templis nostris sic sunt sublatæ, ut is Psal-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

morum numerus, ex lectiones, antiphonæ, illa responsoria, illi hymni & uersus non canantur aut recitentur, sicuti cōsueuit olim, immo huius nihil amplius apud nos audiatur: sed lectio interim canonorum librorum adeo non est sublata, ut iam multo majori cum diligentia & utilitate ecclesiæ legatur, q̄ antea unquam. Nam ad canem apostolicum 1. Cor. 14. pars temporis, quæ horis illis ferè tumularie demurmurandis impensa est, nunc prophetæ, id est lectioni ex aliena lingua & explicationi ueræ canonice scripturæ destinatur. Quotidie enim in sacro coeunt auditorio, qui donum consecuti sunt linguarum, ac literas sanctas legis & prophetarum, &c. primo quidem ex Hebræa & Græca lingua recitant & interpretantur, dein de usum earum & quomodo ad ædificationem ecclesiarum apari debant, indicant. Mox autem hac collatione finita, prodeunt ad plebem concionatores, & plebi explicant vulgari lingua, quæ in peregrina inter doctos dicta fuerunt, quæ uidelicet ad ecclesiæ ædificationem pertinere uidentur: quod simul atq; perfectum est, publica ad deum effunditur ab ecclesia oratio.

Restituatur uerus dei cultus.
Iam uero cœpit satis strenue uerus quoq; dei cultus, studio iustitiae, charitatis, innocentiae, pacis, beneficentiae constans, restitui atq; asseri in ecclesia nostra. Proscripta est & grauissimis penitentiis prohibita mercenaria militia, quam inter nostros Romani illi imperatores potius quam pontifices, maximo nostrorum damno, olim fouerunt studiosissime. Pensiones à regibus & principibus adeoq; uel teruncium à bellorum ducibus accipere, capitale est. Itaq; non tam concionibus sacris, quam legibus publicis plantatur pacis & beneficentiae studium, excluditur otium, multorum scelerum fomentum, reuocatur labor manuum sanctus, & negotiatio honesta. Sunt disciplinæ publicæ præfecti, quam conferuent & qui effrenes, contumaces, parumq; religiosos coercant, uiri & seniores ecclesiæ destinati. Blasphemiae enim, execrationes, corporationes, alea, luxus, scortatio, negligens factorum, & si quæ huius generis alia sunt flagitia ac uitia, puniuntur. Exercetur ab illis & tempestiuæ admonitione & correctio salutaris. Nec deest nostræ ecclesiæ & electio atq; abscessio, erga despetatos duntaxat usurpata. Templorum iustus ornatus creditur esse legitimus & fidelis doctrinæ & sacrorum usus, luxus in sacris & superbiæ contemptus atq; conculario. Omnem ornatum confituit in virtutibus, non in gemmis holosericis aut māmona iniuriantis: immo his bene uti extra ædem sacram, ad charitatem & necessitatē, uerum & iustum dei cultū esse reputat. Intelligit præterea iniustas facultates, non monachis aut idolis pendendas, sed uel ipsis qui defraudati sunt, uel

uel pauperibus & serio egētibus: sed & restituta seu collata iam olim in usus idololatricos distribuit pauperibus. Ethnici cultus nulla uel uestigia apud nos reliqua uisuntur. Sublata sunt una cū idolis aræ, anathemata, facella atq; phana. Grauissime in pietate & religionem Christianam peccasse uideretur, si quis fidelium nostrorum peregrinatione religionis imo superstitionis ergo suscepisset aut perfecisset. Cum pontifice Romano nostra ecclesia nihil est negotij amplius, totidem cum eius benedictionibus, legibus, indulgentijs. Huius uel Domitiani pedes exosculari in idem recidere credit. Nouas ceremonias, nouos cultus, noua festa & nouas consuetudines, non cudit in diem: semel autem ex scriptura & ingenio pieratis ac charitatis religiose receperis, constantissime adhærendum esse putat. Ieiunia quoq; nulla sunt ei coacta aut præscripta, sed in cuiuscq; arbitrio liberū permittitur, quando, quoties, & à quibus maxime rebus abstineat, corpusq; castigans spiritus subiicit dictamini. Perpetua certe abstinentia, & corporis castigatio temperans & religiosa, urgetur in doctrina quotidiana. Nouit illa deniq; inter uera dei Christic & maledicta Antichristi prodigia, uerbis edocta Apostoli 2. Thess. 2, probe interstinguere, sibiq; diligenter ab his cauere.

Turbæ sacrificum & monachorum, quæ ab initio apud nos erat *Quid actū ingens, nulla uis per nostros illata est, nemo horū beneficio suo spo-* cum sacrifici liatus, nemo coactus, nemo est proscriptus, nisi qui turbas mouere, *cis & mona* & ueram religionem subuertere uellet. Alioqui singulis permisso chis, est sacrificis pie & citra superstitionem sub publica disciplina & religione, sub æquis magistratus legibus, suo beneficio aut sacerdotio suisq; facultatibus secure & tuto frui. Proscripta est autem fœda sacerdotum fornicatio: coniugium uero sanctum, omnibus instituto domini uti uolentibus, permisum est. Cæterum si quis cœlibem uitam uiuere maluit, ac interim cœlibatum usq; suæ libidini dolose & malitiose non prætexuit, nemo prohibuit, laudarunt eximium dei donum omnes. Ita etiam cœnobitis, tam monachis quam nonnis, permisæ est libertas, & legitima quidem illa, agendi uidelicet quæ honesta sunt, & quæ deo placent: non autem libidinandi & indulgentijs genio, turbaditq; ordinem ecclesie sanctum. Aperta sunt enim cœnobitis cœnobia, liberumq; illis permisum, uel manendi in cœnobio, sed ne quid interim exercerent impietatis aut superstitionis, quin uiuerent magis sub religione euāglica, & sub legibus publicis: uel egrediūdi mutandisq; genus uiræ monasticæ in ciuile. Ergo qui manerunt, uiuunt ex facultatibus ecclesiæ, sicuti antea, mutarunt tamen habitum, posueruntq; superstitionem monasticam, inuisunt autem

ceteros sacros, & seruunt domino in uera religione. Qui uero egressi sunt, uel literis sese consecrarent, atq; ad ecclesiæ ministeria, siquidem idonei digniue inuenti sunt, vocati, uerbū dei nunc annūciant: uel manuarij artibus sese addixerunt, manu & honesta aliqua negotiā tione sibi nunc uictum querentes: quos omnes magistratus iuuit sub fidio aliquo ē facultatibus ecclesiasticis desumpto.

Vsusopum. Falsissimum enim est quod magistratuī nostro à quibusdam imē ecclesiastiz pingitur, per sacrilegia pulsis sacerdotibus, & electis monachis diri- carum. pere beneficia, adeoq; facultates ecclesiæ omnes in priuatū suū redigere usum. Nā singulis collegijs, cœnobijz ædibusq; sacris & co nomi siue diaconi, ritu ueteris ecclesiæ apostolicæ, præfecti sunt, à qui bus magistratus cœconomia administrat rationem reposcit. Norū isti ex ordinationis ecclesiasticæ tenore, quid & quibus expendant opes concreditas. Et cedit quidem pars illarum facultatum ijs, quos modo diximus in cœnobijz, posita tamen superstitione, manifistæ, aut retinuisse sacerdoria. Pars cedit mendicis, quibus ad eum modū eleemosyna adhuc erogatur, sicut fieri consuevit dum adhuc regnarent monachi. Pars publicis templorum scholarū ædiumq; ad cœnebia & collegia pertinētiū ædificijs impendiur. Stipendia hinc quoq; iusta penduntur cœconomis & ministris publicis. Quædam bona per missa sunt parochij, ut inde publicis ecclesiæ necessitatibus subueniatur. Bona pars cedit ecclesiæ pastoribus, concionatoribus, lectoribus, ministris atq; scholis: atq; hic admodum liberalis est ecclesia, studijs bonis & pijs admodum cupiens consultum. Vnde & uertutissimum illud collegium, cuius superius mentionem fecimus, & quod Carolus magnus sanctorum Felicis & Regulæ appellauit, totum ferè studijs sacris destinauit. Nam distribuuntur quædam ex eo etiam in eleemosynā publicam. Iam & indigenis pauperibus, orphannis, pupillis, uiduis, morbis & senio confectis, alijsq; calamitosis hominibus, liberalissime suppeditata ex bonis seu facultatibus ecclesiasticis. Si quid uero post hos usus sanctos & necessarios supereft opū sacrarū, publicis seruatur calamitatibus leuandis. Habet enim ecclesia suos thesauros, habet cellas & granaria, in quibus ea bona fide conseruantur. Cæterum iurisditiones & imperia clericorum suscepit ecclesiæ re magistratus gubernanda, idq; ex liberali eorum resignatione (ut uocant) in quorum potestate erant. Agnoscent enim omnes pij quid nem moliri debeat sancto magistratuī, uel ex 13. capite Pauli ad Romanos: inconsulta edocti, &c.

Rom. eccl. fa. Sic autem cœpta & felicissime perfecta est Tigurinæ ecclesiæ resfor- matio, quemadmodū hucusq; rudi, quod dici solet, Minerua adum- braui.

Braui. Non adieci singulis locis sua scripturæ testimonia. Nam historiam sere consignare non disputare de locis contraversis uolui. Sed & scripturarum testimonia in libris nostrorum iam olim copiosissime recollecta uulgata sunt. Præterea non arbitror esse quenquā qui non uideat, modo sacrarum literarum non sit ruditus plane, ea quæ in statuta sunt & mutata apud nos, iuxta scripturas regulamq; charitatis et pietatis esse instituta atq; muraia. Ea re quid peccauit obsecro ecclæsia nostra contra ullas æquas leges? At dicit Cochleus, non licere ulli ecclæsæ priuata & propria sua potestate & incōsulta ecclæsia Romana, nec dum consentiente episcopo, loci ordinario, quicquam innouare aut reformare in ecclæsia. Sed quibus hoc nobis prolabitur scriptris? Cum enim præcipitur aliquid à Christo ecclæsæ, an non obtemperabit hæc, nisi iubeat Papa, nisi consulat & consentiat episcopus? Quid audio? Quæ hæc quæso uæsania est? Quinimò si quid præcepérat Christus, prohibeat autem hoc ipsum Papa cum omnibus epis copis, Christo obsequēdū erit, calcato omnium episcoporū mandato. Præcepit autem reformationem dominus ecclæsæ. Sanam & euangelicam doctrinam commēdauit, unā cum legitimo sacramentorum usu: idem cōdemnauit falsam & superstitiosam hominibusq; profectam doctrinā, unā cum prophanatione abusibusq; sacramentorum. Proscriptis idem ille falsum cultum, uerū tradidit, idq; in uerbo suo per apostolos: quemadmodum uerbum ueritatis in scriptura abunde testatur: cui itaq; non liceret ecclæsia nostra regi & principi suo obsequi, & iuxta legem & mandata illius omnia sua instituere? Habent potestatē singula nationes, singulæ urbes atq; ecclæsæ, quæ religionis Christianæ sunt procurare, cum omnibus præceptum sit ut credant euangeliō, hoc ipsum cōfiteanur & propagent pietatem: habent ergo potestatē & uitia, si quæ irrepserunt, corrigeret, idq; ad uerbum Christi ecclæsiarum supremi principis. Historiæ ecclæsiæc commemorant diuersis in prouincijs synodos esse celebratas, in quibus actum est de fide ecclæsiarumq; reformatione, nulla interim uel mentione habita Romani pontificis. Quid quod inuenias in quibusdam consilijs, excommunicatiū esse eum, qui à suæ nationis consilijs, Romam prouocasset? Intellexerunt enim singulis pastoribus certam gregis portionem esse attribuam, quam regas quisq; rationem sui actus domino reddiurus. His accedit quod sacerdotes & magistratus Israelis, qui ad regulam uerbi dei suas reformarunt ecclæsias, auferentes idolatriam & falsam doctrinam, rursus autem uerum dei cultum cum sana doctrina restituentes, felicissimi erant, & beassisimi prædicantur in uerbo ueritatis: contrà uero infelicissimi fugi-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

runt, damnatiq; ab ipso domino, & domino fauentibus omnibus leguntur quicunq; diuersum instituiscent.

Reforma- Iam uero labores, molestiae & cure maiores nos urget & exercet, tione non q; quisquam suspicari possit, reformatione aut immutatione rerum, questas suo ceptam esse querendarū gratia uoluptatum. Magistratus nostri gluptates, uia profecto sustinent onera, pro uirili res curant ecclesiasticas, interpotentiam, rim nec reipublice desunt, pro qua inuigilant studioſissime. Studia literarum promouent, pauperum miserentur, pacis deniq; studioſissimi, potentissimorum etiam regum foedera & munera ingentia spernunt, nec ubi exterorum bellorum fiant participes: nec uulgaria mulorum sentiunt odia, quod hucusq; innocens pauperum sanguis in oculis eorum habetur pretiosissimus. Nos quibus ministerium uerbi & ecclesiistarum creditum est, grauiſſimam sustinemus persequutio nem, quando aduersarijs nostris quicquid liber, licet. Sed quid agimus? Pergimus alacriter, domino iuuante, in officio nostro: patienter sufferimus, & si cubi res postulare uidetur, aduersarijs respondemus, atrocia nihilominus conuicta, iniurias grandes, deuoramus adeoq; & concoquimus: promouemus quantum nobis licet literarum studia bonarum sacrarumq; pietatem ueram & sanctam uitæ innocentiam plantamus. An uero his nostris studijs & laboribus opes querimus aut potentiam huius saeculi? Potentiam, gloriam & uoluptates huius saeculi deposuerunt multi nostrorum uiri boni, qui cum opibus & luxu certare potuissent cum nobilissimis huius mundi præribus, maluerunt tamen lese magistrati subjicere, positaq; gloria saeculari, in humilitate & temperantia seruire Christo domino. Abbatess opulentissimos, Præpositos gloria præcellentes & Prælatos ecclæ primarios nominatim recensere possem, si liberer gloriari in hominibus. Hi certe omnes cum eximio dei propheta Mose, potius elegunt simul malis affici cum populo dei, q; temporarijs peccati commodis frui, maiores arbitrantes diuitias probrū Christi, q; Aegyptiorum thesauros. De opibus ministrorum uerbi dei apertum est, morientes liberis non amplas, imo ne mediocres quidem relinquere hæreditates. Certe cum tranquillus iuuere, & facultates non spernendas nobis parare possemus, siquidē arma deponere, & in aduersariorum castra liberet concedere, bellum tamen, labores atq; mille magis deligimus pericula. Nec caruit hucusq; nostrum ministerium splendido Bellū ciuale per Christi gratiā fructu. Sunt enim pīj & fideles multi, qui calcato in quo ceci: immundo mundo, Christo se totos consecrarunt. Iam tranquillæ etiā dit Zwinglii sunt respubliæ nostra. Vnica exorta turba est, sed ea cauſas habuit ciuiles non paucas, quas cum ignoret Cochleus, Zwinglium bellum ciuilis

illis authorem & incentorem præcipuum facit, sequutus nimirum
osorum Zuinglij perulantes calumnias & audacia mædacia. Quem
admodum & illud ex seipso fingit, aut ex mendace aliquo profun-
dit, quod scribit Zuinglium inter recens occisa corpora seminecem
& adhuc spiratæ, fortuito repertum, protractumq; in iudicium, &
ita extremo affectum esse supplicio. Cecidit enim in aci inter hone-
stissimos quoq; ciues fortissimosq; viros, pro religione & patria pu-
gnantes, Zuinglius, ac mortuus, non uiuus, in hostium manus deue-
nit. Cæterum non miror Cochleum alioqui maledicunt, ista uel con-
fingere, uel ab alijs prius conficta, impudenter proferre: id magis mi-
ror in historijs quibusdam, & quorundam Chronicis, quibus nihil
falsi debebat misceri, pudenda quædam de hoc bello scribi menda-
cia, quæ tamen impressa publice leguntur ab omnibus pro certissi-
mis. Exeat Chronicon Ioannis cuiusdam Carionis, hominis ut per *Carionis*
alia non indiligentis, ita in hac re uel plus nimium creduli uel planè *Chronicon*,
uani, ut ne quid dicā alius. Nam scribit hic Tigurinos tribus fusos
prælijs, hostium cecidisse pauculos, Tigurinorū uero desiderata 5000.
Cum reuera non nisi semel atq; iterum collatis signis conflictum sit.
Primum quidem ad Capellas, ubi soli Tigurini in patro adhuc so-
lo consistentes, necdum bene collecti, imò dispersi magis, & feruent
ex urbe ad terminos tuendos cursu fracti ac pauculi numero, cum
ualida & instruētissima Quincagivicorū manu, infeliciter quidem
sed fortiuer tamen, quod ipsi etiam hostes fatebantur, pugnarunt, il-
lata magis hostiū uim excipientes, quam inferentes ipsi hostibus.
Deinde in monte Tugino, ubi rursus Tigurini pauculi, (iustus enim
ipsorum exercitus Bernatibus ac reliquis socijs coniunctus, alibi ca-
stra posuerat) sed sociorum tamen non imbelli, nec imparata manu
adiuti, hostium nocturna & repentina irruptione oppressi quidem,
sed non ita tamen protiri atq; excisi sunt, sicut spargit Chronogra-
phus ille. In utroq; enim prælio Tigurinorum uix 600. desiderata
sunt, ac totidem fortassis sociorū in prælio illo posteriore: quanquam
hic etiam numerus satis funestus atq; nimius haud immerito bonis
omnibus esse uideatur. Sed de his suo loco & tempore dicitur for-
tassis copiosius. Hæc autem per occasionem nunc annotata dunta-
xat sufficiant.

*Respondeatur ad ea quæ Cochleus de autoritate Consiliorum à sede
approbatorum, & de sedis Romanae maiestate attulit.*

Caput XX.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM.

De authoritate Consiliorum à se de aporobationum.

Ostremo ac in calce ferè libelli sui ita cornicatur & incepit aduersarius, ut omnibus suspicionē iniçia, causam iūceptā esse ab eo parū syncere. Aut enim noctua uolant, aut certe cum ratione insanit miser, aut iudicij inopia laborans desipit plus q̄ aniliter. Quis enim sensu communi adhuc utens, non obstupescat ad insanam illam assertionem, qua ille omnia Consilia à sede Romana approbata, contendit ab ipso me Christo (ita enim loquitur) & à spiritu Christi sancto esse dictata. Quot enim decreta & constitutiones, pr̄sertim in postremis illis, sancta sunt, quæ cum scripturis & uera pietate pugnant ex diametro? Quid quod ipsa mutuis sese conspuerunt, cassarunt annihilaruntq; condemnationibus & anathematismis? Ac in uno, ut multa alia transeam, Conitatiensi Consilio, præ ceteris ferè omnibus à sede approbato, quorū obsecro reperiuntur errores: quorū scandalū: quorū impieates atq; sacrilegia?

De Romanæ sedis maiestate.

Deinde cum tot tantisq; laboribus Romanam illam sedem ornare gestiens, demōstrare conetur, nequicquam ipsam oppugnari à nobis, cū inexpugnabilis & imperterrita consistat aduersus ipsas quoq; inferorū portas, quid aliud q̄ arcem facit ex cloaca? Satis scitur quantum ualeat Pontifex, tum armorum potentia, tum foederum auxilijs, tum pecunijs: sed hæc communia habet cum Pharaone, cum Antiocho, cum Herode, cum Nerone ac Diocletiano. Rursus non ignoratur quantum illa uis immensa intra pauculos annos attrita sit, & ab illis quidem attrita sit, qui contempi & ab omnibus ferè damnati, euangelium Christi Iesu prædicauerunt. Ac stulta quidem hæc euangelij annunciatio plus nocuit in orbe Christiano papatui, quam instructissima & inclita illa Germanicorū imperatorum Heinrychorum, Friderychorum & Ludouicorū mauortia arma. Verum causa in promptu est. Nam scriptum est, Terram percutiet uirga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et iterum, Quem dominus conficiet spiritu oris sui, & abolebit claritate aduentus sui. Nūc itaq; per uirtutem euangelij, non per artes ullorum hominū, cadere & inclinare incipit, qui sedem suam in excelsis cum altissimo collocauit: Christo autem ea gloria reseruatur, ur in uniuersum aboleat regnum illud impurissimum. Interea uero donec iudicaturus ueniat dominus rex & princeps noster, quiet ac regnabit Antichristus ille. De typō enim eius legimus, Stabit rex fortis facie, & intelligēs ænigma ta: is pollebit uiribus, nec tamen ē sua uirtute, & miris modis uastabit, ac prospero successu rem geret, & infestabit robustos ac populū sanctorum. Et pro sua calliditate feliciter per dolos negotia sua expedit.

Isaie 11.

2. Thess. 2.

diet. In animo etiam suo magna sibi sumer, copiaq; rerū instructus uastabit multos. Ad hæc resiste summo principi, & absq; manibus conteretur. Tempus uero illud propè est. Time ergo deum, & da illi honorem, quia mox uenier hora iudicij eius: & adora illum qui fecit cœlum & terrā, & omnia quæ in eis sunt, qui dedit filium suum pro nobis in morte, qui est princeps, sacerdos, redēptor, resurrectio, uita, spes, gaudium, adde & uindex & iudex ecclesiæ catholicæ. Renuncia bestiæ & imagini eius, ne aliquando bibas de uino iræ dei, & crieris igne & sulphure in conspectu sanctorum angelorum, & ante conspectum agni. Dominus extricet te ex erroribus, & liberet te ab omni malo.

Valde autem irasperis, & grandia mihi & omnibus nostris impu^{ta} *Roma* eas mendacia, quod ex historijs Phocā Imp. adducens, dixerim hunc *put omniū* primum constituisse, ut Roma esset Caput omniū ecclesiarum. Ope-ecclesiarū ponis tu mihi Platynam, qui non dicat, Ut esset caput, sed, Quæ est ca put omniū ecclesiarum. Adducis quædam & ex Iustiniani Codice, testantia Romanam ecclesiam & Iustiniani Imperatoris saeculo appellaram caput omniū ecclesiarum. Verum sciuī ac legi id quidem iam olim, nec dissimulaui (bona ubiq; fide utens) in libro meo. Diversis enim uerbis, Huc pertinere puto, dixi, quæ legūtur in initio Codicis Iustiniani, & in Nouellis, &c. Quomodo autē & quare illi tanta Roma tribuerint, in eodem quoq; libro subindicaui. Legi sanè mi Cochlear, apud Cyprianum sanctum dei martyrem, qui aliquo sacerulis Iustinianū Imperatorem antecessit, Romam in epistolis ipsius uocari primam siue præcipuum ecclesiarum, matrem deniq; ecclesiarum. Sed quid tum postea? Maiora meruit præconia illustriusq; ornata est à prophetis Hierosolymorum ecclesia. Quare oro? Quia retinebat puritatem doctrinæ, & sincerum dei æterni cultū. Eum ubi corrupisset, & corruptum tueretur strenue, ab ipso domino ac ministris eius appellatur postrema, imo mercetrix, Aegyptus, impietatis officina, Sodoma, Gomorra, adeoq; & latronum spelunca. Prærogatiua illa uetus ecclesiæ Romanæ, puritatis uerius doctrinæ ac cultus fuit, quam loci & episcoporum loco ministrantium: quanquam & his quoq; oblata sit propter puritatem dogmatum. Id quod agnoscentes sinceriores episcopi Romani, titulis illis magnificis uti noluerunt, capitib; & uniuersitatis uocabula plane rejicientes. Gregorius enim ad Mauricium Imperatorem, Antichristi præcursor est, ait, quisquis appellari cupit Vniuersalis episcopus. Et iterum ad Antiochenum & Alexandrinum episcopum, Nouit, inquit, ueneranda sanctitas uestra per sanctam Chalcedonen. Synodus Pontifici sedis apo

AD IO. COCHLEI LIBELLUM

stolicæ, cui deo disponēte seruio, hoc Vniuersitatis nomen oblatum
esse, sed nullus decessorū meorum hoc tam prophano uocabulo uti
Phocas & consensit, &c. Cæterum cum post mortem Gregorij Ioannes patriar
Bonifacius, cha Constantinopolitanus capitis uniuersalistiq titulum ambitio
sissimum ad se ac suos successores rapere contenderet uiribus suis o
mnibus, ac huic Bonifacius episcopus Romanus artibus & uiribus
suis omnibus exeris obstaret, non iam nemini, aut omnibus ex æ
quo prærogatiuam illam communicari cupiens, sicuti fecerat Grego
rius, sed sibi iam soli anhelans conferri, Phocas litem hanc publico
decreto diremit, Bonifaciustq prophanum sibi titulum munificentia
Imperatoris concessum, usurpauit: ut quāquam capitis mentio olim
quog facta, ac titulus is & antiquioribus sit oblatus (non a Christo
quidem, sed ab hominibus) merito tamen indepti imperij regniq
usurpati originem referamus ad Phocam Imperatorem, & Bonifa
cium pontificem. Nec pro me adduxi Platynam, ita uti calumniaur
Cochleus, nec uitiaui uerba eius. Paulum diaconū adduxi, is ad uer
bum sic haber, Phocas rogante Papa Bonifacio, statuit sedem Roma
næ & apostolica ecclesiæ primam esse, cum prius Constantinopoli
tana se primam omnium ecclesiarum scriberet. Ac transcripsit hęc ex
libro Bedæ de ratione temporum, à quo ea quoq mutuauit quę suis
Chronicis inferuit Abbas Vrspurgensis. Otho Frisingen lib. Chron.
5. cap. 8. Bonifacius III. inquit, impetravit Phoca, ut ipsius autho
ritate Romana ecclesia caput omnium diceretur ecclesiarum. Nam
Constantinopolitana se primā, puto propter regni sedem, illuc trās
latam, scribebat. Sed & Vincentius in Speculo historiali lib. 23. cap.
107. Bonifacius, inquit, obtinuit apud Phocam imperatorem, ut eccl
esia Romana caput esset omnium ecclesiarum: quia ecclesia Constan
tinopolitana scribebat se esse primā omnium ecclesiarum. Hęc cum
ita habeant, quid oro mentitus sum, qui nihil aliud dixi, q̄ quod hi
storici ante me alij totidem uerbis scripserunt: Fator Platynam scri
bere, Quę est, non autem, Ut esset. Neq̄ ego Platynam de illo addu
xi, sed de illo quod Bonifacius id non sine modica contentione im
petrari. Cui autem plus fidei tribuendum si, Papa ne iurato manc
pio, an historicis antiquioribus, iudicet & quis lector. Piget enim his
certe friuolis & nullius momenti nugis tantopere immorari.

Peroratio A D T E nunc conuertor, mi Cochlee. Satis iam contēdi tecum,
ad Cochle: & fortassis acrius q̄ credant quidam ferre modestiam: sed prouoca
tus feci quicquid hic feci. Coēgisti me aliquando loqui acerbiora:
quanquam & uolens & libens ipsum egerim negotium hactenus,
utpote indagandæ propugnādæ q̄ ueritatis gratia. Intelligis autem

ex his & alijs meis scriptis, quid omnibus meis consilijs, dictis & factis queram, quid spectem, quid propugnem, quid impugnem, & quid ab omnibus fieri cupiam. Cupio ex tota mente & anima mea tota veritatem in ecclesia, veritatem inquam scripturæ canonicae certam, infallibilem perpetuam uigere, florere & regnare, & ad hanc omnia ecclesiæ negotia institui atq; componi, prateritis traditionum humanarum inextricabilibus, & nunquā finiendis tricis atq; mendris. Cupio ecclesiam Christi Iesu sponsam unicam, à solius sponsi uoce, imperio, amore & complexu pendere: in hoc omnia uitæ & sauitus collocare præsidia, ab hoc petere reposceretq; omnia. C H R I S T V S enim Iesus uerus deus & homo, mundi est salus unica, sacerdos unicus & perpetuus, intercessor fidelis & unicus, hostia & uictima pro peccatis mundi unica & salutaris, satisfactio, redemptio, iustificatio omnium creditentium. Cupio hunc à sanctis uera fide agnosci & recipi syncerissime, perq; fidem ueram omnes coniungi cum æterno & summo bono, quo tandem sine fine, ubi hinc soluerint, perfrauantur. Cupio pace, charitate, iustitia & innocentia uitæ, seruiri deo, & coli dominum uniuersorum: ne uerbis duntaxat iactemus fidem, sed uitrute, in dictis & factis, uitam Christo dignam exprimamus q; religiosissime. Cupio ergo cultum dei uerum & legitimum sacramentorum usum reuocari & usurpari in ecclesia, citra omnem superstitionem & nundinationem. Cupio deniq; uitia, peccata, scelera atq; flagitia cleri ac uulgi, ad regulam præceptorum dei, per gratiam Christi, & salutarem fidelis penitentia predicationem, corrigi atq; emendari. Cur ergo sancta hæc cupientem, & salutaria hæc molientem persequeris Cochlee? Cur obsecro contra ueterem ueramq; religionē, & contra propheticis & apostolicis scripturis infinitem doctrinā insurgis? Impios, sacrilegos, Simoniacos, crueles, superbos, ambitiosos, sanguinarios, stupris, incestu, luxu & execrandis implicatos facinoribus, defendis, hostes Christi & religionis syncera ornas & extollis? Conscientiam tuam appello Cochlee. Descende oro in temeripsum. Cogita de honore tuo, & de salute tua. Nescis qualis & quam spurca sit Papæ, Cardinalium, Episcoporum, & totius cleri uita. Quis deus, quæ religio, quæ probitas, quæ honestas se se ex his profert? Vide Cochlee, uide, ne cum conselerata hac turba, quam tu uis sanctissimam uideri, cui tu nequicquam conaris totum orbem connectere, & quodammodo conciliare, propter nephandum conatum de repente corripiaris, & pereas in æternum. Quare obsecro propugnas apertam, manifestam & confessam idolatriam! Quare defen-

AD IO. COCH. LIB. H. BVL. RESPONSIO.

dis doctrinā Papæ multis modis & partibus longe corruptissimam?
Quare faues & participas omnia sacra prophanantibus , uendentibus atq; calcantibus? Resipisce obsecro, mi Cochlee, resipisce. Satis superq; satis oppugnasti ueritatem & pietatem. Si quid habes facultatis à domino deo nostro iusto, uiuo, uero & æterno, ipsi ac Christo dilecto eius filio, redemptori nostro, & ecclesiæ eius uera, impendito, segregare ab ijs quibus iam olim iudicium nō tardat: quos in uera pietatis & omnii piorum exitium pertinaciter tendere uides, cernis, deprehendis. Senente esse audio (alioqui enim mihi ignotissimus es) & ætatis prouectæ: memineris oro mortis tuæ ad fores & tibi & mihi propè cubanti. Memineris iudicis iusti domini nostri Iesu Christi, qui in euangelio suo, Estote, inquit, parati, quia qua hora nō putatis, filius hominis uenturus est. Quis est fidelis seruus & prudens, quem præfecit dominus famulitio suo, ut det illis alimentum in tempore? Beatus seruus ille, quem cum uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico uobis, omnibus bonis suis præficer eum. Quod si dixerit seruus ille malus in corde suo, Cunetur dominus meus uenire, cœperitq; percutere cōseruos, edere autem & bibere cum ebris, uenier dominus serui illius in die qua non expectat, et hora qua ignorat, & disfecabit eum, partemq; eius ponet cum hypocritis: ibi erit ploratus & stridor dentium. Dominus Iesus appetiat tibi cor tuum, & misereatur omnium nostrum. Tiguri Mense: Martio. Anno domini 1544.

F I N I S.

IN H. BVLLINGERI AD

IOANNIS COCHLEI LIBELLVM

Responsonem IN D E X.

BELIS sacrificium	possunt	16
gratulatoriū b 35	Augustinus de sacramento pa-	
Abrahæ sacrificium	schali	40
ex fide placet 57	Augustini sententia de oblatione	
Abusus ecclesiastici quales 63	Christi	ibid.
Acrimonia uerbi dei 1	Augustini sententia de sacrificio	
Agni paſchalis sacrificiū, typus	& sacerdotio uno	44
Christi qualis 57	Augustinus de numero librorū	
Ambrosius de substantia & con-	canonicorum	b 46
substantialitate dei b 21	Augustinus de librorum Hebrai	
Ambrosius de eucharistiæ sacri-	corum authoritate	47
cio 40	Augustini sententia de doctrina	
Anabaptistarum exortus cui im-	Christiana	53
putandus 55	Authenticique dicitur Canonis-	
in Anima Christi nihil pollutio-	ci b 10	
nis 26	Authoritati hominum nō nimis	
Animam rationalem in Christo	deferendum	6
esse probatur 25	B	
Antiquitas quæ damnetur, non	Baptismi ritus apostolicus qs 58	
omnis 52	Belli ciuilis Tigurini ratio b 70	
Antonius Puccius Roma. Ponit.	Bercholdus Zaringen. mutat or-	
legatus tentatus ad bonum ec-	dine collegij Tigurini b 60.61	
clesiæ frustra 64	Bernardi querela contra Roma-	
Apostolice doctrinæ summa in	nos b 61	
sacris literis b 26	Biblia si à Iudæis corrupta 47.49	
Apostolorū traditiones uiuæ &	Biblia quantisper latuerit ecclæ-	
scriptæ b 30	fias 50	
Apostolorū quales traditiones 32	Biblia iure uulgaribus translata.	
Apostolice ecclesiæ doctrina &	pagina 49	
titus prædicata b 64	Biblio optimi impressores b 50	
Approbare scripturā, est censurā	Biblia Latina Tigurina qua lege	
sibi uendicare uerbi dei b 4	uersa 49	
Argumentum epistolæ ad Timo-	Biblia uarijs linguis prædicāda	
themum b 64	& legenda à fidelibus omni-	
Articulū fidei patres tradere non	bus 49	

I N D E X.

Bibliorum translationes multæ		Christus pro nobis execratio fa-
semper in ecclesia ad eius utili-		ctus b 43
tatem b 43		Christus semel oblatus 43
Bonifacius Moguntinus archie-		Christus amplius sacrificari nō
piscopus 62		potest ibid.
C		
Canonicæ scripturæ prima debe-		Christus unicum sacrificium &
tur gloria b 2		quale b 57
Canones apostolorum Clemen-		Christus sacrificijs significatus.
sis nomine 32		pagina 57
Canonicæ horæ quomodo refor-		Christus solus intercessor inuo-
mata Tiguri 63		candus 63
Canonicorum librorum nume-		ad Christū quomodo colliguntur
rus 46		oues eius b 58
Canonicorū librorum lectio ex		Christi fide quomodo iustifica-
Hebræis sumenda 47		mur b 53
Causa mala peius agitur à Papi-		Christi non ministrorum sancti
stis 35		tas spectanda 60
Ceremoniæ quales instituendæ		in Christo omnia inculpata fide
in ecclesijs 57		libus ibid.
Ceremoniæ nouæ papisticæ b 63		Christus præsens caput ecclesiæ,
Christi mysteriū ex Vigilio epi-		non Papa 58
scopo b 24		Christus unicus salutis author.
Christi testimonia de veteri testa-		b 58.
mento b 8		Christianorū appellatio pīs suffi-
Christus imperat suę sponsæ, nō		cit 7
contra b 11		Christiani nō sunt noua secta 55
in Christo dux naturæ & natui		Clementis & similiū quāra au-
tates 24		thoritas 56
Ceremonialia muranda proban-		Cleri & cœnobiorum diuitię un-
tur scripturis b 28		de ortæ b 63
Christus sacerdos secundum or-		Clericorū preces plebi uēditę 63
dinem Melchizedek 41		Comprehendi omnia in scriptu-
Christus sequendus, non sectæ.		ris 14
b 40.		Cochleus orat sibi respōderi b 1
Christus seipsum semel obtulit.		Cochleus pollicita nō præstitit 2
b 41.		Cochleus citatur ab Eccio b 3
Christi sacerdotis nostri tēplum		Cochlei institutum contra Tigu-
cœlum est 42		rinos b 45
Christus sacerdos ecclesiæ 42		Cochlei preceptores allegātur 39
		Cœnæ dominice traditio qualis
		&

I N D E X.

unde	b 31	Consilij generalis promissio 33
Cœna dominica quid sit	36	Constitutiones humanæ quales & quæ 33
Cœna quomodo sit sacrificiū	36	Consubstantialitas filij ad patrem probatur ex euāgelijs & Pau- lo b 19.20
Cœnæ dominicæ quis ritus sit an-		
tiquissimus	b 56	
Cœna domini qua ratione sacri-		
ficiū	b 39	
Cœna Christi est eucharistia ob-		
latio	39	
Cœnam nō esse sacrificium pro-		
uiuis & mortuis , probatur.		
b 40. 41.		
In cœna accipimus, non damus.		
pagina	45	
Cœnæ dominicæ institutio qua-		
lis	ibid.	
Cœna memoria est immolati sa-		
sacrificij corporis & sanguinis		
Christi, non sacrificium	45	
Cœna domini sacramentū unio-		
nis & charitatis	b 55	
Cœnæ dominicæ quāta propria-		
natio in ecclesia.	b 62	
Cœna domini in locum abro-		
gate Missæ posita	57.67	
Cœnæ mysteriū exponitur sim-		
pliciter	b 67	
Coæqualitas filij ad patrem pro-		
batur	19	
Coessentialitatis nomen in diu-		
nis unde	21	
Concionatores indocti & teme-		
rarij	51	
Confessio auricularis qualis	55	
Confessio uera peccatorum uere		
prædicatur	b 54	
Consilium Laodicen. de libris ca-		
nonicis	b 46	
Consiliorum authoritas & ap-		
probatio	b 71	
		D
		Dignitas ecclesiæ qualis 13
		Divi minime adorandi, sed deus solus 69
		Disciplina restituta in ecclesia Ti- gurina b 68
		Doctrina monachorū & pleba- norum qualis nuper b 62
		Divinitæ ecclesiasticæ quomodo dispensandæ b 68
		Doctrinæ synceræ restitutio b 65
		E
		Eccij dogma de autoritate uera bi dei 3
		Ecclesia catholica uera quæ iuxta Lactantium 60
		Ecclesiæ Christi dotes etiam Ti- guri ibid.

I N D E X.

Ecclesia catholica nō est ipsa tan-	næ à scripturis	b 33
tum Romana	Energiam haber sacra scriptura,	b 10.
Ecclesia non uult sine scripturis	Epiphanius in Panatio de con-	22
sibi credi	substantialitate	
Ecclesia si liceat reformationem	Episcopus ueritati contradicētes	
aggreedi inconsulto Romano	redarguar	1
Pontifice	Episcopalia iura ut cedant ecclē	67
Ecclesia Christiana unde & quo	sijs	
modo nata	Episcoporum ordinatio in ecclē	
Ecclesia qualis & quomodo au-	Tigurina	ibid.
dienda	Epistolæ apostolicæ qua ratione	
Ecclesia ubi uerbū Christi	scriptæ	19
Ecclesia quę sit uera Christi spon-	Essentiae diuinæ nomen ex scri-	
sa	pturis probatur	b 17
Ecclesia sposo connectitur per	Essentiae nomen in diuinis unde	22
uerbum dei & fidem	acceptum	
Ecclesia colligitur euāgelica do-	Eucharistia nobis ad salutem ha-	
ctrina	betur	55
in Ecclesia catholica quæ retine-	Eucharistia quomodo sacrificiū	
re debeat	dicatur à patribus	b 39
Ecclesiæ consensus nō caret sua	Euāgelium uerum & antiquum	
authoritate	prædicatum Heluetijs	50
Ecclesia ut digna laudāda	Euangeliū quibus si uelatū iux-	
Ecclesia à nostris colligitur, non	ta apostolos, & Cochleū	b 3
dispergitur	Euangeliū cordibus insculptū	31
Ecclesia Papæ scissa in schismata	Euangelij uiua traditio relata in	
multa	literas	ibi.
Ecclesia ad regulam uerbi dei re-	Euangelium qua ratione suscep-	
formanda	tum Tiguri	b 64
Ecclesiæ unde persuasa sit autho-	Euāgelium minime falsificatum	
ritas scripturæ	à Tigurinis	b 50
Ecclesiæ doctrina corrupta	Euangelica ueritas ab ecclesia re-	
Ecclesia dei non contemnēda, ex	cepita	15
ponitur	Euangeliorum cōscriptionis or-	
Ecclesiæ Christi ueræ signa quæ.	do	b 31
b 59.60.	Excretatio pro nobis fit Christus	
Ecclesia columna ueritatis	b 42.	
Ecclesiæ dulce & uenerandū no-	Expiandi ratio ethnicorū per hir-	
men	cum	ibid.
Ecclesiasticæ traditiones nō alie-	Falsi	

I N D E X.

F

- Falsi crimen obiectum s̄epe res pulsum est b 54
Felix, Regula & Exuperantius apostoli Tigurinorum eccl̄e- sis b 50
 Fides catholica unde dicit̄ b 11
 Fidei certamen arduum est b 1
 Fidei articulos nullos patres tra- diderunt extra scripturam 16
 Fides ecclesiae consentit scriptu- rae b 18
 Fidei unica regula iuxta aposto- los quæ sit b 32
 Filius dei seipsum patri immo- lat 43
 Fidei Christianæ potissima capi- ta b 51
 Fides Iustiniani ad Papam Ioan- nem 52
 Fides sola iustificat, defenditur. b 53.
 Fidei iustificatio qualiter prædi- canda b 53
 Fidei iustificationis doctrina nō præiudicat uere bonis operi- bus b 53
 Fidem ueram uanā non esse 54
 Fidem Christi unde Tigurina ac ceperit eccl̄esia 50
 Filiū patri confubstantialem pro- batur scripturis b 19
 Forum Papisticū contra uerbum dei 55

G

- Germani per quos cōuersi ad Pa- piſum 51
 Gloria bene auctorum, dei nō mi- nistrorum est b 5
 Gratulatorium sacrificium b 35

H

- Hebraica ueritas authentica 47
 Hebraica antiquitas & ueritas a- sylum 47
 Hebraicæ ueritatis puritas præ- Græce 47
 Hebræa pro eccl̄esia sunt æque uel magis q̄ Græca 48
 Helueitijs non nouum sed uetus & uerum euangelium predi- catum esse 50
 Hæreses damnandæ 52
 Hæreses sepultæ non resuscitan- dæ ibid.
 Hieronymus de corruptela Bib- liorum à Iudeis 48
 Hierosolyma non Roma matér omnium ecclesiarum 61
 Hircus legalis Christi typus 42
 Hominibus pijs & doctis quan- tum tribuendum 7
 Homousion filiū esse probatur scripturis 20.22
 Homousion contra Arianos ex scripturis b 22
 Hostia Christus alias abrogauit. b 43
 Hugo episcopus Constantiensis contra legatos Papæ 64
 Huldrychi Zuinglij qualis uoca- tio & doctrina ibid.
 Hyperbole Cochlei & Papista- rum 56

I

- Incruentia hostia Christus non est b 57
 Idola qua ratione ex templis eie- ña Tiguri 66
 Idolorum extirpatio laudabilis. b 57.

I	M
Idololatria Christianorum eth- nico more	Magistri in ecclesia qui dicantur. b 58.
Indulgentiarum negotiatio pro- pugnata	Malachias de sacrificio Christia- norum b 38
Innocētiæ studium ualde urgen- dum	Mariam dei genitricem esse, pro- batur scripturis b 22
Interpretes plures ueteris & noui testamenti	Mariam perpetuam uirginē esse probatur 23
Ioannes euangelista unde suam habeat autoritatem	Mariæ uirginis dignissimæ lau- des ibid.
Ioſephus historicus de canoniciſ libris	Mathæus Card. Sedunensis qua- lis b 62
Isagoge in euangelicū nego- tium	Matrimonialium cauſarū tracta- tio 67
Isaiā Christus legit & explicuit. b 9.	Melchizedek typus Christi in q- bus 41
Israelis ecclesia per scripturam re- darguitur	Melchizedek non sacrificat pro Abraham b 58
Justificatio quatenus tribuī ope- ribus	Melito Sardœ. de sacrorū libro- rum ordine & numero 46
Judæi si Biblia corruperint	Missa qua ratione dicatur domi- nicena 36
L	Missa sacrificium quomodo de- fenditur 35
Laetantius de signis ueræ ecclæ- siae Christi	Missa quæſtuosa nundinatio cle- ri 63
Laodicens. Consiliū de libris ca- nonicis	Missa papistica abrogata qua ra- tione b 66
Legi quomodo nihil addēdum uel detrahendum	Missa ceremoniæ & partes à qui- bus additæ b 56
Libri mutatio non est falsifica- tio	Missa Romanæ ritus non rece- ptus ab omnib. ecclæsijs b 56
Librorum canoniconum autho- ritas	Modestia debet uerbi ministros 2
Linguarum studia promouēda. b 47.	Monachi quomodo in ordinē re- stituti 69
Linguis uarijs prædicanda & le- genda Biblia.	Monotheitarum error improba- tur 25
Lingua Latina cur ab ecclesia Ti- gurina remota	Moses unde habeat autoritatē. 10.12.
Lingua quatenus coercēda b 52	
Locus unus sacrificij unius b 44	

I N D E X.

Musica eliminata ab ecclesia Tigurina qua ratione 63
N
Natiuitates & naturæ due in Christo 24
Naturæ uox in Christo astuta & proprietatis b. 23, 24
Naturæ due in una Christi persona b. 23
Noë sacrificiū typus Christi b. 56
Nomina propria. Hebraica cur mutata b. 49
Nouum testamentū sancte predicationum & impressum 50
O
Obediendum præpositis qua ratione 30, 33.
Oblatio incruenta qualis intelligenda b. 57
Odienda quæ sunt perfecto odio. b. 55.
Oblatio pro peccatis non necessaria post remissa peccata b. 57
Ordo agēdi in responsionibus. b. 2.
Offert Christus scipsum b. 38
Opera bona minime improban tur, sed docentur 54
Opum ecclesiasticarum usus in ecclesia Tigurina b. 69
Operibus quatenus tribuitur iustificatio 54
Oratio quomodo restituta & reformata in ecclesia Tigur. 68
Oratio ad sanctos corruptissima pagina 63
Origenes de numero canonico rum librorum b. 46
Origenis laudatum studium circa Bibliorū translationes b. 48

P
Papæ coniuratorū crudelitas 55
Papæ nulla potestas contra Christum & uerbum dei 70
Papistici regni potissima capita. b. 51.
Papisticum forum contra scripturas sacras 55
Papistica ecclesia quantum scissa. b. 57.
Papistica ecclesiæ facies passim. b. 63.
Papista qualem experant reformationem b. 53
Paschæ sacramētum explicat Augustinus 40
Pastorū in ecclesia legitimorum successionis signa quæ sunt b. 59
Pauli doctrina scripturis comprehensa 27
Pauli doctrina de traditionibus. b. 31.
Petrus unde suā habuerit auctoritatem 10
Personarum in deitate distinctio probatur 17
Pœnitentia strenue & legitime prædicatur b. 54.
Pœnitentia uera quæ sit ibi.
Pontifex noster non necessarios habet suffraganeos 43
Pontifices Romani ueri piij plus res 59
Pontificis Romani insolētia 63
Probāda in ministris quæ sunt 7 b.
Proclus Cyzicenus de uirginitate Mariæ b. 23
Prophetae unde habeant suam authoritatem 10
Psalmorum numerus cur mutatur

I N D E X.

tus	b 49	Sacrifici quomodo in ordinem
Psalmi 109. multiplex uerbio 49		restituti 69
Q		Sacramenta quatenus & quæ su-
Quæstus idolomaniz quantus.	b 63.	scipienda b 14
R		Sacramentum corporis Christi
Rebus non personis responden-	dum b 1	Christus est 40
Regula gerendorū in ecclesiā 56		Sacrificium eucharistia quomo-
Restitura meliora apud Tiguri-		do dicatur à patribus b 39
nos 76		Sacrificium quid dicatur & sit 35
Reformatio qua ratione tentan-	da b 70	Sacrificiorū multæ species b 35
Reformatio uera & necessaria	qua b 52	de Sacrificio abrogādo Daniel.
Reformatio Papistis grata qua.	b 52.	b 38.
Regno Christi subditi qui fint.	b 11.	Sacrificia abrogata omnia pe-
Religiose loquendum coram ec-	clesia b 1	unum 44
Ritus apostolicæ ecclesiæ pauci-	& quales 56	de Sacrificio Missæ quid Cassio-
Rixandi malum bono compen-	satum 7	dorus & Augustinus 59
Romanæ ecclesiæ traditiōes b 32		de Sacrificio Christi August. b 38
de Romanæ sedis maiestate b 71		Sacrificium ecclesiæ quale sit 36
à Romana ecclisia quare nūc fi-		Sacrificium Abel, Noe, Melchize-
deles deficiant b 61		dek b 36
Romanæ nunc sedis scandalum		de Sacrificio corporis Christi 42
ecclesijs sanctis 59		Sacrificij unius unus locus b 44
Romanæ nūc sedis doctrina 59	S	Samson Mediolaneñ. nugigeru-
Sabbati abrogari non posse 29		lus Minorita Indulgentiarius
Sacerdotiū in ecclisia qualis suc-		apud Heluetios 64
cessio b 59		Sanctorū priscorum cōcors dog-
de uno Sacerdote & sacrificio		ma non contempnendū à pijs.
Augustinus b 44		b 52.
Sacerdos ecclesiæ semel obtulit se		Sanguis non hircinus, sed Chri-
ipsum b 41		sti oblatus b 42. b 57
Scripturis non credentes quomo-		Satisfactio iuxta Apostolum præ-
do instruendi b 9		dicanda b 54
Scriptura canonica os est & uer-		Schisma grauiſſimum in Papali
bum dei b 7		ecclisia 58
Scriptura ex seipsa autoritatem		Scripturis non credentes quomo-
habet 8		do instruendi b 9
		Scriptura canonica os est & uer-
		bum dei b 7
		Scriptura ex seipsa autoritatem
		habet 8
		ab

I N D E X.

ab hominibus nullā accepit Scriptura authoritatem	b 21	Tigurina ecclesia uenustissima	50
Scripturae veteris processus	31	Tigurinam ecclesiam orthodoxam esse	b 59.60
Scriptura ut torquetur impie	34	Tigurina ecclesia unde fidē Christi acceperit	60
Scriptura non Iudæis autoritatem deferimus	b 47	Tigurinorū apostoli qui & quales	b 60
Scriptura ex seipso interpretanda	53	Tigurine ecclesiæ antiquitas	b 60
Septuaginta interpretum auctoritas tractatur	b 47	Tigurinæ uersionis Biblicæ ratio	49
Spiritus sanctus restatur de ueritate uerbi dei	5	Tigurinæ ecclesiæ querela cōtra Romanos	b 61
Spiritum sanctum ab utroq; procedere probatur	26	Tigurina ecclesia qua ratione reformatæ	62
Studium ecclesiæ Tigurinæ in Biblijs	50	Tigurina ecclesia qua ratione cōuersa ad euangelicam doctrinam	b 64
Superbia Luciferanica	b 4	Tigurinæ ecclesiæ reformatio quā modo suscepta	65
Suffocatum non edi qua ratione prohibitum	29	Tigurinæ Synodus celebris ibi.	
Superstitioni successit religio iuxta uerbām dei	67	Tigurini magistratus religiosa prudētia	b 65
Synodū ecclesiæ reuerenter suscipienda	52	Traditiones redactæ in scripta.	
Synodorum uetus mos reuocatus	67	Traditiones patrum nō scriptæ.	
Synodi in ecclesijs seruandæ euā sine Papa	70	pagina	31
T		Traditiones apostolorum uiuæ.	
Tabularum fides seruanda sancte	b 5	pagina	30
Tacendo crimen agnoscit uideatur	b 7	Traditiones quomodo retinendæ iuxta Paulum	32
Templorum ornatus iustus quis sit	b 68	Tituli librorum incerti s̄apienti.	
Tertullianus de S. trinitate	19	b 39.	
Tertullianus exponit Malachiā de sacrificio	39	Trinitatis mysteriū scripturis probatum ostenditur	b 15.16
Tertullianus docet scripturā expōnere	53	Tropis uiruntur sancti authores.	
Templi Tigurini author	b 60	pagina	53
		V	
		Verbum dei lux est sole clarior.	
		b 3.	
		Verbum dei approbatione non	
		uu 3	

I N D E X.

egere	b 2	bantur	25
Verbum dei ecclesia maius, q̄ ut oporteat comprobari	4	V̄sum opum ecclesiasticarū	b 59
Verbū dei approbare & credere non idem	b 4	Votorum nouus usus apud mo- nachos	58
Veritas confessā tuenda	b 1	Z	
Verſio multiplex Bibliorum pro- dest studiōſis	49	Zachariae testimonium de unico ſacrificio	44
Viētima pro culpis nostris Chri- ſius ex Iſaia	b 43	Zuinglij doctrina uetus, non no- ua ſimpliciter	50
Vigilius de duabus naturis in Christo	b 23	Zuinglij uocatio & doctrina ze- lusty	64
Virtus Christi dicitur etiam ſpiri- tus sanctus	b 25	Zuinglius quid primo Tiguri predicari, & quo ordine	b 64
Vocabula quædam excogitata, præter, ſed pro ſcriptura	b 14	Zuinglij articuli L X V I I . qua- ratione impressi fuerint Ger- manice	65
Voluntates dux in Christo pro-		Zuinglij quæda opuscula	b 66.

De Geronio gen. oratione in Exhortatione Cœti et quædam

F I N I S.

Cardon Σ perhibent Cœtū phantasma, affixopiffi nō verū corporis.
Marcon Valentinus aut tamq; Cœti dñm nō
Mandevius abigit, inficiat ſenit id de origines ipſi affixopiffi
Apollines. Coquas illi trahit a rō, et raro ſiderat. I ſubſtantia
quod ad obiectum ſibi conuertitur in rō, ut per virginem
vnde dñm per carnalem transuicit. Iffis Annis in primis dilig
comuni nō appellari phantasmatis.

Arring ut letatur Epiphanius epiphanius Cœti dñm ſolam
affixopiffi carnum ſim anima, verbū aut illi anima poco

Apollinaris anima Cœto ſubmit, ſed adorat ſi nihil
hoc eſt ratione præcipua in anima vīm q̄ oīa diuidit et ab aliis
animisq; differt. Euthines conſtituit in Cœto unicā modo natūra
vīma ex dñm et humana cōficitur. Dñci ſunt Monothelites
vīma diuina in deo voluntati cōſtructus.

Nestoris autem genofis ſtas prefatas in Cœto natūrae voluntatis
quodq; fuit pofonat, ergo verbū vīm ſuīdū in pofonā cōdā
ſi dñ in habiliagē modo unde et maria virginis falſo ſci matrē apparet
Pari cōſtrudebat. Thesophiliani hinc tamen quodq; a Thesophilico ſci dicti
pabularū inīcio cōſtrudebat. Appollinaris hinc dñm Evangelistę
ſuīdū. Verbū raro facit, cōponerbat verbū transuictum.

Dv sacramentis.

Sacramenta extrema signa sunt sui actiones sacrae ab ipsis ad infinitum
quibus Deus promissio eius et obligatio obligat, usque in seipsum sibi
et proximi obtingit. *¶* Alia expressio Valerius Regulus

Sacramentum et sacramento signum sacrum certum et infallibile. *¶* Iuramus
erga nos infallibiliter in Christo promisimus. *¶* Sacramenta est actus
Sacra quo Deus sua promissa nobis obligat, et totali salutis angelorum
extremis quaque sustentans exprimit, usque nostri officij aduenient

Sic itaque Deus infallibiliter sacramenta propter fidem nostram confirmat
quoniam Deus in promissionibus suorum respondens

Sacramenta differunt Verbum et sacramenta.

Primum. Per verbum inchoatur spiritus sanctus in nobis fidem et confirmat

Sacramenta non inchoantur sed tantum confirmant.

Secundo. Verbum est potest absque sacramentis, sacramenta non absque verbis.
Nam enim sacramenta sunt verbis signata, ut et signata in sensu
literis approbatur in libro et sic quaque sacramenta absque verbis

Tertio. Verbum autem proponit, sacramenta autem administrantur ratione
a fidelibus et illorum sensu.

Quarto. Sicut verbo nunc excedunt obsequium salutis, alioquin
per sacramenta non obsequium nunc sensum erit.

Quinto. Verbum secundum, sacramenta gestibus administrantur.

Sacramenta Domini Baptismus et Coena

In uno quaque sacramento nunc consumantur Christi
institutiones. Secundo. Extrema et visibilis signum quod ab ipso Christo
in institutione et non ab hominibus Tertio. Quod iesus sacramentorum
nunc consumandi Deum debet ad fidei usque sensum. Quarto
Requisitorum et signum habere administrationem promissionem nunc consumandi
propalam, videtur de gratitudo potiorum missione. Mathe: 28
Ex voluntate est. Mathe: 16 qui credidit. Acto: 2 Denomination
actus et baptisimus sunt quibus. Acto: 22 Anavias ad Paulum
Surgo et ablui pota. Mat: 17 Horum rursum mundi. Hoc est
sanguis et Reliqua aut sacramenta ab Hieronimo expurgata sunt
ut illa producta non habeant, nihilque permanescat non correspondere
potest. Nam autem non habeat institutionem aut non habet extremitum signum
ab ipso deo institutum aut per prophetam Et confirmatione sensu aut producti
sunt nunc consummati promissio.